ปีที่ 15 เล่มที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2565

วารสาร กระบวนการยุติธรรม

Journal of Thai Justice System

ISSN 19063253 (Print)
ISSN 26974037 (Online)

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre

ผ่านการรับรองคุณภาพ กลุ่มที่ 1

ตราสัญลักษณ์
คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ตาชั่ง-พระขรรค์	หมายถึง	ความเที่ยงตรงที่บ่งบอกได้ถึงความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน
พานรัฐธรรมนูญ	หมายถึง	สิ่งที่เป็นตัวแทนของความเป็นประชาธิปไตย ในราชอาณาจักรไทย
ลายไทย	หมายถึง	การบ่งบอกถึงความเป็นไทยที่มีความอ่อนช้อย และความงดงามที่มีระเบียบในตัวเอง
ริบบิ้นสีแดง	หมายถึง	การผูกความสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสีแดงนั้นยังหมายถึงชาติที่เป็นศูนย์กลางของความเป็นไทย

วารสารกระบวนการยุติธรรม

ISSN 19063253 (Print)
ISSN 26974037 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิตนักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
2. เพื่อเป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางสำหรับการแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป
3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บรรณาธิการ พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

รองบรรณาธิการ นางสาวสุพรรณี ประเสริฐทองกร รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

กองบรรณาธิการภายในสำนักงานกิจการยุติธรรม

นายสายชล ยังรอด	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน
นายไชยสุวัฒน์ ถุงเงิน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาระบบงานยุติธรรม
ดร.ขัตติยา รัตนดิลก	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
ดร.จิติยา พฤกษาเมธานันท์	สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม

กองบรรณาธิการจากหน่วยงานภายนอก

พระครูปลัด ปัญญาวรวัฒน์, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.คณพล จันทน์หอม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วันชัย วัฒนศัพท์	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.พัชรา สินลอยมา	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เชษฐ รัชดาพรรณาธิกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนุช เงินคล้าย	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวาณิชย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี ดร.กิตติ์ธนทัต เลอวงศ์รัตน์	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
รองศาสตราจารย์อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์จิรา เชิดชู	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พันตำรวจตรี ดร.ชวนัสถ์ เจนการ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางน้ำผึ้ง ปูรณะสุคนธ	นักวิชาการอิสระ
นางอุษา จั่นพลอย บุญเปี่ยม	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
นางสาวสุวดี ไหลพึ่งทอง	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
นางสาวเปรมมิศา หนูเรืองงาม	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวปริยานุช จริงจิตร	ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ
นางสาวปริยานุช สันติวงษ์	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ฝ่ายประสานงาน นายอดิศักดิ์ จันทวิรัช, นางสุพิชฌาย์ ญาณวรสิทธิ์เดช นุชทัต, นายอนุรักษ์ ทัศคร, นางสาวอุทัยกร กิ่งแก้ว, นางสาวทิพยาภา วรรณ์ทอง, นางสาวกัลยา ถ้ำทอง, นางสาวธณวรรณ มะม่วงแก้ว, นางสาวอุมาพร ฉิมจิ๋ว, นายธนาศักดิ์ พรมมานอก

ผู้จัดทำ กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2141 3724 โทรสาร 0 2143 8930 E-mail: ncjad.oja@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด
เลขที่ 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 0 2530 4114 (อัตโนมัติ 8 เลขหมาย) โทรสาร 0 2108 8950, 0 2108 8951
E-mail: tanapress@gmail.com

ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) 3 ท่านต่อบทความ

▣ **บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารกระบวนการยุติธรรมฉบับนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความและเจ้าของผลงาน ไม่มีข้อผูกพันกับกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม**

▣ **กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกเนื้อหาบทความเพื่อการศึกษาหรือการปฏิบัติงาน แต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์**

▣ **ท่านที่ประสงค์จะส่งบทความทางวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม ผ่านทางเว็บไซต์ ThaiJo https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS**

วารสารกระบวนการยุติธรรม อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)
กลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับท่านผู้อ่านวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกท่าน สำหรับบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ฉบับปีที่ 15 เล่ม 2 นี้ ยังคงเน้นเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 4 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง โดยบทความวิจัย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานตามโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมกับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น และเรื่องการทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าศพนิรนามในประเทศไทย ส่วนบทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง : ศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย เรื่องการนิยาม การจัดแบ่งประเภท และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา และเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ นอกจากนี้ยังได้ตีพิมพ์สรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”ในวารสารฉบับนี้อีกด้วย โดยทุกบทความนั้น ได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากบุคคลภายนอกจากหลากหลายสถาบัน (Peer Review) ซึ่งผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกบทความจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

ผมขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review) ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบคุณภาพบทความอย่างเข้มข้น เพื่อให้วารสารกระบวนการยุติธรรมยังคงรักษามาตรฐานเนื้อหาและความถูกต้องตามหลักวิชาการ และที่ขาดไม่ได้ คือ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรมทุกท่านที่ร่วมกันพัฒนาคุณภาพวารสารฉบับนี้อย่างต่อเนื่องตลอดมา ผมและกองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม จะยังคงมาตรฐานและการพัฒนาวารสารกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างประโยชน์ต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป หากท่านมีความประสงค์จะส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารกระบวนการยุติธรรม หรือมีข้อเสนอแนะประการใดสามารถส่งได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม กองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม หรือ http://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/login โดยกองบรรรณาธิการจะนำบทความของท่านเข้าสู่กระบวนการของวารสารต่อไป บทความทุกฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้วสามารถค้นหาได้ที่ http://oja.go.th/TH/jtjs/ หรือ http://www.tci- taijo.org/index.php/JTJS/issue/ archive

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ
ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
กองบรรณาธิการวารสารกระบวนการยุติธรรม

สารบัญ

บทความวิจัย

1 แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานตามโครงการประชาร่วมรัฐ พัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี
โกวิท เบญจธัญเลิศ และเสกสัณ เครือคำ

17 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรม กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ชฎาพร ทรงกำพล และเสกสัณ เครือคำ

43 การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น
จิณณ์พัชฌาณ์ ไชยมะโณ และคนอื่น ๆ

65 การทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าศพนิรนามในประเทศไทย
นฤมล ภราสมพงษ์ และคนอื่น ๆ

บทความวิชาการ

79 ปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง : ศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย
พศิน วรเนติโพธิ์

99 การนิยาม การจัดแบ่งประเภท และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา
ปิยพงศ์ แซ่ตั้ง

119 การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์
ฐกฤต แก้วทับทิม

สรุปการประชุมทางวิชาการ

141 การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 “กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า” โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานตามโครงการประชารวมรัฐ พัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี

Good Practice in the Conduct of the Pracha Ruam Rath Project in the Development of Prisoners to Serve Industrial Sectors, a Case Study of Thonburi Remand Prison

*โกวิท เบญจธัญเลิศ**
Kovit Benjatanyalert
*เสกสัณ เครือคำ***
Seksan Khruakham

บทคัดย่อ

การพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเป็นภารกิจสำคัญของเรือนจำที่จะช่วยลดการกระทำผิดซ้ำและช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังที่จะกลับเข้าสู่เรือนจำ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและรูปแบบในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำของโครงการประชารวมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม ศึกษาถึงสภาพปัญหาในการดำเนินงานโครงการและเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานโครงการ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่สถานประกอบการ

---

* *นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบังคับใช้กฎหมาย คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
Master of Arts in Criminology and Law Enforcement, Faculty of Social, Royal Police Cadet Academy
** *อาจารย์ประจำสาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบังคับใช้กฎหมาย คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
A lecture of Criminology and Law Enforcement Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy
Received: *September 15, 2021* **Revised:** *May 3, 2022* **Accepted:** *May 3, 2022*

อุตสาหกรรม จำนวน 3 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เรือนจำ จำนวน 6 คน และผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่าโครงการมีการฝึกวิชาชีพและฝึกฝนทักษะในการทำงานแขนงต่าง ๆ ในสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเรียนรู้และฝึกทักษะอาชีพการทำงานจากการปฏิบัติงานจริง ได้ปรับตัวกับสังคมภายนอกเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัว ตลอดจนเพิ่มโอกาสในการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติในสังคมโดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานยังพบข้อจำกัดในรูปแบบและขั้นตอนการดำเนินงานที่จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการในแต่ละด้านของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือและการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสถานประกอบการเอกชน เพื่อสามารถยกระดับทักษะอาชีพของผู้ต้องโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศ และสร้างความเชื่อมั่นในสังคมต่อภารกิจในด้านการพัฒนาพฤตินิสัยของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนาพฤตินิสัย แรงงานผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กระทำผิดซ้ำ

Abstract

The behavior development process is an essential function of prisons to reduce recidivism and decrease the number of prisoners brought into the prison. Therefore, this research aimed to study prisoner's processes and patterns of behavior development through vocational training in industrial enterprises outside the prison regarding the project of Pracha Ruam Rath in Development of Prisoner to Serve Industrial Sectors, examine the project problems, and propose the appropriate guidelines for project operation. The qualitative research was employed by data collection from in-depth interviews and focus groups. The key informants included 3 personnel from the industrial sectors, 6 officers and commanders from the prison, and 15 prisoners who participated in the project. The results revealed that the implemented project was processed with vocational training and working competency supervised by the industrial enterprises. The cooperation between the prison and the industrial enterprises intended to provide prisoners with opportunities to learn and practice their job skills in real-life situation, prepare for self-adaptation prior to the release to society, and increase their chances of job opportunity after imprisonment. This could also lead to community reintegration with no recidivism. However, limitations in project operation were found and needed to be resolved. These could be achieved by cooperation and integration between government agencies

and private enterprises. Thus, it can enhance the prisoner's occupational skills in line with the needs of domestic labor market and build confidence to the society in terms of the behavioral development by the Department of Corrections

Keywords : Behavior development, Prison labors, Prisoners to industrial enterprises, Recidivism

บทนำ/ความเป็นมาของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม และการแก่งแย่งการทำมาหากิน แสวงหาทางลัดเพื่อให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ขัดต่อกฎหมาย เช่น การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ และปล้นทรัพย์ รวมถึงการค้ายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น จนทำให้แนวโน้มจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มสูงขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ต้องขังทั้งสิ้น 373,169 (ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2563) โดยมีอายุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ที่ 21-40 ปี ล้วนแล้วแต่เป็นช่วงวัยที่เป็นประโยชน์ในด้านกำลังแรงงานที่สำคัญของตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม การที่ผู้กระทำผิดถูกคุมขังในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ส่งผลให้ประเทศขาดทรัพยากรบุคคลในวัยแรงงาน และเป็นการสูญเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ กระทรวงยุติธรรม ได้มีนโยบายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยดำเนินการเพื่อเพิ่มเครือข่ายในงานราชทัณฑ์ จากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จัดให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง ในการประสานความร่วมมือระหว่างกรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมวิชาชีพ จริยธรรม ให้โอกาสผู้กระทำผิดได้ปรับปรุงตนเอง สามารถประกอบอาชีพอิสระ เพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวภายหลังจากพ้นโทษ รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในบางสาขาอาชีพ และเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อเข้าสู่กระบวนการทำงานเข้าไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการและส่งเสริม พัฒนาศักยภาพให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานหรือสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

กรมราชทัณฑ์มีภารกิจหลักตามกฎหมายในด้านการควบคุมและแก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขังฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคม สามารถดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติและไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยได้มีการมุ่งเน้นการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยกระบวนการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ และการยอมรับจากสังคมอย่างต่อเนื่องการพัฒนาทักษะประกอบวิชาชีพจัดให้มีการส่งเสริมให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการจัดอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะความรู้ประสบการณ์มีแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคม

ภายหลังพ้นโทษ (กรมราชทัณฑ์, 2560) ซึ่งโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม (โครงการจ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ) ถือเป็นโครงการที่สำคัญในการยกระดับการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง โดยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีได้ฝึกทักษะการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ เพื่อสร้างการเรียนรู้ในการปรับพฤติกรรมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวพ้นโทษ สร้างโอกาสในการทำงานภายหลังพ้นโทษ รวมถึงการยอมรับของสังคมต่อภารกิจในด้านการพัฒนาพฤตินิสัยของกรมราชทัณฑ์

เรือนจำพิเศษธนบุรีเป็นราชการบริหารส่วนกลางอยู่ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังชายเด็ดขาด กำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี โดยแบ่งเขตการควบคุมไว้ 6 แดน มีทั้งผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมในการเสพและจำหน่ายยาเสพติด ผู้ต้องขังคดีอุกฉกรรจ์และผู้ต้องขังรายสำคัญที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชน อีกทั้งยังดำเนินการด้านอบรมพัฒนาปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมและฝึกวิชาชีพ โดยเรือนจำได้จัดให้มีการพัฒนาทักษะการทำงานและฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในสถานประกอบการอุตสาหกรรมนอกเรือนจำตามโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม อันเป็นการบูรณาการการทำงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมอาชีพผู้ต้องขังอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร วางอภัย (2560) ที่กล่าวว่า การพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง ทำให้ได้รับความรู้ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีความมั่นใจ ว่าสังคมยังให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี อีกทั้งในงานวิจัยของ Shoham, Zelig, Hesisi, Weisburd, and Haviv (2017) ยังพบว่า โครงการฝึกอาชีพจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้ต้องขังถูกจ้างงาน และเกิดประโยชน์ต่อสังคมสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการและรูปแบบในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ ภายใต้โครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม ประกอบกับศึกษาสภาพปัญหาในการดำเนินงานของโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรมของเรือนจำพิเศษธนบุรี เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม อันนำไปสู่การดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพมีงานทำหลังพ้นโทษ ได้รับการยอมรับในสังคมและดำเนินชีวิต ได้อย่างมีความสุขโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

▣ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและรูปแบบในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำของโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม
2. เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาในการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม

3. เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดำเนินการศึกษาโดยวิธีการค้นคว้าเอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานประกอบการอุตสาหกรรม/เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 3 คน ผู้บัญชาการเรือนจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำ จำนวน 6 คน และผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 24 คน โดยใช้รูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์ (criterion purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi structure) โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักการและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2) ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานและขอบเขตทางทฤษฎี เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม

3) ศึกษาข้อมูลประเด็นและขอบเขตของคำถามฉบับร่างให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้เสนอแนะมาแล้วนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนจะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5) เมื่อปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

6) เมื่อปรับปรุงตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้วจึงขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน ก่อนนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 3 กลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ โดยการทำการขออนุญาตผู้บังคับบัญชาเรือนจำพิเศษธนบุรี และทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้บังคับบัญชาเรือนจำพิเศษธนบุรี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขัง ณ เรือนจำพิเศษธนบุรี โดยผ่านทางคณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ เพื่อเข้าทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (in-depth interview) รวมถึงเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group) กลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขัง ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ และชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา บทบาทและหน้าที่ของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันในการเก็บข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และจากเอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือ เว็บไซต์ บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสนับสนุนข้อมูลผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) และจัดกลุ่ม ดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อทำการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาด้านรูปแบบและขั้นตอนกระบวนการตามโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม จากการศึกษาพบว่ากระบวนการดำเนินงานของโครงการสามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนที่สำคัญด้วยกัน ซึ่งประกอบไปด้วย ดังนี้

1. ขั้นตอนการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน คือ ขั้นตอนลำดับแรกในการติดต่อประสานงานระหว่างภาครัฐคือเรือนจำ และสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ โดยขั้นตอนการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของเรือนจำพิเศษธนบุรีกับสถานประกอบการอุตสาหกรรมในโครงการ สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (1) เรือนจำกำหนดจัดทำโครงการพัฒนาผู้ต้องขังและดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการสู่สาธารณะ การติดต่อประสานกับสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่มีความต้องการในด้านตลาดแรงงาน เป็นต้น เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ และสร้างความรับรู้เข้าใจในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ด้วยการทักษะวิชาชีพตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรมในการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้ทำงานในสถานที่จริง ได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศ (2) เรือนจำพิจารณาความสอดคล้องและความต้องการในประเภทของการทำงานต่อตลาดแรงงานภายนอกที่สถานประกอบการนั้น ๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะอาชีพและประสบการณ์ให้กับผู้ต้องขังได้เหมาะสมมีการกำหนดระบบผลตอบแทนการทำงานในรูปของเงินรางวัลปันผลตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายเงินผลพลอยได้จากการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นรางวัล พ.ศ. 2563 หรือสวัสดิการอื่นใด อย่างชัดเจน การกำหนดชั่วโมงการทำงานและวันหยุดงาน และสุขลักษณะการทำงานของผู้ต้องขัง และ (3) การจัดทำบันทึกข้อตกลงและลงนามร่วมกันของเรือนจำพิเศษธนบุรีและสถานประกอบการในการดำเนินโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้ความร่วมมือตามแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมการมีงานทำ แก่ผู้ต้องขังที่อยู่ในกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยของเรือนจำ

2. ขั้นตอนการพิจารณาผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพตามเกณฑ์การคัดเลือก โดยเรือนจำพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ซึ่งในการพิจารณา

เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ พ.ศ. 2561 มีรายละเอียดขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ (1) เรือนจำจัดประชุมสำหรับการพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังออกทำงานยังสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ โดยจัดตั้งคณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน ทำหน้าที่พิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาดตามคุณสมบัติที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ที่ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการจ่ายนักโทษเด็ดขาดออกทำงานนอกเรือนจำ พ.ศ. 2561 กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เสนอต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือสั่งการต่อไป (2) ในกรณีที่สถานประกอบการอุตสาหกรรมแจ้งความประสงค์ในการพิจารณาประเมินรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับบุคลิกภาพ หรือทัศนคติผู้ต้องขัง หรือต้องการตรวจสอบหรือสำรวจประเมินพฤติกรรม บุคลิกลักษณะผู้ต้องขังด้วยตนเอง ทางเรือนจำก็เปิดโอกาสให้สถานประกอบการได้เข้าร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกผู้ต้องขังร่วมด้วย และ (3) ผู้ต้องขังที่ได้รับคัดเลือกให้ออกทำงานนอกเรือนจำ ยังสถานประกอบการอุตสาหกรรม หากปรากฏพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ จะถูกสั่งงดการทำงาน และนำกลับเข้าเรือนจำทันที

3. ขั้นตอนการเพิ่มพูนฝึกทักษะอาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม ผู้ต้องขังจะเข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ หรือตามแต่การกำหนดวันตามแผนผลิตที่สถานประกอบการได้จัดวางแผนการทำงานให้สอดคล้อง โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ (1) เจ้าพนักงานเรือนจำที่ได้รับมอบหมาย จะต้องเบิกตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำในช่วงเช้าตรู่ ตั้งแต่เวลา 06.00 น. เป็นต้นไป เพื่อเดินทางไปทำงานฝึกวิชาชีพยังสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำ โดยจะต้องอยู่ดูแล ควบคุมผู้ต้องขังตลอดการทำงานฝึกจนกระทั่งควบคุมผู้ต้องขังเดินทางกลับเข้าเรือนจำไม่เกิน 18.00 น. (2) สถานประกอบการอุตสาหกรรมจะจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจรวมถึงทักษะขั้นพื้นฐานทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการทำงาน และได้ศึกษาระเบียบปฏิบัติของทางสถานประกอบการอุตสาหกรรมก่อน เพื่อความปลอดภัยในการทำงาน และการปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานของสถานประกอบการ และ (3) กำหนดแผนการทำงานให้กับผู้ต้องขัง โดยสถานประกอบการจะพิจารณาถึงปัจจัยในด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง ได้แก่ความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง ตลอดจนความพร้อม ความถนัด ทักษะและประสบการณ์ การคำนึงถึงองค์ประกอบที่สอดคล้องกับความต้องการของประเภทการทำงานต่อตลาดแรงงาน รวมถึงการจัดพนักงานผู้เชี่ยวชาญของสถานประกอบการคอยให้คำแนะนำและเสริมทักษะแก่ผู้ต้องขังระหว่างการทำงาน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม คือ ผลจากโครงการฝึกวิชาชีพในทักษะด้านแรงงานอุตสาหกรรมที่เรือนจำได้ดำเนินการในกลุ่มผู้ต้องขัง จากการศึกษาสามารถอธิบายถึงประโยชน์ได้เป็น ดังนี้ (1) ทักษะอาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรม (2) การปรับตัวในสังคมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษ (3) การยอมรับเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ (4) โอกาสในการมีงานทำภายหลังพ้นโทษทำให้ผู้ต้องขังได้รับการรองรับในด้านอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคงให้กับตนเองสำหรับการดำเนินชีวิตปกติภายหลัง

พ้นโทษ โดยไม่หวนมากระทำผิดซ้ำอีก

สภาพปัญหาในการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการดำเนินการโครงการ แบ่งออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการ พบว่า สถานประกอบการหลายแห่งยังไม่ทราบถึงข้อมูลของโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ขาดความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเผยแพร่สู่สาธารณชนยังอยู่ในวงแคบ

2. ด้านสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพ เนื่องจากผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพยังคงต้องนำตัวกลับมาควบคุมไว้ที่เรือนจำตามเดิม อาจส่งผลให้ขาดความตั้งใจที่จะเรียนรู้พัฒนาทักษะวิชาชีพตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่

3. ด้านอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่เรือนจำ พบว่า อัตรากำลังของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ประสบปัญหาขาดแคลนกำลัง ในกรณีที่มีการขอจำนวนผู้ต้องขังไปทำงานฝึกวิชาชีพเพิ่มขึ้น จึงไม่สามารถสนับสนุนในการควบคุมผู้ต้องขังที่ออกทำงานฝึกวิชาชีพสถานประกอบการอุตสาหกรรมภายนอกเรือนจำได้

4. ด้านหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพสถานประกอบการอุตสาหกรรม พบว่า ในบางส่วนยังเป็นข้อจำกัด หรือไม่มีการปรับให้เป็นไปตามบริบทของผู้ต้องขังในแต่ละเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังบางกลุ่มที่ไม่มีคุณสมบัติเข้าตามหลักเกณฑ์เสียโอกาสในการได้รับการพัฒนาฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม รวมถึงการพิจารณาในเรื่องของระยะเวลากำหนดโทษที่สั้นเกินไป เนื่องจากต้องคำนึงในเรื่องความเสี่ยงต่อการหลบหนี ทำให้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังไม่สามารถฝึกฝนให้เกิดความชำนาญได้

5. ด้านงบประมาณและค่าตอบแทน การทำงานฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังนั้น จะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินปันผลทำให้รายได้ที่รับนั้นจะต้องถูกหักเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนต่าง ๆ ตามที่ระเบียบกรมราชทัณฑ์กำหนด รวมถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ควบคุมผู้ต้องขังไปฝึกวิชาชีพภายนอกเรือนจำที่ต้องปฏิบัติหน้าที่นอกเหนือเวลาราชการ ยังไม่มีการกำหนดงบประมาณในการรองรับเพื่อตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนนี้

6. ด้านการรับรองการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง การไม่สามารถจัดทำการประเมินผู้ต้องขังที่ออกไปฝึกวิชาชีพได้ ทำให้ไม่สามารถนำประโยชน์จากการพัฒนาทักษะดังกล่าวไปใช้ประกอบในการสมัครงานได้จริง

7. ปัญหาเฉพาะจากผู้ต้องขัง ปัญหาที่สำคัญ คือ กระบวนการทางความคิด ความเชื่อของตัวผู้ต้องขังเอง ที่บางรายมีแนวคิดและความต้องการประกอบอาชีพเดิมของตนที่เคยทำมา เพราะคำนึงถึงรายได้ที่ได้รับ หรือบางรายก็มีแนวทางส่วนตัวที่ต้องการทำงานหารายได้ทางอื่นที่ไม่ใช่รูปแบบการทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรม

แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม

จากการศึกษาพบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการ

ประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม ของเรือนจำพิเศษธนบุรี สามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. ด้านสถานที่(place) คือ การเสนอให้กำหนดสถานที่ควบคุมเฉพาะ เพื่อกำหนดพื้นที่ในการควบคุมผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยแยกออกจากเรือนจำและผู้ต้องขังอื่น เพื่อให้ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ได้ปรับตัวและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกับการดำเนินชีวิตในสังคมมากที่สุด ลดปัญหาจากพฤติการณ์ของผู้ต้องขังที่เป็นสื่อในการติดต่อภายนอกเมื่อต้องกลับเข้ามาในเรือนจำ และการจัดตั้งศูนย์กลางการพัฒนาวิชาชีพผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพหรือองค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานด้านอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ ทั้งด้านการเป็นศูนย์กลางในการติดต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม การพัฒนาทักษะผู้ต้องขังที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานซึ่งจะเพิ่มศักยภาพในการฟื้นฟู แก้ไขพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และเพิ่มโอกาสในการมีงานทำของผู้ต้องขังภายหลังได้รับการปล่อยตัว

2. ด้านการบริหารจัดการ (management) คือ การให้ข้อมูลและเผยแพร่เกี่ยวกับโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพผู้ต้องขังในด้านอุตสาหกรรมให้กับสถานประกอบการอุตสาหกรรม และเขตอุตสาหกรรมใกล้เคียงการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รับรู้ในภาคสังคมในวงกว้าง ปรับคุณสมบัติหลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยพิจารณาให้ครอบคลุมถึงข้อมูลประวัติส่วนตัวที่สำคัญและพิจารณาถึงความด้อยโอกาสทางสังคมร่วมด้วย รวมถึงระยะเวลาของกำหนดโทษที่เหลือควรให้มีระยะเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสม กำหนดให้ใช้อุปกรณ์กำไลอิเล็กทรอนิกส์ติดตั้งแก่ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรม จัดให้มีการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน ให้โอกาสในการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมในด้านอื่น ๆ ที่ไม่จำกัดเฉพาะด้านแรงงานเพียงอย่างเดียว

▣ สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการและรูปแบบในการดำเนินงานตามโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม เป็นโครงการที่เกิดขึ้นโดยมีที่มาจากการกำหนดนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งผู้บริหารได้เล็งเห็นถึงการพัฒนาศักยภาพทางอาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรมแก่ผู้ต้องขังที่สามารถฝึกฝน เรียนรู้ และปฏิบัติงานได้จริงในสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยเรือนจำพิเศษธนบุรีเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ได้นำเอานโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยประสานความร่วมมือจากสถานประกอบการเอกชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับเรือนจำ เพื่อทำบันทึกข้อตกลงที่จะร่วมกันให้โอกาสพัฒนาทักษะวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังได้มาฝึกทักษะอาชีพในรูปแบบการทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากสำนักปฏิฐานนิยม ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) ที่การลงโทษมุ่งเน้นในการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม ให้โอกาสผู้กระทำผิดได้กลับตัว ทั้งยังสอดคล้องกับ

ภารกิจสำคัญของกรมราชทัณฑ์ในด้านการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง อบรมคนที่กระทำผิดได้ปรับปรุงตัว ปรับพฤติกรรม สามารถกลับสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำอีก มิใช่เพียงแต่คุมขังไว้ ดังวิสัยทัศน์กรมราชทัณฑ์ว่า “องค์กรสมรรถนะสูงด้านการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง แบบมืออาชีพบูรณาการ มาตรฐานและนวัตกรรม” เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ต่อตัวผู้ต้องขังเอง ได้มีรายได้ และมีทักษะอาชีพติดตัวที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถนำทักษะที่ได้รับการฝึกนั้นไปประกอบอาชีพของตนเองได้เพิ่มโอกาสในการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ อันเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนการจ้างงานจากสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เคยเข้ารับการฝึกวิชาชีพ โดยเรือนจำยังจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังพ้นโทษได้มีงานทำหรือมีการรับรองจากหน่วยงานในการพิจารณา และช่วยติดต่อประสานยังสถานประกอบการอุตสาหกรรมโดยตรงสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิบูลย์ จันทรมณี, ภูเบศ พวงแก้ว และปกรณ์กิตติ์ ม่วงประสิทธิ์ (2563) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ คือ นโยบายในการฝึกอบรมอาชีพสำหรับผู้ต้องขังซึ่งมีแนวทางเพื่อสร้างอาชีพให้ผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ โดยกรมราชทัณฑ์ มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ เพื่อสร้างโอกาสของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ การเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาทักษะอาชีพพัฒนาพฤตินิสัย นอกจากนี้ ที่เรือนจำจะต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับความแออัดของประชากรผู้ต้องขังที่ล้นเรือนจำ การนำตัวผู้ต้องขังที่ผ่านการพิจารณาหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกออกทำงานภายนอกเรือนจำไปยังสถานประกอบการในช่วงระหว่างวัน ยังเป็นการช่วยบรรเทาความแออัดของประชากรผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่ภายในเรือนจำที่มีอยู่อย่างจำกัดในแต่ละแดน ควบคุมผู้ต้องขังจะมีความหนาแน่นของผู้ต้องขังลดลงในส่วนของสถานประกอบการอุตสาหกรรมเอง นอกเหนือจากการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีตามมาตรการภาษีเพื่อสนับสนุนการจ้างงานผู้พ้นโทษเข้าทำงานแล้ว ยังนับว่าเป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่งเสริมอาชีพและมอบโอกาสในการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังอีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ยังพบว่าการสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้ฝึกวิชาชีพและว่าจ้างแรงงานผู้ต้องขัง ยังสามารถทดแทนแรงงานต่างด้าวที่มักจะเกิดปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ ที่สถานประกอบการอุตสาหกรรมประสบอยู่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนิดา นิลอรุณ, ฤสิริ เอกภาพวาสนา, อัญชลี โกอนันต์ตระกูล และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557) ที่พบว่า โครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบอาชีพคอลเซนเตอร์ คือ การทำประโยชน์คืนสู่สังคมควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจยังแก้ปัญหาการขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานและการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ในการจัดฝึกอบรมและสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขัง

รูปแบบการฝึกอบรมวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่ผู้ต้องขังจะได้รับจากการให้สัมภาษณ์ทางสถานประกอบการอุตสาหกรรมจะคำนึงถึงพื้นฐานอาชีพ หรืองานที่ถนัดตามเดิม ให้ผู้ต้องขังได้ทดลองทำงานฝึกวิชาชีพในแต่ละด้านที่เหมาะสมตามที่สถาน

ประกอบการจัดให้จากงานที่มีในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า การทำงานของผู้ต้องขังสามารถทำได้ตามปริมาณงานหรือเป้าหมายที่วางไว้ตามที่สถานประกอบการได้กำหนด อีกทั้ง สถานประกอบการอุตสาหกรรมเองก็มีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่สำหรับการอบรมเพื่อพัฒนางานในเฉพาะด้านที่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ และการพัฒนาฝีมือไว้ให้กับงานที่ต้องใช้ทักษะเหล่านั้น ให้ผู้ต้องขังได้ฝึกวิชาชีพ เรียนรู้งานเหมือนกันกับพนักงานทั่วไป ทำงานร่วมกับพนักงานคนอื่น ๆ ในแต่ละแผนกงานอันจะเกิดเป็นทักษะในการประกอบอาชีพที่ได้จากการฝึกฝนตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฝึกวิชาชีพนี้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Learning Theory) ที่มุ่งเน้นอธิบายเกี่ยวกับการเริ่มต้นของพฤติกรรมที่ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมสังคมรอบตัวบุคคลที่อาศัยองค์ประกอบที่สำคัญจากบุคคลใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความเข้มข้นในการเรียนรู้ การให้คุณค่าและสนับสนุนพฤติกรรมด้านบวกหรือด้านลบรวมถึงความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้เฉพาะตัวของบุคคล ทำให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกฝนได้เรียนรู้ถึงรูปแบบและรายละเอียดต่าง ๆ ในการทำงานอย่างเป็นระบบของสถานประกอบการอุตสาหกรรม ได้สัมผัสกับวัสดุอุปกรณ์ ใช้งานเครื่องจักรจากสถานที่ทำงานจริง ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ได้จากภายในเรือนจำสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พฤฒิพงศ์ ฤทธิรงค์, อนัญญา จันทร์ไพบูลย์ และวรรพล พินิจ (2559) ที่ศึกษาโครงการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังสามารถนำไปพัฒนาผู้ต้องขังได้จริงและสามารถต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์และอาชีพของผู้ต้องขังหลังจากพ้นโทษ ประกอบกับการที่ผู้ต้องขังได้มีโอกาสออกมาทำงานภายนอกเรือนจำไม่ต้องถูกควบคุมอยู่ภายในกำแพงเรือนจำ ทำให้มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นมีแรงผลักดันที่อยากจะเข้ารับการฝึกวิชาชีพและทำงานอย่างตั้งใจ แม้การทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมในบางแผนกหรือบางแห่งจะต้องใช้แรงงานเป็นอย่างมาก หรือมีความเหน็ดเหนื่อย แต่ก็มีความพร้อมและเต็มใจที่จะทำงานในทุกวัน การได้ออกมาสู่โลกภายนอกเรือนจำขณะต้องโทษทัณฑ์จึงทำให้รู้สึกว่าได้รับคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียงกับชีวิตปกติเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังได้รับรายได้จากรางวัลเงินปันผลจากการทำงานที่สามารถเก็บออมไว้เป็นทุนในประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ รวมไปถึงการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพนักงานผู้อื่นที่ได้ร่วมงานด้วยกัน ได้รับความรู้สึกที่ดี พูดคุยปฏิสัมพันธ์อย่างเพื่อนมนุษย์ การปฏิบัติที่เปรียบเสมือนพนักงานของสถานประกอบการคนหนึ่ง ที่ไม่ได้แบ่งแยกหรือรังเกียจว่าเป็นผู้ต้องขัง สอดคล้องกับทฤษฎีควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ที่อธิบายว่าบุคคลที่มีความผูกพันในกลุ่มสังคมจะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำความผิดเป็นผลมาจากความผูกพันของบุคคลได้เกิดขึ้นกับสังคมนั้น ๆ ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกหรือสามัญสำนึกที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคมสามารถดำเนินชีวิตเข้าร่วมกิจกรรมตามความเชื่อถือที่บุคคลที่มีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมตลอดจนการเปิดโอกาสรับผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกวิชาชีพในโครงการ เข้าทำงานเพื่อเพิ่มโอกาสในการมีงานทำภายหลังพ้นโทษและลดการกระทำผิดซ้ำ

ของผู้ต้องขัง ได้นำทักษะที่ได้รับการพัฒนามาใช้ในการทำงานที่สถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เคยเข้าร่วมโครงการ สอดคล้องกับทฤษฎีป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Prevention through Environmental Design) ของ Ray (1972) ที่อธิบายไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญการควบคุมพฤติกรรม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พนิดา นิลอรุณ และคนอื่น ๆ (2557) ที่พบว่า การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีรายได้จากการฝึกพัฒนาฝีมือแรงงานในการเป็นเจ้าหน้าที่บริการข้อมูลทางโทรศัพท์จะสามารถพัฒนาฝีมือแรงงาน ช่วยส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขัง ทั้งยังสร้างโอกาสในการทำงานให้กับผู้ต้องขังภายหลังจากพ้นโทษออกมาสามารถเข้าร่วมงานกับทางบริษัทได้ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาได้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี พบว่า ด้วยข้อจำกัดในหลายองค์ประกอบที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานตามโครงการได้ไม่เต็มประสิทธิภาพในด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารให้แก่ภาคเอกชน สถานประกอบการอุตสาหกรรม การเผยแพร่ยังไม่สามารถกระจายในวงกว้าง เป็นที่ทราบแก่สาธารณชนได้เท่าที่ควร แม้เรือนจำจะมีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ แต่ก็ยังขาดการดำเนินการที่ต่อเนื่อง สถานประกอบการอุตสาหกรรมในหลายแห่งยังไม่ทราบถึงโครงการในรูปแบบดังกล่าว ที่สามารถนำผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอกได้ รวมถึงความเข้าใจในรายละเอียดของการดำเนินการโครงการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิบูลย์ จันทรมณี และคนอื่น ๆ (2563) ที่อธิบายไว้ว่า อุปสรรคในการฝึกอบรมในด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการจัดอบรมอาชีพสำหรับผู้ต้องขังยังขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ประกอบการองค์กร ภาครัฐและเอกชน บริษัท ห้างร้าน เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อจำกัดจากข้อกำหนดตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและลดความเสี่ยงในการหลบหนีเป็นสำคัญ จึงทำให้ข้อกำหนดบางประการส่งผลให้โครงการมีประสิทธิภาพที่ลดลงไปไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาทักษะอาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมได้อย่างเต็มที่ การควบคุมนำตัวผู้ต้องขังเพื่อเดินทางกลับเรือนจำในระยะเวลาที่กำหนดและถูกควบคุมในเรือนจำตามเดิม โดยที่ยังคงมีปฏิสัมพันธ์ปะปนกับผู้ต้องขังอื่น ๆ ในด้านของอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมผู้ต้องขังไปนั้น ก็ประสบปัญหากับการขาดแคลนกำลัง ไม่มีกำลังเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการจำนวนแรงงานของสถานประกอบการอุตสาหกรรมทำให้จำนวนผู้ต้องขังที่เรือนจำต้องการจะผลักดัน สนับสนุนให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการทำได้อย่างจำกัด อีกทั้งการตรวจตราดูแลของเจ้าหน้าที่เรือนจำในพื้นที่สถานประกอบการอุตสาหกรรมยังทำได้ไม่ทั่วถึง สอดคล้องกับผลการวิจัยของพงษ์ศักดิ์ ปัตถา (2560) ที่ให้ทรรศนะเรื่องการฝึกทักษะวิชาชีพและการจ้างงานผู้ต้องขังว่า มีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการฝึกทักษะวิชาชีพผู้ต้องขังในหลายฉบับ ซึ่งได้กำหนดเป็นแนวทางให้เรือนจำปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

วิบูลย์ จันทรมณี และคนอื่น ๆ (2563) พบว่า อุปสรรคในการพัฒนาโครงการฝึกอบรมอาชีพผู้ต้องขังส่วนหนึ่ง คือ เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ควบคุมการฝึกอบรมอาชีพสำหรับผู้ต้องขังมีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถดูแลเอาใจใส่รวมถึงการควบคุมและให้การช่วยเหลือและคำแนะนำได้อย่างทั่วถึง ซึ่งในประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่พบจากผลการให้สัมภาษณ์พบว่า ในส่วนทัศนคติของตัวผู้ต้องขังเองบางส่วนที่ต้องการฝึกวิชาชีพเพียงระยะที่ตนอยู่ในกำหนดโทษ เนื่องจากได้รับอิสระในการมีชีวิตที่ดีกว่าถูกควบคุมตัวอยู่ภายในเรือนจำเป็นข้อสำคัญลำดับแรก และแม้ว่าการได้รับการฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมจะได้รับการพัฒนาด้านอาชีพที่ใกล้เคียงกับตลาดแรงงานในปัจจุบัน ทำให้ได้รับการเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพได้ดีขึ้น แต่ยังไม่มีการประเมินหรือวัดผลเพื่อรองรับทักษะฝีมือการทำงาน จึงไม่อาจนำไปประกอบการสมัครเข้าทำงานในสาขาอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องการได้ การได้รับเข้าพิจารณาทำงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เคยเข้ารับการฝึกฝนจึงเป็นแค่ทางเลือกหนึ่งที่มีเพียงเฉพาะกลุ่มผู้ต้องขังที่มีอายุมาก มีหนทางในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษอยู่ไม่มาก ไม่มีญาติมิตรและไร้หนทางไป จึงมีความสมัครใจที่จะประกอบอาชีพ ขอสมัครเข้าทำงานภายหลังพ้นโทษในสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมโครงการ

แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการจัดตั้งศูนย์กลางเพื่อการบริหารจัดการเกี่ยวกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับแรงงานอุตสาหกรรม ทั้งในส่วนของการเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานจากสถานประกอบการอุตสาหกรรม การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทางเพื่อเชิญชวนและสร้างความเข้าใจในโครงการพัฒนาผู้ต้องขังในการทำงานฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการอุตสาหกรรมให้เป็นที่กว้างขวาง เพื่อเชิญชวนให้สถานประกอบการที่สนใจเข้าร่วมในการที่จะให้โอกาสผู้ต้องขังที่กำลังจะพ้นโทษได้ฝึกวิชาชีพทำงานเพื่อเพิ่มพูนทักษะอาชีพด้านอุตสาหกรรม เพิ่มโอกาสในการมีงาน โดยจัดตั้งกระจายในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีการอุตสาหกรรมเหมาะสม สามารถสนับสนุนแรงงาน ด้านอุตสาหกรรมส่งแรงงานผู้ต้องขังไปทำงานฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการตามที่ต้องการได้ พร้อมทั้งจัดการเป็นสถานที่พำนักของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพในโครงการโดยเฉพาะ โดยไม่มีผู้ต้องขังอื่น ๆ ปะปน เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการกระทำผิดวินัย ในลักษณะที่สามารถเดินทางเพื่อไปทำงาน และกลับมาพักยังศูนย์กลางแห่งนี้ได้ ในระหว่างที่ผู้ต้องขังยังมีกำหนดโทษอยู่ โดยไม่ต้องมีเจ้าหน้าที่เรือนจำควบคุมตัวไป ซึ่งสามารถใช้กำไลอิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมไม่ให้หลบหนีหรือออกนอกพื้นที่ระหว่างที่ยังไม่พ้นโทษ ซึ่งจะสามารถบรรเทาปัญหาการขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เรือนจำ ลดจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ต้องใช้ในการควบคุมผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกเรือนจำลงไปได้ รวมถึงเป็นการสร้างความคุ้นเคยในการปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนโทษให้กับผู้ต้องขัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของนฤมนต์ เผ่าเพ็ง (2558) พบว่า ปัญหาการปฏิบัติงานด้านพัฒนา

พฤตินิสัยผู้ต้องขังที่ไม่สามารถแบ่งประเภทแยกกลุ่มผู้ต้องขังได้อย่างชัดเจนเพื่อให้ง่ายต่อการพัฒนา และยังพบปัญหาในด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีจำนวนไม่เพียงพอ สถานที่ของเรือนจำไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการฟื้นฟูพัฒนาสำหรับโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย นอกจากนั้น การบริหารจัดการที่จำเป็นของโครงการจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมเป็นปัจจุบัน และตรงตามบริบทในแต่ละเรือนจำที่มีทั้งวัตถุดิบ ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึงการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ต้องขังซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดลำดับแรก ในการที่จะพัฒนาทักษะวิชาชีพ แก้ไขปรับปรุงให้เป็นคนที่ดีขึ้นในสังคม สามารถดำเนินชีวิตปกติสุข นำประโยชน์จากสิ่งที่ได้จากการฝึกวิชาชีพไปใช้ได้จริง และไม่กระทำผิดซ้ำอีก เกี่ยวข้องกับเกณฑ์การคัดเลือกผู้ต้องขังที่นำเสนอให้มีการพิจารณาถึงองค์ประกอบปัจจัยในด้านภูมิหลัง ฐานะการศึกษา ครอบครัว และพื้นฐานอาชีพเดิมก่อนต้องโทษ เพื่อคัดเลือกในการฝึกวิชาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น จัดให้มีการประเมินและวัดผลมาตรฐานฝีมือแรงงาน ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานในภาคีเครือข่าย เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำทักษะที่ได้รับการประเมินวัดผลอย่างเป็นรูปธรรม จากหน่วยงานของรัฐที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นมาตรฐานนำไปใช้ประโยชน์ในการสมัครงานภายหลังพ้นโทษได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิบูลย์ จันทรมณี และคนอื่น ๆ (2563) ที่อธิบายไว้ว่า การฝึกอบรมอาชีพผู้ต้องขังควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเข้ามาพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพหลังจากผู้ต้องขังพ้นโทษ การฝึกอบรมอาชีพควรเน้นอาชีพเพื่อการมีงานทำ เพื่อผู้ต้องขังที่พ้นโทษจะสามารถดำเนินชีวิตอิสระได้ และควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านอื่น ๆ ควบคุมการฝึกอบรมอาชีพ และควรพัฒนาหลักสูตรอบรมวิชาชีพให้มีมาตรฐานตามที่กรมพัฒนาฝีมือแรงงานกำหนด เมื่อผู้ต้องขังผ่านการอบรมวิชาชีพสามารถนำไปขอขึ้นทะเบียนมาตรฐานฝีมือแรงงานได้

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มาตรการสนับสนุนเพิ่มเติมจากภาครัฐ จากการวิจัยพบว่า แม้จะมีการเข้าร่วมในโครงการประชาร่วมรัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรมจากสถานประกอบการอุตสาหกรรมเอกชนอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีสถานประกอบการอีกหลายแห่งที่ยังไม่ทราบหรือเข้าใจรายละเอียดของโครงการอยู่อีกจำนวนมากและไม่สามารถดึงดูดความสนใจในการเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติมได้ ซึ่งภาครัฐสามารถจูงใจได้ด้วยการกำหนดมาตรการสนับสนุนการดำเนินธุรกิจควบคู่กับการดำเนินกิจกรรมเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) เช่น มาตรการภาษีเพื่อสนับสนุนการจ้างงานผู้พ้นโทษ เพื่อเป็นนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ชัดเจน

2. จัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพของหน่วยงานควบคู่กับการใช้กำไลอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม จากการวิจัยพบปัญหาในด้านของสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพที่ยังถูกคุมขังในเรือนจำ และขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่สำหรับ

ควบคุมผู้ต้องขังในการสนับสนุนการฝึกวิชาชีพออกทำงานภายนอก ในสถานประกอบการอุตสาหกรรม จึงควรพัฒนารูปแบบการควบคุมผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ทดแทนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุม โดยใช้กำไลอิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุม ป้องกันไม่ให้ออกนอกพื้นที่และวางเงื่อนไขป้องกันการกระทำผิดและคุมประพฤติ

3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ยกระดับมาตรฐานการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง และพัฒนาฐานโครงสร้างข้อมูลด้านตลาดแรงงานที่เชื่อมโยงกัน

จากการวิจัยพบว่า ในด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถกระจายการรับรู้ให้ทั่วถึงแก่สถานประกอบการอุตสาหกรรม ให้ทราบรายละเอียดของโครงการในวงกว้าง กรมราชทัณฑ์ จึงควรเชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ อุตสาหกรรมภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครือข่ายในการดำเนินการฝึกวิชาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรมให้แก่ผู้ต้องขัง จัดให้มีกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อให้เกิดพันธมิตรทางการประสานความร่วมมือ และสามารถประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานเกี่ยวกับการจ้างงานผู้ต้องขังให้เกิดความสนใจและรับรู้อย่างแพร่หลาย และร่วมกันจัดทำบันทึกข้อตกลงในการยกระดับมาตรฐานการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังอย่างครบวงจร รวมถึงการจัดทำระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ด้านตลาดแรงงาน เพื่อการบริหารจัดการข้อมูลกำลังด้านแรงงานผู้ต้องขังให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. บริหารจัดการรายได้จากการทำงานของผู้ต้องขังโดยกำหนดอย่างเป็นมาตรฐาน รายได้ที่ได้รับหรือเงินค่าแรงผู้ต้องขัง ต้องกำหนดอย่างชัดเจน การบริหารจัดการอย่างโปร่งใส มีอัตราการจัดเก็บหรือถูกหักค่าใช้จ่ายที่ระบุเป็นร้อยละ อย่างครบถ้วนและมีความเป็นธรรมและเหมาะสม สามารถชี้แจงรายการ ตรวจสอบได้ในลักษณะเปิดเผย สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้

5. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อลงโทษแทนการจำคุกในเรือนจำ จากปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญซึ่งพบว่า เมื่อผู้ต้องขังถูกตัดสินพิจารณาโทษจำคุกยังเรือนจำแล้ว แม้จะได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษกลับสู่สังคม ก็ยังคงมีประวัติอาชญากรรมในฐานข้อมูลประวัติอาชญากรรม ทำให้ไม่สามารถสมัครเข้าทำงานแห่งไหนได้ ทำให้ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ไม่มีรายได้ และมีทางเลือกในการทำงานเพื่อหารายได้ในการดำเนินชีวิตไม่มาก นำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น การปรับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยกำหนดเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการพิจารณาโทษแทนการจำคุก และให้โอกาสเลือกทำงานฝึกวิชาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรมในศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพฯ ของกรมราชทัณฑ์ จะช่วยลดงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐที่ต้องสูญเสียไปในการดูแลผู้ต้องขัง ลดภาระค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรม และให้โอกาสได้กลับตัว โดยไม่ต้องถูกจำคุก ป้องกันการประณามจากสังคม และถูกกีดกันโอกาสในการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษจากข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนดไว้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพผู้ต้องขังด้านแรงงานอุตสาหกรรมในต่างประเทศ

2. ควรทำการศึกษา โดยขยายกลุ่มประชากรไปยังสถานประกอบการอุตสาหกรรมในพื้นที่แต่ละภูมิภาคหรือเขตจังหวัดที่เป็นแหล่งนิคมอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์. (2560). *คู่มือหลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ธนภัทร วางอภัย. (2560). *การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.

นฤมนต์ เผ่าเพ็ง. (2558). *ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษ พัทยา.* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พงษ์ศักดิ์ ปัตถา. (2560). *การฝึกทักษะวิชาชีพและการจ้างงานผู้ต้องขัง.* ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2563, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin

พนิดา นิลอรุณ, ฤสิริ เอกภาพวาสนา, อัญชลี โกอนันต์ตระกูล และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2557). การวิเคราะห์ โครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังโดยความร่วมมือระหว่าง กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน). *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7*(1), 671-683.

พฤฒิพงศ์ ฤทธิรงค์, อนัญญา จันทร์ไพบูลย์ และวรรพล พินิจ. (2559). การศึกษาโครงการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี. ใน *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ม.อ.ตรัง วิจัยประจำปี 2559.* ตรัง: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง.

วิบูลย์ จันทรมณี, ภูเบศ พวงแก้ว และปกรณ์กิตติ์ ม่วงประสิทธิ์. (2563). *ทัศนคติของผู้ต้องขังต่อโครงการฝึกอบรมวิชาชีพการปูกระเบื้องพื้น:* กรณีศึกษาเรือนจำกลางจังหวัดเชียงใหม่. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences, 9*(2), 24-37.

Ray, C., J. (1972). Crime prevention I through environmental design. Beverly Hills: sage.

Shoham E., Zelig A., Hesisi B., Weisburd D., Haviv N. (2017). ESJ the “Black Box” behind prison-based vocational training programs. *Psychology European Scientific Journal,* ESJ 13.

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมกับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

The Relationship between crime-related media consumption behavior and public confidence in the organizations in criminal justice system

*ชฎาพร ทรงกำพล**
Chadaporn Songkumpol
*เสกสัณ เครือคำ***
Seksan Khruakham

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเด็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยปรากฏตามสื่อเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากในปัจจุบันประชาชนสามารถบริโภคสื่อได้ทุกที่ ทุกเวลา ทำให้สามารถจับตามองคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและทันท่วงที แต่ในทางกลับกัน การนำเสนอที่รวดเร็วอาจมีการกลั่นกรองที่น้อยลง ทำให้เกิดความผิดพลาดและทำให้เสียภาพลักษณ์ได้ ฉะนั้น หากประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมแล้ว จะทำให้คนไม่เคารพหรือเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการบริโภคสื่อ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคสื่อกับความเชื่อมั่นของประชาชน และ (3) เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและประสบการณ์ในกระบวนการ

* *นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและการบังคับใช้กฎหมาย คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
Master of Arts in Criminology and Law Enforcement, Faculty of Social, Royal Police Cadet Academy
** *อาจารย์ประจำคณะคณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*
A lecturer of Faculty of Social Sciences, Royal Police cadet Academy.
Received: *August 26, 2021* ***Revised:*** *January 24, 2022* ***Accepted:*** *June 10, 2022*

ยุติธรรม มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 420 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนและแบบกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างที่บริโภคข่าว/รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมจะบริโภค 2-3 วัน/สัปดาห์ และใช้เวลาในการบริโภคน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อครั้ง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่บริโภคละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวนหรืออาชญากรรม คนส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้ จะนาน ๆ ดูที โดยใช้เวลาในการบริโภค 1-2 ชั่วโมงต่อครั้ง โดยกลุ่มตัวอย่างจะบริโภคข่าวอาชญากรรม ผ่านช่องทางโทรทัศน์และวิทยุมากที่สุด ส่วนละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวนหรืออาชญากรรม กลุ่มตัวอย่างจะบริโภคผ่านสื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด ซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ มีการบริโภคสื่อผ่านช่องทางออนไลน์มากที่สุด รองลงมาด้วยการบริโภคผ่านโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่พัก และประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย และความถี่ในการบริโภคสื่อ การบริโภคสื่อผ่านช่องทางโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่วนระยะเวลาในการบริโภคสื่อไม่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นของประชาชน ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ข้อเสนอแนะที่สำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ คือ หน่วยงานควรใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งตัวสื่อต้องมุ่งผลิตเนื้อหาให้มีข้อมูลอย่างรอบด้าน มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ และเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น

คำสำคัญ : การบริโภคสื่อ, ความเชื่อมั่น, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

At present, conflicts between public and the criminal justice in Thailand have frequently appeared on media. This could be the fact that people can consume the media anywhere and anytime, allowing them to keep an eye on the cases that arise quickly and in a timely manner. On the other hand, a prompt presentation is subject to less consideration causing a mistake and bad image. Therefore, if people lack confidence in the justice system, the legal punishment will not be respectful or afraid. In this study, the objectives of this quantitative research are as follows: 1) to study the media consumption behavior, 2) to study the relationship between media consumption and public confidence, and 3) to compare the public confidence, categorized by personal factors and justice system experiences. Data were collected using a survey from 420 persons in Bangkok as our sample, purposively sampling through the multi-step

and group sample selection. From the results of this research, it was found that most of people in the sample group that consume crime news/crime-related talk show/article/documentary demonstrated the media consumption rate of 2–3 days per week with less than 1 hour per time. Another sample group that consumes the investigation or crime-related drama/movies/novels mostly revealed a consumption rate of once in a while per week with 1-2 hours per time. This sample group frequently consumes crime news from television and radio at the most. On the contrary, they mostly consume the investigation or crime-related drama/movies/novels by online media and print media. All sample groups showed the most media consumption channel through online media, followed by television, radio and print media, respectively. The confidence in criminal justice system was found to be significantly different under the factors of age, occupation, income, accommodation type and experience in the justice system, which corresponds to the research hypothesis. Moreover, the media consumption frequency and the consumption channel of television, media, radio and print media were found to be associated with confidence in the criminal justice system. However, the time consumption of media is not related to the public confidence in the criminal justice system. The important recommendations in this research are summarized as follows. Public relations and image build up should be performed. In addition, the production of media must be focused on comprehensive information and quality content in order to make people understand and to gain the confidence in criminal justice system.

Keywords: Media consumption, Confidence, Criminal justice

บทนำ/ความเป็นมาของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมเป็นหนึ่งกลไกสำคัญที่ใช้ในการควบคุมสังคม แต่ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมยังมีช่องว่างที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อยู่มาก สืบเนื่องมาจาก ประการแรก คือ การขาดการยอมรับและความเชื่อมั่นจากประชาชน ประการที่สอง คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนั้น มีค่าใช้จ่ายที่สูง ใช้ระยะเวลานาน ทำให้เกิดความยากลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และประการสุดท้าย คือ ช่องว่างของหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรม ไม่ได้ทำงานร่วมกันอย่างที่ควรจะเป็น ทำให้เกิดช่องว่างที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการยุติธรรมขึ้น (The 101. world, 2564) ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการและการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หากประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมก็จะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการทำงานหรือภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ไปด้วย ความรวดเร็ว ความเป็นธรรม และความถูกต้อง ถือเป็นสิ่ง

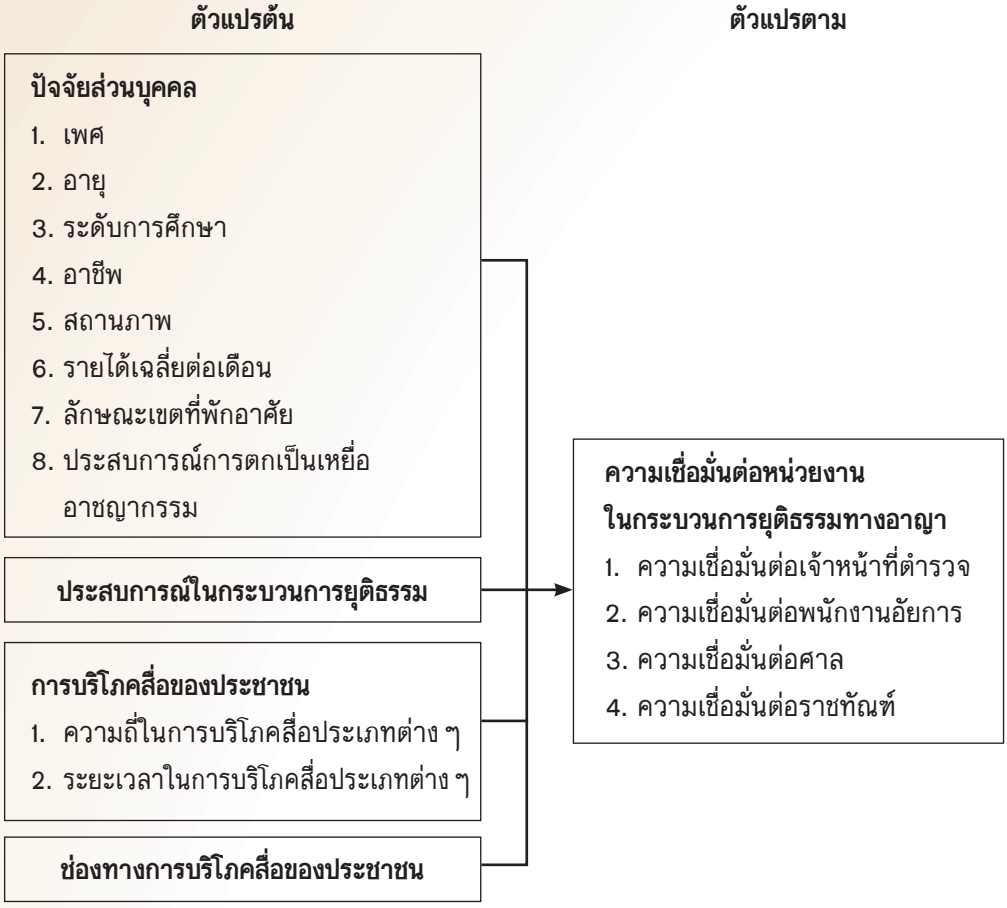
พื้นฐานและมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรม ที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการให้ได้ ประกอบกับในปัจจุบันสื่อเข้ามาเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่และกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Doyle (2004) ที่พบว่าช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 จนถึงช่วงเปลี่ยนศตวรรษ เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การปรับโครงสร้างทางด้านอุตสาหกรรมโทรทัศน์ การกระจายตัวของผู้ชม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่มีผลต่อการลงโทษผู้กระทำผิด ทำให้อาชญากรรมเด่นชัดต่อหน้ากล้องโทรทัศน์ กล้องวิดีโอ และกล้องโทรทัศน์วงจรปิด โดยมีการคาดการณ์ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ประชาชนสามารถกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้ แต่ Doyle ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากในงานวิจัยของ Doyle พบว่า องค์กรตำรวจมีการจัดการการทำงานเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเองไม่ให้ถูกโจมตีจากการนำเสนอข่าวของ .COPS. (รายการสารคดีอาชญากรรม หรือรายการโทรทัศน์ที่ตีแพร่ความเป็นจริงของสังคมอเมริกา) (Doyle, 2004) จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสื่อถือเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่อาจทำให้เกิดทั้งประโยชน์และโทษต่อกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งในงานวิจัยของ Leechaianan, Khruakham, and Hoover (2012) ยังพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันการรายงานข่าวผ่านวิทยุและโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในด้านหน่วยงานกฎหมายของไทย โดยหน่วยงานกฎหมายของไทยจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กร นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าเครื่องมือสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ในการได้รับความสนใจจากประชาชนก็คือสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดและง่ายที่สุดสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ประชาชนจะเห็นภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมออกอากาศผ่านช่องทางต่าง ๆ อยู่เสมอ (Leechaianan, et al., 2012) การบริโภคสื่อของประชาชนที่เข้าถึงง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทุกคนสามารถบริโภคสื่อต่าง ๆ ได้ทุกที่ ทุกเวลา ซึ่งในความสะดวกและรวดเร็วนี้ อาจจะต้องเลือกรับข่าวสารโดยรู้เท่าทันสื่อที่มีทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ขึ้นอยู่กับการกลั่นกรองของตัวเราเอง ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dowler (2003) ที่พบว่า ส่วนใหญ่ความรู้ที่เกี่ยวกับอาชญากรรมและความยุติธรรมนั้นจะมาจากสื่อ จึงถือได้ว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและระบบยุติธรรมทางอาญา (Dowler, 2003) ในปัจจุบันเราจะเห็นสื่อหลายแขนงที่เผยแพร่มุมมืดของงานด้านกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับช่องโหว่หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการเผยแพร่อย่างรวดเร็วของสื่อในปัจจุบันนั้นส่งผลให้สังคมได้รับรู้ข้อมูลและคอยจับตามองเหตุการณ์หรือคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและทันถ่วงที ทำให้คดีมีความคืบหน้าเร็วขึ้น แต่ในทางกลับกัน การนำเสนอข้อมูลที่รวดเร็วมากเกินไปของสื่อ อาจมีการกลั่นกรองข้อมูลน้อยลงทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องตกเป็นจำเลยของสังคม ทั้งที่ยังไม่โดนตัดสินอย่างถึงที่สุดจากกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งอาจทำให้เสียรูปคดีอีกด้วย หากประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ย่อมส่งผลให้การทำงาน

ของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมนั้นลำบากไปด้วย เพราะจะทำให้คนไม่เคารพหรือเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมาย คนจะมองว่ากระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dowler (2003) ที่พบว่า สื่อชอบตัดสินและวิจารณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเชิงลบ แต่ประชาชนมักจะตำหนิและต่อว่าสื่อมากกว่าเชื่อในสิ่งที่สื่อนำเสนอ เพราะทัศนคติของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยทั่วไปมักเป็นไปในทางบวก นอกจากนี้ในงานวิจัยยังพบอีกว่า ภาพลักษณ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนหนึ่งมักมาจากกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ขององค์กรตำรวจเอง เช่น การรายงานกิจกรรมการทำงาน การสร้างภาพลักษณ์ในด้านการสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น (Dowler, 2003) และงานวิจัยของ Werner (2015) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมถูกสื่อกำหนดภาพลักษณ์บางอย่างขึ้นมา โดยผ่านการนำเสนอข้อมูลที่เป็นเท็จต่อประชาชน ซึ่งประชาชนจำนวนมากได้รับสื่อทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบขึ้นอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ณ ช่วงเวลานั้น ๆ ภาพข่าวหรือการนำเสนอของสื่อจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประชาชนที่ใช้บริการหรือไม่เคยใช้บริการกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากพวกเขามักจะกำหนดมุมมองของตนเองต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านการนำเสนอของสื่อ (Werner, 2015)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมและระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประชาชน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรมกับระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563-31 ธันวาคม พ.ศ. 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและการเลือกตัวอย่าง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ใช้การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ความน่าจะเป็นแบบหลายขั้นตอน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 50 เขต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เพื่อเลือกเขตที่เป็นตัวแทนของ 50 เขตดังกล่าว โดยใช้วิธีการแบ่งกลุ่มเขตการวางผังเมืองออกเป็น 6 กลุ่มเขต ซึ่งในแต่ละกลุ่มเขตการวางผังเมืองให้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายมา 1 เขต และเลือกประชาชนในแต่ละเขตที่สุ่มเลือกเขตละ 70 คน จำนวน 6 เขต โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นการเลือกแบบตามสะดวก รวมจำนวนตัวอย่าง 420 คน

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักการและวิธีการสร้างแบบสอบถาม โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐาน และขอบเขตทางทฤษฎีเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม

3. กำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามในการสร้างแบบสอบฉบับร่างให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้เสนอแนะมาแล้ว

5. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC สำหรับข้อคำถามทุกข้อมากกว่าระดับ 0.5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อคำถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหา

6. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้ง และนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนจะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว ทดลองใช้กับ (Try-out) กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 30 คน

8. นำข้อมูลที่ได้จากการไปทดลองใช้กับกลุ่มประชาชนจำนวน 30 คน มาหา ค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งจากการวิเคราะห์ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค เท่ากับ 0.98 โดยมีค่ามากกว่า 0.70 จึงจะเป็นที่ยอมรับของข้อคำถามที่มีคุณภาพและมีความเชื่อมั่นเพียงพอ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยจะเข้าไปทำการแจกแบบสอบถามตามเขตต่าง ๆ จำนวน 50 เขตในกรุงเทพมหานคร โดยทำการแนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย

2. ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายนั้นจะถูกเก็บเป็นความลับ และผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการสรุปภาพรวมเท่านั้น

3. ทำการสอบถามกลุ่มตัวอย่างตามประเด็นที่ต้องการรวบรวมข้อมูลในแบบสอบถามจนครบทุกข้อ

จริยธรรมการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก ก่อนทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่สร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อสร้างความไว้วางใจ ขออนุญาต และแสดงความยินดีในการตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจ โดยผู้วิจัยได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดทั้งหมดให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ จากนั้นจะสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วม หากมีการแจ้งว่ายินยอม

เข้าร่วมจึงจะเริ่มกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และสามารถถอนตัวได้หากเกิดภาวะไม่สะดวก

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 68.1 มีช่วงอายุตั้งแต่ 24-41 ปี จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 47.4 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 61.0 ส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัท/ห้างร้านเอกชน จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 36.4 ประชาชนส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 63.6 มีรายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่บ้านเดี่ยว จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 46.4 ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จำนวน 358 คน คิดเป็นร้อยละ 85.2 และส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม จำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 77.6 ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 420)

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	134	31.9
หญิง	286	68.1
2. อายุ		
23 ปีหรือน้อยกว่า	87	20.7
24-41 ปี	199	47.4
42-56 ปี	103	24.5
57-75 ปี	26	6.2
76 ปีขึ้นไป	5	1.2
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	6	1.4
มัธยมต้นหรือเทียบเท่า	6	1.4
มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	43	10.2
ปริญญาตรี	256	61.0
ปริญญาโท	92	21.9
ปริญญาเอก	10	2.4
อื่น ๆ	7	1.7

ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 420) (ต่อ)

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
4. อาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	116	27.6
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	79	18.8
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	62	14.8
พนักงานบริษัท/ห้างร้านเอกชน	153	36.4
อื่น ๆ	10	2.4
5. สถานภาพ		
โสด	267	63.6
สมรส	125	29.8
หย่าร้าง	13	3.1
แยกกันอยู่	10	2.4
อื่น ๆ	5	1.2
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	89	21.2
10,000-20,000 บาท	106	25.2
20,001-30,000 บาท	97	23.1
30,001-40,000 บาท	51	12.1
มากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป	77	18.3
7. ลักษณะที่พักอาศัย		
บ้านเดี่ยว	195	46.4
บ้านแฝด	28	6.7
ทาวน์เฮ้าส์	75	17.9
อาคารพาณิชย์	20	4.8
คอนโดมิเนียม	48	11.4
อะพาร์ตเมนต์	44	10.5
อื่น ๆ	10	2.4
8. ประสบการณ์การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม		
เคย	62	14.8
ไม่เคย	358	85.2

ตารางที่ 1 แสดงความถี่และร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 420) (ต่อ)

ข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
9. ประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม		
เคยเป็นผู้ต้องหา		1.7
เคยเป็นผู้เสียหาย	53	12.6
เคยเป็นพยานในคดี	27	6.4
เคยเป็นนักโทษ	-	-
เคยเป็นอื่น ๆ	6	1.4
ไม่เคย	326	77.6

ข้อมูลการบริโภคสื่อของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการบริโภคข่าวอาชญากรรมและรายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปมถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจันเหตุฉุกเฉิน 2-3 วันต่อสัปดาห์และใช้เวลาในการบริโภคน้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อครั้ง ซึ่งสื่อประเภทข่าวอาชญากรรม มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 22.9 มีการบริโภคเป็นประจำทุกวัน และรายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปมถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจันเหตุฉุกเฉิน มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 มีการบริโภคมากกว่า 7 ชั่วโมงต่อครั้งด้วยเพราะการนำเสนอในรูปแบบของสารคดี Reality ละครสั้น หรือซีรีส์เป็นตอน ๆ ที่ตีแผ่เรื่องราวความจริงและวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมไปในตัว สะท้อนความผิดพลาด ข้อบกพร่องบางอย่างที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม หรือพากลับไปย้อนเวลาเหตุการณ์สำคัญในอดีตด้วยลักษณะการนำเสนอที่สนุกสนานและน่าติดตาม จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีการบริโภคมากที่สุดในแต่ละครั้ง ส่วนละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวนหรืออาชญากรรมกลุ่มตัวอย่างจะนาน ๆ ดูทีต่อสัปดาห์ แต่จะใช้เวลาในการบริโภค 1-2 ชั่วโมงต่อครั้ง ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความถี่ในการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างต่อสัปดาห์ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ประเด็นสื่อ	เป็นประจำทุกวัน	4-6 วัน ต่อสัปดาห์	2-3 วัน ต่อสัปดาห์	1 วัน ต่อสัปดาห์	นานๆ ดูที	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	96 (22.9)	79 (18.8)	106 (25.2)	37 (8.8)	102 (24.3)	2.93	1.47
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	56 (13.3)	62 (14.8)	108 (25.7)	58 (13.8)	136 (32.4)	3.37	1.41
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจัน เหตุฉุกเฉิน	59 (14.0)	74 (17.6)	121 (28.8)	51 (12.1)	115 (27.4)	3.21	1.38
รวม						**3.17**	**1.16**

ตารางที่ 3 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระยะเวลาในการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างต่อครั้ง (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ประเด็นสื่อ	มากกว่า 7 ชั่วโมง	5-6 ชั่วโมง	3-4 ชั่วโมง	1-2 ชั่วโมง	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	5 (1.2)	11 (2.6)	40 (9.5)	147 (35.0)	217 (51.7)	1.67	0.85
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	9 (2.1)	19 (4.5)	79 (18.8)	169 (40.2)	144 (34.3)	2.00	0.95
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจัน เหตุฉุกเฉิน	13 (3.1)	8 (1.9)	58 (13.8)	167 (39.8)	174 (41.4)	1.85	0.94
รวม						**1.84**	**0.75**

ข้อมูลช่องทางการบริโภคสื่อของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการบริโภคสื่อผ่านสื่อออนไลน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.10 รองลงมาเป็นการบริโภคผ่านโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 2.67 การบริโภคผ่านวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 1.81 และการบริโภคผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 1.71 ตามลำดับ โดยกลุ่มตัวอย่างมีการบริโภคละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรมผ่านสื่อออนไลน์ในระดับมากที่สุด บริโภคข่าวอาชญากรรมผ่านโทรทัศน์ในระดับมากที่สุด บริโภคข่าวอาชญากรรมผ่านวิทยุในระดับมากที่สุด และบริโภคละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวนหรืออาชญากรรมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมากที่สุด ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างผ่านโทรทัศน์ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ช่องทางโทรทัศน์	บริโภคมากที่สุด	บริโภคมาก	บริโภคปานกลาง	บริโภคน้อย	บริโภคน้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	63 (15.0)	58 (13.8)	110 (26.2)	83 (19.8)	106 (25.2)	2.74	1.37
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	41 (9.8)	66 (15.7)	117 (27.9)	85 (20.2)	111 (26.4)	2.62	1.29
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจัน เหตุฉุกเฉิน	40 (9.5)	62 (14.8)	133 (31.7)	87 (20.7)	98 (23.3)	2.66	1.25
รวม						**2.67**	**1.15**

ตารางที่ 5 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างผ่านสื่อออนไลน์ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ช่องทางออนไลน์	บริโภคมากที่สุด	บริโภคมาก	บริโภคปานกลาง	บริโภคน้อย	บริโภคน้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	82 (19.5)	78 (18.6)	124 (29.5)	68 (16.2)	68 (16.2)	3.09	1.33
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	85 (20.2)	80 (19.0)	120 (28.6)	67 (16.0)	68 (16.2)	3.11	1.34
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจัน เหตุฉุกเฉิน	75 (17.9)	84 (20.0)	130 (31.0)	67 (16.0)	64 (15.2)	3.09	1.30
รวม						**3.10**	**1.16**

ตารางที่ 6 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างผ่านวิทยุ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ช่องทางวิทยุ	บริโภคมากที่สุด	บริโภคมาก	บริโภคปานกลาง	บริโภคน้อย	บริโภคน้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	24 (5.7)	22 (5.2)	65 (15.5)	82 (19.5)	227 (54.0)	1.89	1.19
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	15 (3.6)	21 (5.0)	63 (15.0)	70 (16.7)	251 (59.8)	1.76	1.10
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจัน เหตุฉุกเฉิน	6 (1.4)	29 (6.9)	59 (14.0)	77 (18.3)	249 (59.3)	1.79	1.15
รวม						**1.81**	**1.07**

ตารางที่ 7 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริโภคสื่อของกลุ่มตัวอย่างผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์	บริโภคมากที่สุด	บริโภคมาก	บริโภคปานกลาง	บริโภคน้อย	บริโภคน้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1. ข่าวอาชญากรรม	6 (1.4)	29 (6.9)	59 (14.0)	77 (18.3)	249 (59.3)	1.73	1.03
2. ละคร/หนัง/นิยายแนวสืบสวนสอบสวน หรืออาชญากรรม	7 (1.7)	21 (5.0)	66 (15.7)	73 (17.4)	253 (60.2)	1.70	1.01
3. รายการ/บทความ/สารคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เช่น เรื่องจริงผ่านจอ เปิดปม ถามตรง ๆ กับจอมขวัญ โหนกระแส อีจันเหตุฉุกเฉิน	6 (1.4)	23 (5.5)	63 (15.0)	68 (16.2)	260 (61.9)	1.68	1.01
รวม						**1.71**	**0.97**

ข้อมูลความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นต่อศาลในระดับมากที่สุด ความเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการและราชทัณฑ์ในระดับปานกลาง และมีความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับน้อยที่สุด ซึ่งประเด็นที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นมาก จะเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความสุภาพและให้เกียรติต่อประชาชน พนักงานอัยการให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านข้อกฎหมายแก่ประชาชน ศาลจะคุ้มครองสิทธิของประชาชน และประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ กระบวนการรับตัวผู้ต้องขังเป็นไปอย่างถูกต้องตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นน้อยมักจะเป็นเรื่องประสิทธิภาพการทำงานและการจัดการปัญหาอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมซ้ำ พนักงานอัยการไม่เรียกรับสินบนหรือประโยชน์อื่นใดที่สมควรได้ ศาลอำนวยความยุติธรรมด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และกระบวนการทำงานของราชทัณฑ์ช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 8-11

ตารางที่ 8 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ (n = 420)

ประเด็นความเชื่อมั่น	ร้อยละ (ความถี่)					$\bar{X}$	S.D.
	เชื่อมั่นมากที่สุด	เชื่อมั่นมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	เชื่อมั่นน้อย	เชื่อมั่นน้อยที่สุด		
1. เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเท่าเทียม เสมอภาค และเป็นธรรม	11 (2.6)	50 (11.9)	154 (36.7)	127 (30.2)	78 (18.6)	2.50	1.01
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติงานอย่างมีความรวดเร็ว	12 (2.9)	42 (10.0)	149 (35.5)	132 (31.4)	85 (20.2)	2.44	1.01
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถให้คำแนะนำด้านข้อกฎหมายหรือข้อสงสัยอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน	11 (2.6)	58 (13.8)	156 (37.1)	119 (28.3)	75 (17.9)	2.55	1.02
4. เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต ไม่มีการเรียกร้องทรัพย์สินอื่นใด	12 (2.9)	53 (12.6)	141 (33.6)	112 (26.7)	102 (24.3)	2.43	1.08
5. เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความสุภาพและให้เกียรติต่อประชาชน	10 (2.4)	65 (15.5)	166 (39.5)	109 (26.0)	70 (16.7)	2.61	1.01
6. เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมซ้ำอีกได้	10 (2.4)	46 (11.0)	143 (34.0)	122 (29.0)	99 (23.6)	2.40	1.04
รวม						**2.49**	**0.93**

ตารางที่ 9 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการ (n = 420)

ประเด็นความเชื่อมั่น	ร้อยละ (ความถี่)					$\bar{X}$	S.D.
	เชื่อมั่นมากที่สุด	เชื่อมั่นมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	เชื่อมั่นน้อย	เชื่อมั่นน้อยที่สุด		
1. พนักงานอัยการให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านข้อกฎหมายแก่ประชาชน	13 (3.1)	75 (17.9)	190 (45.2)	101 (24.0)	41 (9.8)	2.80	0.95
2. พนักงานอัยการอำนวยความยุติธรรมด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ	17 (4.0)	57 (13.6)	199 (47.4)	99 (23.6)	48 (11.4)	2.75	0.97

ตารางที่ 9 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการ (n = 420) (ต่อ)

ประเด็นความเชื่อมั่น	ร้อยละ (ความถี่)					$\bar{X}$	S.D.
	เชื่อมั่นมากที่สุด	เชื่อมั่นมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	เชื่อมั่นน้อย	เชื่อมั่นน้อยที่สุด		
3. พนักงานอัยการไม่เรียกรับสินบนหรือประโยชน์อื่นใดที่สมควรได้	14 (3.3)	62 (14.8)	190 (45.2)	101 (24.0)	53 (12.6)	2.72	0.98
4. พนักงานอัยการสั่งฟ้องตามกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม	10 (2.4)	74 (17.6)	195 (46.4)	94 (22.4)	47 (11.2)	2.78	0.95
รวม						**2.76**	**0.89**

ตารางที่ 10 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเชื่อมั่นต่อศาล (n = 420)

ประเด็นความเชื่อมั่น	ร้อยละ (ความถี่)					$\bar{X}$	S.D.
	เชื่อมั่นมากที่สุด	เชื่อมั่นมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	เชื่อมั่นน้อย	เชื่อมั่นน้อยที่สุด		
1. ศาลสามารถอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยเป็นอิสระจากผู้อิทธิพล	21 (5.0)	93 (22.1)	176 (41.9)	89 (21.2)	41 (9.8)	2.91	1.01
2. การพิจารณาคดีของศาลมีความเป็นธรรม	23 (5.5)	92 (21.9)	183 (43.6)	81 (19.3)	41 (9.8)	2.94	1.01
3. ศาลจะคุ้มครองสิทธิของประชาชนและประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ	26 (6.2)	97 (23.1)	180 (42.9)	73 (17.4)	44 (10.5)	2.97	1.04
4. ศาลพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม	25 (6.0)	85 (20.2)	176 (41.9)	87 (20.7)	47 (11.2)	2.89	1.04
5. ศาลอำนวยความยุติธรรมด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ	22 (5.2)	78 (18.6)	188 (44.8)	80 (19.0)	52 (12.4)	2.85	1.03
รวม						2.91	0.97

ตารางที่ 11 แสดงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเชื่อมั่นต่อราชทัณฑ์ (n = 420)

ร้อยละ (ความถี่)							
ประเด็นความเชื่อมั่น	เชื่อมั่นมากที่สุด	เชื่อมั่นมาก	เชื่อมั่นปานกลาง	เชื่อมั่นน้อย	เชื่อมั่นน้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1. กระบวนการรับตัวผู้ต้องขัง ได้แก่ การจัดทำทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง การจัดการทรัพย์สินของผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง และการประเมินจิตใจผู้ต้องขังเป็นไปอย่างถูกต้องตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน	22 (5.2)	89 (21.2)	198 (47.1)	69 (16.4)	42 (10.0)	2.95	0.99
2. การฝึกอบรมและพัฒนาพฤตินิสัยตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ทำให้ผู้ต้องขังสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น	14 (3.3)	87 (20.7)	191 (45.5)	85 (20.2)	43 (10.2)	2.87	0.97
3. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามสิทธิมนุษยชน	16 (3.8)	82 (19.5)	194 (46.2)	76 (18.1)	52 (12.4)	2.84	1.00
4. การพัฒนาระบบติดตามและส่งต่อการมีงานทำภายหลังพ้นโทษมีการดำเนินการและการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง	12 (2.9)	77 (18.3)	184 (43.8)	91 (21.7)	56 (13.3)	2.76	0.10
5. กระบวนการทำงานของราชทัณฑ์ช่วยเหลือให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้โดยไม่มีประเด็นความขัดแย้งหรือสร้างความระแวงให้กับคนในสังคม	17 (4.0)	75 (17.9)	180 (42.9)	87 (20.7)	61 (14.5)	2.76	1.04
6. กระบวนการทำงานของราชทัณฑ์ช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก	16 (3.8)	58 (13.8)	180 (42.9)	87 (20.7)	79 (18.8)	2.63	1.06
รวม						**2.80**	**0.90**

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคสื่อกับความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม พบว่า ความถี่ในการบริโภคสื่อ การบริโภคสื่อผ่านช่องทางโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนระยะเวลาในการบริโภคสื่อไม่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังที่ปรากฏตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ (n = 420)

พฤติกรรมการบริโภคสื่อ		ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม				
		เจ้าหน้าที่ตำรวจ	พนักงานอัยการ	ศาล	ราชทัณฑ์	ผลรวม
ความถี่ในการบริโภคสื่อ	Pearson Correlation	-0.28	-0.27	-0.29	-0.31	-0.34
	Sig. (2-tailed)	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*
ระยะเวลาในการบริโภคสื่อ	Pearson Correlation	0.02	0.23	0.01	0.01	0.02
	Sig. (2-tailed)	0.62	0.59	0.80	0.85	0.67
ช่องทางโทรทัศน์	Pearson Correlation	0.35	0.30	0.31	0.32	0.37
	Sig. (2-tailed)	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00**
ช่องทางสื่อออนไลน์	Pearson Correlation	0.08	0.11	0.00	0.10	0.08
	Sig. (2-tailed)	0.12	0.02*	0.99	0.04*	0.09
ช่องทางวิทยุ	Pearson Correlation	0.29	0.24	0.24	0.22	0.29
	Sig. (2-tailed)	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*
ช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์	Pearson Correlation	0.34	0.30	0.24	0.28	0.34
	Sig. (2-tailed)	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*	0.00*

ผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่พัก และประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย ดังที่ปรากฏตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สรุปผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปรต้น	ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม				
	เจ้าหน้าที่ตำรวจ	พนักงานอัยการ	ศาล	ราชทัณฑ์	ผลรวม
1. เพศ	√	√	√	√	√
2. อายุ	√	√	X	√	√
3. ระดับการศึกษา	√	√	√	√	√
4. อาชีพ	√	√	X	√	√
5. สถานภาพ	√	√	√	√	√
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	√	X	X	X	X
7. ลักษณะที่พักอาศัย	√	√	X	√	X
8. ประสบการณ์การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม	√	√	√	√	√
9. ประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม	√	√	X	√	√

ผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นตามปัจจัยส่วนบุคคลและประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่พัก และประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย

▣ สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นต่อศาลในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 เนื่องจากประเด็นที่ประชาชนยังเชื่อมั่นต่อศาล คือ ศาลจะสามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชน และประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดาทิพย์ ตั้งวิเศษไพบูลย์ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อศาลปกครอง โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอย่างมาก ในเรื่องที่ศาลปกครองอำนวยความยุติธรรมให้แก่ทุกภาคส่วนด้วยความเป็นธรรม เสมอภาค และยึดข้อกฎหมายเป็นหลัก แม้ว่าการวินิจฉัยในหลาย ๆ คดีของศาลสามารถก่อประเด็นทางสังคมขึ้นมาได้ทุกครั้ง เช่น คดีเนติวิทย์ คดีโฮปเวลล์ เป็นต้น แต่การวินิจฉัยของศาลจะให้คุณแก่ฝ่ายหนึ่ง และให้โทษแก่ฝ่ายหนึ่งเสมอ ความเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 เนื่องจากประเด็นที่ประชาชนยังเชื่อมั่นต่อพนักงานอัยการ คือ การให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านข้อกฎหมายแก่ประชาชนของ

พนักงานอัยการ แม้ภาพลักษณ์ของพนักงานอัยการที่เรามักพบเห็น ผ่านสื่อ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบข่าว รายการ หรือละคร อัยการมักเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายผู้มีอิทธิพลมอบให้ ซึ่งเป็นการเอื้อเฉพาะบุคคลและเป็นผลประโยชน์เฉพาะบุคคลบางตำแหน่งเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Werner (2015) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับ ผลกระทบของสื่อที่มีต่อทัศนคติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยพบว่า ในละครมักจะแสดงให้เห็นว่าทนายความจะมีบุคลิกที่ยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองชนะคดี โดยไม่สนใจว่ามันจะผิดกฎหมายหรือปล่อยให้อาชญากรลอยนวลก็ตาม ส่วนในละครตลก ทนายความจะมีบุคลิกภาพที่โลภและใช้ประโยชน์จากตัวละครอื่น ส่วนความเชื่อมั่นต่อราชทัณฑ์ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 เนื่องจากประเด็นที่ประชาชนยังเชื่อมั่นต่อราชทัณฑ์ คือ กระบวนการรับตัวผู้ต้องขังเป็นไปอย่างถูกต้องตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน แม้ว่าผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ที่พ้นโทษออกไปนั้นจะกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ ทำให้การปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดทำได้แค่ระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น รวมทั้งอาจมีผู้ต้องขังบางส่วนที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยศพนต์ สุธรรม (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา โดยพบว่า สังคมมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว และผู้ต้องขังที่พ้นโทษออกไปนั้น ไม่มีงานรับรอง จึงอาจทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก ตลอดจนสังคมไม่ให้โอกาสและไม่ตระหนักถึงความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการคืนคนดีสู่สังคม และมีความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 เนื่องจากประชาชนมองหน่วยงานตำรวจหลากหลายด้านผ่านเผยแพร่จากสื่อ หรือได้สัมผัสด้วยตัวเอง ประเด็นที่ประชาชนมองตำรวจ เช่น ตำรวจถูกมองว่าเป็นหน่วยงานที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากประชาชนมากที่สุด การบริหารจัดการและการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีความไม่โปร่งใส การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงานของตำรวจยังไม่เป็นที่พึงพอใจของประชาชน เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุดกว่าทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชทพงศ์ เตี้ยสุด (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในสายตาของผู้สื่อข่าวอาชญากรรมหนังสือพิมพ์รายวัน โดยพบว่า ภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นไปในทิศทางลบ ทั้งนี้ก็เพราะผู้สื่อข่าวอาชญากรรมเป็นผู้ได้รับรู้ถึงปัญหาอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนประชาชนนั้นได้รับรู้ถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงผิวเผินจากข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น ซึ่งภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่สังคมคาดหวัง คือต้องการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นองค์กรที่เป็นที่พึ่งพิงของประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงต้องพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. ความถี่ในการบริโภคสื่อ การบริโภคสื่อผ่านช่องทางโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ วิทยุ และสื่อสิ่งพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยจะพบว่าประชาชนมีการบริโภคผ่านช่องทางสื่อออนไลน์มากที่สุด เนื่องจากสื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่อาศัยการเชื่อมต่อแบบไร้สายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และผ่านอุปกรณ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์สื่อสารประเภทต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ประชาชนสามารถพกพานำติดตัวไปด้วยได้ทุกที่ หยิบใช้ได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน อีกทั้งยังสามารถเสพข้อมูลข่าวสารในสังคมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และทันท่วงที ส่วนช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์มีการบริโภคน้อยที่สุด เนื่องจากในปัจจุบันได้มีสื่อออนไลน์เข้ามามีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทันท่วงที แท้จริงแล้วไม่เพียงแต่สื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้นที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว แต่สื่อประเภทอื่น ๆ อย่างสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน

3. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะที่พัก และประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมแตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัย สามารถอธิบายได้ดังนี้

อายุ กลุ่มตัวอย่าง Gen Z (อายุตั้งแต่ 23 ปี หรือน้อยกว่า) และ Gen Y (อายุตั้งแต่ 24-41 ปี) มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในด้านศาลน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่าง Gen X (อายุตั้งแต่ 42-56 ปี) และ Baby Boomer (อายุตั้งแต่ 57-75 ปี) เนื่องจาก กลุ่มคนรุ่นใหม่อย่าง Gen Z และ Gen Y เป็นกลุ่มมีความเชี่ยวชาญกับเทคโนโลยี หรือสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะคน Gen Z ที่เกิดมาในยุคที่เทคโนโลยีเฟื่องฟูอย่างเต็มที่ เต็มไปด้วยอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่เข้าถึงข้อมูลที่หลากหลายในโลกกว้าง ทำให้มีทัศนคติที่เปิดกว้าง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง และให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดีก่อนตัดสินใจเชื่อ จึงทำให้กลุ่มคนพวกนี้จะกลั่นกรองข่าว รายการหรือละครที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม การโฆษณาของสื่อประเภทต่าง ๆ กับมีอิทธิพลกับคน Gen Z เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอิทธิพลของสื่อต่อการตัดสินใจของประชาชน ที่พบว่า สื่อโฆษณาในสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคใน Gen Z สูงที่สุดโดยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ถึงร้อยละ 68.1 (สำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงาน กสทช. และสถาบันอาณาบริเวณศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562) ซึ่งจะแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่าง Gen X และ Baby Boomer ที่ส่วนมากจะเป็นรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายาย พวกเขาจะใช้ชีวิตทุ่มเทให้กับการทำงาน ยึดติดกับธรรมเนียมและประเพณี และมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่รัฐบาลหรือสิ่งที่สื่อได้นำเสนอ

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท/ห้างร้านเอกชน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในด้านศาลน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่น ๆ เนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ แม่บ้าน ผู้เกษียณอายุราชการ เจ้าหน้าที่

องค์การมหาชน พนักงานของรัฐ ทนายความ ว่างงาน เกษตรกร รับเหมาก่อสร้าง เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่ได้พบปะผู้คนในสังคมมากมาย หรือไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากเท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่ยังมีงานประจำทำเป็นหลักที่ต้องพบปะสื่อสารกับผู้คนมากหน้าหลายตา ต้องติดต่อค้าขาย รวมถึงต้องใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่น (Reina อ้างถึงใน ศยามล เอกะกุลานันต์, 2550) จึงทำให้กลุ่มอาชีพเหล่านี้ ได้แก่ นักเรียน/นักศึกษา ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท/ห้างร้านเอกชน มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในด้านศาลน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่น ๆ เพราะเขาจะไม่เชื่อในสิ่งที่สื่อนำเสนอเพียงอย่างเดียว แต่จะผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ จนได้เป็นความคิดเห็นหรือความเชื่อมั่นส่วนตัวขึ้นมาประกอบในการจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของกลุ่มอาชีพเหล่านี้

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะมีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานบริษัท/ห้างร้านเอกชน มักเป็นกลุ่มคนที่มุ่งแต่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพของตน อาจไม่มีเวลาในการมานั่งวิเคราะห์หรือตั้งคำถามใด ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ก็จะเชื่อมั่นในสิ่งที่สื่อได้นำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ ซึ่งจะแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้อยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย เมื่อมีเรื่องของการทำธุรกิจที่ต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จะต้องมีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระบบอุปถัมภ์ เมื่อความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในแก่พวกพ้องหรือตนเอง และเมื่อผลประโยชน์เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ย่อมทำให้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแปรเปลี่ยนไปจากที่ควรจะเป็น จึงทำให้ความเชื่อมั่นของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ตั้งแต่ 30,001-40,000 บาทต่อเดือน และรายได้ต่อเดือนมากกว่า 40,001 บาท มีความเชื่อมั่นน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 บาทต่อเดือน และตั้งแต่ 20,001-30,000 บาทต่อเดือนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นของ กัณณวัน ฟิลลิปส์ (2560) ที่กล่าวว่า “ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นใจของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม โดยประเทศที่มีความแตกต่างทางรายได้ของประชาชนสูงจะมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมต่ำ ประชาชนที่มีรายได้ต่ำและอาศัยอยู่ในประเทศที่มีความแตกต่างในเรื่องรายได้สูงจะมองว่ากระบวนการยุติธรรมจะเลือกปฏิบัติกับประชาชน”

ลักษณะที่พัก กลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่บ้านเดี่ยว บ้านแฝด ทาวน์เฮ้าส์ อาคารพาณิชย์ คอนโดมิเนียม และอยู่อะพาร์ตเมนต์ มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอื่น ๆ เนื่องจากที่พักอาศัยอื่น ๆ เช่น หอพัก หอในมหาวิทยาลัย ห้องเช่า ห้องชุด เป็นต้น ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอื่น ๆ จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ

อาชีพนักเรียน/นักศึกษา ในสังคมปัจจุบัน เราจะเห็นกลุ่มช่วงวัยนี้จะเป็นวัยที่เข้ามาขับเคลื่อนสังคม และจะไม่เชื่อมั่นหรือรีบตัดสินข้อมูลใด ๆ ที่สื่อนำเสนอ โดยไม่ผ่านการวิเคราะห์กลั่นกรอง ยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันด้วยแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเกิดขึ้นของคดีต่าง ๆ ที่สั่นสะเทือนความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกลุ่มตัวอย่างช่วงวัยนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งจะแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ อาคารพาณิชย์ และอยู่อพาร์ทเมนท์ ส่วนใหญ่จะมีอายุตั้งแต่ 24-41 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่การเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จะไม่ครอบคลุมเหมือนกับกลุ่มวัยรุ่น ถึงแม้จะมีความคิดหรือทัศนคติการใช้เหตุผล ที่ดีกว่ากลุ่มตัวอย่างช่วงวัยรุ่น แต่กลุ่มตัวอย่างช่วงวัยนี้จะยังยึดติดกับธรรมเนียมและประเพณี และมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่รัฐบาลหรือสิ่งที่สื่อได้นำเสนอ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเชื่อมั่นอาจจะมาจากช่วงวัย ทัศนคติ ประสบการณ์หรือการเรียนรู้ที่ผ่านมา (สุนทรี โคมิน อ้างถึงในวรพงษ์ วรสูตร, 2551)

ประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม คนที่มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ เคยเป็นผู้ต้องหา เคยเป็นผู้เสียหาย เคยเป็นพยานในคดี เคยเป็นนักโทษ และที่เคยเป็นอื่น ๆ จะมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในด้านศาลมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากประชาชนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่เคยได้รับการบริการจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยตรง หรือแม้แต่กลุ่มตัวอย่างที่เคยเป็นอื่น ๆ ที่ได้เคยเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีเอง เป็นเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม เคยร้องเรียน/ยื่นฟ้อง หรืออาจจะรับรู้ขั้นตอนวิธีการ และการดำเนินงานต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่จะเห็นถึงมุมที่ดีและไม่ดีของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมจึงเกิดความเชื่อมั่นมากกว่าประชาชนที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเลย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Werner (2015) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของสื่อที่มีต่อทัศนคติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยพบว่า ภาพข่าวหรือการนำเสนอของสื่อจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประชาชนที่ใช้บริการหรือไม่เคยใช้บริการกับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากพวกเขาจะกำหนดมุมมองของตนเองต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาผ่านการนำเสนอของสื่อ

▣ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์การบริโภคสื่อและผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นตามปัจจัยส่วนบุคคลและประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรม กับความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นำมาสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ภาครัฐควรกำหนดนโยบายในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมถึงสื่อมวลชนเองที่มีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม จะต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นกลาง และต้องนำเสนอข้อเท็จจริงในสิ่งที่ประชาชนควรจะรู้ ถึงแม้ว่า

ในขณะนั้นประชาชนจะยังไม่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าวก็ตาม

2. หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์บทบาท อำนาจหน้าที่ ภารกิจการอำนวยความยุติธรรม และใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่หน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรมของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานตำรวจที่ในงานวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมในระดับน้อย หน่วยงานตำรวจจึงควรมุ่งนำเสนอภาพลักษณ์ ในด้านการบริการ การปฏิบัติที่สอดคล้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการจัดการปัญหาอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การอำนวยความยุติธรรมและระยะเวลาในการสั่งฟ้องที่เหมาะสม ของพนักงานอัยการ การพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมของศาล และการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน และกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำของราชทัณฑ์ ผ่านช่องทางโทรทัศน์ ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ช่องทางวิทยุ หรือช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อสร้างการรับรู้แก่ให้ประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจความเชื่อถือและเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น แม้ไม่ได้เข้ามาสัมผัสด้วยตนเองก็ตาม

3. พฤติกรรมและรสนิยมของผู้คนในสังคมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนการทำงานหรือการผลิตเนื้อหาสาระของสื่อ ดังนั้นเพื่อที่จะสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงต้องมุ่งผลิตสื่อให้มีข้อมูลอย่างรอบด้าน ทั้งเรื่องเนื้อหาสาระ ข้อเท็จจริงของคดีหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ วิธีการทำงานการป้องกันปราบปราม และจัดการกับปัญหาของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยเน้นข้อเท็จจริงที่มีความถูกต้อง มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร และจัดระดับความเหมาะสมของรายการตามระดับของเนื้อหาเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้รับสาร

4. ในการศึกษาข้อมูลการบริโภคสื่อของประชาชนในภาพรวมจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีการบริโภคสื่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด ดังนั้นสื่อสังคมออนไลน์จึงควรเป็นเครื่องมือหลักที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมใช้ในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร รวมทั้งตัวสื่อสังคมออนไลน์เองก็ควรที่จะนำเสนอข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ อย่างเป็นประโยชน์ต่อสังคม

■ บรรณานุกรม

กัณณวัน ฟิลลิปส์. (2560). *โครงการประเมินประสิทธิภาพสถานีตำรวจและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของตำรวจประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.* กรุงเทพฯ: กราฟฟิคไซท์.

ยศพนต์ สุธรรม. (2561). *รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำ กลางฉะเชิงเทรา.* ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

รัชดาทิพย์ ตั้งวิเศษไพบูลย์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรม ของประชาชนที่มีต่อศาลปกครอง. *วารสารวิชาการ วารสารศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 9*(1). 246-275.

รัชทพงศ์ เตี้ยสุด. (2544). *ภาพลักษณ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในสายตาของผู้สื่อข่าวอาชญากรรม หนังสือพิมพ์รายวัน.* วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพงษ์ วรสูตร. (2551). *การสร้างความเชื่อมั่นทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในเขตการเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2550.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศยามล เอกะกุลานันต์. (2550). *สภาพแวดล้อมภายในทีมและภายนอกทีมและกระบวนการทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของทีมข้ามสายงานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงาน กสทช. และสถาบันอาณาบริเวณศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). *สำรวจพฤติกรรมและแนวโน้มการรับชมสื่อภาพเคลื่อนไหวของคนไทย ปี 2562.* ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2563, จาก https://www.nbtc.go.th/News/Information/ 39402.aspx

The 101. word. (2564). *ฟื้นวิกฤตศรัทธา ถึงเวลาปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม.* ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565, จาก https://www.the101.world/thai-justice-system-reform/

Dowler, K. (2003). Media consumption and public attitudes towar crime and justice : The relationship between fear of crime, punitive attitudes, and perceived police effectiveness. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture, 10*(2), 109-126.

Doyle, A. (2004). Arresting images : Crime and policing in front of the television camera. *University of Toronto Quarterly,* 7(1), 376-378.

Leechaianan, Y., & Khruakham, S., & Hoover, L. T. (2012). Public confidence in Thailand's legal authorities. *International Journal of Public Science & Management, 14*(3), 246-263.

Werner, E. (2015). *Media effects on attitudes towards the criminal justice system.* East Tennessee State University. Undergraduate Honors Thesis. East Tennessee State University.

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น

Comparative Study of Unnatural Death Investigation Laws between Thailand, Singapore, and Japan

*จิณณ์พัชฌาณ์ ไชยมะโณ**

Chinpatcha Chaimano

*สุนิษา โอบอ้อม***

Sunisa Aobaom

*วิมลพักตร์ ศรีไวย์****

Wimolpak Sriwai

บทคัดย่อ

ในประเทศไทยเมื่อมีการตายผิดธรรมชาติ และตายระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องสืบสวนการตาย ซึ่งอาจรวมถึงการชันสูตรพลิกศพ หากไม่มีกระบวนการที่ได้มาตรฐานก็จะมีข้อสงสัยจากสังคมนำไปสู่การชันสูตรพลิกศพรอบที่สองเพื่อที่จะแก้ปัญหาข้างต้น การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติระหว่างประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า การชันสูตรพลิกศพของทั้งสามประเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อหาสาเหตุและพฤติการณ์การตาย ผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด แต่วัตถุประสงค์

* *นักศึกษา/บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต*
Master degree student/Graduate Program in Forensic Science, Faculty of Allied Health Sciences, Thammasat University

** *อาจารย์/ภาควิชาเทคนิคการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต*
Lecturer/Department of Medical Technology, Faculty of Allied Health Sciences, Thammasat University

*** *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร./ภาควิชาเทคนิคการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต*
Asst.Prof./Department of Medical Technology, Faculty of Allied Health Sciences, Thammasat University

Received: *September 22, 2021* ***Revised:*** *November 30, 2021* ***Accepted:*** *January 31, 2022*

หลักของประเทศไทยเป็นไปตามกรอบกฎหมาย อาญา เพื่อบังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม ผู้รับผิดชอบหลักในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร รวมถึงการบัญญัติกฎหมายและบริหารจัดการของทุกประเทศแตกต่างกัน โดยประเทศญี่ปุ่นคล้ายคลึงกับประเทศไทย (ศึกษาเฉพาะ 5 เมืองใหญ่ของประเทศญี่ปุ่น) สำหรับประเทศสิงคโปร์จะมีผู้รับผิดชอบการสืบสวนการตายโดยเฉพาะ ผลการศึกษาแสดงระบบการสืบสวนการตายที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอด หรือปรับใช้โดยเฉพาะกฎหมายชันสูตรพลิกศพควรยกร่างเป็นเอกเทศ มีองค์กรหรือบุคคลกลางปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพเป็นการเฉพาะ ซึ่งจะทำให้เกิดมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ : การตายผิดธรรมชาติ, การสืบสวนการตาย, การชันสูตรพลิกศพ, ประเทศไทย, ประเทศสิงคโปร์, ประเทศญี่ปุ่น

Abstract

In Thailand, when the person is found dead with an unnatural death or during the custody of officials, a death investigation must be performed. If the autopsy and the death investigation system are not acheived with standard protocol, societal doubts will arise from the practice, leading to the second autopsy. To resolve this issue, a comparative study of the unnatural death investigation laws between Thailand, Singapore and Japan was focused in order to apply for public trust on the investigation process in Thailand. The results showed that the purposes of death investigation in all three countries are to find the cause and manner of death as well as whom, where, and when information involving the death. The main purpose in Thailand is followed to the criminal law and to maintain public order. However, the main officials for autopsy and death investigation, the legislative branch, the excutive as well as the legislation and management are varied among different countries. There are some similarities in legal procedures between Japan and Thailand (according to the analysis of five major cities). In Singapore, the death investigation is designated for specific agency. These findings reveal different death investigation systems that can be developed and extended to the judicial process. The death investigation law should be individually drafted. In addition, there should be a specific organization or intermediary for the death investigation. This can further enhance the judicial process standardization in Thailand.

Keywords : Unnatural Death, Death Investigation, Autopsy, Thailand, Singapore, Japan

บทนำ

เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในประเทศไทย ตามเงื่อนไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิ.อ.) มาตรา 148 ความว่า “บุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ ให้มีการชันสูตรพลิกศพ” รวมถึงกรณีที่ตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย[1] การชันสูตรพลิกศพจึงเป็นการตรวจหลังการตาย โดยตรวจร่างกายภายนอก ผ่าศพดูภายใน รวมทั้งการตรวจพิเศษต่าง ๆ (พรทิพย์ โรจนสุนันท์, 2546) และเมื่อพิจารณาความหมายในทางกฎหมายของราชบัณฑิตยสถานว่า “ชันสูตรพลิกศพ คือ การตรวจพิสูจน์ศพเพื่อให้ทราบว่า ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย และในกรณีตายโดยคนทำร้ายต้องรายงานว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้” (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) การชันสูตรพลิกศพจึงเป็นส่วนสำคัญของการสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยหน้าที่หลักเป็นของพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่พบศพและแพทย์นิติเวช ทั้งนี้เป็นไปตาม ป.วิ.อ. 150 วรรคหนึ่ง[2] แต่การชันสูตรพลิกศพในทางนิติเวชมีขั้นตอน คือ ตรวจศพจากภายนอก รวบรวมพยานหลักฐานจากศพ จากสถานที่พบศพหรือสถานที่เกิดเหตุโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์และผู้เกี่ยวข้องตามกฎหมาย เพื่อหาสาเหตุการตายเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งแยกจากการผ่าศพที่จะดำเนินการเมื่อการชันสูตรศพข้างต้นไม่สามารถระบุสาเหตุการตายได้ ก็จะใช้ดุลยพินิจส่งศพไปผ่าพิสูจน์โดยนิติพยาธิแพทย์หรือแพทย์นิติเวช โดยจะผ่าร่างผู้ตายและตรวจดูตามหลักวิชาแพทย์ และอาจส่งตัวอย่างชิ้นเนื้อ เลือดไปตรวจทางห้องปฏิบัติการ แล้วแต่กรณี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องตามกฎหมายดำเนินการร่วมกัน

เมื่อต้องมีการผ่าศพ โดยจากข่าวที่เป็นที่สนใจของประชาชน เช่น กรณีน้องเมย นักเรียนเตรียมทหารชั้นปีที่ 1 (มติชนออนไลน์, 2560) หรือกรณีการตายของลันลาเบล (ข่าวสดออนไลน์, 2562) ข่าวที่ปรากฏมีการผ่าศพมากกว่าหนึ่งครั้ง เนื่องจากครอบครัวของผู้ตายยังคลางแคลงใจในผลการผ่าศพครั้งแรก และต้องการผลหรือความเห็นจากแพทย์หรือหน่วยงานอื่นว่าสอดคล้องกับการผ่าศพครั้งแรกหรือไม่ หรือกรณีการตายของผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่จังหวัดนครสวรรค์ที่แพทย์นิติเวชระบุสาเหตุการตายจากสิ่งที่พบในร่างกายโดยการผ่าศพเบื้องต้น เพื่อออกหนังสือรับรองการตาย (ไทยพีบีเอสออนไลน์, 2564) เพื่อออกใบมรณะ/มรณบัตรตามกฎหมายทะเบียนราษฎร ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับภาพเหตุการณ์ที่ปรากฏ และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างมาก (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564) ความน่าเชื่อถือของการผ่าศพการจัดทำรายงานผลในทางเอกสารจากแพทย์นิติเวชจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตลอดจนบังคับใช้กฎหมาย กระบวนการชันสูตรพลิกศพจึงมีความสำคัญต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม แต่แพทย์นิติเวชในประเทศไทยไม่มี

---

[1] *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148*

[2] *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง*

บทบาทในการแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุการตาย โดยตามแนวทางการชันสูตรศพ คดีการตรวจผู้ป่วยคดี และการจัดทำเอกสารทางคดีของราชวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทย แพทย์นิติเวชดำเนินการภายใต้กฎหมายการชันสูตรพลิกศพ โดยเริ่มจากตรวจสถานที่เกิดเหตุ เขียนบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ เก็บเลือดจากศพเพื่อตรวจหาเอทิลแอลกอฮอล์ จัดทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ ระบุสาเหตุการตาย เขียนพฤติการณ์การตายส่งรายงานการชันสูตรพลิกศพให้ผู้เกี่ยวข้อง และเขียนหนังสือรับรองการตายหรือใบระบุสาเหตุการตายเบื้องต้นเท่านั้น (ราชวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทย, 2562) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงงบประมาณ เช่น กลุ่มนิติพยาธิวิทยา สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ที่มีหน้าที่ตรวจชันสูตรพลิกศพผ่าศพ ตรวจทางห้องปฏิบัติการพบว่า การดำเนินการต่าง ๆ ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนไม่น้อย (สถาบันนิติวิทยาศาสตร์, 2561) และหากพิจารณาถึงหน่วยงานนิติเวชอื่น ๆ ด้วย ย่อมส่งผลต่องบประมาณรายจ่ายประจำปีและฐานะการคลังของประเทศ

ตามที่กล่าวข้างต้น ป.วิ.อ. กำหนดบทบาทเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการหลักตั้งแต่รับแจ้งเหตุ ร่วมชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุหรือสถานที่พบศพ ประเมินและใช้ดุลยพินิจว่าต้องส่งศพไปผ่าหรือไม่สืบสวน สอบสวน จัดทำสำนวนตามความเห็น หรือรายงานการชันสูตรพลิกศพของแพทย์ รวมทั้งติดต่อประสานงาน และดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับศพในเชิงบริหารอาจกล่าวได้ว่าเป็นการชันสูตรพลิกศพด้วยระบบตำรวจ เมื่อพิจารณาประเทศในภูมิภาคเอเชียเช่นเดียวกัน คือ ประเทศสิงคโปร์ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความมั่นคงทางการเมืองสูง ทั้งการบังคับใช้กฎหมายที่ค่อนข้างเข้มงวด ระบบกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน (สำนักการต่างประเทศ, 2557) ใช้ระบบโคโรเนอร์ โดยการชันสูตรพลิกศพ เป็นอำนาจหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับมอบหมาย เรียกว่า โคโรเนอร์ หรือเจ้าหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ให้สืบสวนการตายแทบทั้งหมด โดยมี Coroners Act เป็นกฎหมายหรือแนวทางดำเนินการ[3] หรือประเทศญี่ปุ่นที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับประเทศไทย มีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ และมีความสำคัญในบริบทสังคมโลก ใช้ระบบผสม โดยเฉพาะใน 5 เมืองใหญ่ใช้ระบบแพทย์สอบสวนในการชันสูตรพลิกศพ[4] ซึ่งแพทย์จะเป็นผู้มีบทบาทหลัก มีอำนาจตามกฎหมายที่จะดำเนินการใด ๆ เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการตาย นอกจากนั้นประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่นยังมีค่าดัชนีหลักนิติธรรมทั้งในภาพรวมและความยุติธรรมทางอาญาที่อยู่ในลำดับต้น ทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก (Criminal Justice, 2020)

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ทั้งสามประเทศที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียเดียวกัน แต่มีกฎหมายที่แตกต่างกันในการกำหนดแนวทางการบริหารงานชันสูตรพลิกศพ ทั้งมีจุดแข็งอันเป็นเอกลักษณ์ ย่อมต้องมีข้อสังเกต ข้อดี ข้อด้อย จุดต่าง และจุดที่ควรนำมาปรับใช้

[3] *Coroners Act ค.ศ. 2010*

[4] *Cabinet Order No. 385 of 1947*

ทางคณะผู้วิจัยจึงศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติที่นำไปสู่แนวทางการดำเนินการหรือเป็นที่มาของระบบการชันสูตรพลิกศพที่ใช้ของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น เพื่อทราบถึงลักษณะ กระบวนการ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเป็นข้อมูลในการนำมาปรับใช้ในประเทศไทยให้มีความน่าเชื่อถือ และมีมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

▣ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะและเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติ กระบวนการ ขั้นตอน องค์กร และบุคลากรผู้รับผิดชอบ ระบบการบริหารจัดการการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น

▣ วิธีดำเนินการวิจัย

ทำการศึกษาค้นคว้าใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การชันสูตรพลิกศพ ประกอบด้วยเงื่อนไขการชันสูตรพลิกศพที่ระบุไว้ตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ และขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ (2) หน่วยงานที่ดำเนินการชันสูตรพลิกศพ ประกอบด้วยอำนาจหน้าที่บทบาทการบริหารงานชันสูตรพลิกศพ และ (3) ผู้ชันสูตรพลิกศพ ผู้ที่ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของแต่ละประเทศ

จากประเด็นดังกล่าวได้ทำการสืบค้นข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 จากเอกสาร ตัวบทกฎหมาย ตำรา คู่มือ แนวทางการปฏิบัติงาน และเอกสารต่าง ๆ ในรูปแบบเอกสาร เอกสารออนไลน์ของทั้งสามประเทศ และโดยเฉพาะเอกสารออนไลน์ ได้ทำการสืบค้นข้อมูลโดยใช้คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นแนวทางการสืบค้น เช่น ป.วิ.อ. พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) นิติวิทยาศาสตร์ ชันสูตรพลิกศพ ตายผิดธรรมชาติ การสืบสวนการตาย ผ่าศพ CT scan เป็นต้น

▣ ผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น ได้สรุปประเด็นจากกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ตามตารางที่ 1 โดยแบ่งประเด็นการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การชันสูตรพลิกศพ

การบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นคล้ายคลึงกัน โดยตัวบทกฎหมายการชันสูตรพลิกศพบัญญัติใน ป.วิ.อ. และมีกฎหมาย ระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยอีกหลายฉบับ แต่สำหรับประเทศญี่ปุ่นมีมติคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้ 5 เมืองใหญ่ของญี่ปุ่น ได้แก่ โตเกียว โอซากา นาโงยะ โกเบ และโยโกฮามะ เป็นเขตแพทย์สอบสวนที่สามารถตั้งแพทย์ให้ทำการสืบสวนการตาย เช่น ในกรณีตายผิดธรรมชาติ สารพิษ ภัยพิบัติ ซึ่งต่างกับประเทศสิงคโปร์ที่มี Coroners Act เป็นกฎหมายการชันสูตรพลิกศพที่เป็นเอกเทศ ซึ่งทำให้ระบบการชันสูตรพลิกศพของทั้งสามประเทศแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในส่วนของประเทศไทย เจ้าหน้าที่

ตำรวจเป็นผู้มีบทบาทเกือบทั้งกระบวนการ จึงเรียกได้ว่าเป็นระบบตำรวจ ประเทศสิงคโปร์ผู้ที่มีบทบาทควบคุมการชันสูตรพลิกศพ คือ โคโรเนอร์ สำหรับประเทศญี่ปุ่น คือ แพทย์นิติเวชที่สามารถสอบสวนการตาย โดยวัตถุประสงค์หลักของการชันสูตรพลิกศพของทุกประเทศคล้ายคลึงกัน คือ หาสาเหตุและพฤติการณ์การตาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่สิ่งที่แตกต่าง คือ ประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่นจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณสุขและการศึกษาวิจัยด้วย ในด้านเงื่อนไขหลักหรือประเภทการตาย ที่ต้องชันสูตรพลิกศพของทั้งสามประเทศ คือ “การตายผิดธรรมชาติ” แต่ทว่าแต่ละประเทศจะกำหนดรายละเอียดที่ระบุภายในกฎหมายต่างกัน โดยประเทศไทย ป.วิ.อ. มาตรา 148 ระบุประเภทการตายผิดธรรมชาติไว้ 5 ประการ ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยไม่ทราบสาเหตุ และ 2 ประเภทการตายผิดธรรมชาติพิเศษ ได้แก่ การตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าหน้าที่ และการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ในประเทศสิงคโปร์มีการกำหนดประเภทการตายผิดธรรมชาติที่ละเอียดยิ่งขึ้น นอกจาก 5 ประเภท ที่ประเทศไทยระบุไว้แล้ว เช่น การตายจากอุบัติเหตุหรืออันตรายในสถานที่ทำงาน การตายที่เกี่ยวข้องกับยานพาหนะสาธารณะ รวมทั้งความประสงค์ ของครอบครัวผู้ตาย สำหรับประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดการตายทุกกรณีที่กะทันหันและเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การจราจร ตกจากที่สูง จมน้ำ หรือการตายโดยธรรมชาติที่มีเงื่อนไข เช่น การตายโดยไม่พบหรือปรึกษาแพทย์หรือตายไม่ทราบสาเหตุแม้ว่าพบหรือปรึกษาแพทย์แล้ว ซึ่งจะพบว่าทั้งสองประเทศครอบคลุมสาเหตุการตายโดยลดการพึ่งดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่เพื่อความโปร่งใสและสะดวกต่อการปฏิบัติงาน เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ผู้ที่แจ้งการตายของทุกประเทศคือ ผู้ที่ทราบการตายไม่ว่าจะเป็นครอบครัวของผู้ตาย หรือบุคคลทั่วไป แต่ประเทศไทยจะมีนายทะเบียนตาม พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร ซึ่งเป็นนายทะเบียนผู้ออกใบมรณบัตร โดยถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ตายตายด้วยโรคติดต่ออันตรายหรือตายผิดธรรมชาติ นายทะเบียนต้องรีบแจ้ง ต่อเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่ออันตรายหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (รอการออกใบมรณะ/มรณบัตรไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานดังกล่าว) ในเรื่องของการรักษาศพ และสภาพแวดล้อมที่พบศพ ทั้งสามประเทศก็มีบทลงโทษตามกฎหมายสำหรับผู้ที่ทำลายศพหรือสภาพแวดล้อมที่พบศพ และโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นจะมีบทลงโทษปรับไม่เกิน 100,000 เยน[5] หากฝังผู้ตายผิดธรรมชาติโดยไม่ชันสูตรพลิกศพ

การตรวจพิสูจน์ศพ ทั้งประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่นจะใช้ CT scan ศพก่อนเป็นแนวทางว่าจะจัดการศพต่อไปอย่างไร แต่การใช้ CT scan ในประเทศไทย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูง จึงมีเพียงบางหน่วยงาน และใช้ในบางกรณีเท่านั้น เช่น สถาบันนิติวิทยาศาสตร์มีการกำหนดเกณฑ์การตรวจศพด้วย CT scan ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 แบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีบังคับตรวจ ได้แก่ ศพที่ญาติประสงค์ขอไม่ผ่า ศพที่มีประวัติถูกฆาตกรรมหรือสงสัย

[5] *Penal Code ค.ศ. 2017 มาตรา 192*

ว่าถูกฆาตกรรม ศพที่ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ศพเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี ที่มีประวัติถูกทารุณกรรมหรือสงสัยว่าถูกทารุณกรรม ศพที่ถูกไฟไหม้อย่างรุนแรง กรณีที่มีการร้องเรียน หรือกรณีพิเศษต่าง ๆ และกรณีเลือกตรวจ ได้แก่ ศพที่เสียชีวิตด้วยสาเหตุอื่น เช่น จมน้ำ อุบัติเหตุจราจร แขวนคอ หรือศพโครงกระดูก ซึ่งเกณฑ์การใช้ CT scan นี้เป็นข้อมูลที่ได้มาจากประกาศ ณ ห้องศพ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2562 หรืออีกหน่วยงานอย่างสถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ ก็ไม่ได้มีการใช้หรือกำหนดเงื่อนไขการตรวจ CT scan เอาไว้ สำหรับการไต่สวนการตายเป็นขั้นตอนหลังการชันสูตรพลิกศพที่ดำเนินการต่อในศาล ประเทศไทยจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่ไต่สวนการตาย ประเทศสิงคโปร์ โคโรเนอร์จะเป็นทั้งผู้ชันสูตรพลิกศพและไต่สวนการตายด้วย สำหรับประเทศญี่ปุ่นยังไม่พบข้อมูลในส่วนนี้ โดยสิทธิของครอบครัวผู้ตายขั้นพื้นฐานของทุกประเทศ คือ มีสิทธิทราบข้อมูล ขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพต่าง ๆ แต่ประเทศสิงคโปร์ครอบครัวของผู้ตายมีสิทธิร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้ด้วย ในประเทศไทยแม้ว่าจะไม่มีกฎหมายกำหนดสิทธิของครอบครัวผู้ตายในการร้องขอให้ชันสูตรพลิกศพ แต่สามารถกระทำได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดีนั้นว่าเห็นชอบหรือไม่ นอกจากนั้น ยังมีสิทธิตามพระราชบัญญัติการให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ในการร้องขอเพื่อรับบริการทางนิติวิทยาศาสตร์จากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง และอำนวยความยุติธรรม แต่ทั้งนี้ข้อเท็จจริงในคดีอาญาจะตรวจพิสูจน์ซ้ำได้ต่อเมื่อไม่อยู่ในระหว่างการตรวจพิสูจน์ของหน่วยงานอื่น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ

การสืบสวน สอบสวน รักษาความสงบเรียบร้อย โดยพื้นฐานของทุกประเทศ คือ ตำรวจเป็นหน่วยงานหลัก ส่วนการชันสูตรพลิกศพประเทศไทยมีหน่วยงานนิติเวชหลายหน่วยงาน ได้แก่ สถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม หน่วยงานนิติเวชโรงพยาบาลหรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หลายแห่ง แต่ทั้งหมดเป็นหน่วยงานของรัฐ และมีเกณฑ์ปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับแต่ละหน่วยงานนั้นเอง ซึ่งแตกต่างกับประเทศสิงคโปร์ที่มีเพียงหน่วยงานเดียวและเป็นของรัฐ คือ Health Science Authority (HSA) และประเทศญี่ปุ่น มีหน่วยงานแพทย์ต่าง ๆ ของรัฐ และมีองค์กรอื่น เช่น องค์กรเอกชน องค์กรสาธารณกุศล

โดยผู้ควบคุมการชันสูตรพลิกศพประเทศไทยอยู่ในการดำเนินการของตำรวจเป็นหลัก ทั้งสืบสวนสอบสวน เก็บรวบพยานหลักฐาน และงานด้านนิติเวช โดยแพทย์นิติเวชมีหน้าที่เพียงชันสูตรและเขียนรายงานการชันสูตรพลิกศพส่งให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดี ซึ่งต่างกับประเทศสิงคโปร์ โคโรเนอร์ คือ ตุลาการ ซึ่งฝ่ายตุลาการจะเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และสำหรับประเทศญี่ปุ่น คือ แพทย์นิติเวช

นอกจากนั้น หน่วยงานที่เข้าร่วมชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยมีสำนักงานอัยการโดยพนักงานอัยการ ในกรณีที่เป็นการตาย

ในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งปฏิบัติราชการตามหน้าที่กระทรวงมหาดไทย โดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง และมีกระทรวงกลาโหม โดยนายทหารสัญญาบัตรเข้าฟังการสอบสวนและมาร่วมสังเกตการชันสูตรพลิกศพตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา ในกรณีที่ทหารตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน หรือในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร หรือหน่วยทหารต้นสังกัดของทหารนั้น หรือหน่วยที่ตั้งอยู่ใกล้ที่สุดกับที่เกิดเหตุ ซึ่งทั้งประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น ไม่พบว่ามีการกำหนดข้อบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับทหารในส่วนนี้

3. ผู้ชันสูตรพลิกศพ

แบ่งเป็น (1) ผู้ตรวจภายนอกร่างกาย โดยประเทศไทยประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ พนักงานอัยการ และพนักงานฝ่ายปกครอง ประเทศสิงคโปร์ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ โคโรเนอร์ แพทย์ ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ พนักงานอัยการ และ (2) ผู้ตรวจภายในหรือผ่าศพ ทั้งสามประเทศ คือ แพทย์นิติเวช โดยแพทย์นิติเวชในประเทศไทย ตามแนวทางปฏิบัติของราชวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทย มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ตรวจศพ ผ่าศพ ใช้ดุลยพินิจนำชิ้นเนื้อหรือสารคัดหลั่งจากศพไปตรวจทางห้องปฏิบัติการ จัดทำรายงานและเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญในชั้นศาล แต่ทว่าข้อมูลประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น แพทย์นิติเวชได้รับมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และส่งต่อหรือส่งกลับไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นผู้นำไปใช้ต่อไป การนำส่งหรือนำกลับข้อมูลต่าง ๆ จากแพทย์นิติเวชนำไปใช้อย่างไร และเพียงใดล้วนขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของรูปคดียิ่งไปกว่าผลตรวจการทางแพทย์ สำหรับแพทย์นิติเวชของประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่นก็ปฏิบัติหน้าที่คล้ายคลึงกัน แต่ผู้ผ่าศพของประเทศสิงคโปร์สามารถเป็นแพทย์ทั่วไปได้ ทั้งนี้การปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่ในการดูแลของแพทย์นิติเวช นอกจากนั้นแพทย์นิติเวชของประเทศสิงคโปร์ยังมีอำนาจเรียก หรือขอข้อมูลเพิ่มเติมที่อาจเกี่ยวข้องกับการค้นหาสาเหตุการตายได้ โดยขอให้โคโรเนอร์สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการ และสำหรับประเทศญี่ปุ่นแพทย์นิติเวชหรือแพทย์สอบสวนที่นอกจากจะมีหน้าที่ในการค้นหาสาเหตุการตายทางการแพทย์แล้ว ยังมีอำนาจตามกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งสอบสวนพยานบุคคลอีกด้วย

ผู้ผ่าศพเป็นแพทย์นิติเวช แม้ประเทศสิงคโปร์แพทย์ทั่วไปจะผ่าศพได้ แต่ก็ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์นิติเวช หรือประเทศไทยที่มีนักผ่าศพหรือผู้ช่วยผ่าศพเป็นผู้ช่วยแพทย์ แต่การปฏิบัติหน้าที่ก็ต้องอยู่ภายในการดูแลของแพทย์นิติเวช เพราะแพทย์นิติเวชเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ซึ่งรับผิดชอบข้อมูลต่าง ๆ ในทางกฎหมายที่ยอมรับเอกสารต่าง ๆ ที่ลงนามโดยแพทย์ หรือการให้ข้อมูลในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญที่นำไปใช้ต่อในทางคดีหรือในชั้นศาล

ผู้ผ่าศพ พบว่า ทั้งสามประเทศอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของแพทย์นิติเวชที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ข้อแตกต่างหนึ่งที่พบ คือ ประเทศไทยแพทย์นิติเวชได้รับเพียงข้อมูลการตายจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และชันสูตรตามที่

เจ้าหน้าที่ตำรวจร้องขอเท่านั้น ซึ่งต่างกับประเทศญี่ปุ่นที่แพทย์นิติเวชสามารถสอบสวนการตายได้ และในประเทศสิงคโปร์สามารถร้องขอหลักฐานเพิ่มเติมจากโคโรเนอร์เมื่อแพทย์มีข้อสงสัยที่นำไปสู่ประโยชน์ในการผ่าชันสูตรเพิ่มเติมได้

สรุปและอภิปรายผล

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางคณะผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้าของ อุษา จั่นพลอย บุญเปี่ยม (2553) ว่าประเทศไทยควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพเป็นเอกเทศ และให้มีบุคคลที่รับหน้าที่รับผิดชอบชันสูตรพลิกศพเป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายควรกำหนดลักษณะการตายหรือประเภทการตายให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อลดการใช้ดุลยพินิจที่แต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น การใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 131/1 ซึ่งอาจมีแนวทางปฏิบัติหรือคำสั่งภายใน แต่ไม่มีแนวของคำตอบเหมือนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ประชาชนสามารถสืบค้นได้ ทั้งกำหนดสิทธิของครอบครัวผู้ตายโดยตรงหากมีความประสงค์ชันสูตรพลิกศพให้สามารถร้องขอโดยไม่ต้องผ่านดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ หากมีกฎหมายการชันสูตรพลิกศพเป็นเอกเทศก็สามารถระบุขั้นตอนต่าง ๆ ได้ เช่น Coroners Act ของประเทศสิงคโปร์ หรือผสานหรือปรับจากประมวลระเบียบอย่างรวดเร็วตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เห็นว่าควรบัญญัติเป็นระเบียบย่อการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่มีขั้นตอนค่อนข้างละเอียดกว่า ป.วิ.อ. ยกเว้นบางกรณีหรือบางสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพราะอาจไม่ทันต่อการแก้ไขกฎหมายที่มีขั้นตอนและใช้ระยะเวลามาก

และเมื่อศึกษาการรวบรวมพยานหลักฐานจากงานวิจัยของ กฤษฎิ์ ฉายาวุฒิพงศ์ (2557) พบว่าการศึกษาดังกล่าวอาจเหมาะสมเฉพาะในกรณีวิสามัญฆาตกรรมหรือกรณีที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สำหรับกรณีทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิสามัญฆาตกรรมหากองค์กรอื่นที่ไม่ใช่องค์กรตำรวจเป็นฝ่ายรวบรวมพยานหลักฐานในทุกกรณี เห็นว่าจะดำเนินได้โดยสะดวกน้อยกว่า เพราะตำรวจกระจายอยู่ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสถานีตำรวจนครบาล สถานีตำรวจภูธร ฯลฯ ซึ่งต้องรู้จักและเข้าใจทั้งประชาชนและลักษณะเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนได้ดี เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นการเฉพาะ ก็ควรรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินการตามหน้าที่ตามพระราช-บัญญัติตำรวจแห่งชาติ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมต่อไปแต่การนำพยานหลักฐานไปใช้ ส่งต่อให้ผู้ใด หรือการบริหารจัดการก็ต้องจะแยกพิจารณาเป็นอีกประเด็น หรือหากจะให้บุคลากรทางการแพทย์มีอำนาจเต็มเมื่อพิจารณาถึงบุคลากรทางการแพทย์ของประเทศไทยตามปกติกับภาระงานผู้ป่วยทั่วไปในปัจจุบันก็ยังคงไม่สมดุล ซึ่งการชันสูตรพลิกศพในกระบวนการยุติธรรมต้องใช้แพทย์ที่เชี่ยวชาญเป็นพิเศษเช่นแพทย์นิติเวช และเมื่อพิจารณาสถิติจำนวนแพทย์นิติเวชจากแพทยสภาแล้วมีจำนวนแพทย์นิติเวชค่อนข้างน้อย (แพทยสภา, 2564) จึงไม่อาจใช้บุคลากรทางการแพทย์กับประเทศไทยในขณะนี้ได้อย่างเพียงพอ แต่สำหรับประเด็นของศาลที่เป็นขั้นท้ายที่สุดและคำสั่งในการ

ไต่สวนการตายของศาลตาม ป.วิ.อ. ถือว่าเป็นที่สุด คณะผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องว่าศาลควรใช้อำนาจเต็มตามกฎหมายในการไต่สวนการตาย ในการสืบหรือเรียกพยานหลักฐานต่าง ๆ อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นในส่วนของการมีส่วนร่วมจากฝ่ายอื่น จากการศึกษากรณีวิสามัญฆาตกรรมก่อนหน้า (กฤษฎีก์ ฉายาวุฒิพงศ์, 2557) และงานวิจัยนี้ ซึ่งเป็นการศึกษากรณีทั่วไปพบว่า มีบริบทที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมจากฝ่ายอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรอิสระ ด้านสิทธิมนุษยชน สำหรับกรณีวิสามัญฆาตกรรมอาจมีความจำเป็นเพื่อความโปร่งใส แต่สำหรับกรณีทั่วไปอาจไม่จำเป็นต้องจำกัดว่าเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน เพราะอาจไม่เพียงพอต่อปริมาณเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือสำหรับภาคประชาชน การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการชันสูตรพลิกศพย่อมเป็นสิ่งที่ดี โดยเฉพาะกรณีวิสามัญฆาตกรรมซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐ แต่ในกรณีทั่วไปหรือบางขั้นตอนของการปฏิบัติงาน เช่น การผ่าศพ แพทย์ควรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงควรอยู่ในระดับที่เหมาะสม

การใช้ CT scan ชันสูตรพลิกศพ คณะผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องว่าสามารถใช้ CT scan แทนการผ่าศพในกรณีที่ไม่สามารถผ่าพิสูจน์ได้ (อนุสรณ์ สิทธิรักษ์, 2553) เช่น กรณีศพเน่า หรือศพของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม แม้ข้อบัญญัติตามหลักศาสนาอิสลามจะมีความละเอียดอ่อน แต่สำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้มีคำวินิจฉัยทางศาสนาว่าสามารถผ่าศพได้ในกรณีที่พิเศษและจำเป็นจริง ๆ โดยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองศพ อิหม่าม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (สำนักจุฬาราชมนตรี, 2555) และการใช้งาน CT scan ที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและมีผู้เชี่ยวชาญไม่เพียงพอนั้น รัฐต้องสนับสนุนโดยจัดสรรงบประมาณทั้งในด้านการจัดซื้อและบำรุงรักษาเพื่อก้าวทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในส่วนนี้ เพราะการมี CT scan ที่ใช้เป็นการทั่วไป และการมีบุคลากรที่มีคุณภาพในทุกพื้นที่ ถือเป็นการอำนวยความยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น มีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าประเทศไทยสามารถนำประเด็นต่าง ๆ ไปปรับใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงบริบทของกฎหมายหรือการปฏิบัติงานในบางกรณีได้นั้นจะสามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือ และโปร่งใส อีกทั้งจะทำให้แพทย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวและเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมายมากขึ้น โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบัญญัติกฎหมาย การมีกฎหมายฉบับเดียวที่ครอบคลุมกระบวนการเหมือน Coroners Act ตั้งแต่การได้มาของผู้ชันสูตรพลิกศพ เงื่อนไขของการชันสูตรพลิกศพที่ละเอียดขึ้น ลดการใช้ดุลยพินิจ ขั้นตอนกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้เป็นกฎหมายที่บังคับใช้โดยทั่วไป ดังนั้น หากประเทศไทยสามารถรวมกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพไว้ในฉบับเดียวหรือมีความเป็นเอกเทศ ในที่นี้อาจหมายถึงการยกร่างกฎหมาย การชันสูตรพลิกศพเป็นกฎหมายแยกที่บังคับใช้ได้ทั่วไป นอกจากในเรื่องของความสะดวกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้

ในที่เดียว ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ ทำให้เกิดความโปร่งใสและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2. เงื่อนไขที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพตาม ป.วิ.อ. มาตรา 148 กำหนดไว้เพียง 5 ประการ ซึ่งเป็นแบบกว้าง และยังต้องใช้ดุลยพินิจของตำรวจ ซึ่งแตกต่างกับประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น ที่กำหนดรายละเอียดหรือพฤติการณ์การตายที่ต้องชันสูตรพลิกศพค่อนข้างละเอียดในบทบัญญัติของกฎหมาย หากประเทศไทยสามารถกำหนดหรือขยายรายละเอียดได้มากกว่าปัจจุบัน จะเป็นการลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

3. กรอบของการชันสูตรพลิกศพ หากกำหนดให้การชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยมีความหลากหลายมากกว่าการหาสาเหตุและพฤติการณ์การตายตามกรอบกฎหมายอาญา ดังเช่นประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่น ที่มีการบัญญัติกรอบการชันสูตรพลิกศพ เช่น การใช้เพื่อประโยชน์การสาธารณสุข การศึกษา และการวิจัยจะเป็นการพัฒนาการปฏิบัติงาน และเพิ่มขีดความสามารถในการชันสูตรพลิกศพให้มากยิ่งขึ้น

4. หน่วยงานทางนิติเวชในประเทศไทยมีหลากหลาย หากเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นที่นอกเหนือจากหน่วยงานรัฐ เช่น องค์กรเอกชน มหาวิทยาลัย หรือองค์กรสาธารณะเข้ามาร่วมปฏิบัติหน้าที่ด้วย โดยมีหน่วยงานการกำหนดมาตรฐานกลางของการปฏิบัติงาน ให้มีความคล้ายคลึงกับประเทศญี่ปุ่นที่มีหลายองค์กร และมีคณะกรรมการที่กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ จะสามารถเป็นที่ไว้วางใจแก่ประชาชน สร้างความเชื่อมั่นได้ว่ากระบวนการต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ในอำนาจรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว

5. ผู้รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพ หากมีบุคคลกลางที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพเป็นการเฉพาะ กำหนดคุณสมบัติ อำนาจ บทบาทหน้าที่ ให้ชัดเจน และมีหน่วยงานกลางตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติงาน ดังเช่นประเทศญี่ปุ่นหรือสิงคโปร์ จะสร้างความโปร่งใส เกิดความน่าเชื่อถือ สามารถตรวจสอบถ่วงดุลกับองค์กรอื่นที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันได้

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการพัฒนาปรับใช้

งานวิจัยครั้งนี้ ได้เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีความแตกต่างกับประเทศที่ทำการศึกษา โดยส่วนที่สามารถนำไปพัฒนาต่อยอด ได้แก่ การยกร่างกฎหมายชันสูตรพลิกศพให้ครอบคลุมในทุกด้าน และมีความเป็นเอกเทศ จัดให้มีการตั้งหน่วยงานกลางกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานการชันสูตรพลิกศพ และบุคคลกลางที่ดูแลรับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพเป็นการเฉพาะ โดยภาครัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุน หรือจัดสรรงบประมาณทั้งด้านบุคลากร ในเรื่องของค่าตอบแทนการทำงาน หน่วยงาน และเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย เพื่อให้เกิดมาตรฐานในกระบวนการยุติธรรม และลดข้อกังขาการทำงานของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษานี้ข้อมูลของประเทศสิงคโปร์จะเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ภาษาอังกฤษ แต่ภาษาที่ใช้ในกฎหมายญี่ปุ่นมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษบ้างแล้ว ซึ่งยังมีกฎหมายบางฉบับยังเป็นภาษาญี่ปุ่น ที่อาจจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม เพื่อความเข้าใจเป็นสากล และข้อจำกัดของงานวิจัยที่ยังไม่อาจหาข้อมูลเพิ่มเติมของประเทศญี่ปุ่นในประเด็นของการกระจายงานให้แก่องค์กรอื่น ๆ ในการชันสูตรพลิกศพ เช่น องค์กรสาธารณะ ดังนั้น ในการศึกษาต่อไปควรจะมีการเพิ่มเติมว่าหลักเกณฑ์การกระจายหรือจัดสรรงานให้องค์นั้น ๆ มีอย่างไร ส่งไปตามเขตพื้นที่หรือแล้วแต่กรณี ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลหรือไม่และอย่างไร นอกจากนั้นหากจะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ก็ควรทำการศึกษาประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อเพิ่มมิติด้านกฎหมายให้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ประจำปีงบประมาณ 2563 และงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก นายแพทย์สุรณรงค์ ศรีสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตามพงศ์ ชอบอิสระ และดร.ภิญญาพัชญ์ คำพิคำ ที่ได้กรุณาเสียสละตรวจสอบและให้คำปรึกษาแนะนำ ในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์

บรรณานุกรม

กฤษฎีก์ ฉายาวุฒิพงศ์. (2557). *กลไกการตรวจสอบกรณีวิสามัญฆาตกรรม : ศึกษากรณีการตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจ.* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ข่าวสดออนไลน์. (2562). *แม่ส่งศพ ลันลาเบล ผ่าชันสูตรรอบ 2 หาสารเคมีสำคัญ โยงคนทำให้ตาย!.* ค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_2962200

ไทยพีบีเอสออนไลน์. (2564). *หมอนิติเวชถอดความหมาย "ใบรับรองการตาย".* ค้นเมื่อ 11 กันยายน 2564, จาก https://news.thaipbs.or.th/content/307282

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2564). *ผช.เลขาธิการแพทยสภาตอบปมชันสูตรศพคดี#ผู้กำกับโจ้.* ค้นเมื่อ 11 กันยายน 2564, จาก https://www.prachachat.net/general/news-748048

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). *ชันสูตรพลิกศพ.* ค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2562, จาก http://www.royin.go.th/dictionary/

พรทิพย์ โรจนสุนันท์. (2546). *นิติเวชศาสตร์ : การชันสูตรศพ (พิมพ์ครั้งที่ 5).* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

แพทยสภา. (2564) *รายงานข้อมูลสถิติแพทย์.* ค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2564, จาก www.tmc.or.th/ statistics.php

มติชนออนไลน์. (2560). *ผลชันสูตรศพน้องเมย ออกแล้ว สถาบันนิติวิทย์ฯ ส่งให้ พนง. สอบสวน ญาติไม่ขอเปิดเผยผลตรวจ.* ค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.matichon.co.th/ local/crime/news_759935

ราชวิทยาลัยพยาธิแพทย์แห่งประเทศไทย. (2562). *แนวทางการชันสูตรศพคดี การตรวจผู้ป่วยคดี และการจัดทำเอกสารทางคดี.* กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

สถาบันนิติวิทยาศาสตร์. (2561). *รายงานผลการคำนวณต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.* ค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563, จาก https://www.cifs.go.th/ files/news/632eccd5-49dd-47c0-8930-c6b50296a300/file/3e8a8f18-dc79-4e8a-b918-d9cbe1af9dff.pdf

สำนักการต่างประเทศ. (2557). *รายงานทางวิชาการ เรื่อง ภาพรวมของการยุติธรรมและระบบกฎหมายในสิงคโปร์ และบทบาทสำคัญของศาลพิเศษ.* ค้นเมื่อ 21 กันยายน 2563, จาก https://oia.coj.go.th/ th/file/get/file/20190208c4ca4238a0b923820dcc509a6f75849b100038.pdf

สำนักจุฬาราชมนตรี. (2555). *แนวทางการตรวจชันสูตรศพตามกระบวนการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามหลักศาสนาอิสลาม.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

อนุสรณ์ สิทธิรักษ์. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพโดยการผ่ากับการใช้เอกซเรย์คอมพิวเตอร์.* การค้นคว้าอิสระนิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุษา จั่นพลอย บุญเปี่ยม. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมณี. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Criminal Justice. (2020). *WJP Rule of Law Index 2020.* Retrieved June 26, 2021, From https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2020/Criminal%20Justice/

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
1.	ระบบการชันสูตรพลิกศพ	ระบบตำรวจ โดยมีตำรวจเป็นผู้พิจารณาการดำเนินการประสานงาน	ระบบโคโรเนอร์ ซึ่งโคโรเนอร์จะเป็นนักกฎหมายที่มีอำนาจตัดสินใจและประสานงานเกี่ยวกับการสอบสวนหาสาเหตุการตาย	เป็นระบบผสมโดยแบ่งเป็น - ระบบแพทย์สอบสวนใน 5 เมืองใหญ่ แพทย์มีอำนาจเต็มตรวจสอบ รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการตาย สอบสวนพยานบุคคล ผ่าศพด้วยตนเอง - ระบบตำรวจในเมืองอื่น ๆ คล้ายประเทศไทย	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - Coroners Act 2012 - Cabinet Order No. 385 (1945) : Cabinet order stipulating the area where medical examiners should be placed 1945 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012
2.	กฎหมายการชันสูตรพลิกศพและบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	- หลักคือ ป.วิ.อ. -ระเบียบ สนับสนุนการดำเนินการของฝ่ายที่เกี่ยวข้องตาม ป.วิ.อ.	Coroners Act	- ป.วิ.อ. - กฎหมายอื่น ๆ	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011
3.	ภาษาที่ใช้ในการบัญญัติกฎหมาย	- ภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ	ภาษาอังกฤษ	- ภาษาญี่ปุ่น - ภาษาอังกฤษ	
4.	วัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพ	- หาสาเหตุและพฤติการณ์การตาย ผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด - หากตายโดยคนทำร้ายให้กล่าวว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทำได้	- หาสาเหตุ และพฤติการณ์การตาย ระบุตัวตนของผู้ตาย ลักษณะการตาย อย่างใด เมื่อใด ที่ใด เท่าที่จะสามารถกระทำได้ - ไม่วางกรอบว่าเป็นการตายที่เกิดจากการกระทำความผิดตามกฎหมาย	หาสาเหตุ พฤติการณ์การตาย และรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
5.	เงื่อนไขที่ต้องชันสูตรพลิกศพ	- ตายผิดธรรมชาติ 5 ประการ และการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ - ตายในระหว่างอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงาน - นายทะเบียนผู้รับแจ้งการตาย แจ้งการตายที่ผิดธรรมชาติแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ	- ตายผิดธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจ - ในกรณีที่ไม่สืบสวนการตาย ต้องรายงานต่อพนักงานอัยการ	- ตายผิดธรรมชาติหรือน่าสงสัย -โรคติดเชื้อ พิษ ภัยพิบัติ หรือไม่ทราบเหตุ	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011 - Corpse dissection preservation method 1952
6.	ผู้ทำลายศพ สภาพแวดล้อมที่พบศพเสียหาย หรือทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลง ทุจริต อำพรางคดี	มีบทลงโทษตามกฎหมาย		- ฝังศพผู้เสียชีวิตผิดธรรมชาติโดยไม่ชันสูตรพลิกศพ - มีบทลงโทษตามกฎหมาย	- ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 - Coroners Act 2012 - Penal Code 2017
7.	ผู้มีหน้าที่แจ้งการตายแก่เจ้าพนักงานตามกฎหมาย	- ผู้ทราบการตาย - นายทะเบียนที่รับแจ้งการตาย (หากพิจารณาว่าเป็นการตายผิดธรรมชาติ)	- ผู้ทราบการตาย - ผู้รับผิดชอบสถานที่ควบคุมตัวผู้ตาย (กรณีตายในระหว่างอยู่ในการควบคุม)	ผู้ทราบการตาย	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011
8.	การดูศพของเจ้าหน้าที่	เดินทางไปดู ณ สถานที่เกิดเหตุ สถานที่พบศพ หรือสถานที่ที่ศพนั้นอยู่	- เดินทางไปดู ณ สถานที่เกิดเหตุ สถานที่พบศพ หรือสถานที่ที่ศพนั้นอยู่ - โคโรเนอร์สามารถดูด้วยวิธีถ่ายทอดสดหรือวิธีใดที่สามารถดูและระบุอัตลักษณ์ศพได้	ไปดู ณ สถานที่เกิดเหตุสถานที่พบศพ หรือสถานที่ที่ศพนั้นอยู่	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
9.	การชันสูตรพลิกศพหรือการผ่าศพผู้ตายที่นับถือศาสนาอิสลาม	- หลีกเลี่ยงหากไม่จำเป็นเพื่อมิให้ละเมิดข้อบัญญัติทางศาสนา - หากจำเป็นสามารถกระทำได้ แต่ต้องรบ กวนศพให้น้อยที่สุด (คำวินิจฉัยทางศาสนา (ฟัตวา) ที่ 04/2549 เรื่องการชันสูตรพลิกศพ) - ใช้ CT Scan ร่วมด้วย	ไม่พบข้อมูลแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ตายที่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นการเฉพาะ		- ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - แนวทางการตรวจชันสูตรศพตามกระบวนการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามหลักศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2555 - อนุสรณ์ สิทธิรักษ์, 2553
10.	การชันสูตรพลิกศพหรือการผ่าศพผู้ตายที่เป็นทหารประจำการ	มีข้อตกลงระหว่างหน่วยงานให้ปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทหารเป็นการเฉพาะ	ไม่พบข้อมูลแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ตายที่เป็นทหารประจำการ เป็นการเฉพาะ		- ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ. 2544
11.	การไต่สวนการตาย	- พนักงานอัยการไต่สวนการตายในกรณีตายโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน, ในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน หรือถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ ขัดขวางเจ้าพนักงานขณะปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยทำคำร้องต่อศาล, หมายแจ้งครอบครัวผู้ตาย, นำพยานหลักฐานทั้งหมดเข้าสืบในศาล - คำสั่งศาลกรณีนี้ถึงที่สุด แต่ไม่กระทบถ้าพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับการตาย	- โคโรเนอร์ไต่สวนการตายในศาล - ผู้สนใจหรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจากโคโรเนอร์ มีสิทธิซักถามพยานหรือขอเรียกแพทย์มาเป็นพยานหรือให้ความเห็นเพิ่มเติม	ไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการไต่สวนการตาย	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - Coroners Act 2012

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
12.	สิทธิของครอบครัวผู้ตาย	- ทราบขั้นตอนการชันสูตรพลิกศพและไต่สวนการตาย - ยื่นคำร้องซักถามพยานของอัยการ - นำสืบพยานหลักฐานอื่น - ตั้งหรือรับทนายความที่ศาลตั้งให้เพื่อดำเนินการแทน - เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นแย้งหรือให้ความเห็นเพิ่มเติม	- ยื่นคำร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพ - ทราบข้อมูลการชันสูตรพลิกศพและการไต่สวนการตาย	ได้รับแจ้งข้อมูลการชันสูตรพลิกศพ การขุดศพ	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - พ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 - Coroners Act 2012 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012
13.	การให้เกียรติผู้ตาย, ครอบครัวผู้ตาย	ระบุในแนวทางปฏิบัติของศาสนาอิสลาม	ระบุในกฎหมายว่าต้องไม่เป็นการดูหมิ่น	- เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องพิจารณาลักษณะกายภาพและจิตใจครอบครัวผู้ตาย - เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวต้องรักษาจรรยาบรรณ ไม่เปิดเผยข้อมูล	- แนวทางการตรวจชันสูตรศพตามกระบวนการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ตามหลักศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2555 - Coroners Act 2012 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012 - Corpse dissection preservation method 1952 - Rules of Criminal Procedure 2008 - Basic Law for Promotion of Cause of Death Investigation 2019

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
14.	การจัดการศพกรณีไม่มีผู้ใดจัดการศพ	หน่วยงานนิติเวชที่เป็นผู้ตรวจพิสูจน์ศพนั้น ๆ จัดการตามที่เห็นสมควร	ไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศพกรณีไม่มีผู้ใดจัดการศพ	ส่งศพให้นายกเทศมนตรีในเขตพื้นที่ที่การตายเกิดขึ้น	- ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012
15.	งบประมาณและการสนับสนุนทางการเงิน	รัฐสนับสนุนงบประมาณ	ไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณและการสนับสนุนทางการเงิน	รัฐใช้มาตรการทางการเงินที่ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ราบรื่น	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012
16.	หน่วยงานที่ดำเนินการชันสูตรพลิกศพ	-ตำรวจ (รวมสถาบันนิติเวชวิทยา, สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ) - อัยการ (รวมถึงศูนย์อำนวยการชันสูตรพลิกศพของอัยการ) - ฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทย - สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ - โรงพยาบาลของรัฐที่มีแพทย์นิติเวช - สถาบันการศึกษา	- ตำรวจ - ตุลาการ - Health Science Authority - อัยการ	- ตำรวจ - อัยการ - หน่วยงานอื่นที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย - มหาวิทยาลัย - สถาบันทางการแพทย์	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของพนักงานฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2543 -พ.ร.บ.การให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2559 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012 - Corpse dissection preservation method 1952

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
17.	เจ้าหน้าที่ตำรวจ	- บันทึกการแจ้งตาย -รักษาศพ สภาพแวดล้อมที่พบศพ ร่องรอยหลักฐาน ให้คงเดิมที่สุด - แจ้งข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้อง - ชันสูตรพลิกศพ สืบ สวนสอบสวนหาสาเหตุการตาย และตัวผู้กระทำหากตายเพราะกระทำความผิด - ทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ ความเห็นเป็นหนังสือ - ประสานปล่อยศพคืน - ฟังคำแนะนำหรือคำสั่งของพนักงานอัยการ	- จัดทำรายงานการแจ้งการตาย - ตรวจหาสาเหตุที่ตาย รักษาสถานที่เกิดเหตุหรือพบศพ - สั่งให้ย้ายศพ - แจ้งการตายแก่โคโรเนอร์, พนักงานอัยการ - ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของพนักงานอัยการ	- ชี้แจงสาเหตุการตาย ระบุอัตลักษณ์บุคคล - สืบสวนสอบสวน ตรวจสถานที่ สอบถามบุคคล - เรียกแพทย์มาเป็นพยาน - ตรวจพิสูจน์ต่าง ๆ ตามวิธีที่กฎหมายกำหนด -รับฟังความเห็นแพทย์หรือบุคคลอื่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนิติเวช	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 10 การชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011 - Law concerning the cause of death or identity investigation of corpses handled by police, etc. 2012
18.	โคโรเนอร์	ไม่มีโคโรเนอร์	- ตรวจสอบศพ สอบสวนเบื้องต้นด้วยตนเองหรือการถ่ายทอดสด - สั่งให้ปล่อยหรือเก็บศพไว้ - สั่งให้ชันสูตรพลิกศพหรือผ่าศพ โดยใช้ (1) ดุลยพินิจตัวเอง หรือ (2) ตามคำสั่งพนักงานอัยการ - มอบหมายให้นิติพยาธิแพทย์หาสาเหตุการตาย - เรียกเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง - ไต่สวนการตาย - แต่งตั้งผู้ช่วยของตน - ออกเอกสารหรือใบ -รับรองสาเหตุการตาย - แจ้งและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง	ไม่มีโคโรเนอร์	- Coroners Act 2012

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
19.	นิติพยาธิแพทย์ (รวมถึงในฐานะผู้ผ่าศพ)	- ชันสูตรพลิกศพ - ผ่าศพ - ทำรายงานการชันสูตรพลิกศพ - ออกหนังสือรับรองการตาย - เป็นพยานในชั้นต่าง ๆ	- ชันสูตรพลิกศพ - ผ่าศพ - ทำรายงาน ข้อสรุปที่ได้ - สั่งให้ย้ายศพ -ขอประวัติสุขภาพ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแพทย์อื่น - ขอให้โคโรเนอร์สั่งตำรวจให้สนันสนุนการปฏิบัติหรือดำเนินการต่าง ๆ - รับรองสาเหตุทางการแพทย์ของการตาย - เป็นพยานหรือแสดงความเห็นในชั้นต่าง ๆ	- ชันสูตรพลิกศพ - ผ่าศพ - ออกใบรับรองการชันสูตรพลิกศพ	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011 - Medical Practitioners' Act 2007 - Ordinance for Enforcement of the Medical Practitioners' Act 1948
20.	พนักงานอัยการ	- ชันสูตรพลิกศพ - ดูแลการปฏิบัติหน้าที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ - สั่งให้นำศพไปชันสูตรอีกครั้งหรือเพิ่มเติม ไม่ว่าหน่วยงานเดิมหรือหน่วยงานอื่น - ไต่สวนการตาย	- ชันสูตรพลิกศพ - มอบหมายให้นิติพยาธิแพทย์หาสาเหตุการตาย - การสอบสวน เรียกเอกสาร - สั่งให้ขุดศพ - สั่งให้โคโรเนอร์สอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม	ชันสูตรพลิกศพ	- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2543 - Coroners Act 2012 - Code of Criminal Procedure (Part I and Part II 2011

ลำดับ	หัวข้อ	ประเทศไทย	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศญี่ปุ่น	แหล่งที่มา
21.	เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง	- ระบุไว้หลายตำแหน่ง เช่น เจ้าพนักงานปกครอง ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ปลัดอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด - ชันสูตรพลิกศพร่วมกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามกฎหมาย - ออกความเห็นเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ	ไม่ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวกับพนักงานฝ่ายปกครอง		- ป.วิ.อ. พ.ศ. 2477 - ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ชันสูตรพลิกศพของพนักงานฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2543
22.	ทหารและผู้ที่ได้รับมอบหมาย	เข้าร่วมสังเกตการณ์ชันสูตรพลิกศพในกรณีที่เกี่ยวข้องกับทหาร	ไม่ปรากฏข้อมูลที่เกี่ยวกับทหารและผู้ที่ได้รับมอบหมาย		- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ. 2544

การทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าศพนิรนามในประเทศไทย

Validation Test on Metric Sex Assessment from Calcaneus of Unidentified Remains in Thailand

*นฤมล ภราสมพงษ์**
Narumol Parasompong
*สิทธิพร เรืองดิษฐ์***
Sittiporn Ruengdit
*สุธิดา สุวรรณรังสี**
Suthida Suwannarangsi

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าศพนิรนามในประเทศไทย โดยศึกษาจากกระดูกส้นเท้าศพนิรนามที่เสียชีวิตในช่วงปี พ.ศ. 2546-2563 ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 140 ตัวอย่าง (ชาย 70 ตัวอย่าง หญิง 70 ตัวอย่าง) อายุในช่วงวัยผู้ใหญ่ ถึงสูงอายุ เนื่องจากกระดูกส้นเท้า (calcaneus) เป็นชิ้นส่วนกระดูกที่พบได้บ่อยในสถานที่เกิดเหตุและมีความสำคัญในการตรวจพิสูจน์บุคคลทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการระบุเพศ การศึกษานี้จึงรวบรวมข้อมูลการวัดกระดูกส้นเท้า จากตำแหน่งต่าง ๆ จำนวน 9 ตัวแปร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ระหว่างเพศชายและหญิง พบว่า ค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรระหว่างเพศชายและหญิง มีความแตกต่าง

* *นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์*
Forensic Scientist Senior Professional Level, Central Institute of Thailand
** *อาจารย์, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
Lecturer, Faculty of Medicine, Chiang Mai University
Received: *March 12, 2021* ***Revised:*** *September 27, 2021* ***Accepted:*** *October 11, 2021*

กันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการศึกษาการจำแนกกลุ่มเพศใช้สถิติวิเคราะห์จำแนกประเภท (discriminant analysis) แบบ stepwise method เพื่อใช้แยกกลุ่มเพศ ผลจากการทดสอบความถูกต้องของสมการหลายตัวแปรเพศชายให้ความถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 72.9 ถึง 80 เพศหญิง 75.7 ถึง 82.9 เมื่อเปรียบเทียบกับผลจากกลุ่มประชากรอื่นและกลุ่มประชากรไทยในต่างภูมิภาค พบว่า สมการมีความจำเพาะในแต่ละกลุ่มประชากร หรือแม้แต่กลุ่มประชากรไทยในพื้นที่ต่างกัน การศึกษานี้จึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการระบุเพศจากกระดูกส้นเท้าศพนิรนามในประเทศไทย

คำสำคัญ: การประเมินเพศจากการวัด, กระดูกส้นเท้า, ศพนิรนาม, ประเทศไทย

Abstract

The objective of this study is to validate the metric sex assessment by calcaneus measurement of unidentified remains in Thailand. A total number of 140 calcaneus samples (70 males, 70 females) of the Central Institute of Forensic Science were selectively collected from the unidentified bodies found dead during 2003-2020 and with adult to elderly age range. The calcaneus is a common bone fragment usually found at crime scenes and plays an important role for individual profile in forensic investigation, especially the sex identification. In this study, the skeletal measurement of calcaneal samples collected from different positions under nine variables was examined. Data were analyzed using descriptive statistics with mean and standard deviation. Consider the means between males and females, all nine variables were found to be significantly different. For the study of gender classification, the accuracy of model equations for sex estimation was between 72.9 to 80.0% in males and 75.7 to 82.9 in females, according to the discriminant analysis based on the stepwise method. In comparison between other population groups and Thai populations in other regions, it was found that the equations were specific to each population as well as Thai population in other regions. Hence, this study can be utilized for sex estimation from unidentified remains in Thailand.

Keywords: metric sex assessment, calcaneus, unidentified remains, Thailand

บทนำ

การจำแนกเพศจากโครงกระดูกในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ นับว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญในการระบุตัวบุคคลหรือข้อมูลในการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งศพนิรนามที่ปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การตรวจพิสูจน์หาสารพันธุกรรมเพื่อระบุเพศจากโครโมโซมเป็นวิธีที่สามารถระบุตัวบุคคลได้แม่นยำสูงสุด แต่ต้องใช้ห้องปฏิบัติการที่มีเครื่องมือที่มีความ

ซับซ้อน ราคาสูง ร่วมกับผู้วิเคราะห์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในหน่วยงานที่มีงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ดังนั้น การนำวิธีทางมานุษยวิทยาโดยใช้การวัดขนาดชิ้นส่วนของโครงกระดูกที่หลงเหลืออยู่มาใช้ประโยชน์ในการระบุเพศ สามารถเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการระบุบุคคลได้สูงถึงร้อยละ 50 ซึ่งกระดูกส้นเท้าเป็นกระดูกที่พบได้บ่อยในสถานที่เกิดเหตุ ทำให้มีการศึกษาการวัดกระดูกส้นเท้าเพื่อใช้ในการระบุเพศในกลุ่มประชากรที่หลากหลาย หรือแม้แต่ในกลุ่มประชากรไทยจากภูมิภาคต่างกัน เนื่องจากรูปร่างและขนาดของกระดูกส้นเท้าเป็นข้อมูลที่มีความจำเพาะในแต่ละกลุ่มประชากร (population specific)

กระดูกส้นเท้า ถือว่าเป็นชิ้นส่วนของกระดูกที่พบได้บ่อยในกรณีที่พบศพไม่สมบูรณ์ ไม่ครบทั้งร่างจึงเป็นชิ้นส่วนที่คงทนมักหลงเหลือในสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากเป็นชิ้นส่วนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในกระดูกเท้าและข้อเท้า กระดูกส้นเท้าเป็นกระดูกที่มีหน้าที่สำคัญในการเคลื่อนที่และรับน้ำหนักจากทั้งร่างกายมนุษย์จึงสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ขนาดร่างกายมนุษย์ได้ (Bidmos & Asala, 2005) ค่าการวัดตำแหน่งต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการประเมินเพศ (Bidmos & Asala, 2003; Bidmos & Asala, 2004) และส่วนสูงได้ (Holland, 1995) กลุ่มประชากรที่แตกต่างกันก็มีกระดูกส้นเท้าที่มีรูปร่างที่แตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างของจำนวน talar articular facet บนกระดูกส้นเท้า ระหว่างประชากรชาวอังกฤษ อินเดีย ไนจีเรีย และศรีลังกา (Bunning & Barnett, 1965) หรือแม้แต่ในกลุ่มประชากรเดียวกัน เพศชายและหญิงก็มีกระดูกส้นเท้าที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นกระดูกส้นเท้าจึงเป็นส่วนที่มีความจำเพาะระหว่างกลุ่มประชากรสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศ ส่วนสูง และเชื้อชาติได้ จึงมีการศึกษามากมายที่เกี่ยวข้องกับค่าการวัดกระดูกส้นเท้า เพื่อใช้ในการระบุเพศของศพ (Bidmos & Asala, 2004; Peckmann, Orr, Meek, & Manolis, 2015; Russo, 2007; Steele, 1976) สำหรับในกลุ่มประชากรไทยในปี 2011 (Wanpradab, Prasit Watthon agree, & Mahakkanukrauh, 2011) มีการศึกษาการประเมินเพศจากกระดูกส้นเท้าในประชากรไทยภาคเหนือ จำนวน 200 ตัวอย่างด้วยการวัดขนาดกระดูกส้นเท้าจำนวน 7 ตัวแปร นำมาสร้างสมการแยกกลุ่มเพศที่สามารถให้ค่าความถูกต้องในการทำนายเพศจากกระดูกส้นเท้าข้างซ้ายได้สูงถึงร้อยละ 90.5 และข้างขวาร้อยละ 91 ต่อมา Scott ศึกษาจากตัวอย่างโครงกระดูกส้นเท้าข้างซ้ายของชาย 116 คน หญิง 116 คน จากศูนย์วิจัยนิติวิทยากระดูก (Forensic Osteology Research Center: FORC) คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยการวัดระยะที่ตำแหน่งต่าง ๆ ของกระดูกส้นเท้า 9 ค่า พบว่า ค่าการวัดทั้งหมดสามารถใช้ในการประเมินเพศได้ที่ความถูกต้องตั้งแต่ 67.9-87.7% (Scott, Ruengdit, Peckmann, & Mahakkanukrauh, 2017) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรอื่น พบว่ามีความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากร โดยเฉลี่ยค่าการวัดกระดูกส้นเท้าของคนไทยมักจะมีขนาดเล็กกว่าชาวกรีก (Peckmann et al., 2015), White South African (Bidmos & Dayal, 2003), Black South African (Bidmos & Asala, 2004) และ Southern

Italian (Introna, Vella, Campobasso, & Dragone, 1997) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการศึกษาถึงการทดสอบประสิทธิภาพการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าจากศพนิรนามในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการระบุเพศจากศพ โดยเฉพาะในกรณีที่พบเพียงชิ้นส่วนของศพ ซึ่งพบได้บ่อยในทางนิติวิทยาศาสตร์ การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างองค์ความรู้การประเมินเพศจากชิ้นส่วนกระดูกศพนิรนามเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล แนวทางการทดสอบความถูกต้องของวิธีการให้ผลการประเมินเพศด้วยการวัดก่อนการนำมาใช้ในการให้ผลการประเมินเพศของบุคคลทางนิติมานุษยวิทยาและการทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าของประชากรไทยในภูมิภาคอื่นเมื่อนำมาใช้กับศพนิรนามในภาคกลาง เพื่อสร้างวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้าของประชากรไทยที่มีความถูกต้องสูงสุด เพื่อการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลให้ได้ผลการตรวจพิสูจน์มีความถูกต้องสูงสุดเพื่อประโยชน์ทั้งในด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชนของประชาชน รวมถึงช่วยลดปัญหาด้านการสูญเสียงบประมาณและการจัดการศพนิรนาม ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยต่างตระหนัก ถึงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศพนิรนามในอนาคต (ณัฐธิดา ศรีนาค, 2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

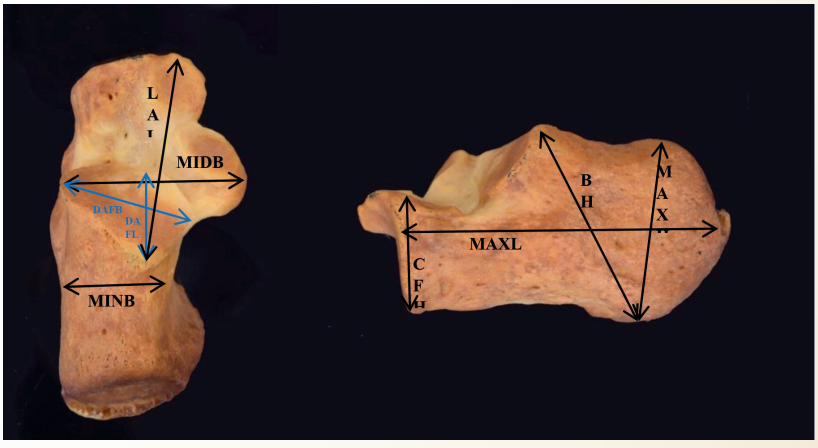
วัดขนาดกระดูกส้นเท้าจากศพนิรนามที่เสียชีวิตในช่วงปี พ.ศ. 2545-2563 ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 140 คน (ชาย 70 คน หญิง 70 คน) ที่มีข้อมูลเพศจากรายงานการชันสูตรศพและผลการตรวจสารพันธุกรรม โดยไม่รวมกระดูกที่เป็นโรคหรือได้รับความเสียหายบริเวณตำแหน่งที่ใช้วัดบนกระดูกส้นเท้า เลือกวัดขนาดกระดูกส้นเท้าข้างซ้าย ยกเว้นกระดูกที่เป็นโรคหรือได้รับความเสียหายบริเวณตำแหน่งที่ใช้วัด ใช้การวัดจากข้างขวาด้วยเครื่องวัดระยะที่มีความแม่นยำสูงเครื่องวัดเวอร์เนียคาลิปเปอร์ (Vernier Caliper) ที่ผ่านการสอบเทียบตามมาตรฐานสากล ISO/IEC17025 วัดขนาดกระดูกส้นเท้าในหน่วย 1/100 มิลลิเมตร (0.01 มิลลิเมตร) จำนวน 9 ตัวแปร ด้วยวิธีการวัดของ Peckmann et al. (2015) ได้แก่ ความยาวมากสุด (Maximum Length: MAXL) ความสูงมากสุด (Maximum Height: MAXH) ความสูงของ cuboid facet (Cuboid Facet Height: CFH) ความสูงของ body (Body Height: BH) ความกว้างน้อยสุด (Minimum Breadth: MINB) ความยาว load arm (Load Arm Length: LAL) ความกว้างแนวกลาง (Middle Breadth: MIDB) ความกว้าง Dorsal Articular Facet (Dorsal Articular Facet Breadth: DAFB) ความยาว Dorsal Articular Facet (Dorsal Articular Facet Length: DAFL) ดังอธิบายในตารางที่ 1 และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดค่าการวัด

ค่าการวัด	รายละเอียด*
ความยาวมากสุด (Maximum Length–MAXL)	ความยาวมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดด้านหน้าสุดของกระดูกส้นเท้าถึงจุดด้านหลังสุดของ calcaneal tuberosity
ความสูงมากสุด (Maximum Height–MAXH)	ความสูงมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดบนสุดถึงจุดล่างสุดของ calcaneal tuberosity
ความสูงของ Cuboid Facet (Cuboid Facet Height-CFH)	ความสูงมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดบนสุดถึงจุดล่างสุดของ cuboid facet
ความสูงของ Body (Body Height–BH)	ระยะเส้นตรงระหว่างจุดกลางด้านหลังสุดของ dorsal articular facet กับจุดหน้าสุดของ calcaneal tuberosity
ความกว้างน้อยสุด (Minimum Breadth–MINB)	ระยะเส้นตรงน้อยสุดระหว่างพื้นผิวด้านในถึงพื้นผิวด้านนอกของ calcaneal body
ความยาว Load Arm (Load Arm Length–LAL)	ความยาวมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดหน้าสุดของกระดูกส้นเท้าถึงจุดหลังสุดของ dorsal articular facet
ความกว้างแนวกลาง (Middle breadth–MIDB)	ความกว้างมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดนอกสุด (most lateral point) ของ dorsal articular facet ถึงจุดในสุดของ sustentaculum tali
ความกว้าง Dorsal Articular Facet (Dorsal Articular Facet Breadth–DAFB)	ความกว้างมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดในสุดและจุดนอกสุดของ dorsal articular facet
ความยาว Dorsal Articular Facet (Dorsal Articular Facet Length–DAFL)	ความยาวมากสุดในแนวเส้นตรงระหว่างจุดหลังสุดและจุดหน้าสุดของ dorsal articular facet

ที่มา: Bidmos, 2006

ภาพที่ 1 แสดงตำแหน่งการวัดบนกระดูกส้นเท้า

นำข้อมูลการวัดทั้ง 9 ตัวแปร มาหาค่าเฉลี่ย และนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในการวิจัย ด้วยการหาค่าความผิดพลาดที่เกิดจากการวัดโดยผู้วัดคนเดียวกัน (Intra observer error) และค่าความผิดพลาดที่เกิดจากการวัดโดยผู้วัดต่างกัน (inter observer error) ถ้าค่าความผิดพลาดจากผู้วัดสูงแสดงถึงความแม่นยำต่ำ แสดงถึงความอัตราความผิดพลาดสูง (Ulijaszek & Kerr, 1999) ในการใช้วิธีนี้ในการประเมินเพศ การทดสอบค่าความแตกต่างนี้ทำได้โดยสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 30 ตัวอย่าง (10-20% จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมด) ซึ่งเป็นจำนวนตัวอย่างที่เพียงพอต่อการนำมาหาค่าความผิดพลาดที่เกิดจากผู้วัดคนเดียวกันและผู้วัดต่างกัน (Buikstra & Ubeleker, 1994) นำมาวัดซ้ำสองครั้งโดยผู้วัดสองคน ประเมินความแม่นยำของการวัดและดูความคลาดเคลื่อนของค่าการวัด โดยการคำนวณหาค่า Technical error of measurement (TEM), เปรียบเทียบค่า TEM เป็นร้อยละ (relative TEM) และค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ (Coefficient of Reliability–R) ตาม International Society standardization Advancement in Kinanthropometry (ISAK) (Perini, Oliveira, Ornellas, & Oliveira, 2005; Scott et al., 2017; Weinberg, Scott, & Neiswanger, 2005) ดังสูตรคำนวณต่อไปนี้

$$TEM = \sqrt{\Sigma D^2/2N}$$

relative TEM = (TEM/VAV)x100

R=1- ((totoalTEM)2/SD2)

เมื่อ D = ค่าความแตกต่างของการวัดระหว่างกลุ่มข้อมูล (The difference between the first and second set of measurement)

N=จำนวนค่าการวัดทั้งหมด (Total Number of measurement)

VAV = ค่าเฉลี่ยของค่าการวัดทั้งหมด (variable average value)

วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างเพศชายและเพศหญิงและใช้สถิติวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (discriminant analysis) แบบวิธี stepwise method สำหรับสร้างฟังก์ชั่นสมการเพื่อใช้จำแนกกลุ่มเพศ และทดสอบค่าความถูกต้องในการทำนายเพศของฟังก์ชั่นสมการที่ได้

▣ ผลการวิจัย

ผลจากการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในการวิจัยด้วยการหาค่าความผิดพลาดที่เกิดจากการวัดโดยผู้วัดคนเดียวกัน (Intra observer error) และค่าความผิดพลาดที่เกิดจากการวัดโดยผู้วัดต่างกัน (Inter observer error) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่า Intra observer error และ Inter observer error

Measurement [a]	Intra observer error		Inter observer error	
	rTEM [c]	R [d]	rTEM	R
MAXL	0.65	0.99	1.50	0.95
MAXH	3.85	0.85	3.03	0.91
CFH	2.85	0.92	5.50	0.75
BH	2.44	0.91	6.28	0.54
MINB	2.11	0.95	2.99	0.90
LAL	0.96	0.98	1.45	0.95
MIDB	0.52	0.99	1.90	0.90
DAFB	2.27	0.93	7.38	0.46
DAFL	2.36	0.91	2.84	0.88

[a] MAXL(Maximum Length); MAXH(Maximum Height); CFH(Cuboidal Facet Height); BH(Body Height); MINB(Minimum Breadth); LAL(Load Arm Length); MIDB (Middle Breadth); DAFB(Dorsal Articular Facet Breadth); DAFL (Dorsal Articular Facet Length).

[b] TEM (Technical Measurement Error)

[c] rTEM (Relative Technical Measurement Error)

[d] R (Coefficient of Reliability

จากผลการวิเคราะห์ค่า Intra observer error พบว่า ค่า rTEM และค่า R อยู่ในช่วง 0.85-0.99 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.75 (Ward & Jamison, 1991) อยู่ในช่วงค่าความน่าเชื่อถือในทางมานุษยวิทยาที่ยอมรับได้ ส่วนค่า Inter observer error ของค่าการวัดส่วนใหญ่ มีค่ามากกว่า 0.75 ยกเว้น CFH, BH และ DAFB มีค่าความน่าเชื่อถือที่ต่ำกว่าเกณฑ์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Descriptive statistic เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในกลุ่มเพศชายและหญิง ด้วยสถิติ t-test พบว่าค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงค่าพื้นฐานทางสถิติและการทดสอบ t-test ของกระดูกส้นเท้าซ้าย

	Male (n = 70)				*Female* (n = 70)					
Variable	Mean (mm)	SD	Min (mm)	Max (mm)	Mean (mm)	SD	Min (mm)	Max (mm)	t-value	p-value*
MAXL	76.70	4.33	64.55	86.43	70.72	3.96	59.58	77.74	-8.516	< 0.005
MAXH	41.81	3.92	24.14	48.80	38.85	3.19	29.49	47.83	-4.906	< 0.005
CFH	25.96	2.37	21.34	32.69	23.40	1.80	19.38	27.98	-7.197	< 0.005
BH	44.67	4.06	34.28	54.86	40.54	2.94	34.10	49.25	-6.898	< 0.005
MINB	26.27	2.38	21.53	31.91	24.04	2.14	17.55	29.22	-5.838	< 0.005
LAL	47.32	3.23	40.38	54.76	43.45	3.08	36.32	50.96	-7.235	< 0.005
MIDB	40.41	2.17	35.99	45.99	37.17	2.68	24.76	43.51	-7.879	< 0.005
DAFB	29.05	2.37	24.85	35.00	26.72	2.14	20.71	32.79	-6.097	< 0.005
DAFL	28.78	3.02	23.22	43.29	25.58	2.34	17.53	31.32	-7.011	< 0.005

* p-value was measured by independent t-test and value <0.005 (Bonferroni correction) = statistically highly significant different between sexes.

จากตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลดังกล่าว พบว่า ค่าการวัดทั้ง 9 ตำแหน่ง มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นมากกว่าร้อยละ 99.5 (P-value < 0.005) โดยที่เพศชายมีค่ามากกว่าเพศหญิง สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกกลุ่มด้วยวิธี Discriminant analysis เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการจำแนกด้วยวิธีการสร้างเป็นสมการจำแนกกลุ่มวิธีแบบขั้นตอน (stepwise method) โดยเลือกตัวแปรทีละตัวและทำการเพิ่มตัวแปรเข้าไปเพื่อให้การจำแนกกลุ่มดียิ่งขึ้น ตามตารางที่ 3 ดังสมการ

$$D = v_1X_1 + v_2X_2 + v_3X_3 + \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots v_iX_i +$$

เมื่อ D = การวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม

V = สัมประสิทธิ์การจำแนกกลุ่ม

X = ค่าตัวแปรที่ได้จากการวัดค่า

i = จำนวนตัวแปร

a = ค่าคงที่

ตารางที่ 3 แสดงค่า Discriminant analysis (Stepwise method)

Functions	Variables *	Unstandardized coefficient	Wilks' lambda	p – value*	Original accuracy (%)				Cross-validation accuracy (%)			
					Male	Female	Overall	Sex bias	Male	Female	Overall	Sex bias
1. All 9 variables	MAXL	0.129	0.560	0.000*	80.0	87.1	83.6	-7.1	78.6	82.9	80.7	-4.3
	MAXH	- 0.03										
	CFH	0.147										
	BH	0.087										
	MINB	- 0.028										
	LAL	- 0.108										
	MIDB	0.083										
	DAFB	0.059										
	DAFL	0.130										
	Constant	- 18.40										
2. Length variables	MAXL	0.188	0.614	0.000*	80.0	80.0	80.0	0.0	80.0	80.0	80.0	0.0
	LAL	-0.029										
	DAFL	0.176										
	Constant	- 17.314										
3. Breadth variables	MINB	0.079	0.669	0.000*	77.1	75.7	76.4	1.4	77.1	75.7	76.4	1.4
	MIDB	0.293										
	DAFB	0.116										
	Constant	- 16.592										
4. Height variables	MAXH	0.035	0.649	0.000*	72.9	77.1	75.0	-4.2	72.9	77.1	75.0	-4.2
	CFH	0.296										
	BH	0.145										
	Constant	- 14.876										
5. Stepwise variables	MAXL	0.133	0.586	0.000*	81.4	81.4	81.4	0	80.0	81.4	80.7	-1.4
	CFH	0.179										
	DAFL	0.129										
	Constant	- 17.752										

* p-value < 0.005

* MAXL(maximum length); MAXH(maximum height); CFH(cuboidal facet height); BH(body height); MINB(minimum breadth); LAL(load arm length); MIDB (middle breadth); DAFB(dorsal articular facet breadth); DAFL (dorsal articular facet length).

จากตารางที่ 3 พบว่าค่าที่ได้จากการวัดทั้ง 9 ตำแหน่ง เมื่อนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์และค่าคงที่มาคิดตามสมการเพื่อจำแนกเพศของโครงกระดูกจากกระดูกส้นเท้า สามารถจำแนกเพศได้ถูกต้องสูงถึงร้อยละ 80.7 แต่หากใช้เพียงค่าจากบางตำแหน่ง เช่น ค่าการวัดจาก 3 ตำแหน่ง ได้แก่ MAXL, LAL และ DAFL ค่าความถูกต้องในการจำแนกเพศได้ถูกต้องลดลงเป็นร้อยละ 80 ซึ่งหากพิจารณาใช้ค่า MAXL, CFH และ DFL สามารถให้ค่าความถูกต้องในการจำแนกเพศได้สูงถึงร้อยละ 80.7 เท่ากับการใช้ค่าจากการวัดทั้ง 9 ตำแหน่ง ดังสมการ

D = -17.752 + (0.133)(MAXL) +(0.179)(CFH)+(0.129)(DAFL)

การคำนวณหาค่า D สามารถทำได้โดยการแทนค่าของการวัดในตำแหน่ง MAXL, CFH และ DAFL (หน่วยการวัดเป็นมิลลิเมตร) หากค่า D มากกว่า 0 สามารถทำนายได้ว่าเป็นกระดูกมนุษย์เพศชาย น้อยกว่า 0 เป็นเพศหญิง

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการรวบรวมข้อมูลการวัดกระดูกส้นเท้า จากตำแหน่งต่าง ๆ จำนวน 9 ตัวแปร จากกระดูกศพนิรนามที่เสียชีวิตในช่วงปี พ.ศ. 2546-2563 ของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศพที่เสียชีวิตในพื้นที่ 4 จังหวัด ในภาคกลางของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นครนายก ปทุมธานี และนนทบุรี จำนวน 140 ร่าง (ชาย 70 คน หญิง 70 คน) อายุในช่วงวัยผู้ใหญ่ถึงสูงอายุ โดยผลจากการวัดค่าต่าง ๆ ในตำแหน่งเดียวกันด้วยผู้วัดจำนวน 2 คน ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการตรวจวิเคราะห์กระดูกต่างกัน ในช่วงเวลาเดียวกัน และการวัดซ้ำ

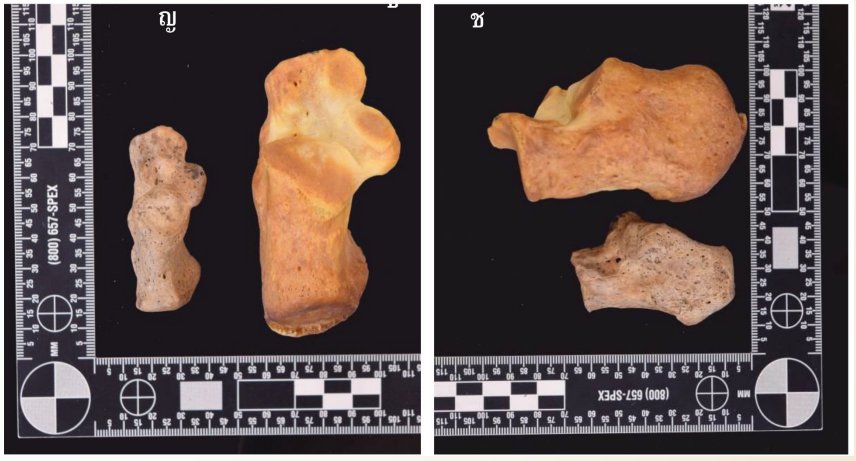
ของผู้วัดจากตำแหน่งเดียวกันเมื่อเวลาผ่านไป เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผลการทดสอบ พบว่า ในผู้วัดคนที่ 1 ข้อมูลมีความสอดคล้องกันและมีความน่าเชื่อถือได้แม้จะมีการวัดซ้ำในตำแหน่งเดียวกัน แต่หากเปรียบเทียบผู้วัดคนที่ 2 จากข้อมูลการวัดทั้ง 9 ตำแหน่ง มีตำแหน่งที่ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องกันและน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์ดี 6 ตำแหน่ง ส่วนอีก 3 ตำแหน่ง ได้แก่ CFH, BH และ DAFB มีค่าความสอดคล้องกันอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งจากการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อค่าความสอดคล้อง พบว่า ผู้วัดคนที่ 1 มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูก 15 ปี ในขณะที่ผู้วัดคนที่ 2 ไม่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูก แต่ได้รับการฝึกอบรมการใช้เครื่องมือและวิธีการวัดกระดูกส้นเท้าทั้ง 9 ตำแหน่งโดยผู้วัดคน ที่ 1 ซึ่งประสบการณ์ที่ต่างกันเป็นปัจจัยที่สำคัญในความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ในทางมานุษยวิทยา (Buccino, Ubelaker, Hayek, & Zerilli, 1999) สอดคล้องกับการศึกษาความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในการวิจัยด้วยการหาค่าความผิดพลาดที่เกิดจากการวัดโดยผู้วัด (Byrnes, Kenyhercz, & Berg, 2016) ค่า TEM แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์มีผลต่อการกำหนดตำแหน่งทางกายวิภาคของค่าการวัด (anatomical landmark) ได้ถูกต้องแม่นยำ ซึ่งการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าวิธีการประเมินเพศด้วยวิธีนี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติงาน แต่ควรอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้มีประสบการณ์ในการตรวจวิเคราะห์กระดูกหรืออาจสามารถเพิ่มความถูกต้องของการวัดด้วยการจัดทำคู่มือหรือรายละเอียดที่กำหนดตำแหน่งทางกายวิภาคของแต่ละค่าการวัดให้มีความชัดเจน เหมาะสมกับผู้วัดที่ไม่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์กระดูกพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้การประเมินเพศจากชิ้นส่วนกระดูกศพนิรนามและแนวทางการทดสอบความถูกต้องของวิธีการให้ผลการประเมินเพศด้วยการวัดก่อนการนำมาใช้ในการให้ผลการประเมินเพศของบุคคล ทางนิติมานุษยวิทยา เพื่อช่วยลดค่าความผิดพลาดและเพิ่มความถูกต้องแม่นยำของผลการวัด เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ระหว่างเพศชายและหญิง พบว่า ค่าเฉลี่ยทุกตัวแปรระหว่างเพศชายและหญิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ในกลุ่มประชากรในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยทั้งจากการศึกษาของ Scott et al. (2017) และ Wanpradab, Prasitwatthanasaree, & Mahakkanukrauh (2011) รวมถึงกลุ่มประชากรอื่น ได้แก่ กรีก (Peckmann et al., 2015) แอฟริกันใต้ผิวขาว (Bidmos & Asala, 2003) และแอฟริกันใต้ผิวดำ (Bidmos & Asala, 2005) ดังตารางที่ 4 และตัวอย่างกระดูกส้นเท้าชายและหญิง ดังภาพที่ 2 เมื่อนำสมการจำแนกเพศจากกลุ่มประชากรอื่น ๆ มาทดสอบกับกลุ่มประชากรไทยภาคกลางในการศึกษานี้ พบว่า ความถูกต้องเฉลี่ยในการจำแนกเพศจากร้อยละ 85.3-92.1 มีค่าลดลงเหลือเพียง 41.8-60.6 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบค่าการวัดจากการศึกษาแต่ละกลุ่มประชากร

การศึกษา	การศึกษานี้			Scott et al. (2017)			Wanpradab et al. (2011)			Peckmann et al. (2015)			Bidmos and Asala (2003)			Bidmos and Asala (2004)		
กลุ่มประชากร	ไทย (ภาคกลาง)			ไทย (ภาคเหนือ)			ไทย (ภาคเหนือ)			กรีก			แอฟริกันใต้ผิวขาว			แอฟริกันใต้ผิวดำ		
ค่าการวัด	*n*	Mean (mm)	SD	*n*	Mean (mm)	SD	*n*	Mean (mm)	SD	*n*	Mean (mm)	SD	*n*	Mean (mm)	SD	*n*	Mean (mm)	SD
ชาย																		
MaxL	70	76.70	4.33	81	80.10*	4.59	115	80.20*	4.07	88	83.41*	4.35	52	84.78*	4.73	58	79.82*	3.77
MaxH	70	41.81	3.92	81	43.41	3.41	-	-	-	88	48.28*	3.68	53	47.72*	3.55	58	43.11	3.45
CFH	70	25.96	2.37	81	26.58	2.12	-	-	-	88	25.58	1.85	47	22.98*	2.16	58	23.97*	1.89
BH	70	44.67	4.06	81	38.89*	2.77	115	38.74	2.24	88	47.73*	3.26	53	39.44*	2.76	58	36.31*	2.75
MINB	70	26.27	2.38	81	25.72	1.86	115	26.75	2.16	88	23.98*	2.65	53	22.34*	2.09	58	27.58*	2.47
LAL	70	47.32	3.23	81	46.68	2.78	115	44.68*	2.58	88	51.93*	3.18	53	48.19	3.41	58	44.15*	2.58
MIDB	70	40.41	2.17	81	40.77	2.14	-	-	-	88	42.62*	2.58	53	41.96*	2.07	58	42.54*	2.66
DAFB	70	29.05	2.37	81	29.25	1.90	115	20.95*	1.31	88	32.08*	2.31	53	24.02*	2.01	58	22.85*	1.70
DAFL	70	28.78	3.02	81	29.12	1.86	115	29.20	2.09	88	30.53*	2.31	53	31.18*	2.09	58	30.32*	1.94
หญิง																		
MaxL	70	70.72	3.96	81	73.63*	4.36	85	72.30	3.55	80	75.14*	3.56	54	75.87*	4.07	58	73.68*	4.83
MaxH	70	38.85	3.19	81	39.63	3.28	-	-	-	80	42.80*	3.01	59	43.39*	3.33	58	40.05	3.20
CFH	70	23.40	1.80	81	24.33*	1.82	-	-	-	80	22.97	1.81	48	20.22*	2.02	58	20.97*	1.83
BH	70	40.54	2.94	81	34.28*	2.32	85	34.52*	2.02	80	42.28*	2.59	60	36.03*	2.79	58	33.83*	2.86
MINB	70	24.04	2.14	81	23.55	1.88	85	23.68	1.70	80	21.22*	1.86	58	19.43*	2.22	58	25.56*	2.52
LAL	70	43.45	3.08	81	44.07	2.47	85	39.67*	2.69	80	46.76*	2.69	54	43.32	2.94	58	41.04*	2.86
MIDB	70	37.17	2.68	81	37.12	1.97	-	-	-	80	38.21	1.99	59	37.94	2.13	58	39.20*	2.76
DAFB	70	26.72	2.14	81	26.22	1.70	85	18.22*	1.13	80	28.29*	2.23	60	20.21*	1.58	58	20.63*	1.90
DAFL	70	25.58	2.34	81	25.88	1.72	85	25.24	1.61	80	26.96*	2.04	60	27.49*	1.86	58	27.17*	2.16

*Significant difference to Thai calcanei in the present study ($p < 0.005$; Bonferroni correction).

ภาพที่ 2 ภาพด้านบนและด้านข้างแสดงความแตกต่างของกระดูกส้นเท้าเพศชาย (ช) และหญิง (ญ)

พบว่าทั้ง 9 ค่าการวัดของเพศชายและหญิงมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันในทุกกลุ่มประชากร โดยการศึกษาครั้งนี้มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงสอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มประชากรอื่น โดยในเพศชายมีค่าเฉลี่ย MAXL, MAXH, MIDB และ DAFL น้อยสุดหรือมีขนาดเล็กที่สุด ส่วนในเพศหญิงตำแหน่งที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ MAXL และ MAXH แสดงให้เห็นว่ากลุ่มประชากรที่มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่ในชาติพันธุ์เดียวกันแต่เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างกันมีผลต่อค่าการวัดในตำแหน่งทั้ง 9 ของกระดูกส้นเท้า หรือมีความจำเพาะในแต่ละกลุ่มประชากร ทำให้การนำสมการจำแนกเพศที่ได้จากการศึกษาในประชากรกลุ่มที่แตกต่างกันจะได้ค่าความถูกต้องของการประเมินเพศต่ำกว่าการใช้สมการจำแนกเพศที่ได้จากประชากรกลุ่มเดียวกัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความถูกต้องของการใช้สมการจำแนกเพศจากกลุ่มประชากรอื่น ๆ กับกลุ่มประชากรไทย (ภาคกลาง)

Populations	Authors	Variables of functions [a]	Original accuracy (%)	Cross-validation of Central Thai sample (%)				
				Male	Female	Average	Sex bias	Difference
Greek	Peckmann et al. (2015)	All 9	89.5	1.0	100.0	41.8	99.0	47.7
White South African	Bidmos and Asala (2003)	All 9	92.1	94.0	48.6	75.3	45.4	45.4
Black South African	Bidmos and Asala (2004)	DAFL – DAFB - CFH	85.3	93.0	41.4	71.8	51.6	13.5
Northern Thai	Scott et al. (2017)	BH – MIDB - DAFL	88.6	92.0	50.0	74.7	42.0	13.9
Northern Thai	Wanpradab et al. (2011)	ML – BH – DAL - DAW	90.5	100.0	4.3	60.6	95.7	29.9

[a] MAXL, maximum length; MAXH, maximum height; CFH, cuboidal facet height; BH, body height; MINB, minimum breadth; LAL, load arm length; MIDB, middle breadth; DAFB, dorsal articular facet breadth; DAFL, dorsal articular facet length; LAW cited in Introna et al. (1997) = MIDB; ML cited in Wanpradab et.al. (2011) = MAXL; DAL cited in Wanpradab et.al. (2011) = DAFL; DAW cited in Wanpradab et.al. (2011) = DAFB.

การจำแนกกลุ่มเพศใช้สถิติวิเคราะห์จำแนกประเภท (discriminant analysis) แบบ stepwise method เพื่อใช้แยกกลุ่มเพศ ผลจากการทดสอบความถูกต้องของสมการหลายตัวแปร เพศชายให้ความถูกต้องตั้งแต่ร้อยละ 72.9-80.0 เพศหญิง 75.7-82.9 เมื่อนำค่า

การวัดจากตัวอย่างในการศึกษานี้ ใช้สูตรและเปรียบเทียบกับผลจากกลุ่มประชากรอื่น หรือแม้แต่กลุ่มประชากรไทยในต่างภูมิภาค พบว่าความถูกต้องเฉลี่ยในการจำแนกเพศจากร้อยละ 85.3-92.1 มีค่าลดลงเหลือเพียง 41.8-60.6 ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าสมการมีความจำเพาะในแต่ละกลุ่มประชากรหรือแม้แต่กลุ่มประชากรไทยในพื้นที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการจำแนกเพศด้วยวิธีการวัดกระดูกส้นเท้าที่ผ่านมาในกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะทางกายวิภาคของกระดูกส้นเท้าที่มีความแตกต่างทั้งในเรื่องขนาดและรูปร่างในแต่ละกลุ่มประชากรซึ่งล้วนมีผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบกิจกรรมทั้งจากอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน (Bidmos, 2006)

จากการศึกษานี้สามารถสรุปได้ว่า กระดูกส้นเท้า เป็นชิ้นส่วนที่สำคัญสามารถนำค่าการวัดตำแหน่งต่าง ๆ มาใช้ในการจำแนกเพศได้ โดยหากกระดูกที่พบมีสภาพสมบูรณ์สามารถวัดค่าได้ครบตามตำแหน่งที่กำหนดและใช้สมการจำแนกเพศที่มีค่าความถูกต้องสูงที่ได้จากการศึกษา

ในประชากรกลุ่มที่ถูกต้อง สามารถให้ผลการระบุเพศที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือสูง ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวัดในตำแหน่งสำคัญจากชิ้นส่วนศพที่พบในภูมิภาคต่าง ๆ นำไปพัฒนาเป็นสูตรการคำนวณเพื่อระบุเพศตามแนวทางที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ สามารถนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปที่ให้ผลการระบุเพศที่มีความถูกต้องตามหลักนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ประโยชน์ในการตรวจพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลได้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ด้วยวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งหากยังไม่มีผลการศึกษาในกลุ่มประชากรที่ถูกต้อง ควรนำมาทดสอบหาค่าความถูกต้องของวิธีก่อนการนำไปใช้ประโยชน์ในการระบุอัตลักษณ์บุคคลในทางนิติวิทยาศาสตร์ตามกระบวนการยุติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนที่บุคคลในสังคมพึงได้รับต่อไป

บรรณานุกรม

ณัฐธิดา ศรีนาค. (2563). การศึกษาวิธีการจัดการศพไร้ญาติและศพนิรนามของประเทศไทยและต่างประเทศ. *วารสารกระบวนการยุติธรรม, 13*(2), 139-152.

Bidmos, M. (2006). Metrical and non-metrical assessment of population affinity from the calcaneus. *Forensic Science International, 159*(1), 6-13.

Bidmos, M. A., & Asala, S.A. (2003). Discriminant function sexing of the calcaneus of the South African Whites. *J. Forensic Sci, 48*(6), 1213-1218.

Bidmos, M. A., & Asala, S. A. (2004). Sexual dimorphism of the calcaneus of South African blacks. *J Forensic Sci, 49*(3), 446-450.

Bidmos, M. A., & Asala, S .A. (2005). *Calcaneal measurement in estimation of stature of South African blacks, 126*(3), 335-342.

Bidmos, M. A., & Dayal, M. R. (2003). Sex determination from the talus of South African whites by discriminant function analysis. *Am J Forensic Med Pathol, 24*(4), 322-328.

Buccino E, Ubelaker D, Hayek L, & Zerilli, A. (1999). Evaluation of seven methods of estimating age at death from mature human skeletal remains. *J forensic Sci, 44*(5), 931-936.

Buikstra, J. E., & Ubelaker, D. H. (1994). *Standards for data collection from human Skeletal Remains: Proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History.* Fayetteville: Arkansas Archeological Report Research Series.

Bunning, P. S. C., & Barnett, C. H. (1965). A comparison of adult and foetal talocalcaneal articulations. *J Anat, 99*(1), 71-76.

Byrnes, J. F, Kenyhercz, M. W, & Berg, G. E. (2016). Examining interobserver reliability of metric and morphoscopic characteristics of the Mandible. *Journal of Forensic Sciences, 62*(4), 1-5.

Holland, T. (1995). Estimation of adult stature from the calcaneus and talus. *Am. J. Phys. Anthropology, 96*(3), 315-320.

Introna, F., Vella, G. Di., Campobasso, C.P., & Dragone, M. (1997). Sex determination by discriminant analysis of calcaneus measurements. *J. Forensic Sci. 24*(2), 725-728.

Peckmann, T. R., Orr, K., Meek, S., & Manolis, K. (2015). Sex determination from the calcaneus in 20th century Greek population using discriminant function analysis. *Sci. Justice, 55*(6), 377-382.

Perini, T. A., Oliveira, G. L., Ornellas, J. S, & Oliveira F. P. (2005). Technical error of measurement in anthropometry. *Rev Bras Med Esporte*, 86-90.

Russo, E. G. (2007). Sex determination from the talus and calcaneus measurements. *Forensic Sci Int, 171*(2-3), 151-156.

Scott, S., Ruengdit, S., Peckmann, T. R., & Mahakkanukrauh, P. (2017). Sex estimation from measurements of the calcaneus: Applications for personal identification in Thailand. *Forensic Science International, 278*, 405.e1-405.e8.

Steele, D. G. (1976). The estimation of sex on the basis of the talus and calcaneus. *Am J. Phys. Anthropology, 45*(3), 581-588.

Ulijaszek, S. J., & Kerr, D. A. (1999). Anthropometric measurement error and the assessment of nutritional status. *British Journal of Nutrition, 82*(3), 165-177.

Wanpradab, S., Prasitwatthanasaree, S., & Mahakkanukrauh, P. (2011). Sex determination from calcaneus in Thais. *Journal of Associated Medical Sciences, 44*(1), 53.

Ward, R, & Jamison, P. (1991). Measurement precision and reliability in craniofacial anthropometry: Implications and suggestions for clinical applications. *Journal of Craniofacial Genetics and Developmental Biology, 11*(3), 156-164.

Weinberg, S. M, Scott, N. M, & Neiswanger K. (2005). Intra observer error associated with measurements of the hand. American *Journal of Human Biology, 17*(3), 368-371.

ปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง : ศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย

Problems in Determination of Criminal Punishment for Less Serious Offenses: A Study of Acts with Criminal Punishment in Thai Law

*พศิน วรเนติโพธิ์**

Pasin Woranatipho

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาเรื่องการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย โดยจากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอยู่เป็นจำนวนมากทั้งโทษปรับและโทษจำคุก ซึ่งแม้ว่าในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีการกล่าวถึงหลักการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในมาตรา 77 วรรคสาม อีกทั้งในปี พ.ศ. 2562 ได้มีการตรา “พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562” แต่ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงในพระราชบัญญัติได้เท่าที่ควร

บทความนี้ได้ศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ และกฎหมาย ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความผิดและโทษทางอาญากับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงตามกฎหมายของไทยและต่างประเทศ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศฝรั่งเศสและอิตาลี เนื่องจากทั้งสอง

* *นักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
Graduate student of the Master of Laws, Thammasat University
Received: *June 2, 2021* ***Revised:*** *May 3, 2022* ***Accepted:*** *May 6, 2022*

ประเทศ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการแบ่งความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงไว้อย่างชัดเจน และนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงของประเทศไทย

จากผลการศึกษาพบว่า ประเทศฝรั่งเศสได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การให้ค่าคะแนนมาใช้บังคับ ซึ่งหากการกระทำความผิดใดมีค่าคะแนนรวมที่ถึงเกณฑ์จะถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง ส่วนประเทศอิตาลีมีการกำหนดหลักเกณฑ์ลักษณะของความเสียหายขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบในการใช้ดุลพินิจของผู้ตรากฎหมาย หากการกระทำความผิดใดสร้างความเสียหายตามนิยามที่กำหนดไว้ความผิดนั้นจะถือว่ามีลักษณะร้ายแรงอันสมควรที่จะนำโทษอาญามาใช้บังคับ ส่วนประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงไว้ในกฎหมายใดอย่างชัดเจน แต่มีการให้นิยามผ่านคำแนะนำของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายใน พ.ศ. 2562 ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์เดียวที่ใช้ในการพิจารณา แต่หลักเกณฑ์ข้างต้นนั้นจะถูกนำมาใช้บังคับก็ต่อเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายใหม่ขึ้นเท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาการกำหนดโทษอาญากับความผิดที่ไม่มีลักษณะร้ายแรงในพระราชบัญญัติ ดังนั้นหากประเทศไทยมีการกำหนดกรอบหรือหลักเกณฑ์นิยามของความผิดร้ายแรงที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและทำการศึกษาในพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาทั้งหมดจะทำให้โทษอาญาถูกนำไปใช้สำหรับความผิดในพระราชบัญญัติได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : กฎหมายอาญา, การกำหนดโทษทางอาญา, ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง, ความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง, โทษทางอาญา, พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา

Abstract

This article is aimed at investigation of the problem of criminal punishment determination for less serious offenses based on the Act with criminal punishment under Thai law. From the results, it was indicated that several acts with criminal punishment in Thailand have been enforced with both fines and prison sentence. In 2017, the section 77, paragraph 3 of the Constitution of the Kingdom of Thailand stated the principles of criminal punishment determination. Also in 2019, the Act on Legislative Drafting and Evaluation of Outcomes of Law B.E. 2562 (2019) was permitted. However, the issues on the determination of criminal punishment for less offenses were not well resolved.

Data was gathered from documents, textbooks, theses, and laws including articles relating to the determination of guilt and criminal punishment for serious offenses in Thailand. International comparative legal analysis was made with the law of France and Italy where the principles of serious offense categorization are explicit. The findings were subsequently compared to the principles of criminal punishment determination for serious offenses in Thailand.

From the results of this study, it was found that the principles for grading definition was employed in France. If a crime is with the threshold on the defined grade, it is considered a serious offense. In Italy, the principle of damage category was established as a framework for lawmaker's discretion. If the offense resulted in the damage according to the definition of the framework, it will be deemed to be of a serious nature to which the criminal penalty is applied. In contrast, no clear legal definition of principles for serious offenses is established in Thailand. The definition by the advice from Law Reform Commission of Thailand in 2019 is applicable and consists of the existing principles. However, it will be enforced only after the new law is legislated. This causes the problem in criminal penalty onsideration for offenses in the non-serious category based on the Act. Therefore, the investigation is indicated that Thailand should establish a clearer framework or definition for serious offenses and conduct a study of the Thai Criminal Code in order to allow proper application of criminal penalty for offenses.

Keywords: Criminal law, Criminal punishment determination, Serious offense, Less serious offense, Criminal punishment, Acts.

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เป็นพระราชบัญญัติ หรือพระราช-กำหนด จำนวนรวมกันเกือบ 1,400 ฉบับ และมีกฎหมายลำดับรองอีกกว่า 100,000 ฉบับ (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, 2562) ซึ่งกฎหมายทุกฉบับจะมีบทกำหนดโทษไว้ทั้งโทษทางอาญา โทษทางแพ่ง รวมถึงโทษในทางปกครอง เพื่อป้องกันมิให้มีการฝ่าฝืน ต่อมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้มีการกล่าวถึงหลักการกำหนดโทษทางอาญาไว้ในมาตรา 77 วรรคสาม ความว่า "รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง" และหลังจากนั้นได้มีการตรา "พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562" ขึ้นโดยความในมาตรา 5[1] ได้เน้นย้ำให้ฝ่ายนิติบัญญัติใช้โทษอาญากับ

[1] *พระราชบัญญัติ หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ.2562 มาตรา 5 บัญญัติว่า (วรรคท้าย) "ในการจัดทำร่างกฎหมาย หน่วยงานของรัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการ เฉพาะกรณีที่จำเป็นและพึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลา ในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน รวมทั้งพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง"*

ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงและเท่าที่จำเป็น อันเป็นการเน้นย้ำถึงหลักเกณฑ์ตามมาตรา 77 อีกครั้งหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตามแม้ทั้งสองกฎหมายจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้โทษอาญากับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงแต่ก็ไม่ปรากฏนิยามของความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงในกฎหมายฉบับใด จนกระทั่งทางคณะกรรมการพัฒนากฎหมายได้มีคำแนะนำเกี่ยวกับนิยามความหมายของความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง โดยคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย (2562) กล่าวว่า “จะต้องเป็นการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความปลอดภัยของประเทศ เช่น การกระทำที่อาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองการปกครอง หรือเป็นการกระทำที่อาจทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยของประเทศหรือประชาชน เป็นต้น หรือเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (public order) หรือกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง (good morals) หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง” โดยภายหลังจากที่มีคำแนะนำดังกล่าว พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงด้านการกำหนดโทษอาญาในพระราชบัญญัติฉบับปัจจุบัน เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ที่มีการนำโทษทางปกครองมาใช้บังคับในหมวดที่ 8 มาตรา 78 ถึง 82 เป็นต้น แต่สำหรับพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาซึ่งได้บัญญัติขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2560 กลับไม่ได้นำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 77 มาพิจารณาทำให้พระราชบัญญัติในกลุ่มเหล่านี้ มีปัญหาในเรื่องการกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดที่ไม่ได้มีลักษณะร้ายแรง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการกำหนดโทษทางอาญากับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง จึงต้องศึกษาว่า ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงนั้นควรมีนิยามความหมายอย่างไร และการบังคับโทษทางอาญาอย่างไรให้เกิดความเหมาะสมและจำเป็น โดยผู้เขียนจะนำหลักเกณฑ์การกำหนดความร้ายแรงของความผิดอาญาของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอิตาลีมาศึกษา เนื่องจากทั้งสองประเทศดังกล่าวมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการแบ่งความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงไว้อย่างชัดเจนและนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของประเทศไทย รวมทั้งศึกษาพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาทั้งหมด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาการกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดที่ไม่มีลักษณะร้ายแรงในพระราชบัญญัติ เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป โดยจะนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักทั่วไปของกฎหมายอาญา

การกำหนดความผิดและโทษทางอาญานั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่รัฐใช้บังคับเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและเพื่อให้สังคมดำเนินต่อไปได้ด้วยความสงบเรียบร้อย แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดความผิดและโทษทางอาญาก็เป็นการทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย โดยสำหรับความหมายของกฎหมายอาญานั้นแม้จะไม่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับอื่น แต่จากศึกษาตำราของนักนิติศาสตร์หลายท่าน ได้แก่ จิตติ ติงศภัทิย์ (2555), หยุด แสงอุทัย (2556), คณิต ณ นคร (2563), เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2551) และทวีเกียรติ

มีนะกนิษฐ (2564) พบว่า นิยามความหมายของกฎหมายอาญา คือ “กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำ หรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นความผิดอาญา และกำหนดโทษสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนกระทำการ หรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้”

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความผิดและโทษทางอาญา

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความรับผิดทางอาญานั้นมีอยู่หลากหลายชนิดแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยและรูปแบบของกฎหมายในแต่ละประเทศ โดยทั้งนี้ผู้เขียนจะนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการกำหนดความผิดอาญาของ Herbert L. Packer โดย Herbert L. Packer (Herbert, 1968) ได้อธิบายหลักเกณฑ์การบัญญัติความผิดอาญาโดยกล่าวว่า “การกระทำที่จะเป็นความผิดอาญาจะต้องเป็นการกระทำที่เห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคมและเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมของสังคม หรือถ้าเป็นความผิดทางอาญาแล้วจะไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษอื่น หรือการปราบปรามการกระทำเช่นนั้นจะต้องไม่มีผลเป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้น้อยลงไป หรือจะมีการใช้บังคับกฎหมายอย่างเสมอภาค หรือการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการกระทำดังกล่าวนั้นจะไม่ทำให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ หรือไม่มีมาตรการควบคุมอย่างสมเหตุสมผลอื่น ๆ แล้วนอกจากการใช้กฎหมายอาญาสำหรับการกระทำนั้น”

2.2. ทฤษฎีการกำหนดความผิดอาญาของ Nigel Walker โดยหลักเกณฑ์การบัญญัติความผิดอาญาของ Nigel Walker นั้น สามารถอธิบายสาระสำคัญได้ว่า รัฐไม่ควรบัญญัติความผิดในกฎหมายอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อก่อให้เกิดหลักประกันว่าการฝ่าฝืนกฎหมายจะได้รับโทษแต่เพียงอย่างเดียว หรือไม่ควรใช้กฎหมายอาญาลงโทษกับความประพฤติที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย หรือไม่ควรใช้กฎหมายอาญาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสามารถใช้วิธีการอื่นเพื่อบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน หรือไม่ควรใช้กฎหมายอาญาในกรณีผลร้ายซึ่งเกิดจากการลงโทษมีมากกว่าผลร้ายซึ่งเกิดจากการกระทำความผิด หรือไม่ควรใช้กฎหมายอาญาโดยมีวัตถุประสงค์ในการบังคับให้บุคคลกระทำเพื่อประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น หรือไม่ควรใช้กฎหมายอาญาเพื่อห้ามการกระทำซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากสาธารณชน หรือไม่ควรบัญญัติความผิดที่บังคับใช้ไม่ได้ไว้ในกฎหมายอาญา (สกล นิศารัตน์, 2557)

2.3 ทฤษฎี The Minimalist Approach โดยหลักเกณฑ์ The Minimalist Approach คือ หลักการกำหนดความผิดอาญาที่ผสานแนวคิดจากหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล (principle of autonomy) ซึ่งเกณฑ์การคุ้มครองสังคม (principle of welfare) และเกณฑ์การควบคุมสังคมอื่นนั้นมีข้อพิจารณาด้วยกัน 4 ประการ (Ashworth & Horder, 2013) แต่มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ หลักวิถีทางสุดท้าย ในการพิจารณาบัญญัติความผิดอาญา จึงต้องดูที่ความร้ายแรงที่เกิดขึ้นโดยกฎหมายอาญาควรจะถูกใช้เป็นวิถีทางสุดท้ายสำหรับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ผิดหรือเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง และหลักการไม่กำหนด

เป็นความผิดอาญา หากว่าการกำหนดความผิดอาญาก่อให้ผลเสียหายมากกว่าการไม่กำหนดเป็นความผิดอาญา

2.4 ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ หรือนิติเศรษฐศาสตร์ (economic analysis of law) เป็นแนวคิดใหม่ที่นำหลักพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายกฎหมาย โดยกำหนดให้รัฐก็เป็นผู้เล่นหนึ่งในสังคม และหากรัฐจะกำหนดความผิดอาญา รัฐจะต้องคำนึงถึง “ผลประโยชน์” (benefits) และ “ต้นทุน” (costs) กล่าวคือ การกระทำใดที่ได้ประโยชน์สังคมมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสังคม การกระทำนั้นไม่ควรเป็นความผิดอาญา แต่หากการกระทำใดที่สร้างความเสียหายให้กับสังคมมากกว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคม การกระทำนั้นจึงสมควรเป็นความผิดอาญา (ปกป้อง ศรีสนิท, 2561)

3. การกำหนดโทษอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย

สำหรับการกำหนดโทษอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การกำหนดโทษอาญาในประมวลกฎหมายอาญา โดยจะต้องพิจารณาก่อนว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ซึ่งจะต้องพิจารณาจากการกระทำซึ่งถือเป็นโครงสร้างความรับผิดในทางอาญา (ปกป้อง ศรีสนิท, 2561) โดยเมื่อครบโครงสร้างความรับผิดอาญาแล้วจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดแล้วจึงมาพิจารณาเรื่องโทษต่อไป โดยประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 ได้มีการกำหนดไว้เป็น 5 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ (1) โทษประหารชีวิต (2) โทษจำคุก (3) โทษกักขัง (4) โทษปรับ และ (5) โทษริบทรัพย์

3.2 การกำหนดโทษอาญาในพระราชบัญญัติ สำหรับการนำโทษทางอาญามาบัญญัติและใช้บังคับในพระราชบัญญัติต่าง ๆ นั้นเสมือนเป็นกฎหมายพิเศษที่แยกออกมาเฉพาะเรื่องจากประมวลกฎหมายอาญา การกำหนดความผิดและโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติจึงมีความมุ่งหมายในการบัญญัติ เพื่อเป็นกฎหมายเทคนิคเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขพิเศษของสังคมในขณะนั้น (ปกป้อง ศรีสนิท, 2561) ซึ่งประเภทของโทษอาญาในพระราชบัญญัติเหล่านี้มิได้แตกต่างจากโทษอาญาในประมวลกฎหมายอาญาแต่อย่างใด โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาจำนวน 462 ฉบับ จากพระราชบัญญัติทั้งหมด (โดยผู้เขียนทำการสืบค้นถึงปี พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ อ้างอิงข้อมูลจากห้องสมุดกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา) โดยสาเหตุที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาจำนวนมาก เนื่องจากความคิดในทางระบบราชการ (bureaucracy) ที่ต้องการที่จะจัดตั้งหน่วยงานเพิ่มเติมเพื่อให้มีอำนาจในการดำเนินคดีด้วยตนเอง (คณิต ณ นคร, 2559) ซึ่งแนวคิดของการกำหนดความผิดและโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติเช่นนี้อาจทำให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติเรื่องการกำหนดโทษทางอาญาเฉพาะความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงตามมาตรา 77 วรรคสามแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

4. หลักเกณฑ์การพิจารณาความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง

สำหรับหลักเกณฑ์การพิจารณาความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงนั้น ทางผู้เขียนจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเทศ ดังนี้

4.1 หลักเกณฑ์ของประเทศฝรั่งเศส (MARTY, 1992) สำหรับเกณฑ์ความร้ายแรงของการกระทำผิดเป็นการพิจารณาว่าการกระทำนั้นมีความร้ายแรงถึงขั้นที่สมควรกำหนดให้มีโทษอาญาหรือไม่ ซึ่งการกระทำผิดจะมีระดับความร้ายแรงเพียงใดนั้นจะต้องพิจารณาจากตัวชี้วัด (indicateurs) สามประการประกอบกัน ได้แก่ (1) ลักษณะการกระทำผิด (2) ความสำคัญของสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง และ (3) ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง โดยแต่ละตัวชี้วัดจะมีเกณฑ์พิจารณา (critères) ถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษอาญาในระดับที่ลดหลั่นกันไปตั้งแต่ระดับต่ำสุด (ค่าคะแนน 1) ระดับปานกลาง (ค่าคะแนน 2) จนถึงระดับสูงสุด (ค่าคะแนน 3) โดยสำหรับเรื่องที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองนั้น มักจะได้แก่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, ชีวิตของบุคคล, บูรณภาพแห่งดินแดน, เสรีภาพส่วนบุคคล, ความปลอดภัยของบุคคล, สิทธิในทรัพย์สิน, ความเป็นอยู่ส่วนตัวและชีวิตครอบครัว, หรือการไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560)

ทั้งนี้ เมื่อนำตัวชี้วัดทั้งสามประการข้างต้นมาคำนวณประกอบกับความผิดใดความผิดหนึ่งแล้วสามารถรวมผลคำนวณได้ค่ามากกว่า 7 เช่น กรณีที่การกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยเจตนา (ค่าคะแนน 3) และก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรง (ค่าคะแนน 3) ต่อคุณค่าระดับสูงที่มิอาจล่วงละเมิดได้ (ค่าคะแนน 3) ค่ารวมจะเท่ากับ 9 กรณีดังกล่าวนี้สมควรกำหนดให้การกระทำผิดนั้นมีโทษอาญา แต่หากการกระทำใดที่เมื่อรวมผลแล้วได้ค่าน้อยกว่า 5 กรณีดังกล่าวนี้สมควรใช้มาตรการอื่นแทนโทษอาญา โดยจะนำมาตรการลงโทษทางปกครองหรือโทษทางแพ่งมาใช้บังคับนั้นจะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

4.2 หลักเกณฑ์ของประเทศอิตาลี[2] ได้มีการกำหนดเกณฑ์เรื่องจากใช้โทษเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1983 อันเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาในการแบ่งแยกโทษอาญากับมาตรการลงโทษอย่างอื่น แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวจะมิได้มุ่งหมายจำกัดดุลพินิจของผู้ตรากฎหมายในการเลือกกำหนดโทษเพียงแต่จะเสนอหลักเกณฑ์ที่เป็น “กรอบ” ในการพิจารณากำหนดโทษเพื่อมิให้ผู้ตรากฎหมายใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจและเพื่อให้การกำหนดนโยบายอาญาของรัฐเป็นไปอย่างเหมาะสม โดยมีหลักสำคัญ 2 ประการในการเลือกกำหนดโทษ คือ (1) หลักความพอสมควรแก่เหตุ (principio di proporzione) โดยโทษที่กำหนดจะต้องได้สัดส่วนกับระดับความร้ายแรงของการกระทำผิด ซึ่งการพิจารณาว่าการกระทำผิดมีความร้ายแรงระดับใดต้องพิจารณาจากความสำคัญของสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง ควบคู่ไปกับความร้ายแรงของการกระทำผิด โดยหากเรื่องที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล, นิติสมบัติส่วนบุคคล, นิติสมบัติของกลุ่มบุคคลหรือนิติสมบัติมหาชน และปรากฏว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง กรณีนี้จึงสมควรกำหนดให้การกระทำผิดนั้นมีโทษอาญา และ (2) หลักการใช้โทษอาญาเป็นมาตรการสำรอง กล่าวคือ เมื่อปรากฏว่าหากพิจารณาจากสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองประกอบกับระดับ

---

[2] *Circolare della Presidenza del Consiglio dei Ministri del 19 dicembre 1983 : Criteri orientativi per la scelta tra sanzioni penali e sanzioni amministrative (Gazzetta Ufficiale del 23 gennaio 1984).*

ความเสียหายที่เกิดแก่คุณค่านั้นแล้ว พบว่าเป็นการกระทำผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อคุณค่าลำดับรอง หรือก่อให้เกิดความเสียหายเล็กน้อยต่อคุณค่าระดับสูง ก็ต้องพิจารณาเลือกกำหนดโทษตามหลักการใช้โทษอาญาเป็นมาตรการสำรอง (principio di sussidiarietà) หรือมาตรการสุดท้าย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560)

4.3 หลักเกณฑ์ของประเทศไทย สำหรับการกำหนดเกณฑ์หรือนิยามของการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรงในกฎหมายไทยนั้น เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการใช้โทษทางอาญากับความผิดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า **"รัฐพึงจะกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง"** แต่ตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมิได้มีการกำหนดความหมายหรือให้นิยามของคำว่า "ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง" ไว้แน่ชัด ทำให้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนเมื่อนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้บังคับ เพื่อที่จะทำให้เกิดความชัดเจนในมาตรา 77 วรรคสาม ทางคณะรัฐมนตรีจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนากฎหมายขึ้น โดยให้ดำเนินศึกษา พิจารณา และเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้โทษทางอาญาจนสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย โดยได้นิยามคำว่า "ความผิดร้ายแรง" ไว้ตามหลักเกณฑ์ที่ว่า (1) เป็นการกระทำที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ (2) เป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (public order) กล่าวคือ กระทบต่อกฎเกณฑ์ที่บัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย มุ่งคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมหรือในประเทศชาติ (3) เป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งเป็นเรื่องร้ายแรงและกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และ (4) เป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม กล่าวคือ ส่งผลร้ายต่อประชาชนในวงกว้างในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง หรือสิ่งแวดล้อม และทั้งนี้ในการพิจารณาหลักเกณฑ์ตามที่กล่าวมาข้างต้น รัฐต้องตระหนักว่าเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นพลวัตจึงต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับยุคสมัย สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม และประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป รวมตลอดถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและปัจจัยอื่น ๆ ในแต่ละช่วงเวลาด้วย (คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย, 2562)

4.4 ข้อสรุปจากการเปรียบเทียบความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงของทั้ง 3 ประเทศข้างต้น ซึ่งทางผู้เขียนจะสรุปการกำหนดความผิดอาญาสำหรับการกระทำผิดที่มีลักษณะร้ายแรงว่าจะต้องเป็นการกระทำความผิดที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลแต่ละคน ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญและในรัฐธรรมนูญของทุก ๆ ประเทศบัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้นถือว่าเป็นคุณค่าสูงสุดที่ไม่อาจถูกกระทบหรือถูกแทรกแซงจากบุคคลใดได้ เพราะฉะนั้นหากการกระทำผิดใดที่ก่อให้เกิดกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลก็สมควรที่จะนำโทษทางอาญามาใช้บังคับ

2) เป็นการกระทำผิดที่มีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบ

เรียบร้อยของประชาชนหรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ซึ่งเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศโดยตรง ได้แก่ การกระทำที่อาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองการปกครอง ส่วนการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนจะต้องเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคง ความไม่สงบสุข และส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของคนในสังคมอันจะมีผลต่อการอยู่ร่วมกัน โดยผลของการกระทำนั้นจะต้องส่งผลร้ายต่อประชาชนในวงกว้างด้วย

3) เป็นการกระทำที่สร้างความเสียหายต่อสิ่งที่เป็นสมบัติมหาชนอย่างร้ายแรง กล่าวคือ หากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของสาธารณะ (public goods) เช่น ระบบสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นเขื่อน โรงไฟฟ้า หรือระบบการขนส่งทั้งแบบรางหรือบนถนน หรือที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดเก็บภาษีอากร หรือสิ่งใดที่จำเป็นแก่การดำเนินงานของรัฐ เช่น ระบบการป้องกันประเทศ การกระทำผิดเหล่านี้ถือว่าเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงอันสมควรนำโทษอาญามาใช้บังคับ เพราะอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงหรือระบบเศรษฐกิจของประเทศอันจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้างได้

5. วิเคราะห์ปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงตามพระราชบัญญัติในประเทศไทย

เมื่อศึกษาถึงพระราชบัญญัติในประเทศไทยแล้วพบว่าปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาจำนวน 462 ฉบับ โดยบางฉบับได้มีการกำหนดโทษทางอาญาไว้อย่างเหมาะสมแล้ว หรือได้มีการนำโทษมาตรการลงโทษทางปกครองหรือทางแพ่งมาใช้ประกอบ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีพระราชบัญญัติหลายฉบับที่มีปัญหาในการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่ไม่มีลักษณะร้ายแรง ดังนั้น ทางผู้เขียนจึงได้ทำการจำแนกพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามลักษณะของความผิดของแต่ละพระราชบัญญัติ เพื่อนำมาวิเคราะห์กับหลักเกณฑ์ความร้ายแรงอันควรกำหนดเป็นความผิดอาญา โดยสามารถจำแนกได้เป็น 7 กลุ่มดังต่อไปนี้

5.1 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการไม่มีเหตุอันสมควร ไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียกหรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือไม่ส่งเอกสารหรือหลักฐาน หรือไม่ยอมตอบคำถามหรือให้ถ้อยคำหรือไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริงเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซักถาม โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ (1) พระราชบัญญัติ การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 (2) พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 หรือ (3) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นต้น ซึ่งพบว่า เนื้อหาของพระราชบัญญัติกลุ่มนี้มิได้มุ่งคุ้มครองผลกระทบที่มีลักษณะร้ายแรง เพราะมิได้เป็นเรื่องที่อาจสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ, ความสงบเรียบร้อยของประชาชน, ศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ดังนั้น การกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัติกลุ่มนี้คงมีวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว คือ เพื่อข่มขู่ไม่ให้ผู้ใดกล้าที่จะฝ่าฝืนเท่านั้น อีกทั้งหากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกกับความผิดดังกล่าวจะพบว่า ความผิดดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งเรียกของเจ้าหน้าที่เท่านั้น มิได้มีลักษณะรุนแรงถึงขนาดต้องกัน

ผู้กระทำความผิดออกจากสังคม และการลงโทษจำคุกกับความผิดนี้ยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ด้วยเนื่องจากรัฐจะต้องคำนึงถึง “ผลประโยชน์ของสังคม” และ “ต้นทุนในการจัดการความผิด” ซึ่งความผิดข้างต้นนี้มิได้มีการสร้างความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก หากมีการนำผู้กระทำผิดไปลงโทษจำคุก สังคมจะต้องเสียต้นทุนไปเกินกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ

ดังนั้น การกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัติกลุ่มนี้จึงไม่มีความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามความผิดดังกล่าวยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาตรการลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้บังคับเพื่อป้องกันการฝ่าฝืน โดยเมื่อพิจารณาจากลักษณะความผิดดังกล่าวพบว่า เป็นกรณีที่เอกชนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งได้ออกคำสั่งไปซึ่งถือเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง ผู้เขียนจึงเห็นว่าการที่บุคคลใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ก็สมควรนำมาตรการลงโทษทางปกครองมาใช้บังคับ ซึ่งมาตรการที่เหมาะสมคือ “โทษปรับทางปกครอง”

5.2 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อตกลงสำหรับมาตรการลงโทษทางแพ่ง หรือมาตรการทางปกครอง โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ (1) พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 (2) พระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 หรือ (3) พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เป็นต้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติข้างต้นเหล่านี้ เป็นการกำหนดความผิดในกรณีที่บุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อตกลงสำหรับมาตรการลงโทษทางแพ่งหรือมาตรการลงโทษทางปกครอง เมื่อพิจารณาถึงที่มาของบทบัญญัติความผิดเหล่านี้ พบว่า สามารถนำมาตรการลงโทษอย่างอื่นมาใช้บังคับได้อย่างเหมาะสมกับความผิดนั้น ๆ จึงไม่นำโทษอาญามาใช้บังคับซึ่งสอดคล้องกับหลักที่ว่า “การจะนำโทษอาญามาใช้บังคับก็ต่อเมื่อไม่มีมาตรการควบคุมอย่างสมเหตุสมผลอื่น ๆ แล้ว นอกจากการใช้กฎหมายอาญากับกรณีที่เกิดขึ้น” อันเป็นหลักของวิถีทางสุดท้ายในการควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์แก่สังคม

แต่อย่างไรก็ดี ตามบทบัญญัติข้างต้นได้กำหนดความผิดที่มีโทษอาญาในกรณีที่บุคคลใดกระทำการ ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อตกลงสำหรับมาตรการลงโทษทางแพ่งหรือมาตรการลงโทษทางปกครองไว้ ซึ่งถือว่าเป็นการนำโทษอาญามาใช้บังคับเพื่อป้องกันการฝ่าฝืนมาตรการทางปกครองหรือทางแพ่งอันเป็นการกำหนดโทษอาญาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากจะมีการกำหนดโทษอาญาได้ก็ต่อเมื่อไม่มีมาตรการลงโทษอื่นใดที่จะนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม แต่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังสามารถที่จะนำมาตรการลงโทษอย่างอื่นมาใช้บังคับได้อยู่ กล่าวคือ ลักษณะของความผิดข้างต้นนั้นต้องการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับผลกระทบหรือความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าการนำมาตรการลงโทษปรับเป็นพินัยมาใช้บังคับกับความผิดดังกล่าวแทนการใช้โทษอาญาจะเป็นการเหมาะสมที่สุด เพราะความผิดดังกล่าวมิได้มีลักษณะร้ายแรงอันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง

5.3 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดในพระราชบัญญัติ โดยสาระสำคัญของบทบัญญัติในลักษณะนี้ คือ การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติอันถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการออกคำสั่งเพื่อบังคับแก่ประชาชน หากบุคคลใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามถือว่าเป็นความผิดเนื่องจากเป็นการละเมิดคำสั่งของรัฐว่าด้วยระเบียบสาธารณะ (public torts) และต้องระวางโทษอาญาตามที่ได้กำหนดไว้ โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ เช่น (1) พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 (2) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 หรือ (3) พระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน พ.ศ. 2535 เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เนื้อหาของพระราชบัญญัติเหล่านี้มิได้มุ่งคุ้มครองที่ผลกระทบที่มีลักษณะร้ายแรง เพราะมิได้เป็นเรื่องที่อาจสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ, ความสงบเรียบร้อยของประชาชน, ศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้างได้ ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติในกลุ่มนี้กำหนดโทษอาญาคงมีเพียงวัตถุประสงค์เดียว คือ เพื่อข่มขู่ไม่ให้ผู้ใดกล้าที่จะฝ่าฝืนเท่านั้น อีกทั้งการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติข้างต้นนั้นคงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดคำสั่งของรัฐว่าด้วยระเบียบสาธารณะ (public torts) เท่านั้น ซึ่งมิได้มีลักษณะเป็นความผิดอาญาโดยแท้ (crime) คงเป็นกฎหมายเทคนิคที่ได้บัญญัติขึ้นมาใหม่เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เพราะฉะนั้นหากมีผู้ใด ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามผู้นั้นย่อมไม่ใช่อาชญากร การที่จะนำโทษอาญาไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือโทษปรับมาใช้บังคับจึงเป็นการใช้โทษอาญาที่ไม่เหมาะสมกับความผิด เพราะการลงโทษจำคุกเป็นการตัดหรือกันผู้กระทำความผิดดังกล่าวออกจากสังคมไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำ แต่ความผิดข้างต้นมิได้มีลักษณะรุนแรงถึงขนาดที่จะต้องลงโทษเช่นนั้น และไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ด้วย เนื่องจากเมื่อนำโทษอาญามาใช้บังคับแล้วจะเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและทำให้ผู้กระทำความผิดมีประวัติอาชญากรรม ส่งผลให้ผู้นั้นได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะอาจเสียโอกาสในการเข้าทำงาน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิดคำสั่งของรัฐนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำความผิดจึงมีมากกว่า ดังนั้น การนำโทษอาญามาใช้กับความผิดดังกล่าวจึงไม่มีความเหมาะสม

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดดังกล่าวก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้บังคับเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดกล้าที่จะฝ่าฝืน โดยเมื่อพิจารณาจากลักษณะความผิดพบว่า เป็นกรณีที่เอกชนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐว่าด้วยระเบียบสาธารณะ (Public Torts) ซึ่งถือเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ก็สมควรนำมาตรการลงโทษทางปกครองมาใช้บังคับซึ่งมาตรการลงโทษที่เหมาะสมคือ “โทษปรับทางปกครอง”

5.4 กลุ่มความผิดเกี่ยวการไม่จัดการรักษาทรัพย์สินของนิติบุคคล หรือไม่ส่งมอบทรัพย์สิน สมุดบัญชี เอกสาร และสิ่งอื่นของนิติบุคคลเมื่อถูกร้องขอ โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ (1) พระราชบัญญัติการณาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 (2) พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 หรือ (3) พระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 เป็นต้น ซึ่งสาระสำคัญของบทบัญญัติในกลุ่มนี้ คือ การกำหนดความผิดสำหรับ “การไม่จัดการรักษาทรัพย์สินของนิติบุคคล หรือไม่ส่งมอบทรัพย์สิน สมุดบัญชี เอกสาร และสิ่งอื่นของนิติบุคคลเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ร้องขอ” และกำหนดโทษอาญาไว้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน ซึ่งเนื้อหาของความผิดมิได้มีลักษณะเป็นการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรง อันจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง แต่อาจเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบราชการของรัฐได้ ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นก็มิได้มีลักษณะที่รุนแรงถึงขนาดสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐในวงกว้าง ดังนั้น ความผิดในลักษณะนี้จึงมิได้เป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงถึงขนาดต้องนำโทษอาญามาใช้บังคับ อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงการนำโทษจำคุกมาใช้บังคับพบว่าความผิดในลักษณะนี้มิได้มีความรุนแรง ถึงขนาดจำต้องกันผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว แต่การกำหนดโทษจำคุกในความผิดลักษณะนี้กลับเป็นการกำหนดโทษเพื่อข่มขู่ ยับยั้ง ไม่ให้ผู้ใดกล้าที่จะฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นการนำโทษจำคุกมาใช้บังคับอย่างไม่เหมาะสม เพราะฉะนั้น ความผิดในเรื่องดังกล่าวตามพระราชบัญญัติข้างต้น จึงไม่สมควรที่จะนำโทษอาญามาใช้บังคับกับความผิด

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดดังกล่าวอาจสร้างความเสียหายให้กับการดำเนินงานทางราชการได้ จึงสมควรจะกำหนดมาตรการลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาเพื่อที่จะบังคับและลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืน โดยผู้เขียนเห็นว่าลักษณะความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนอันเป็นเรื่องในทางปกครอง ดังนั้น จึงสามารถที่จะนำโทษทางปกครองมาใช้บังคับซึ่งโทษทางปกครองที่เหมาะสมคือ “โทษปรับทางปกครอง”

5.5 กลุ่มความผิดเกี่ยวการประกอบการบางอย่างโดยไม่ได้รับใบอนุญาตหรือประกอบการบางอย่างภายหลังที่ได้มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนั้น หรือไม่มีสิทธิที่จะใช้ต่อไป สำหรับพระราชบัญญัติ กลุ่มนี้เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการขออนุญาตประกอบกิจการหรือขอให้บริการของเอกชน โดยกิจการหรือบริการเหล่านี้จะต้องได้รับอนุญาตจากทางภาครัฐเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้ เพราะรัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการควบคุมดูแล จัดระเบียบเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่เหมาะสมและสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนผู้ใช้บริการในกิจการนั้น ๆ จึงต้องมีการกำหนดความผิดและโทษทางอาญาไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ใดกล้าฝ่าฝืน แต่ตามกลุ่มตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ถือว่า เป็นการโทษอาญาที่ไม่เหมาะสม เช่น (1) พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พุทธศักราช 2474 (2) พระราชบัญญัติจดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 หรือ

(3) พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาพบว่า ผลกระทบจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้น แม้จะก่อให้เกิดความเสียหายแต่ก็มิได้มีลักษณะร้ายแรงอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล ความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ถึงขนาดจำต้องนำโทษทางอาญามาใช้บังคับ และหากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกแล้วเห็นว่า การกระทำดังกล่าวมิได้มีลักษณะรุนแรงถึงขนาดจำต้องกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคมแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นการนำโทษอาญามาใช้กับความผิดตามพระราชบัญญัติกลุ่มนี้จึงไม่มีความเหมาะสม

แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวยังคงมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้บังคับ เพราะรัฐจะต้องเข้ามาควบคุมดูแล จัดระเบียบ การประกอบกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่เหมาะสม และสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนผู้ใช้บริการ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า เมื่อการกระทำดังกล่าวเป็นการขออนุญาตประกอบกิจการระหว่างภาคเอกชนกับหน่วยงานของรัฐโดยตรง ซึ่งรัฐจะมีคำสั่งว่าอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกอบกิจการอันถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นหากมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวก็ควรนำโทษทางปกครองมาใช้บังคับ และในความผิดลักษณะเดียวกันนี้ตามกฎหมายฝรั่งเศสได้มีการกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการขอใบอนุญาตจากหน่วยงานของรัฐและมิได้เป็นความผิดที่สังคมต้องประณาม สมควรนำโทษทางปกครองมาใช้บังคับเช่นเดียวกัน

5.6 กลุ่มความผิดเกี่ยวการขอยกเว้นค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิได้รับยกเว้น โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ (1) พระราชบัญญัติยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภทให้แก่ทหารผ่านศึกนอกประจำการและครอบครัวทหารผ่านศึกซึ่งเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. 2535 (2) พระราชบัญญัติยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภทให้แก่ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญ พ.ศ. 2526 และ (3) พระราชบัญญัติยกเว้นค่าธรรมเนียมบางประเภทให้แก่ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. 2507 เป็นต้น ซึ่งพระราชบัญญัติกลุ่มนี้มีการกำหนดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน และมีโทษปรับ โดยจากการพิจารณาพบว่า สาระสำคัญของความผิด คือ “การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิได้รับยกเว้น” และหากพิจารณาต่อไปที่เนื้อหาของบทบัญญัติความผิดจะพบว่าเป็นการกระทำความผิดที่มิได้มีลักษณะอันเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสร้างผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือ ความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง แต่คงเป็นการกระทำที่สร้างความเสียหายต่อสิ่งที่เป็นสมบัติมหาชน เนื่องจากค่าธรรมเนียมดังกล่าวเป็นสิ่งที่รัฐพึงจะได้รับหากไม่มีเหตุที่จะได้รับยกเว้น ดังนั้นความผิดในเรื่อง “การขอยกเว้นค่าธรรมเนียม ตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่มีสิทธิได้รับยกเว้น” จึงมิใช่ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงถึงขนาดจำต้องนำโทษอาญามาใช้บังคับ อีกทั้งการที่พระราชบัญญัติข้างต้นนำโทษอาญามาใช้บังคับนั้นคงเป็นการใช้โทษอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อข่มขู่ ยับยั้ง ไม่ให้ผู้ใดกล้าที่จะ

ฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ Nigel Walker ที่ว่า “รัฐไม่ควรบัญญัติความผิดในกฎหมายอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อก่อให้เกิดหลักประกันว่าการฝ่าฝืนกฎหมายจะได้รับโทษแต่เพียงอย่างเดียว” และไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากรัฐจะต้องคำนึงถึง “ผลประโยชน์ของสังคม” และ “ต้นทุนในการจัดการกับความผิด” ซึ่งความผิดข้างต้นมิได้สร้างความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยหากมีการนำผู้กระทำความผิดไปลงโทษอาญาอาจทำให้สังคมต้องสูญเสียต้นทุนอันเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้กระทำความผิดอันเป็นผลเสียที่เกินไปกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนั้น การกำหนดโทษอาญาสำหรับความผิดในพระราชบัญญัติกลุ่มนี้จึงไม่มีความเหมาะสม และสมควรที่จะยกเลิกการนำโทษอาญามาใช้บังคับ

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดดังกล่าวยังคงมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการลงโทษอย่างอื่นมาใช้บังคับ โดยผู้เขียนเห็นว่าการกระทำผิดดังกล่าวเป็นการกระทำที่สร้างความเสียหายแก่รัฐอันเป็นความผิดระหว่างรัฐกับเอกชน เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นเรื่องกฎหมายปกครอง สมควรที่จะนำโทษทางปกครองมาใช้บังคับซึ่งโทษทางปกครองที่เหมาะสมกับความผิด คือ “โทษปรับทางปกครอง”

5.7 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการห้ามใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยความผิดตามพระราชบัญญัติกลุ่มนี้จะเป็นการกำหนดความผิดเกี่ยวกับ “การห้ามใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อโดยไม่ได้รับอนุญาต” ซึ่งมีการกำหนดโทษอาญาไว้หากมีการฝ่าฝืน แต่ในพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้มีการกำหนดโทษอาญาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีตัวอย่างเช่น (1) พระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. 2547 (2) พระราชบัญญัติ วิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545 (3) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2541 หรือ (4) พระราชบัญญัติสภาการเหมืองแร่ พ.ศ. 2526 เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาถึงลักษณะความผิดพบว่า การใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อของวิชาชีพหรือองค์การนั้น มิได้มีลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสังคมในวงกว้างจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำโทษอาญามาใช้บังคับ การที่พระราชบัญญัตินำโทษอาญามาบังคับคงมีเพียงวัตถุประสงค์เดียว คือ เพื่อข่มขู่ ยับยั้ง ไม่ให้ผู้ใดกล้าที่จะฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งการกำหนดโทษอาญาในลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของ Nigel Walker ที่ว่า “รัฐไม่ควรบัญญัติความผิดในกฎหมายอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อก่อให้เกิดหลักประกันว่าการฝ่าฝืนกฎหมายจะได้รับโทษแต่เพียงอย่างเดียว” อีกทั้งหากพิจารณาโดยนำวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกมาเปรียบเทียบกับลักษณะความผิดในพระราชบัญญัติ กลุ่มนี้ จะพบว่าความผิดดังกล่าวมิได้มีลักษณะรุนแรงถึงขนาดจำต้องกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ดังนั้นการใช้โทษจำคุกจึงไม่มีความเหมาะสมกับความผิดดังกล่าวด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดในกลุ่มนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรหรือสภาวิชาชีพต่าง ๆ ได้ จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการลงโทษอื่นเพื่อนำมาใช้บังคับกับความผิด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวผู้กระทำความผิดมีความประสงค์ที่จะ

ใช้ชื่อองค์กรเหล่านี้เพื่อไปแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ดังนั้น การลงโทษด้วยมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจจึงน่าจะมีความเหมาะสมและส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดมากที่สุด โดยมาตรการลงโทษอย่างอื่นที่ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดนั้นคือการปรับ ซึ่งการปรับที่ไม่ใช่โทษอาญา คือ “การนำโทษปรับทางพินัย” มาใช้บังคับอันเป็นการลงโทษที่เหมาะสมที่สุด

5.8 กลุ่มความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว โดยได้แก่ตัวอย่างพระราชบัญญัติดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช 2485 มาตรา 39 หรือ พระราช-บัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 มาตรา 21 เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้พิจารณาจากบทบัญญัติความผิดข้างต้นแล้วจะพบว่า มีการกำหนดโทษปรับไว้เป็นโทษอาญาสถานเดียว ทั้งอัตราโทษปรับสำหรับความผิดดังกล่าวก็ไม่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยจากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติเหล่านี้มีปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือ การกำหนดอัตราโทษปรับที่ไม่เหมาะสม โดยมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศไทยมีการใช้โทษปรับแบบตายตัว (fixed rate fine) ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากจะมีการแก้ไขในเรื่องอัตราโทษปรับที่ไม่เหมาะสมตามสภาพการณ์ปัจจุบัน ควรนำวิธีการปรับเป็นหน่วยโทษ (penalty units) มาใช้บังคับเพื่อให้อัตราโทษปรับเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยอย่างเหมาะสมอันจะทำให้บทบัญญัติดังกล่าวสามารถนำมาใช้บังคับได้จริง

▣ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก การกำหนดความผิด และโทษอาญาจึงต้องมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน โดยการกำหนดความผิดและโทษอาญา ในกฎหมายไทยนั้นจะถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลัก แต่จะมีการบัญญัติในพระราชบัญญัติในกรณีที่กฎหมายต้องการบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองเรื่องใดเป็นการเฉพาะด้วย ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2560 ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการใช้โทษอาญากับความผิดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “รัฐพึงจะกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง” เพื่อควบคุมไม่ให้มีการกำหนดโทษอาญาเกินความจำเป็น แต่ตามรัฐธรรมนูญมิได้มีการกำหนดความหมายหรือให้นิยามของคำว่า “ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง” ไว้ ทำให้เกิดปัญหาด้านความไม่ชัดเจนเมื่อนำหลักเกณฑ์ดังกล่าว มาใช้บังคับ จนในปีพ.ศ. 2562 ทางคณะรัฐมนตรีได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนากฎหมายขึ้นเพื่อให้ดำเนินศึกษา พิจารณา และเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้โทษทางอาญา ซึ่งทางคณะกรรมการพัฒนากฎหมายได้ออกคำแนะนำเกี่ยวกับการให้นิยามคำว่า “ความผิดร้ายแรง” ไว้ว่าจะต้องเป็นการกระทำความผิดที่ (1) กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ (2) กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (3) กระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง และ (4) มีผลกระทบต่อ

ส่วนรวมในวงกว้าง ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายนี้ถือเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดนิยามของความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงในปัจจุบันของประเทศไทย ทั้งนี้ เมื่อทำการเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ความร้ายแรงของความผิดตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและอิตาลี พบว่า การกำหนดหลักเกณฑ์ความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงของประเทศนั้นถือว่าชัดเจนพอสมควรและสามารถนำไปใช้กับการบัญญัติกฎหมายหมายที่มีโทษอาญาต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ดี หลักเกณฑ์ข้างต้นนั้นจะถูกนำมาใช้บังคับก็ต่อเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายใหม่ขึ้นเท่านั้น แต่สำหรับกฎหมายเก่าหรือกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นมาแล้วและมีโทษอาญา กลับมิได้ถูกนำมาพิจารณาถึงความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงเท่าที่ควร ซึ่งพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาก็เป็นหนึ่งในกฎหมายเหล่านี้ โดยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) มีพระราชบัญญัติที่มีโทษอาญาทั้งสิ้นประมาณ 462 ฉบับ และเมื่อพิจารณาลงไปในเนื้อหาความผิดของแต่ละพระราชบัญญัติพบว่า พระราชบัญญัติหลายฉบับมีปัญหาในการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่ไม่มีลักษณะร้ายแรง เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางการแก้ไขดังต่อไปนี้

1. การใช้โทษอาญาสำหรับความผิดในพระราชบัญญัตินั้นควรกำหนดเท่าที่จำเป็น กล่าวคือ ความผิดที่จะสมควรกำหนดโทษทางอาญานั้นก็จะต้องเป็นความผิดที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ, กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน, กระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ทั้งนี้ หากบทบัญญัติใดมิได้มีลักษณะที่เป็นการก่อให้เกิดผลกระทบต่อเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น รัฐก็ไม่สมควรที่จะนำโทษอาญามาใช้บังคับกับความผิดนั้น เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ตามบทบัญญัติมาตรา 13 ความว่า “ผู้ปกครองที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 6[3] ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท” เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี การที่จะพิจารณาว่าการกระทำผิดใดเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงนั้น ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวที่ชัดเจน คงเป็นเรื่องของการใช้ “ดุลพินิจ” ของผู้ตรากฎหมาย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า รัฐควรจะกำหนดเกณฑ์หรือกรอบที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อที่จะควบคุมการใช้ดุลพินิจของผู้ตรากฎหมายในการที่จะกำหนดโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติ โดยอาจนำเกณฑ์การแทนค่าคะแนนตามกฎหมายฝรั่งเศสที่คณะกรรมการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาได้เสนอไว้ มาปรับใช้กับเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายของไทยได้ให้ความเห็นไว้ ดังตัวอย่างตารางดังนี้

[3] *มาตรา 6 ความว่า “ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาเมื่อเด็กมีอายุถึงตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้กำหนดไว้”*

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับที่สมควรกำหนดเป็นความผิดอาญา
(1) ความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ	ก่อให้เกิดผลกระทบขึ้นได้ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ	2 1
(2) ความสงบเรียบร้อยของประชาชน	ก่อให้เกิดผลกระทบขึ้นได้ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ	2 1
(3) ศีลธรรมอันดีของประชาชน	ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงขึ้นได้ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ	2 1
(4) มีผลต่อส่วนรวมในวงกว้าง	ก่อให้เกิดผลกระทบขึ้นได้ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ	2 1

โดยทั้งนี้ เมื่อนำตัวชี้วัดทั้งสี่ประการข้างต้นมาพิจารณาและคำนวณประกอบกันแล้วกับความผิดใดความผิดหนึ่งแล้ว สามารถรวมผลคำนวณได้ค่ามากกว่า 5 คะแนนขึ้นไป เช่น กรณีที่การกระทำนั้นเป็นก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ (ค่าคะแนน 2) และก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (ค่าคะแนน 2) แต่มิได้กับกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง (ค่าคะแนน 1) และส่งผลกระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง (ค่าคะแนน 2) ค่ารวมจะเท่ากับ 7 กรณีดังกล่าวนี้สมควรกำหนดให้การกระทำผิดนั้นมีโทษอาญาเพราะถือว่าเป็นการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรง แต่หากการกระทำใดที่เมื่อรวมผลแล้วได้ค่าตั้งแต่ 5 คะแนนลงไป เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ตามบทบัญญัติมาตรา 13 ที่กำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ปกครองที่ไม่ส่งบุตรของตนเข้าทำการศึกษา โดยหากพิจารณาแล้วพบว่า เรื่องดังกล่าวนั้นมิได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของประเทศ (ค่าคะแนน 1) และต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (ค่าคะแนน 1) มิได้กระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง (ค่าคะแนน 1) และต่อส่วนรวมในวงกว้าง (ค่าคะแนน 1) เพราะฉะนั้นค่ารวมจะเท่ากับ 4 ซึ่งถือว่ากรณีดังกล่าวมิได้เป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงถึงขนาดที่จะต้องนำโทษอาญามาบังคับ โดยอาจจะกำหนดมาตรการลงโทษอื่น ๆ ที่เหมาะสมมาใช้บังคับแทนโทษอาญาต่อไปก็ได้ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ ผู้ตรากฎหมายก็ไม่จำต้องยึดเกณฑ์หรือกรอบข้างต้นโดยเคร่งครัด เพราะบางความผิด แม้จะมิได้มีลักษณะร้ายแรงก็ตาม แต่หากมีความจำเป็นต้องนำโทษทางอาญามาใช้บังคับเพื่อที่จะควบคุมคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม กรณีเหล่านี้ก็สมควรที่จะเปิดช่องให้สามารถนำโทษอาญามาใช้บังคับได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการพิจารณาการใช้โทษอาญาอย่างเหมาะสม และไม่ขัดกับประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาในลักษณะเดียวกันด้วย

2. โทษอาญาควรถูกนำมาใช้บังคับเมื่อมาตรการลงโทษอย่างอื่นไม่สามารถใช้บังคับกับความผิดนั้นได้ การใช้มาตรการการลงโทษ

ทางอาญานั้นควรจะถูกนำมาใช้บังคับเป็นวิถีทางสุดท้าย กล่าวคือ ไม่มีมาตรการลงโทษอย่างอื่นเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายหรือการลงโทษด้วยมาตรการอื่นไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัว ดังนั้น หากพระราชบัญญัติใด ๆ มีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้บังคับ เพื่อป้องกันมิให้มีผู้ใดฝ่าฝืนหรือขัดต่อคำสั่งตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ โดยสามารถกำหนดมาตรการลงโทษอย่างอื่น เช่น การกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย การนำมาตรการลงโทษทางแพ่งมาใช้บังคับ หรือการนำโทษทางปกครอง มาใช้บังคับกับการกระทำนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ความผิดดังกล่าวก็ไม่จำที่จะต้องกำหนดโทษอาญามาบังคับแต่อย่างใด ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติอันมีความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดทั้งหลาย จะมีบทบัญญัติคล้ายกัน คือ “มาตรา ... ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของคณะกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ... ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน... หรือปรับไม่เกิน... หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งเป็นการกำหนดโทษทางอาญามาใช้บังคับโดยมิได้คำนึงถึงมาตรการลงโทษอื่น ๆ ที่สามารถลงโทษได้อย่างเหมาะสมเช่นกัน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงอาจนำโทษปรับทางปกครองอันเป็นโทษทางปกครองมาใช้บังคับแทนได้ โดยอาจกำหนดข้อความดังต่อไปนี้

“มาตรา ... ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของคณะกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ตามมาตรา...ต้องระวางโทษปรับทางปกครองวันละ... จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้องโดยให้คำนึงถึงความร้ายแรงของพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดด้วย” เป็นต้น

ทั้งนี้ การที่จะกำหนดมาตรการลงโทษอย่างอื่นแทนการใช้โทษอาญานั้น ก็ควรที่จะกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนในการพิจารณาด้วยว่าการกระทำผิดดังกล่าวสมควรที่จะใช้มาตรการลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับการกระทำผิดนั้น โดยการกำหนดเกณฑ์เหล่านี้จะทำให้พระราชบัญญัติที่มีความผิดในเรื่องเดียวกันสามารถกำหนดมาตรการลงโทษที่เป็นไปในทางเดียวกันและสอดคล้องกันได้ อันเป็นการสร้างความเป็นเอกภาพในการบัญญัติกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ผลสยาม.

คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย. (2562). *การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย.* ค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.lawreform.go.th/uploads/files/1579159114-qrw29-3qrlt.pdf

คณิต ณ นคร. (2563). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2559). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11). นนทบุรี: เพชรรุ่ง.

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2562). *ปฏิรูปกฎหมายเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ.* ค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562,

จาก https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Pages/256204Knowledge03.aspx

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2564). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2561). *กฎหมายอาญาขั้นสูง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สกล นิศารัตน์. (2557). *กฎหมายอาญาและการลงโทษที่เหมาะสม : แนวความคิดทางด้านปรัชญาและความยุติธรรมทางสังคม.* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *หลักเกณฑ์การกำหนดโทษทางปกครองในการตรากฎหมาย ส่วนที่ 3.* กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ashworth, A., & Horder, J. (2013). *Principles of criminal law* (7TH ed.). Great Britain: Oxford University.

MARTY, D. (1992). *Les grands systèmes de politique criminelle.* Paris: P.U.F..

Herbert, L. P. (1968). *The limits of the criminal sanction.* California: Standford University.

การนิยาม การจัดแบ่งประเภท และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา*

Definition, Typology and Psychological factors of Serial Rapists

*ปิยพงศ์ แซ่ตั้ง***

Piyapong Saetan

บทคัดย่อ

บทความนี้รวบรวมและนำเสนอข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของอาชญากรรมทางเพศที่ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวอาชญากรรมมากขึ้นและรู้สึกถึงความปลอดภัยสาธารณะลดน้อยลง รวมทั้งสร้างความยากลำบากให้กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน ระบุตัวผู้กระทำผิด และการพิจารณาคดี รวมทั้งแนวทางการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งประเด็นของการนิยาม การจัดแบ่งประเภท และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้กระทำผิดได้ถูกอภิปรายในบทความฉบับนี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์กรณีการกระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเราต่อไป

คำสำคัญ : อาชญากรรมต่อเนื่อง ข่มขืนกระทำชำเรา นิยาม การจัดแบ่งประเภท ปัจจัยทางจิตวิทยา

---

* *บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง เส้นทางชีวิตของผู้ต้องขังที่กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา*
This article is a part of thesis "life-course of serial rape prisoners

** *นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
Ph.D. Student of criminology and criminal justice program, Faculty of political science, Chulalongkorn University

Received: *August 18, 2021* **Revised:** *January 24, 2022* **Accepted:** *January 31, 2022*

Abstract

In this article, academic information on serial rapists in rape case was collected and presented. This is one type of sex crime that creates a greater sense of fear and diminishes a sense of public safety. Besides, serial rapists make the criminal justice process more difficult at the processes of investigation, offender identification, prosecution as well as the rehabilitation guidelines. The issue of definition, typology, and the psychological factors of the offender were discussed in this article. This can be the fundamentals for understanding and analysis in serial rape cases.

Keywords : Serial crime, Rape, Definition, Typology, Psychological factors

บทนำ

องค์การอนามัยโลกชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงทางเพศถือเป็นปัญหาระดับโลก เพราะในทุกวัฒนธรรม ทุกระดับของสังคม และทุกประเทศบนโลกนี้ล้วนมีปัญหาความรุนแรงทางเพศ ผู้หญิงทุก 1 ใน 5 คนมีประสบการณ์อันเจ็บปวดจากความพยายามข่มขืนกระทำชำเราโดยคู่รักของตนเอง และไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด เช่น บ้าน โรงเรียน ชุมชน ที่ทำงาน ล้วนมีโอกาสเกิดความรุนแรงทางเพศทั้งสิ้น นอกจากนี้ ความรุนแรงทางเพศยังส่งผลกระทบอันเลวร้ายต่อสุขภาวะของประชากร ได้แก่ สุขอนามัยทางเพศและศักยภาพในการเจริญพันธุ์ ซึ่งสะท้อนผ่านปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ การติดเชื้อ HIV และความเสี่ยงจากการตั้งครรภ์ในภาวะที่ไม่พร้อม นอกจากนี้ ปัญหาสุขภาพจิตอันสืบเนื่องจากความรุนแรงทางเพศยังปรากฏขึ้นหลายมิติทั้ง ภาวะซึมเศร้า การติดสารเสพติด ภาวะเครียดหลังเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรง ความเสี่ยงต่อการทำร้ายตนเองและการฆ่าตัวตาย ดังนั้น ไม่ว่าความรุนแรงทางเพศจะเกิดขึ้นในบริบทใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นประสบการณ์ที่รุนแรงและเจ็บปวดสำหรับเหยื่อ (World Health Organization, 2003)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แสดงสถิติเกี่ยวกับคดีข่มขืนกระทำชำเรา โดยสะท้อนผ่านจำนวนการรับแจ้งความ และการจับกุม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2562 ดังที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนการรับแจ้งความ และการจับกุมของคดีข่มขืนกระทำชำเรา พ.ศ. 2560-2562

พ.ศ.	จำนวนรับแจ้งความ (ราย)	จำนวนการจับกุม (ราย)
พ.ศ. 2560	2,316	1,880
พ.ศ. 2561	2,288	2,017
พ.ศ. 2562	1,965	1,704

ที่มา: จากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนการรับแจ้งความและการจับกุมของคดีข่มขืนกระทำชำเราทั่วประเทศรวบรวมโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2563) แสดงแนวโน้มของคดีข่มขืนกระทำชำเราที่ลดลง และแสดงให้เห็นว่า การติดตามจับกุมผู้กระทำผิดคดีข่มขืนกระทำชำเรามาดำเนินคดีมีอัตราส่วนเกินร้อยละ 80 กล่าวคือ ส่วนใหญ่ความผิดในคดีข่มขืนกระทำชำเราสามารถติดตามผู้ต้องหามาดำเนินคดีได้ อย่างไรก็ตาม สถิติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปรากฏเพียงคดีข่มขืนกระทำชำเราไม่รวมการกระทำผิดทางเพศรูปแบบอื่น ส่งผลให้สถิติการกระทำผิดทางเพศในประเทศไทยมีความแตกต่างเมื่อถูกนำไปเปรียบเทียบกับประเทศอื่น (จอมเดช ตรีเมฆ, 2561) แม้ว่าสถิติจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแสดงถึงแนวโน้มที่ลดลงของคดีข่มขืนกระทำชำเรา แต่ปริมาณอาชญากรรมทางเพศมักมีลักษณะเป็นสถิติมืด (dark figure) กล่าวคือ เป็นอาชญากรรมที่ไม่ถูกรายงานอันเนื่องจากหลายปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกอับอายของเหยื่อ ความหวาดหวั่นที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือความไม่ปลอดภัยในการแจ้งความ ดังนั้น ผู้กระทำผิดทางเพศที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจึงมีน้อยกว่าความเป็นจริงเสมอ (Scurich & John, 2019) ในทางกลับกันภาพสะท้อนที่ปรากฏต่อสังคมกลับพบว่าการกระทำผิดทางเพศทวีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลต่อความรู้สึกของสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะกระแสความหวาดกลัวอาชญากรรมทางเพศจากสังคมได้กระตุ้นให้กระบวนการยุติธรรม นักการเมือง และนักเคลื่อนไหวทางสังคมแสวงหามาตรการหรือแนวทางสำหรับจัดการกับผู้กระทำผิดทางเพศ เช่น การเรียกร้องให้มีการเพิ่มโทษสำหรับความผิดฐานข่มขืน การเรียกร้องให้มีการขึ้นทะเบียนผู้กระทำผิดทางเพศ การฉีดยาทำให้อวัยวะเพศฝ่อไม่ตื่นตัวเพื่อลดความต้องการทางเพศ การรับประทานยาและฮอร์โมนที่มีผลทำให้เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ การห้ามประกอบอาชีพบางอาชีพ รวมทั้งการจำคุกตลอดชีวิตไม่มีการลดโทษ เป็นต้น

กระแสความหวาดกลัวอาชญากรรมทางเพศเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ เช่น ความถี่ในการนำเสนอของสื่อ การมีประสบการณ์ร่วม ความรุนแรงในการประกอบอาชญากรรม และสถานะที่เป็นผู้กระทำผิดต่อเนื่อง ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา (serial rapist) หรือผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซาก (sexual recidivism) ก็ตามส่งผลให้เกิดการรับรู้ว่าผู้กระทำผิดทางเพศไม่สามารถแก้ไขตนได้ และมีโอกาสกระทำผิดซ้ำเป็นอันตรายต่อสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและรู้สึกถึงความปลอดภัยในที่สาธารณะลดน้อยลง ทั้งนี้ ผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา หรืออาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง คือ บุคคลที่ประกอบอาชญากรรมทางเพศ โดยการข่มขืนกระทำชำเราเหยื่อมากกว่า 2 รายขึ้นไป มีช่วงเวลาหยุดเว้น (a cooling-off period) และกลับมาประกอบอาชญากรรมต่อ เป็นผู้ที่กระทำความผิดในลักษณะเดิมซ้ำซากและย้ำทำ (repetitive and compulsive offenders) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่า มีลักษณะบางประการของความผิดปกติทางจิตร่วมอยู่ด้วย อาชญากรรมข่มขืนต่อเนื่องสร้างปัญหาในระบบงานยุติธรรมหลายมิติ ทั้งการสืบสวนติดตาม แนวทางการพิจารณาคดี และลงโทษที่เหมาะสม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความยากลำบากในการประเมินระดับความเป็นอันตราย และความเป็นไปได้ในการกระทำผิดซ้ำ แม้ว่าไม่ได้มีความชุก

ของปัญหาเหมือนอาชญากรรมประเภทอื่น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าอาชญากรข่มขืนต่อเนื่องมีอยู่จริง และจำเป็นต้องศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวให้เข้าใจเพื่อการป้องกัน รวมทั้งการค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาต่อไป (Jenkins & Petherick, 2013)

▣ วัตถุประสงค์

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม และนำเสนอแนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง หรือผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเราที่สร้างความหวาดกลัว และลดความรู้สึกปลอดภัยสาธารณะของชุมชนและสังคม ทั้งในมุมของนิยาม การจำแนกประเภท และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการข่มขืนกระทำชำเราเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประยุกต์ใช้ในงานเชิงปฏิบัติ และการวิจัย

การนิยาม “ผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา”

ผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา หรืออาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง (serial rapists) เป็นศัพท์ที่มักถูกใช้แทนกัน และความใกล้เคียงกับศัพท์อื่น เช่น อาชญากรต่อเนื่อง อาชญากรอาชีพ หรือผู้กระทำผิดซ้ำซาก แม้ไม่ได้ถูกนิยามขึ้นในบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เป็นคำศัพท์ที่ถูกใช้จำแนกหมวดหมู่หรือศึกษารูปแบบของอาชญากรสำหรับหน่วยงานบังคับใช้ทางกฎหมาย หรือสถาบันการศึกษา เพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติและทางวิชาการ เช่น การสร้างแบบร่างคุณลักษณะอาชญากร การสร้างโปรแกรมการบำบัดผู้กระทำผิด เป็นต้น

คำคุณศัพท์ “ต่อเนื่อง” (serial) ถูกใช้ประกอบกับคำว่า “อาชญากร” (criminal) หรือผู้กระทำผิด (offender) เพื่ออธิบายถึงบุคคลที่ประกอบอาชญากรรมเดิมซ้ำ ๆ โดยคำว่าผู้กระทำผิดต่อเนื่องหรืออาชญากรต่อเนื่องมักถูกใช้สื่อถึงฆาตกรต่อเนื่อง (serial murderer, serial killer, serial homicide) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์อาชญากรรมที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เกือบทุกพื้นที่ทั่วโลก ตัวอย่างเช่น “แจ็ค เดอะริปเปอร์” ฆาตกรต่อเนื่องที่ประเทศอังกฤษที่ก่อเหตุช่วงศตวรรษที่ 18 เป็นฆาตกรต่อเนื่องที่ได้รับความสนใจจากสื่อ และวัฒนธรรมสมัยนิยม ตลอดจนหน่วยงานที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ความสนใจเกี่ยวกับอาชญากรต่อเนื่องมีมากขึ้นผ่านแรงเสริมจากหลายแหล่ง ได้แก่ รายงานความชุกของปัญหาจากหน่วยงานที่เป็นทางการ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ ละครรายการข่าว และงานเขียนร่วมสมัย ปรากฏการณ์อาชญากรต่อเนื่องจึงกลายเป็นวัตถุดิบในการแสวงหาผลกำไร และถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของสื่อ จึงทำให้สาธารณชนที่บริโภคสื่อเหล่านั้นเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่ออาชญากรต่อเนื่อง ทั้งการแยกแยะข้อเท็จจริงจากเรื่องที่แต่งขึ้น การประเมินความชุกที่เกินความเป็นจริง ทั้งจำนวนผู้กระทำผิดและจำนวนเหยื่อ ตลอดจนความคาดหวังที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม (Borgeson & Kuehnle, 2012)

ในการนิยามความหมายของอาชญากรรมต่อเนื่อง (Kocsis, 2006) เกณฑ์จำแนกที่มักใช้กัน คือ จำนวนของเหยื่อ (number of victims) ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่ให้ความหมาย หรือนักวิจัยที่ทำการศึกษาปรากฏการณ์ ตัวอย่างเช่น The North America

National Institute of Justice กำหนดจำนวนเหยื่อของฆาตกรต่อเนื่องและอาชญากรข่มขืนต่อเนื่องไว้ที่ “สองคนหรือมากกว่า” ในขณะที่หน่วยงานอย่าง FBI จำแนกอาชญากรรมต่อเนื่อง (ทั้งฆาตกรต่อเนื่อง อาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง หรือนักวางเพลิงต่อเนื่อง) โดยอิงเกณฑ์ “ประกอบอาชญากรรมสามครั้งเป็นอย่างน้อย” ซึ่งอาจกระทำต่อบุคคลเดิมหรือหลายบุคคลก็ตาม อย่างไรก็ตาม เหตุผลในการกำหนดจำนวนที่แตกต่างกันนี้ยังไม่กระจ่างชัด แม้ว่าจะเป็นหน่วยงานอย่าง FBI เหตุผลสนับสนุนในการสร้างหลักเกณฑ์นี้มีเพียงประสบการณ์ในการสืบสวนเท่านั้น และเมื่อการนิยามแตกต่างกันย่อมส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการบูรณาการหรือเปรียบเทียบผลการวิจัย

การนิยามอาชญากรรมต่อเนื่องโดยใช้จำนวนการกระทำผิด หรือจำนวนเหยื่อ ไม่เพียงพอที่จะจำแนกอาชญากรรมต่อเนื่องออกจากอาชญากรรมประเภทอื่น เช่น การฆาตกรรมหมู่ (mass murder) ที่หมายถึง การสังหารเหยื่อสามคนหรือมากกว่าในเหตุการณ์เดียว หรือการสังหารหมู่เพื่อความสุขใจ (spree murder) ที่หมายถึงการสังหารเหยื่อสามคนขึ้นไปในสถานที่ต่างกันแต่อยู่ในบริบทของเหตุการณ์เดียวกัน ดังนั้นอาชญากรรมต่อเนื่องซึ่งแตกต่างจากอาชญากรรมอื่นที่กล่าวมาข้างต้น จึงต้องมีเกณฑ์จำแนกเพิ่มอีกประการคือ “มีช่วงเวลาการหยุดเว้นประกอบอาชญากรรมในแต่ละครั้ง” (cooling-off period) เป็นช่วงเวลาที่ผู้กระทำผิดกลับสู่วิถีชีวิตปกติ ซึ่งเป็นผลจากกลไกการควบคุมภายในของผู้กระทำผิดเอง รวมทั้งอิทธิพลจากตัวแปรทางสังคมอื่น ซึ่งระยะเวลาหยุดเว้นมีความแตกต่างออกไปในแต่ละคน มีบางงานวิจัยที่พบว่าช่วงเวลาหยุดเว้นนี้มีระยะเวลาประมาณ 34.5 วัน (Kocsis, 2006; Osborne & Salfati, 2015) ดังนั้น การนิยามอาชญากรรมต่อเนื่องจึงต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญสองประการคือ

1) จำนวนครั้งในการประกอบอาชญากรรมตั้งแต่สองครั้งขึ้นไปเป็นอย่างน้อย

2) มีช่วงเวลาการหยุดเว้นประกอบอาชญากรรม

เมื่อใช้หลักเกณฑ์ทั้งสองข้อข้างต้นกำกับจะสามารถแยกนิยามของอาชญากรต่อเนื่องออกจากอาชญากรรมอื่นที่มีเหยื่อจำนวนหลายคน (เช่น การฆาตกรรมหมู่หรือการสังหารหมู่เพื่อความสุขใจ) แต่แม้ว่าจะกำหนดเกณฑ์ช่วงเวลาหยุดเว้นประกอบอาชญากรรมแต่ละครั้ง แต่อาชญากรรมบางประเภท เช่น นักฆ่ารับจ้าง (contract killer) ซึ่งมีความคล้ายคลึงในส่วนของจำนวนเหยื่อ และการเว้นระยะเวลา (เมื่อไม่มีสัญญาว่าจ้างให้ฆ่า นักฆ่ารับจ้างจะไม่ประกอบอาชญากรรม) จะไม่ถือเป็นอาชญากรต่อเนื่อง นอกจากนี้ในทางปฏิบัติ ข้อจำกัดเกี่ยวกับเกณฑ์การใช้จำนวนเหยื่อในการระบุตัวอาชญากรต่อเนื่องเป็นเรื่องยากลำบาก เพราะจำนวนเหยื่อที่พนักงานสอบสวนได้ทราบอาจน้อยกว่าความเป็นจริง และในกรณีที่ได้ข้อมูลความผิดอื่นหรือจำนวนเหยื่อจากคำสารภาพของอาชญากรต่อเนื่อง มักพบข้อจำกัดในการค้นหาพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดเหล่านั้น ในกรณีของอาชญากรต่อเนื่องอย่าง Teddy Bun ยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อของเขาระหว่างถูกจำคุกเพื่อชะลอเวลาประหารชีวิต ก็มีปัญหาที่ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เมื่อนิยามของผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซาก (sexual recidivism) ซึ่งมีความซ้อนทับในบาง

ประเด็นกับอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง จึงต้องนำมาร่วมพิจารณาเพื่อจำแนกความแตกต่างให้ชัดเจน โดย Scurich and John (2019) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการนิยามผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซาก 3 ประการคือ

1) กลุ่มอ้างอิง (the reference class) กล่าวคือ การระบุกลุ่มผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซากควรใช้เกณฑ์ใดในการจำแนก เช่น การถูกจับกุมหรือการถูกพิพากษา หรือการถูกจำคุกในความผิดทางเพศมาก่อน หรือการถูกจับกุมในช่วงติดตามผลหลังพิพากษา หรือควรพิจารณาเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำผิดทางเพศเฉพาะที่มีการสัมผัสร่างกายโดยตรง ไม่นับความผิดแบบอื่นอย่างการค้าบริการทางเพศ การครอบครองสื่อลามก เป็นต้น

2) ช่วงเวลา (time period) คือ ช่วงเวลาอิสระที่ผู้กระทำผิดจะเลือกกระทำผิดหรือไม่ จากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซากจะกระทำผิดซ้ำในช่วงติดตามผล 5 ปีแรก ประมาณร้อยละ 5-15 และอัตราเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 10-25 เมื่อติดตามผลนาน 10 ปีขึ้นไป โดยมีงานวิจัยสนับสนุนว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำซากจะสูงขึ้นเมื่อเพิ่มระยะเวลาติดตามผลให้นานขึ้น (Przybylski, 2015)

3) การนิยามเชิงปฏิบัติการที่อิงตามสถานการณ์ผลลัพธ์ (the operational definition of the outcome event) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตราการกระทำผิดซ้ำสูง เนื่องจากการศึกษาทางวิชาการส่วนใหญ่ให้การนิยามเชิงปฏิบัติการแตกต่างกัน บางนิยามกำหนดให้ผู้กระทำผิดซ้ำซากต้องเป็นผู้ที่ถูกจำคุกในเรือนจำ อันเนื่องจากการประกอบอาชญากรรมทางเพศครั้งใหม่ หรือบางนิยามอาจยึดเพียงการถูกพิพากษาว่ากระทำผิดทางเพศมากกว่าหนึ่งครั้งเท่านั้น (ไม่จำเป็นต้องจำคุก) ด้วยเหตุผลมากมายที่นักวิจัยเลือกใช้สำหรับการนิยามทำให้เกิดความแตกต่างในผลการวิจัยและการเปรียบเทียบผลการวิจัยทำได้ยากขึ้น

จากที่กล่าวมาทำให้สรุปนิยามของผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซาก คือ บุคคลที่ประกอบอาชญากรรมทางเพศตามประมวลกฎหมายอาญาในรัฐนั้น และกระทำผิดซ้ำในช่วงระยะเวลาติดตามผล (re-offending over a period of time) เมื่อเป็นเช่นนี้ นิยามของผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซากจึงมีส่วนที่แตกต่างจากอาชญากรข่มขืนต่อเนื่องในประเด็นของพฤติกรรมอาชญากรรมที่มีขอบเขตกว้างกว่า เพราะครอบคลุมทุกพฤติกรรมที่ถือเป็นการกระทำผิดทางเพศ และการเป็นผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซากต้องผ่านการถูกจับกุมหรือถูกพิพากษา หรือถูกจำคุกในการกระทำผิดทางเพศมาก่อน แต่สำหรับนิยามของอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง ไม่จำเป็นที่ผู้กระทำผิดจะต้องมีประวัติการกระทำผิดทางเพศมาก่อน

นอกจากนี้ Kocsis (2006) กล่าวว่านิยามเกี่ยวกับคำว่า “ต่อเนื่อง” ไม่ควรจำกัดที่จำนวนเหยื่อ หรือจำนวนครั้งในการกระทำผิดเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมถึงความหมายดั้งเดิมของคำว่าต่อเนื่องคือ “การเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของสิ่งที่คล้ายคลึงกัน หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดเรียงตามลำดับ” ดังนั้นเมื่อนำนิยามดั้งเดิมของคำว่าต่อเนื่องเข้ามาอธิบายย่อมหมายถึง อาชญากรที่มีรูปแบบการกระทำผิดที่คล้ายคลึงกัน ข้อถกเถียงนี้นำไปสู่การอธิบายถึงกลไกทางจิตวิทยา (psychological mechanism) ของอาชญากรต่อเนื่องที่ประกอบอาชญากรรมซ้ำซากว่าเป็นผลจากแรงขับภายในจิตใจที่ผลักดัน

ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง แม้ว่าสมมติฐานนี้จะเป็นที่ถกเถียงกัน แต่ขณะเดียวกันก็ได้รับการยอมรับ และนำไปสู่การสร้างแบบร่างคุณลักษณะอาชญากร (criminal profiling)

อย่างไรก็ตาม นิยามของคำว่า “ต่อเนื่อง” ไม่ถูกใช้กับอาชญากรรมประเภทอื่นอย่างการลักขโมย แต่เป็นนิยามที่ถูกผูกขาดไว้ใช้กับพฤติกรรมอาชญากรรมอย่างการฆาตกรรม การข่มขืน และการวางเพลิง โดยเหตุผลสำคัญคือ แรงผลักดันทางจิตวิทยาที่ทำให้ผู้กระทำผิดประกอบอาชญากรรมต่อเนื่องไม่สามารถใช้อธิบายกับอาชญากรรมประเภทอื่นได้ ดังนั้น แรงผลักดันทางจิตวิทยาจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยทำความเข้าใจอาชญากรรมต่อเนื่อง และช่วยให้แยกอาชญากรรมต่อเนื่อง ออกจากอาชญากรรมประเภทอื่นได้ชัดเจนขึ้น เช่น นักฆ่ารับจ้าง ไม่ถูกจัดเป็นอาชญากรรมต่อเนื่อง เพราะพฤติกรรมอาชญากรรมมีที่มาจากการชี้นำขององค์กรอาชญากรรม หรือผลประโยชน์ ในขณะที่แรงผลักดันทางจิตวิทยาให้คำอธิบายที่มาของอาชญากรรมอย่างการฆาตกรรมหมู่หรือการสังหารหมู่เพื่อความสุขใจว่าเกิดจากปัจจัย เช่น แรงกดดันในชีวิต ความโกรธเกรี้ยว และปัญหาบุคลิกภาพที่ต้องการปลดปล่อย แก้แค้น นอกจากนี้ พบได้บ่อยว่าอาชญากรรมต่อเนื่องมักเกิดจากความต้องการการชดเชยความรู้สึกทางเพศที่ไม่เหมาะสม การแสวงหาการแสดงออกทางเพศ ความวิปริตทางจิต และบุคลิกแบบซาดิสม์

นอกเหนือจากนิยามที่พบในบทความวิจัย รายงานของหน่วยงานภาครัฐ และตำราที่เขียนโดยนักวิชาการของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรแล้ว ในบริบทประเทศอื่นได้มีนิยามของการข่มขืนต่อเนื่องที่ไม่แตกต่างกันนัก ในกรณีประเทศญี่ปุ่น (Trzaskawka, 2019) ให้คำนิยามการข่มขืนต่อเนื่อง คือ การข่มขืนกระทำชำเราที่กระทำ โดยบุคคลหนึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และ/หรือกระทำต่อผู้เสียหายจำนวนมากกว่าหนึ่งคน ในกรณีของประเทศไทย คำว่าอาชญากรรมข่มขืนต่อเนื่อง หรืออาชญากรรมต่อเนื่องไม่ปรากฏในบทบัญญัติทางกฎหมาย แต่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรม เช่น งานวิจัย และบทความวิชาการทางอาชญาวิทยา ตำรา วรรณกรรมร่วมสมัย ข่าวจากหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต โดยได้รับอิทธิพลจากนิยามของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ทำให้นิยามที่ปรากฏในวรรณกรรมของไทยไม่แตกต่างจากประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม การข่มขืนต่อเนื่องหรืออาชญากรรมต่อเนื่องอาจถูกกล่าวถึงในศัพท์อื่น เช่น ผู้กระทำผิดทางเพศซ้ำซาก (sexual recidivism, sexual re-offenders) นักข่มขืนซ้ำซาก (repeat rapist, multiple rapist)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบในการกำหนดนิยามที่กล่าวมาแล้ว จึงพอสรุปได้ว่า ผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา หมายถึง บุคคลที่ประกอบอาชญากรรมทางเพศโดยการข่มขืนกระทำชำเราเหยื่อมากกว่าสองรายขึ้นไป มีช่วงเวลาหยุดเว้นการประกอบอาชญากรรมในแต่ละครั้ง มีแบบแผนเฉพาะตัวในการกระทำผิด และมีแรงจูงใจในการกระทำผิดจากแรงผลักดันทางจิตวิทยา รวมทั้งอาจมีความผิดปกติทางจิตร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม การสร้างนิยามของผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเราที่เป็นที่ยอมรับโดยปริยายเป็นงานที่ซับซ้อน

เนื่องจากผู้กระทำผิดกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะตัวทั้งแรงจูงใจ และวิธีการประกอบอาชญากรรม นอกจากนี้ ลักษณะเฉพาะและความแตกต่างของผู้กระทำผิดแต่ละคนยังเกิดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม และสร้างโอกาส ในการกระทำผิดต่อไป

การจัดแบ่งประเภทของการข่มขืนต่อเนื่อง (serial rape typologies)

การศึกษาประเภทของการข่มขืนต่อเนื่องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาแบบร่างคุณลักษณะทางจิตวิทยาของอาชญากร โดยแนวคิดดั้งเดิมของ Groth, Burgess, and Holmstrom (อ้างถึงใน Shipley & Arrigo, 2008) บ่งชี้ลักษณะการข่มขืนจากแรงจูงใจใฝ่อำนาจและความก้าวร้าว โดยจัดแบ่งประเภทของอาชญากรข่มขืนออกเป็น 4 ประเภท (four-fold typology) แม้จะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนไม่มากนัก แต่การจัดแบ่งประเภทตามแนวคิดของ Groth และคณะเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้ปฏิบัติงานสืบสวนอาชญากรรมทางเพศ รายละเอียดของการแบ่งประเภทครอบคลุมแรงจูงใจ พฤติกรรม และบุคลิกภาพของอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง ดังนี้ (Gavin, 2014; Howitt, 2015; Shipley & Arrigo, 2008)

1) ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อเสริมความมั่นใจ (power-reassurance rapist)

อาชญากรข่มขืนกลุ่มนี้มีความรู้สึกบกพร่องและต้องการเสริมสร้างหรือเรียกคืนความรู้สึกเป็นชาย (sense of masculinity) ใช้การข่มขืนเพื่อเสริมความมั่นใจ และชดเชยความรู้สึกไม่มั่นคงในความเป็นชาย โดยทั่วไปแล้วอาชญากรกลุ่มนี้จะไม่ทำร้ายร่างกายเหยื่อ อาจใช้การบังคับข่มขู่โดยไม่มีอาวุธร่วมด้วย มีความก้าวร้าวน้อยกว่าอาชญากรข่มขืนประเภทอื่น บางครั้งจึงถูกเรียกว่าสุภาพบุรุษนักข่มขืน (gentleman rapist) เพราะมีท่าทีสุภาพ มีระดับสติปัญญาปานกลาง แต่มีความยากลำบากในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมีสมรรถนะทางสังคมต่ำ ขาดความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง เป้าหมายของอาชญากรประเภทนี้ คือ การมีเพศสัมพันธ์ มักมีการวางแผนล่วงหน้า การเลือกเหยื่อ ตามสะกดรอยเหยื่อ และบางรายอาจเก็บของที่ระลึกจากเหยื่อ (เช่น เสื้อผ้า ชุดชั้นใน) เพื่อใช้สำเร็จความใคร่ในภายหลัง มักหลอกตนเองว่าการข่มขืนเกิดโดยความยินยอมจากเหยื่อ และเหยื่อก็รู้สึกเพลิดเพลินจากการถูกข่มขืน ประมาณร้อยละ 27.5 ของผู้กระทำผิดทางเพศทั้งหมดอยู่ในกลุ่มนี้

2) ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อแสดงอำนาจ (power-assertive rapist)

อาชญากรข่มขืนกลุ่มนี้มีความเชื่อมั่นในเรื่องเพศสัมพันธ์ของตนเองสูง ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องยืนยันความแข็งแกร่ง และแสดงออกถึงความเป็นชาย รวมถึงความมีอำนาจเหนือผู้หญิง ต้องการควบคุม และการกดขี่ทางเพศ อาชญากรประเภทนี้มีลักษณะหยาบคาย ใจร้อน หยิ่งทะนงในความเป็นชาย จึงมักพบว่ามีประวัติขัดแย้งกับผู้หญิง และมีชีวิตสมรสที่ล้มเหลว รูปแบบการโจมตีเหยื่อเป็นไปในลักษณะหุนหันพลันแล่น และไม่มีการวางแผนล่วงหน้า มีการใช้กำลังบังคับในระดับปานกลางซึ่งขึ้นอยู่กับระดับการต่อต้านของเหยื่อ โดยส่วนมากมักใช้การชกต่อยเหยื่อ มักมองหาเหยื่อจากงานปาร์ตี้ เธค หรือผับ เมื่อพบเหยื่อมักแสดงท่าทีเป็นมิตร

มีทักษะทางสังคม แต่มีการเปลี่ยนแปลงท่าทีรวดเร็ว ใช้ความรุนแรง ไม่ค่อยพบว่าผู้กระทำผิดฆ่าเหยื่อ พบอาชญากรประเภทนี้ประมาณร้อยละ 40 ของผู้กระทำผิดทางเพศทั้งหมด

3) ผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือระบายความโกรธ (anger-retaliatory rapist)

ในกรณีอาชญากรกลุ่มนี้ การข่มขืนมิได้เกิดจากแรงขับ หรือความคิดย้ำคิดย้ำทำ หรือจินตนาการแบบซาดิสม์ แต่การข่มขืนเป็นเครื่องมือแก้แค้น ลงโทษ ระบายความโกรธเกรี้ยว และลดทอนคุณค่าของผู้อื่น อาชญากรมีมุมมองต่อผู้หญิงในลักษณะดูถูกเหยียดหยาม มองผู้หญิงเป็นโสเภณี สิ่งสกปรก และไม่น่าเชื่อถือ แม้ว่าอาชญากรจะไม่มีจุดประสงค์ฆ่าเหยื่อ แต่การต่อต้านหรือขัดขืนของเหยื่อเสมือนเป็นเชื้อเพลิงให้ทวีความโกรธเกรี้ยวมักนำไปสู่การใช้ความรุนแรงที่มากขึ้น และบางครั้งจบลงโดยการฆาตกรรมเหยื่อ ขณะทำการข่มขืนมักมีพฤติกรรมต่ำทรามอื่นร่วมด้วย บ่อยครั้งพบว่ามีการใช้สารเสพติด และมีปัญหาการควบคุมความหุนหันพลันแล่น มีความสามารถทางสติปัญญาไม่ดี จึงมักเหลือหลักฐานในที่เกิดเหตุ การข่มขืนมีลักษณะมุ่งจู่โจม จึงใช้ระยะเวลาอันสั้น อาจจะเลือกเหยื่อหรือไม่เลือกเหยื่อก็ได้ แต่ลักษณะของเหยื่อมักจะคล้ายคลึงกับผู้หญิงที่ผู้กระทำผิดมีประสบการณ์โกรธแค้น ดังนั้นขณะข่มขืนจึงแสดงออกถึงความโกรธเกรี้ยวโดยการใช้กำลังแบบไม่ยั้งมือ และอาจใช้อาวุธที่ทำอันตรายถึงแก่ชีวิต พบอาชญากรประเภทนี้ประมาณร้อยละ 28 ของผู้กระทำผิดทางเพศ

4) ผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือกระตุ้นอารมณ์ (anger-excitation rapist)

อาชญากรกลุ่มนี้ถูกระบุว่าเป็นผู้ข่มขืนด้วยวิธีการทารุณ โดยรวมเอาพฤติกรรมที่โหดร้ายทารุณ (sadistic behavior) ร่วมกับพฤติกรรมการข่มขืนเหยื่อ เพราะมีความสนุกสนานกับความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานของเหยื่อ วิธีการที่ผู้กระทำผิดมักใช้ คือ การลักพาตัวเหยื่อไปยังสถานที่ที่มั่นใจว่าจะทำร้ายเหยื่อได้ ใช้อุปกรณ์ เช่น ผ้าปิดตา ปิดปาก และเชือก มีการปฏิสัมพันธ์กับเหยื่อในการข่มขู่ หรือบอกว่าจะทำร้ายเหยื่ออย่างไร มีการวางแผนในการประกอบอาชญากรรม ดังนั้น จึงไม่ใช่การกระทำผิดแบบหุนหันพลันแล่น มีการตั้งข้อสังเกตว่าการข่มขืนประเภทนี้ผู้กระทำผิดจะได้รับการกระตุ้นทางเพศหรือรู้สึกพึงพอใจ และตื่นเต้นเมื่อเหยื่อตอบสนองและทุกข์ทรมานจากความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและทางอารมณ์ จนอาจถึงขั้นเสียชีวิต ผู้กระทำผิดอาจมีการบันทึกภาพถ่ายหรือวิดีโอขณะข่มขืนเหยื่อ เหยื่อมักเป็นคนที่ไม่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่รู้จักกับผู้กระทำผิด อาชญากรกลุ่มนี้พบประมาณร้อยละ 4.5 ของผู้กระทำผิดทางเพศทั้งหมด เป็นกลุ่มที่พบได้น้อยที่สุด มีความเป็นอันตราย และเข้าใจได้ยาก

นอกจากนี้ ยังมีการจัดประเภทผู้กระทำผิดโดย Knight, et al. (อ้างถึงใน Miller, 2012) แห่ง Massachusetts Treatment Center โดยแบ่งผู้กระทำผิดเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ผู้ที่ใช้การข่มขืนระบายความก้าวร้าว (displaced aggression rapist)

ผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ใช้ความก้าวร้าวและรุนแรง มีความเป็นอันตราย ต้องการดูถูกเหยียดหยาม ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเหยื่อ คล้ายกับผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือระบายความโกรธกับผู้ที่ใช้การข่มขืน เพื่อแสดงอำนาจ

ตามแนวคิดของ Groth ดังนั้น อาจมีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายเหยื่อ เช่น กัด ตัด หรือฉีก เพื่อลงโทษเหยื่อซึ่งมักจะเป็นคนที่ผู้กระทำผิดไม่รู้จัก แต่อาจมีลักษณะบางอย่างที่เหมือนกันหรือชวนให้นึกถึงผู้หญิงที่เคยทำ ให้ผู้กระทำผิดโกรธเกรี้ยวในอดีต ซึ่งแท้จริงแล้วคำว่า “displaced aggression” หมายถึงความก้าวร้าวที่ถูกแทนที่ หรือก็คือการนำความก้าวร้าวมาลงที่เหยื่อซึ่งไม่ใช่สาเหตุของความโกรธแค้นของตนเอง ผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ต้องการการกระตุ้นผ่านการมีเพศสัมพันธ์ทางช่องปาก เพราะมีมุมมองว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการครอบงำเหยื่อ และผู้กระทำผิดกลุ่มนี้มักมีลักษณะของความเป็นชายที่สูงเกินปกติ หรือกลุ่มมาโซ (macho type)

2) ผู้ข่มขืนแบบซาดิสม์ (sexually sadistic rapist)

ผู้กระทำผิดกลุ่มนี้คล้ายกับแนวคิดของ Groth กล่าวคือ เป็นผู้กระทำผิดที่หลอมรวมเรื่องเพศเข้ากับ ความก้าวร้าว และเชื่อมโยงความรู้สึกตื่นตัวทางเพศเข้ากับความเจ็บปวด ผู้กระทำผิดมักบอกตัวเองว่าผู้หญิงชื่นชอบการถูกดูถูกครอบงำ และมีส่วนร่วมในการกระทำผิด และนอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะข่มขืนคู่สมรส หรือคนใกล้ชิด และมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าผู้กระทำผิดทางเพศประเภทอื่น การเข้าหาเหยื่อ มักเริ่มต้นจากการสร้างภาพลักษณ์ที่ดูมีเสน่ห์และดึงดูด ในระหว่างการข่มขืนจะเริ่มใช้ความรุนแรงและทำให้ทรมานมากขึ้นจนส่งผลให้เหยื่อเสียชีวิต และผู้กระทำผิดทางเพศกลุ่มนี้มักพบว่าใกล้เคียงกับผู้กระทำผิดต่อเนื่องมากที่สุด

3) ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อชดเชย (compensatory rapist)

อาจเรียกว่าเป็นผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกมั่นคงในอำนาจ ลักษณะทั่วไปของผู้กระทำผิดค่อนข้างเฉยชา แยกตัว และไม่ชอบเข้าสังคม พยายามที่จะพิสูจน์ความกล้าหาญและความสามารถทางเพศของตนเอง มักอยู่ในโลกของจินตนาการที่ขับเคลื่อนด้วยสื่อลามกและภาพยนตร์โรแมนติกที่ตัวเอกของเรื่องมักเอาชนะใจของนางเอกหลังจากพยายามไล่ตามเป็นเวลานาน แต่พฤติกรรมที่แสดงออกในความจริงของผู้กระทำผิดมักเป็นการตามสะกดรอยเหยื่อ (stalking) ผู้กระทำผิดมักเชื่อมั่นว่าหากได้แสดงออกเพื่อเอาชนะใจเหยื่อสักครั้งท้ายที่สุดเหยื่อจะต้องประทับใจในความกล้าหาญและเชื่อฟังผู้กระทำผิดในที่สุด ผู้กระทำผิดในกลุ่มนี้มีแนวโน้ม ใช้ความรุนแรงน้อยกว่ากลุ่มอื่น แต่อาจแสดงความโกรธเกรี้ยวหากความพยายามถูกต่อต้านอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการปฏิเสธทำให้รู้สึกอับอาย

4) ผู้ที่ข่มขืนตามโอกาสที่เอื้ออำนวย (opportunistic rapist)

หรือเรียกว่านักข่มขืนแบบฉวยโอกาส หรือบางครั้งอาจถูกเรียกว่านักข่มขืนแบบหุนหันพลันแล่น (impulsive rapist) ผู้กระทำผิดกลุ่มนี้จะมีเพศสัมพันธ์ในสถานที่ที่เขากระทำได้ ไม่ได้ล่าเหยื่อข่มขืนโดยตรง แต่การข่มขืนจะเกิดขึ้นในบริบทของอาชญากรรมอื่น เช่น การปล้นร้านค้าหรือการลักทรัพย์ในบ้าน ในการกระทำผิดจะใช้กำลังเท่าที่จำเป็นสำหรับการสยบเหยื่อ ไม่ค่อยพบว่าผู้กระทำผิดกลุ่มนี้สนใจที่จะสร้างความเจ็บปวดหรือทรมานเหยื่อเพื่อความพึงพอใจ

ส่วนตัว แม้ว่าผู้กระทำผิดจะทำร้ายเหยื่อในกรณีที่เหยื่อต่อสู้ขัดขืนหรือดูถูกผู้กระทำผิดก็ตาม ในผู้กระทำผิดกลุ่มนี้จึงมักมีประวัติการประกอบอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม

ตารางที่ 2 การจำแนกอาชญากรข่มขืนของ Groth และ Knight ตามที่มาของแรงจูงใจ

การจำแนกประเภท		ที่มาของแรงจูงใจ			
		ความโกรธเหยียดเพศ	กระตุ้นเร้าอารมณ์	ชดเชย	สบโอกาส
Groth และคณะ	ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อเสริมความมั่นใจ			√	
	ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อแสดงอำนาจ	√			
	ผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือระบายความโกรธ	√			
	ผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือกระตุ้นอารมณ์		√		
Knight และคณะ	ผู้ที่ใช้การข่มขืนระบายความก้าวร้าว	√			
	ผู้ข่มขืนแบบซาดิสม์		√		
	ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อชดเชย			√	
	ผู้ที่ข่มขืนตามโอกาสที่เอื้ออำนวย				√

ที่มา: จาก .....

จากตารางที่ 2 แสดงถึงการจัดแบ่งประเภทของอาชญากรข่มขืนตามแนวของ Groth และ Knight เมื่อจำแนกตามที่มาของแรงจูงใจ พบว่าแนวทางจัดแบ่งประเภท 2 ด้านของ Groth ได้แก่ ผู้ที่ใช้การข่มขืนเพื่อแสดงอำนาจ และผู้ที่ใช้การข่มขืนเป็นเครื่องมือระบายความโกรธ มีที่มาของแรงจูงใจใกล้เคียงกับแนวทางจัดแบ่งประเภทของ Knight คือ ผู้ที่ใช้การข่มขืนระบายความก้าวร้าว ในขณะที่แนวทางของ Knight มีการจัดแบ่งประเภทผู้ที่ข่มขืนตามโอกาสที่เอื้ออำนวย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แตกต่างจากแนวทางของ Groth อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าการจัดแบ่งประเภทซึ่งเป็นแนวปฏิบัติดั้งเดิมที่เกิดจากการศึกษาข้อมูลจากเหยื่อ ระดับความก้าวร้าวแรงจูงใจที่มาของแรงขับทางเพศ และรูปแบบการเข้าหาเหยื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ประโยชน์ในเชิงคลินิกซึ่งเกี่ยวข้องกับการบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดยังไม่มากนัก เพราะยังขาดเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการรู้คิดที่สมเหตุสมผล (irrational cognitions) ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผลต่อพฤติกรรมข่มขืนกระทำชำเรา

ปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมต่อเนื่อง (psychological factors of serial crime)

ในการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยทาง

จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมต่อเนื่อง ส่วนใหญ่มุ่งเน้นกลุ่มฆาตกรต่อเนื่อง และได้ขยายประเด็นอภิปรายไปถึงกลุ่มอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง และนักวางเพลิงต่อเนื่องเช่นกัน ในการศึกษาที่มุ่งเน้นระบุกลไกทางจิตวิทยาที่แปลกแยกในการฆาตกรรมต่อเนื่อง ไม่เพียงทำให้เข้าใจรูปแบบการกระทำผิด แต่ยังแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะของอาชญากรรมต่อเนื่อง ทั้งการฆาตกรรม การข่มขืน หรือการวางเพลิงได้ชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Giann angelo กล่าวว่า ปัจจัยทางจิตวิทยาของอาชญากรต่อเนื่องไม่อาจใช้เพื่อการวินิจฉัยความผิดปกติทางจิตเวช เพราะการศึกษาส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของการศึกษาพฤติกรรมอาชญากร ไม่สามารถตีความข้ามศาสตร์ไปถึงการศึกษาเพื่อการวินิจฉัยทางจิตเวชได้ (Kocsis, 2006) โดยปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมต่อเนื่องมีดังนี้

1) จิตพยาธิสภาพ หรือบุคลิกแบบต่อต้านสังคม (psychopathy)

เป็นคำที่มีนัยยะถึงโรคความผิดปกติทางจิตหรือบุคลิกภาพที่ผิดปกติ หรือบุคลิกภาพต่อต้านสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) แม้ว่าส่วนใหญ่จะไม่ค่อยพบว่าอาชญากรต่อเนื่องเป็นผู้มีความวิกลจริตตามกฎหมาย (legally insane) แต่ในแง่มุมทางบุคลิกภาพของอาชญากรต่อเนื่องได้สะท้อนถึงความผิดปกติทางบุคลิกภาพออกมาโดยเฉพาะในมุมของจิตพยาธิสภาพที่เชื่อมโยงกับการวินิจฉัยทางจิตเวชโรคบุคลิกภาพแปรปรวนแบบต่อต้านสังคม (antisocial personality disorder) ซึ่งโรคนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมละเมิดสิทธิของผู้อื่น เมินเฉย ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ขาดความสำนึกผิดต่อการกระทำผิดหรือการทำร้ายผู้อื่น มีมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองที่สูงเกินจริง เปลือกนอกดูมีเสน่ห์และแรงดึงดูดจากการศึกษาทั้งแบบกรณีศึกษา และการศึกษาผ่านเครื่องมือปริมาณทางจิตวิทยาพบว่าอาชญากรต่อเนื่องมีพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ เหยื่อของอาชญากรต่อเนื่องมีสถานะเสมือนเป็น “วัตถุในการตอบสนองความพึงพอใจที่ผิดปกติ” (an object of perverse gratification) จึงมักพบว่าพฤติกรรมการทรมานเหยื่อเป็นสิ่งที่พบได้ทั่วไปในอาญากรรมต่อเนื่อง และการที่อาชญากรต่อเนื่องไม่มีความรู้สึกผิดต่อการประกอบอาชญากรรมของตน จึงเป็นสิ่งที่ลดทอนความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเหยื่อ ในเวลาเดียวกันต่อมาเมื่อการวิจัยโดยใช้เครื่องมือปริมาณทางจิตวิทยามีความแม่นยำมากขึ้นทำให้พบความสัมพันธ์ของจิตพยาธิสภาพกับพฤติกรรมอาชญากรรมทางเพศ ทำให้คุณลักษณะด้านจิตพยาธิสภาพเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการสร้างแบบร่างทางจิตวิทยา (psychological profile) ของอาชญากรต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปนี้ยังคงเป็นที่ถกเถียง สืบเนื่องจากนักวิชาการบางส่วนเห็นว่าบุคคลที่มีคุณลักษณะของจิตพยาธิสภาพบางส่วนมิได้ก่ออาชญากรรมร้ายแรง หรือเป็นอาชญากรต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันอาชญากรต่อเนื่องบางคนไม่มีคุณลักษณะที่เข้ากับเกณฑ์วินิจฉัยของจิตพยาธิสภาพ จึงสรุปได้ว่าคุณลักษณะจิตพยาธิสภาพเป็นตัวบ่งชี้สำคัญซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอาชญากรต่อเนื่อง แต่ก็จำเป็นต้องพิจารณาบุคลิกภาพในมิติอื่นประกอบร่วมด้วย

2) บุคลิกแบบหลงตัวเอง (narcissism)

เป็นคุณลักษณะของการมุ่งความสนใจที่ตนเองในระดับที่ผิดปกติ (pathological levels

narcissism) ซึ่งแสดงออกในลักษณะการเข้าใจว่าตนเองเป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญ ต้องการการสรรเสริญเยินยอ และไม่รู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คุณลักษณะแบบหลงตนเองที่เกินจริงนี้ค่อนข้างเปราะบาง ดังนั้น บุคคลที่มีบุคลิกหลงตัวเองจะพยายามอย่างยิ่งยวดในการรักษาภาพลักษณ์ของตนเอง แม้ว่าจะมีงานวิจัยไม่มากนักที่พยายามศึกษาแนวโน้มของบุคลิกแบบหลงตัวเองกับอาชญากรต่อเนื่อง แต่เมื่อมีการวินิจฉัยพิเศษในกลุ่มอาชญากรต่อเนื่องมักพบว่ามีบุคลิกแบบหลงตัวเองร่วมอยู่ด้วย นอกจากนี้ในบุคคลที่มีบุคลิกแบบหลงตัวเองที่ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นคล้ายกลุ่มจิตพยาธิสภาพที่มองผู้อื่นเป็นวัตถุตอบสนองความพึงพอใจ แต่บุคลิกแบบหลงตัวเองต้องการสร้างความรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น (a sense of superiority over others) และต้องการถูกสรรเสริญชื่นชม ลักษณะเช่นนี้เห็นได้ชัดในกลุ่มอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง จากการศึกษารายกรณีพบว่าอาชญากรต่อเนื่องจะรับรู้ว่าตนเองเหนือกว่าเหยื่อ มักดูหมิ่น และลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์และความรู้สึกของเหยื่อ รวมทั้งมองว่าเหยื่อสมควรได้รับการล่วงละเมิด ในอาชญากรต่อเนื่องบางคนจะประกาศความเหนือกว่าทางสติปัญญาและเยาะเย้ยความสามารถในการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ติดตาม โดยอ้างว่าตนเองเป็นผู้ยอมให้จับกุม หรือเจตนาทิ้งเบาะแสให้จับกุม หรือการแสดงออกแบบโอ้อวดถึงความฉลาดหลักแหลมของตน แม้ว่าจะไม่เคยสำเร็จการศึกษา อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะของบุคลิกแบบหลงตัวเองและจิตพยาธิสภาพ เป็นองค์ประกอบที่พบในอาชญากรต่อเนื่องแต่มีการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่มากนัก

3) บุคลิกแบบซาดิสม์ (sadism)

เป็นคุณลักษณะของรูปแบบพฤติกรรมที่โหดร้าย ลดทอนคุณค่า และก้าวร้าว บุคคลที่มีลักษณะเชิงบุคลิกแบบซาดิสม์จะมีความรู้สึกพึงพอใจต่อความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจของผู้อื่น บางครั้งนักวิจัยพบว่าบุคลิกแบบซาดิสม์มีความสัมพันธ์กับจิตพยาธิสภาพ แต่แนวคิดเกี่ยวกับมิติเชิงบุคลิกภาพเกี่ยวกับการวินิจฉัยของทั้งสองคุณลักษณะมีความแตกต่างกัน เช่น บุคคลซาดิสม์มีความก้าวร้าวและโหดร้าย แต่มักพบว่าไม่มีประวัติกระทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ การแสดงพฤติกรรมของพวกซาดิสม์ไม่ถูกจำกัดเพียงการใช้ความรุนแรงทางร่างกาย แต่รวมถึงความรุนแรงทางจิตใจและการลดคุณทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยเกือบทั้งหมดของฆาตกรต่อเนื่องและอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง มักมีคุณลักษณะของบุคลิกแบบซาดิสม์ แหล่งที่มาของความพึงพอใจของอาชญากรกลุ่มนี้ได้จากการได้ข่มขู่ ดูถูกเหยียดหยาม ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเหยื่อ อาชญากรต่อเนื่องมักใช้วิธีการที่ได้สัมผัสกับเหยื่อโดยตรง (เช่น การบีบคอ การแทง ฯลฯ) มากกว่าการกระทำผิดแบบไม่สัมผัส (เช่น การวางยาพิษ) นอกจากนี้ วิธีการจัดการกับศพเหยื่อยังเป็นการสื่อถึงเจตนาในการย่ำยีหรือดูถูกผู้ตาย ดังนั้น ผู้กระทำผิดจะเลือกทิ้งศพในที่แจ้งหรือที่สะดุดตา ซึ่งจะถูกพบเห็นได้โดยคนทั่วไปแทนที่จะทิ้งศพในสถานที่ลับตา และเลือกที่จะจัดท่าทางศพในสภาพที่น่าอาย เพื่อให้ผู้พบเจอตกใจและทำให้เสื่อมเสียเกียรติ หรือในกรณีที่ข่มขืนเหยื่ออาจปล่อยตัวเหยื่อหลังการข่มขืนในสภาพที่เปลือยกาย พวกซาดิสม์ที่มีคู่ครองมักใช้การควบคุมคู่ครองอย่าง

เข้มงวด และบางครั้งใช้คู่ครองร่วมในการประกอบอาชญากรรม จากการศึกษาชีวิตวัยเด็กของอาชญากรต่อเนื่องที่มีบุคลิกแบบซาดิสม์พบว่ามีประวัติใช้ความรุนแรงกับสัตว์และเพื่อนวัยเดียวกัน และเคยมีประสบการณ์ตกเป็นเหยื่อหรือเคยอยู่ในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง สำหรับการอธิบายภาพกว้างอาจระบุว่าความเจ็บป่วยทางจิตให้อิสระแก่ผู้กระทำผิดในการละเมิดกฎของสังคม ส่วนบุคลิกแบบหลงตัวเองสร้างความพึงพอใจต่อวิถีชีวิตของผู้กระทำผิดและเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกเหนือกว่า ในขณะที่บุคลิกแบบซาดิสม์สร้างรูปแบบของความพึงพอใจเฉพาะตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมต่อต้านสังคมและแสวงหาความรู้สึกเหนือกว่าผ่านการเหยียดหยามผู้อื่น

4) แนวโน้มของโรคกามวิตถาร (paraphilic tendencies)

แม้จะไม่มีหลักฐานชัดเจนที่เชื่อมโยงระหว่างอาชญากรต่อเนื่องกับความรู้สึกพึงพอใจทางเพศ แต่พฤติกรรมทางเพศ กับอาชญากรข่มขืนต่อเนื่องมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรง โรคกามวิตถาร คือ รูปแบบที่คงทนของพฤติกรรมทางเพศต่อวัตถุ วิธีการ และสถานการณ์ที่ผิดปกติ โดยมีวรรณกรรมจำนวนมากที่กล่าวถึงพฤติกรรมแบบโรคกามวิตถารระหว่างการกระทำผิดของอาชญากรต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเพศสัมพันธ์แบบซาดิสม์ที่สร้างความเจ็บปวดทรมานทางกายและจิตใจแก่เหยื่อมักพบในฆาตกรต่อเนื่องฆ่าข่มขืน ในรายงานบางชิ้นพบว่า มีบางกรณีที่ผู้กระทำผิดตัดชิ้นส่วนอวัยวะของเหยื่อออกไปเก็บสะสม ดังนั้น อาชญากรข่มขืนต่อเนื่องจะเลือกเหยื่อที่มีลักษณะเฉพาะบางอย่างเพื่อตอบสนองความรู้สึกพึงพอใจทางเพศของตน เช่น เลือกเหยื่อที่ใส่รองเท้าส้นสูง เมื่อประกอบอาชญากรรมแล้วก็จะเก็บรองเท้าส้นสูงเป็นที่ระลึกถึงการประกอบอาชญากรรมหรือใช้ประกอบการจินตนาการทางเพศเพื่อสำเร็จความใคร่ในภายหลัง รูปแบบการเก็บของที่ระลึกจากเหยื่อไม่ค่อยพบในอาชญากรรมรูปแบบอื่น จึงกลายเป็นคุณลักษณะเฉพาะเมื่อสืบสวนอาชญากรรมต่อเนื่อง และในแง่มุมอื่น เช่น ร่องรอยการแทงบนร่างของเหยื่อที่เชื่อมโยงกับบุคลิกแบบซาดิสม์ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึกพึงพอใจทางเพศแก่อาชญากรต่อเนื่องที่เป็นโรคกามวิตถารได้พร้อมกัน ในกรณีนี้มักพบว่าบาดแผลมักอยู่ใกล้กับหน้าอกและอวัยวะเพศของเหยื่อ นอกจากนี้ อาชญากรต่อเนื่องในอเมริกา เช่น John Gacy และ Albert Fish เป็นโรคกามวิตถารแบบใคร่เด็ก (pedophilia) มักเลือกเหยื่อที่เป็นเด็ก อย่างไรก็ตามอาชญากรต่อเนื่องที่ไม่ข่มขืน (ฆาตกรต่อเนื่อง หรือนักวางเพลิงต่อเนื่อง) พบว่า เป็นผู้ที่ใช้การกระทำผิดเสมือนการสำเร็จความใคร่ ดังนั้น รูปแบบของความรู้สึกพึงพอใจเฉพาะตน (self-gratification) ที่ได้จากการประกอบอาชญากรรมต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้แรงจูงใจทางเพศ (psychosexual motives) และโรคกามวิตถารยังเกี่ยวข้องกับกลไกทางจิตวิทยาของจิตพยาธิสภาพ บุคลิกแบบหลงตัวเอง และบุคลิกแบบซาดิสม์ด้วย

5) แนวโน้มของการหมกมุ่นกับจินตนาการและกระบวนการทำงานของจิตใจที่แตกแยก (fantasy proneness and dissociative tendencies)

จากการศึกษาที่ผ่านมามักพบว่าอาชญากรรมต่อเนื่องแฝงด้วยความวิกลจริตภายใน โดยเฉพาะขณะกระทำผิด อาชญากรต่อเนื่องจะอยู่ภายใต้

การควบคุมของสิ่งที่พวกเขากระทำ แม้จะทราบว่าเป็นสิ่งที่ผิดก็ตาม ทำให้ผู้คนในสังคมส่วนมากมีความยากลำบากที่จะเข้าใจและเชื่อว่าอาชญากรต่อเนื่องกระทำสิ่งที่โหดเหี้ยมได้อย่างไร คำตอบสำหรับข้อสงสัยดังกล่าวถูกอธิบายผ่านองค์ประกอบทางจิตวิทยาเกี่ยวกับจิตพยาธิสภาพบุคลิกแบบหลงตัวเอง บุคลิกแบบซาดิสม์ของอาชญากรต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์เรื่อง “สติสัมปชัญญะทางกฎหมาย” (legal sanity) ไม่ควรมีลักษณะเป็นความจริงเชิงปรนัย (objective) ผ่านมุมมองของผู้ที่สังเกตปรากฏการณ์อาชญากรรมเท่านั้น แต่ควรทำความเข้าใจความเป็นจริงเชิงอัตนัย (subjective reality) ผ่านประสบการณ์ของผู้กระทำผิดด้วย ซึ่งความเป็นจริงเชิงอัตนัยที่ผิดปกติ (aberrant subjective reality) จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ของอาชญากรรมต่อเนื่องได้อย่างลุ่มลึก ในบางกรณีความจริงเชิงอัตนัยของอาชญากรต่อเนื่องบ่งชี้ว่าอาชญากรเหล่านี้มีอาการของโรคจิตอย่างแจ่มชัด (unequivocally psychotic) เพราะสามารถควบคุมการกระทำของตนเองได้ แต่แรงจูงใจที่ขับเคลื่อนพฤติกรรมนั้นเกิดจากการรับรู้โลกในลักษณะที่บิดเบือน หรือเกิดจากความหลงผิด (delusion) เช่น Richard Trenton Chase ฆาตกรต่อเนื่องที่อเมริกาเหนือ ซึ่งฆ่าเหยื่อและนำเลือดมาดื่มเพราะเชื่อว่าจะช่วยป้องกันไม่ให้เลือดของตนระเหยแห้งออกไป หรือ Edward Gein ถลกหนังของศพมาใช้เป็นหน้ากากและเครื่องแต่งกายโดยเชื่อว่าการสวมใส่ผิวหนังของศพจะช่วยให้เขากลายเป็นคนอื่นได้

แนวโน้มของการหมกมุ่นกับจินตนาการเป็นคุณลักษณะเชิงบุคลิกภาพที่เป็นรูปแบบอันคงทน เปลี่ยนแปลงได้ยากทำให้บุคคลนั้นจมอยู่กับการจินตนาการ และความเพ้อฝันอย่างจริงจัง รวมทั้งนำจินตนาการและความเพ้อฝันส่วนตนมาใช้ในโลกแห่งความจริง เมื่อพิจารณาจากประวัติชีวิตของบุคคลที่มีแนวโน้มของการหมกมุ่นกับจินตนาการ มักพบว่าในวัยเด็กมีประสบการณ์ถูกทารุณกรรมอย่างรุนแรง และมีลักษณะอารมณ์โดดเดี่ยว (severe childhood abuse and emotional isolation) ดังนั้นการจินตนาการจึงเป็นวิธีการเปลี่ยนความทรงจำที่เจ็บปวดให้กลายเป็นความรู้สึกว่าสามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ แม้ว่าจะยังขาดข้อมูลจากเครื่องมือทางจิตวิทยาในการยืนยัน แต่มีข้อบ่งชี้ว่าอาชญากรต่อเนื่องมีแนวโน้มที่จะหมกมุ่นกับจินตนาการเกี่ยวกับความรุนแรง เช่นเดียวกับอาชญากรข่มขืนต่อเนื่องที่หมกมุ่นกับจินตนาการทางเพศแบบซาดิสม์ และสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว หรือวิธีการประกอบอาชญากรรม (modus operandi) จากนั้นจึงทำซ้ำพฤติกรรมเหล่านั้น เป็นเหตุให้การสืบสวนอาชญากรต่อเนื่องจะต้องค้นหารูปแบบเฉพาะเหล่านี้เพื่อค้นหาผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตามวิธีการประกอบอาชญากรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะผู้กระทำผิดมีประสบการณ์มากขึ้น แต่เรื่องราวจินตนาการ (fantasy scenario) ของผู้กระทำผิดมักมีรูปแบบคงที่ และคงอยู่ในการประกอบอาชญากรรมแต่ละครั้ง ดังนั้น เนื้อหาในการจินตนาการและถ่ายทอดออกมาในการประกอบอาชญากรรมจึงเสมือนเป็น “ลายเซ็น” ที่มีความเฉพาะตัวของอาชญากรต่อเนื่อง นอกจากนี้จินตนาการยังเป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายว่าทำไมอาชญากรต่อเนื่องจึงเลือกคนแปลกหน้าเป็นเหยื่อ เพราะในอาชญากรรมทั่วไปมักพบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงผู้กระทำผิดกับเหยื่อ

แต่สำหรับอาชญากรรมต่อเนื่องแรงจูงใจจะอยู่บนพื้นฐานของแรงจูงใจที่เกิดจากความหมกมุ่นในจินตนาการของผู้กระทำผิด ความสัมพันธ์ระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่สิ่งที่จำเป็น แต่บทบาทของเหยื่อกลายเป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับจินตนาการของอาชญากรต่อเนื่อง

กระบวนการทำงานของจิตใจที่แตกแยก หมายถึง กระบวนการรู้คิดที่แยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ เป็นภาวะที่คล้ายกับการถูกสะกดจิต แต่ทว่ากระบวนการรู้คิดนี้ถูกแยกจากภาวะการรู้ตัว หรือมีสติ เช่น ระหว่างการกระทำผิดอาชญากรต่อเนื่องอาจรับรู้ว่าเหยื่อเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ หรือบางสิ่งที่มีสถานะต่ำกว่ามนุษย์เหยื่อเป็นเพียงวัตถุที่ใช้สนองความพึงพอใจส่วนตัว สิ่งนี้เป็นกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ (dehumanization) ที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะจิตใจที่แตกแยก ในทางกลับกันเหยื่อที่รอดชีวิตจากอาชญากรต่อเนื่องบางรายใช้การมีส่วนร่วมในการสนทนาเพื่อสร้างสัมพันธภาพกับอาชญากรต่อเนื่อง เป็นการประวิงเวลา หรือขัดขวางกระบวนการทำงานของจิตใจที่แตกแยก ซึ่งผู้กระทำผิดในการลดทอนความเป็นมนุษย์ของเหยื่อ และทำให้เหยื่อรอดชีวิต หรือเป็นโอกาสให้หนีจากผู้กระทำผิดได้ในที่สุด ในบางกรณีผู้กระทำผิดได้อธิบายถึงวิธีการประกอบอาชญากรรมของตัวเอง โดยกล่าวว่าสภาพจิตใจในขณะกระทำผิดมีลักษณะคล้ายกับการฝันหรือถูกสะกดจิต ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเหยื่อที่รอดชีวิตบางรายที่ระบุว่าขณะอาชญากรต่อเนื่องโจมตีมีสภาพคล้ายคนที่มึนงง (a trance-like state) ปราศจากอารมณ์ (devoid of emotion) และดวงตาที่ไร้ชีวิตชีวา (glassy-eyed) ในอาชญากรต่อเนื่องบางรายใช้สารออกฤทธิ์ทางจิตประสาท เช่น การดื่มแอลกอฮอล์เพื่อเข้าสู่สภาวะจิตใจที่แตกแยก นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นว่าจินตนาการเป็นสิ่งที่ผลักดันให้อาชญากรต่อเนื่องแสดงออกถึงความต้องการที่ผิดปกติเพื่อลดความเจ็บปวดจากบาดแผลทางใจในวัยเด็ก

จากแนวโน้มของการหมกมุ่นกับจินตนาการและความแตกแยกของกระบวนการทำงานของจิตใจทำให้มีความเป็นไปได้ว่าอาชญากรต่อเนื่องจะถูกวินิจฉัยว่าเป็นโรคหลายบุคลิกภาพ (dissociative identity disorder) ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังคงถกเถียงทางวิชาการอยู่ และต้องอาศัยเครื่องมือทางจิตวิทยาที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมในการค้นหาคำตอบ แต่กระนั้นการใช้แนวคิดเรื่องการหมกมุ่นกับจินตนาการ และกระบวนการทำงานของจิตใจที่แตกแยกในการอธิบายอาชญากรต่อเนื่องก็ให้คำอธิบายพฤติกรรมของผู้กระทำผิดได้ในบางส่วน

6) การย้ำทำ (compulsiveness)

กลไกที่ชัดเจนของอาชญากรต่อเนื่อง คือ แรงขับย้ำทำที่ผลักดันให้กระทำผิดซ้ำ (compulsive drive to re-offend) ซึ่งเป็นกลไกที่ทำให้อาชญากรต่อเนื่องแตกต่างจากฆาตกรสังหารหมู่ หรือฆาตกรในเหตุกราดยิง นักวิจัยจำนวนมากพยายามศึกษาวงจรเชิงพฤติกรรมของอาชญากรต่อเนื่อง โดยพบว่าในระยะเริ่มต้นผู้กระทำผิดจะรู้สึกตึงเครียด (sense of tension) อันเป็นผลจากจินตนาการเกี่ยวกับความซาดิสม์หรือแนวโน้มของกามวิปริต เมื่อความตึงเครียดค่อย ๆ เติบโตสะสมมากขึ้นจนถึงจุดสูงสุด แรงขับจะผลักดันให้อาชญากรต่อเนื่องลงมือกระทำผิดเพื่อปลดปล่อยความตึงเครียด หลังจากการประกอบอาชญากรรมไปแล้วจะเข้าสู่ช่วงเวลา

หยุดเว้นประกอบอาชญากรรม ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้กระทำผิดรู้สึกผ่อนคลาย และเมื่อความผ่อนคลายหมดลงก็จะเริ่มวงจรใหม่ ลักษณะเช่นนี้แสดงถึงความไม่สามารถต่อต้านแรงขับย้ำทำได้ จึงเริ่มกระทำผิดซ้ำอีก อย่างไรก็ตามระยะเวลาหยุดเว้น มีความแตกต่างทั้งภายในตัวผู้กระทำผิดเอง และแตกต่างจากผู้กระทำผิดรายอื่น นอกจากนี้การย้ำทำและวงจรการกระทำผิดของอาชญากรต่อเนื่องถูกตั้งสมมติฐานว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเสพติดทางสรีระวิทยา (คล้ายกับการติดสารเสพติด) ซึ่งยังจำเป็นต้องศึกษาหาหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไป ถึงกระนั้นการย้ำทำก็ยังถือเป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่สำคัญของอาชญากรต่อเนื่อง

แม้ว่าอาชญากรรมต่อเนื่องจะมีรูปแบบการประกอบอาชญากรรมที่แตกต่างกันในแต่ละกรณี แต่แรงผลักดันทางจิตวิทยาที่นำไปสู่การก่ออาชญากรรมต่อเนื่องมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน เมื่อวิเคราะห์คุณลักษณะทางจิตวิทยาจะพบว่า กลไกทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับอาชญากรรมข่มขืนต่อเนื่องและคุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ คุณลักษณะทางจิตวิทยา เช่น จิตพยาธิสภาพ บุคลิกแบบหลงตัวเอง บุคลิกแบบซาดิสม์ โรคกามวิตถาร ยังปรากฏขึ้นแบบซับซ้อนและผสมผสานกัน อาจกล่าวได้ว่ากลไกของจิตพยาธิสภาพเป็นสิ่งที่ปลดปล่อยอาชญากรออกจากกฎเกณฑ์ของสังคมให้แสดงพฤติกรรมซาดิสม์และหลงตัวเองออกมา ส่วนบุคลิกแบบหลงตัวเองเป็นสิ่งที่แสดงถึงรูปแบบของความพึงพอใจเฉพาะตัว อันเป็นแบบแผนชีวิตของบุคคลนั้น และเป็นพลังงานที่นำไปสู่ความรู้สึกมีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งผู้กระทำผิดใช้แสดงความชอบธรรมสำหรับพฤติกรรมต่อต้านสังคมและซาดิสม์ ในขณะเดียวกันบุคลิกแบบซาดิสม์และแนวโน้มของโรคกามวิตถาร เป็นสิ่งที่นำไปสู่พฤติกรรมต่อต้านสังคมเพื่อตอบสนองความพึงพอใจส่วนตัว และการแสดงพฤติกรรมกดขี่ข่มเหง จึงเห็นได้ว่าทั้งคุณลักษณะจิตพยาธิสภาพ บุคลิกแบบหลงตัวเอง บุคลิกแบบซาดิสม์ และแนวโน้มของโรคกามวิตถารล้วนเป็นกลไกที่หลอมรวมกันสู่การใช้จินตนาการแบบย้ำทำของรูปแบบการกระทำผิดเพื่อแยกตัวตนออกจากการตระหนักถึงข้อจำกัดทางกฎหมายและจารีตของสังคม

▣ บทสรุป

นิยามของผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเราของแต่ละประเทศมิได้มีความแตกต่างกันมากนักและอาจใช้ศัพท์อื่นแทนกัน เนื่องจากคำว่าอาชญากรรมต่อเนื่องมิได้มีความชุกสูงเหมือนในอดีต ประกอบกับสื่อและวรรณกรรมร่วมสมัยมักใช้ศัพท์นี้เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการนำเสนอข่าวหรือวรรณกรรม ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมอาจคุ้นเคยกับคำว่าผู้กระทำผิดซ้ำมากกว่า ดังนั้น การกำหนดนิยามให้ชัดเจนจึงเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการทางอาชญาวิทยา นักบำบัด และผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมในการจำแนกประเภทและกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ ในประเด็นของการจัดแบ่งประเภทของการข่มขืนต่อเนื่องและปัจจัยทางจิตวิทยาของอาชญากรต่อเนื่องเป็นแนวความคิดที่เกิดจากการศึกษาผู้กระทำผิดต่อเนื่องในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร

ที่มีความชุกของอาชญากรรมทางเพศสูงกว่าไทย การนำแนวความคิดดังกล่าวไปประยุกต์โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์ต่อการระบุตัวตนของผู้กระทำผิด การศึกษาวิจัยทางจิตวิทยาอาชญากรรม และสร้างแนวปฏิบัติของนักวิชาชีพในการพัฒนาแผนการบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดให้มีทิศทางที่ชัดเจนเหมาะสมกับสภาพปัญหาของผู้กระทำผิด

ปัญหาอาชญากรรมต่อเนื่อง ทำให้เกิดคำถามว่า “เพราะเหตุใดผู้กระทำผิดจึงลงมือก่ออาชญากรรมซ้ำซาก” หรือ “จะมีหนทางป้องกันยับยั้งหรือแก้ไขอาชญากรรมต่อเนื่องอย่างไร” และคำถามอื่นอีกมากมายเป็นเหตุให้นักวิชาการหลากหลายแขนงต่างศึกษาปรากฏการณ์อาชญากรรมต่อเนื่อง ทั้งนักอาชญาวิทยา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา นักกฎหมาย และวิชาชีพอื่น จึงได้เกิดแนวคิดและทฤษฎีจำนวนมากเพื่อใช้ทำความเข้าใจอาชญากรรมและกำหนดทิศทางนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมในการป้องกันอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าอาชญากรข่มขืนต่อเนื่อง หรือผู้กระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเรา มีแนวโน้มของความผิดปกติทางบุคลิกภาพหลายประการ เป็นบุคคลที่มีความเสี่ยงและความเป็นอันตราย แนวทางในการแก้ไขและป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดกลุ่มนี้จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทางจิตวิทยา รวมทั้งแนวทางการบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้จากสหสาขา ได้แก่ จิตเวชศาสตร์ จิตวิทยา อาชญาวิทยา ทัณฑวิทยา และสังคมสงเคราะห์เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไข ตลอดจนเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการประเมินความเสี่ยงและความเป็นอันตรายก่อนการปล่อยตัวจากเรือนจำ นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดต่อเนื่องในคดีข่มขืนกระทำชำเราต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมสุขภาพจิต หน่วยงานทางนิติจิตเวช ตลอดจนกฎหมายที่จะเปิดช่องทางอันหลากหลายสำหรับวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด การกำกับควบคุม รวมทั้งการผลักดันและส่งเสริมให้มีการวิจัยและประเมินผลของวิธีการที่ใช้กับผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้มอบนโยบายสามารถบริหารงบประมาณแก้ไขผู้กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

จอมเดช ตรีเมฆ. (2561). *Criminology.* ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2563). *สถิติคดีอาญา.* ค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2563, จาก http://pitc.police.go.th/dirlist/dirlist.php?dir=/crimes

Borgeson, K., & Kuehnle, K. (2012). Introduction: Why study serial crime? In K. K. Borgeson, K. (Ed.), *Serial offenders: Theory and practice* (pp. 1-15). Jones & Bartlett learning.

Gavin, H. (2014). *Criminological and forensic psychology.* London & Thousand Oaks, CA: Sage.

Howitt, D. (2015). *Introduction to forensic and criminal psychology* (5 ed.). ชื่อเมือง, LA: Pearson.

Jenkins, A., & Petherick, W. (2013). Serial Rape. In W. Petherick (Ed.), *Profiling and Serial Crime: Theoretical and Practical Issues* (pp. 319-340). Elsevier. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-1-4557-3174-9.00015-X

Kocsis, R. N. (2006). *Criminal profiling: Principles and practice.* NJ: Humana Press.

Miller, L. (2012). *Criminal psychology: Nature, nurture, culture : A textbook and practical reference guide for students and working professionals in the fields of law enforcement, criminal justice, mental health, and forensic psychology.* Illinois: Charles C Thomas.

Osborne, J. R., & Salfati, C. G. (2015). Re-conceptualizing “cooling-off periods” in serial homicide. *Homicide Studies, 19*(2), 188-205.

Przybylski, R. (2015). *Recidivism of adult sexual offenders*. Sex Offender Management Assessment and Planning Initiative: Research Brief.

Scurich, N., & John, R. S. (2019). The dark figure of sexual recidivism. *Behavioral Sciences & the Law, 37*(2), 158-175.

Shipley, S. L., & Arrigo, B. A. (2008). Serial killers and serial rapists: Preliminary comparison of violence typologies. In R. N. Kocsis (Ed.), *Serial murder and the psychology of violent crimes*. NJ: Humana Press.

Trzaskawka, P. (2019). Rape-related Terminology in Japanese and its Translation into English and Polish. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric, 58*(1), 195-209.

World Health Organization. (2003). *Guidelines for medico-legal care of victims of sexual violence.* Retrieved 29 May, 2020 from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42788/924154628X.pdf?sequence=1&isAllowed=y

การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์
Prisoner Rehabilitation according to Norway's Correctional System Approach

*ฐกฤต แก้วทับทิม**
Takrit Kaewtubtim

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ จัดเป็นหนึ่งในระบบที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ความเป็นมนุษย์ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นอย่างมากและมีประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยมีอัตราการกระทำผิดซ้ำอยู่ในระดับที่ต่ำ และมีจำนวนประชากรผู้ต้องขังน้อย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาที่เริ่มโดยทั้งรัฐและภาคสังคมในช่วงทศวรรษที่ 1960 จากการมุ่งลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดด้วยมาตรการรุนแรง มาเป็นนโยบายด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาความเสียหายของเหยื่อและสังคม และมองว่าผู้กระทำผิดสามารถได้รับการแก้ไขฟื้นฟูได้ กฎหมายของนอร์เวย์ได้วางหลักเอาไว้ว่ากรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มีหน้าที่ในการดำเนินการลงโทษตามคำพิพากษาโดยต้องมุ่งเน้นการจัดและนำเสนอมาตรการทางเลือกต่าง ๆ ที่จะสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ในระหว่างรับโทษ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำลงเป็นสำคัญ ด้วยหลักกฎหมายนี้ได้นำไปสู่หลักพื้นฐาน 5 ประการของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เชิงแก้ไขฟื้นฟู ได้แก่ (1) หลักการว่าด้วยความเป็นปกติ (2) หลักการมุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ (3) หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย

---

* *นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*
Ph.D. (Candidate), Doctor of Philosophy Program in Criminology, Justice Administration and Society, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Received: *June 16, 2021* **Revised:** *November 19, 2021* **Accepted:** *December 22, 2021*

และการปฏิบัติอย่างเสมอภาค (4) แนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ความผิดที่ก่อขึ้น และ (5) การป้องกันการกระทำผิดอาญาใหม่ โดยการลงโทษจะเป็นไปในเฉพาะการจำกัดเสรีภาพเท่านั้น แต่ไม่ลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลซึ่งอยู่ในประเทศนอร์เวย์พึงได้รับ ให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและสามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้โดยเกิดความแปลกแยกน้อยและโอกาสกลับมากระทำผิดซ้ำน้อยลง

จากตัวอย่างแนวทางของนอร์เวย์ดังกล่าวมานี้ อาจนำมาปรับใช้กับปัญหาในบริบทของประเทศไทยที่มีผู้ต้องขังจำนวนมากและอัตราการกระทำผิดซ้ำที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ โดยมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และลดการสร้างความแปลกแยกออกจากสังคมของผู้ต้องขังลงเพื่อให้สามารถปรับตัวกลับเข้าสังคมได้มากขึ้น รวมถึงมุ่งเน้นการใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการเยียวยาผู้เสียหายให้มากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์, หลักความเป็นปกติ, ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, งานราชทัณฑ์, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

Norway's criminal justice is classified to be one of the systems that human rights, humanity, and rehabilitation are strongly emphasized. It is considered as one of the most globally effective crime prevention systems with low recidivism rate and small number of prisoner population. This system is the consequence of the criminal justice reform initiated by the state government and public sector in the 1960s. The change from retributive punishment with harsh sanctions to the remedy restorative justice for the victim and community was achieved in conjunction with the offender rehabilitation attitude. According to the law of Norway, the Directorate of Norwegian Correctional Service is responsible for the sentences which alternative rehabilitation measures during the serving time are emphasized. Likewise, the prevention and reduction of recidivism are mainly considered. This legal code leads to five basic principles of the Norwegian correctional service; 1) the principle of normality, 2) the principle of humanity, 3) the legal certainty and equal treatment, 4) the concept of punishment, and 5) the prevention of new criminal acts. The punishment is only for the limitation of liberty, not the deprivation of the people's fundamental rights in Norway. Therefore, the prisoners will be rehabilitated and reintegrated back to society with less isolation and less chance of recidivism.

From the aforementioned Norway's approach, the problems of prisoner overpopulation and the constantly increasing rate of recidivism in Thailand can be adapted and focused in terms of rehabilitative punishment and social

isolation reduction of the offenders. As a result, the reintegration of the offenders can be successively achieved. Moreover, the restorative justice approach to redress the victims will be more emphasized.

Keywords: Norway's Correctional System, Principle of Normality, Restorative Justice, Offender Rehabilitation, Correctional Work, Criminal Justice

บทนำ

ในปัจจุบัน ระบบยุติธรรมทางอาญาของไทยเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน โดยปัญหาหลัก คือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก ซึ่งกรมราชทัณฑ์รายงานว่าในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนผู้ต้องขังในระบบถึง 367,216 คน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยยังคงมีนโยบายใช้การลงโทษทางอาญาเพื่อปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก (มนสิชา บุนนาค, 2556; สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ดังเห็นได้จากบทบัญญัติการกำหนดโทษทางอาญาในกฎหมายจำนวนมาก และยังไม่มีแนวทางในการใช้มาตรการการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้กระทำผิดในทุกคดีถูกตัดสินจำคุกแทนที่จะใช้มาตรการแทนการลงโทษอย่างอื่น ตัวอย่างเช่น ในคดียาเสพติดที่มีมาตรการการตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีผู้ได้รับการตรวจจริงเพียง 6,286 คน หรือประมาณร้อยละ 1.84 ของจำนวนผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดทั้งหมดเท่านั้น (สมบัติ ชัยวณิชย์, 2563) ปัญหาดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้ต้องขังไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเหมาะสมเพียงพอก่อนปล่อยตัว โดยฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำของกรมราชทัณฑ์พบว่า จากจำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวจากการควบคุมของกรมราชทัณฑ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 มีอัตราการกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี หลังถูกปล่อยตัวร้อยละ 25.14 (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าระบบยุติธรรมทางอาญาของไทยควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อลดปัญหาผู้กระทำผิดที่จะเข้าสู่ระบบราชทัณฑ์ให้น้อยลงและมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำให้มากยิ่งขึ้น

จากปัญหาของประเทศไทย ผู้เขียนจึงได้มีแนวคิดในการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาจากตัวอย่างในต่างประเทศในเรื่องการลดจำนวนผู้ต้องขังและการใช้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแทนการจำคุกเพียงอย่างเดียว และพบว่า มีการรายงานถึงระบบราชทัณฑ์ของประเทศนอร์เวย์ หรือ ราชอาณาจักรนอร์เวย์ ซึ่งเป็นประเทศรัฐสวัสดิการ (welfare state) (Langford, 2017) ที่ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นหนึ่งในระบบราชทัณฑ์ที่มีมนุษยธรรมมากแห่งหนึ่งในโลก (Benko, 2015; Gentleman, 2012; Haubursin, 2019) โดยจากข้อมูลของปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) มีผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์อยู่เพียง 3,425 คน (World Prison Brief, n.d.) และยังเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำต่ำที่สุดของโลกด้วยเช่นกัน โดยใน ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) อยู่ที่ร้อยละ 16.4 จากจำนวนผู้ได้รับการปล่อยตัว (ทั้งที่อยู่ในสถานควบคุมและถูกกักตัวที่บ้าน)

นับจากอัตราการถูกพิพากษาซ้ำ หรือ reconviction ในระยะเวลา 2 ปี หลังการปล่อยตัว (Norwegian Correctional Service, n.d.)

ระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ถูกบัญญัติให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา (The Penal Code หรือ Lov om straff (straffeloven)) (LOVDATA, 2021b) ซึ่งบัญญัติวางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาเอาไว้ โดยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (Act relating to the execution of sentences etc. (The Execution of Sentences Act) หรือ Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) เป็นกฎหมายบัญญัติวิธีดำเนินการและปฏิบัติในการบังคับโทษจำคุกของผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ (LOVDATA, 2021a) ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับแนวทางของรัฐที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแทนการลงโทษเพื่อป้องปรามอาชญากรรมหรือเพื่อการแก้แค้นเพียงอย่างเดียว โดยในบทความนี้ได้นำระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ช่วยลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำและลดจำนวนผู้ต้องขังในระบบเรือนจำลงมาศึกษาเป็นตัวอย่างเพื่อค้นหาข้อคิดแนวทางที่อาจนำมาพิจารณา ประกอบกับบริบทของระบบราชทัณฑ์ไทยที่มีปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกและการกระทำผิดซ้ำสูง เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขัง ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น และลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่ถูกปล่อยตัวไปแล้วให้น้อยลง

นอกจากนี้แล้ว ประชาชนของนอร์เวย์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระบบยุติธรรมทางอาญาของประเทศ โดยส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชาชนอาศัยอยู่ภายใต้ระบบรัฐสวัสดิการที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างกันต่ำ และไม่ได้มองว่าบทลงโทษทางอาญาจำต้องมีความรุนแรงโดยมองว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาที่การแก้ไขฟื้นฟูสามารถจัดการได้ (Adams, 2010; Star-Ledger Staff, 2011) ตัวอย่างเช่น กรณี นายแอนเดอส์ เบห์ริง เบรวิก (Anders Behring Breivik) ที่กราดยิงและวางระเบิดที่เมืองออสโลและเกาะอูเตอญา เมื่อ ค.ศ. 2011 ซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไป 77 คน และมีผู้บาดเจ็บอีกหลายร้อยคน ส่วนใหญ่เป็นเยาวชน ศาลได้พิพากษาลงโทษ นายเบรวิกด้วยมาตรการการกักกันเชิงป้องกันเป็นเวลา 21 ปี ในสถานที่คุมขังความปลอดภัยขั้นสูงสุด และมีการจัดให้แยกขังเดี่ยว (Ray, 2020) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินและการลงโทษดังกล่าวปรากฏจากการให้สัมภาษณ์ของครอบครัวเหยื่อหลายราย พบว่า ต่างรู้สึกพึงพอใจกับการตัดสินของศาลและโทษที่นายเบรวิกได้รับว่าเพียงพอต่อความยุติธรรมแล้วสำหรับพวกเขา (Brolan, n.d.; Denny, 2016; Fottrell & Twigg, 2012; Lewis, 2012) อย่างไรก็ดี ในระบบสวัสดิการสังคมของนอร์เวย์นั้น เหยื่อและครอบครัวของเหยื่อได้รับการช่วยเหลือและบำบัดฟื้นฟูโดยรัฐอย่างเต็มที่ควบคู่กันไปในระบบยุติธรรมทางอาญาด้วย (Helminen, 2019)

ภูมิหลังของระบบยุติธรรมทางอาญาในนอร์เวย์

ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1970 นอร์เวย์ใช้ระบบยุติธรรมทางอาญาเชิงลงโทษ (Punitive Justice) (Mathiesen, 1974) ซึ่งเป็นระบบยุติธรรมที่มีพื้นฐานสืบเนื่องมาจากทฤษฎีการลงโทษ

เพื่อทดแทน (Retributive Theory) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคมและผู้เสียหาย โดยเชื่อว่าผู้กระทำผิดนั้นมีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่ได้กระทำผิดลงไป ผู้นั้นจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดนั้น โดยตามทฤษฎีนี้จะกำหนดโทษโดยใช้ภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบกับการลงโทษ เพื่อให้เกิดความได้สัดส่วนกันระหว่างโทษที่ได้รับกับการกระทำผิด โดยรัฐ (ผู้ซึ่งมีอำนาจปกครอง) เป็นผู้ลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ ที่จะเป็นการแก้แค้นทดแทนกับการกระทำผิด (ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน, ม.ป.ป.; สัญญพงศ์ ลิ่มประเสริฐ, สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสา มานะทน, 2562; อุทิศ สุภาพ, 2560) นอกจากบทลงโทษทางอาญาในการจำคุกแล้ว ยังมีมาตรการลงโทษลักษณะสถานกักกัน ซึ่งมีการบังคับใช้แรงงานผู้กระทำผิด โดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชน (Papendorf, 2006) ในขณะเดียวกันผู้ต้องขังที่ยังรับโทษอยู่ก็อาจได้รับการบังคับใช้มาตรการพิเศษตามประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มเติมอีกด้วย เพื่อป้องกันหรือตัดโอกาสมิให้ผู้ต้องโทษกระทำผิดซ้ำอีก อันมีความสอดคล้องกันกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม (Social Defense Theory) ที่ต้องการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย (อุทิศ สุภาพ, 2560; Yan, 2019) เช่น การบำบัดรักษาผู้ต้องโทษในทางการแพทย์ในลักษณะต่าง ๆ โดยเป็นไปตามรูปแบบการแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงการแพทย์ (medical model) (Papendorf, 2006) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจของผู้กระทำผิด จึงสมควรได้รับการรักษา (treatment) เหมือนกับเป็นโรคอย่างหนึ่ง ซึ่งการแก้ไขตามแนวคิดนี้มักเป็นไปโดยมิได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้กระทำผิดนั้น (Lehman, 1972) ผู้ต้องโทษที่ได้รับการรักษามักจะถูกบังคับให้อยู่ในการบำบัดตามระยะเวลาที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสมควร (Papendorf, 2006) ซึ่งจากลักษณะของการลงโทษที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจกล่าวได้ว่าระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ในยุคนี้เป็นระบบแบบผสม (Unitary System of Punishment) ระหว่างการลงโทษเพื่อทดแทนและเพื่อป้องกันสังคม (อุทิศ สุภาพ, 2560)

การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1968 ประชาชนในประเทศไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากและโหดร้ายในระบบทัณฑสถานนอร์เวย์ ประกอบกับกระแสการเรียกร้องให้ปฏิรูปเรือนจำในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (นอร์เวย์ สวีเดน และ เดนมาร์ก) ได้นำไปสู่การจัดตั้งสหภาพนอร์เวย์เพื่อการปฏิรูปทางอาญา (Norwegian Association for Criminal Reform หรือ KROM) ซึ่งมีสมาชิกทั้งที่เป็นผู้ต้องโทษและอดีตผู้ต้องโทษ รวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญและประชาชนที่ให้ความสนใจในการปฏิรูปเข้าร่วม (KROM, n.d.) โดยผลของการผลักดันของสหภาพ KROM ได้ทำให้เกิดการปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ที่สำคัญ ได้แก่ การยกเลิกการใช้แรงงานผู้ต้องขัง (forced labour system) ใน ค.ศ. 1970 และการยกเลิกระบบสถานกักกันผู้เยาว์ใน ค.ศ. 1975 (Mathiesen, 1974; Papendorf, 2006) อีกทั้ง ยังได้นำไปสู่การปรับปรุงระบบยุติธรรมทางอาญาในด้านต่าง ๆ ในภายหลัง ซึ่งสหภาพ KROM ยังคงดำเนินการและมีบทบาทในด้านนี้อย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน (KROM, n.d.)

ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1990 นอร์เวย์ยังคงมีอัตราการกระทำผิดซ้ำภายในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 60-70 และเรือนจำมีจำนวนประชากรผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากการทลายขบวนการยาเสพติด การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาครั้งใหญ่ โดยเฉพาะระบบราชทัณฑ์ของนอร์เวย์นั้น เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1998 ซึ่งกระทรวงยุติธรรมนอร์เวย์ได้ทำการประเมินเป้าหมายของการราชทัณฑ์ใหม่เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำลง และได้เปลี่ยนแนวคิดของระบบกฎหมายอาญาจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไปสู่การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) แทน (Evans, 2020) ซึ่งเป็นทฤษฎีการลงโทษเพื่อฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับมาเป็นคนดีไม่กระทำผิดซ้ำอีก โดยเน้นไปที่สาเหตุและการมองไปในอนาคตเพื่อแก้ไขปรับปรุงที่ตัวผู้กระทำผิดเอง (ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน, ม.ป.ป.; อุทิศ สุภาพ, 2560) และเน้นไปที่เป้าหมายของผู้กระทำผิดแต่ละคนเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งการลดและบริหารจัดการความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำในอนาคต (Anderson & Gröning, 2017)

นอกจากนี้ นอร์เวย์ยังได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต โดยระยะเวลาการควบคุมตัวสูงสุดของนอร์เวย์อยู่ที่ 21 ปี (Schartmueller, 2015) ทั้งนี้ ในกรณีของการควบคุมตัวที่เรียกว่า การกักกันเชิงป้องกัน (preventative detention หรือ førvaring) ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2001 ศาลมีอำนาจตามกฎหมายในการเพิ่มระยะเวลาควบคุมตัวผู้กระทำผิดตามสมควรต่อได้อีก 5 ปี จากระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวเดิม หากพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำผิดยังไม่ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้ (LOVDATA, 2021b) นั่นหมายถึง ผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวด้วยมาตรการกักกันเชิงป้องกัน อาจถูกควบคุมตัวเอาไว้เป็นเวลานานมากกว่าระยะเวลาโทษดั้งเดิม หรือเกินกว่า 21 ปี ก็ได้ ตราบเท่าที่ยังคงถูกพิจารณาว่าเป็นภัยแก่สังคม อย่างไรก็ตาม นอร์เวย์ยังมีโทษทางอาญาที่สูงกว่า คือ โทษจำคุกสูงสุด 30 ปี สำหรับข้อหาในหมวดที่ 16 แห่งประมวลกฎหมายอาญานอร์เวย์ ซึ่งครอบคลุมถึงอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (crimes against humanity) เช่น อาชญากรรมสงคราม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ฯลฯ (LOVDATA, 2021b)

หลักการสำคัญของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์

กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ได้ยึดถือหลักการสำคัญเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงการนำไปสู่การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในอนาคต ดังนี้

1. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในบริบทของนอร์เวย์

การลงโทษทางอาญาของนอร์เวย์อยู่บนแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) (Hagstrøm, 2016; Sterbenz, 2014) หรือในภาษาไทย แปลไว้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553) อันเป็นหลักการพื้นฐานในการบริหารจัดการระบบราชทัณฑ์ทั้งหมด โดยในบริบทของนอร์เวย์ระบบความยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์จะมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) ผู้กระทำผิด ซึ่งมีพื้นฐานสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขของระบบกฎหมาย

อาญาของนอร์เวย์ โดยการดำเนินการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นการให้ผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมกับสังคมได้กลับมาประนีประนอมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันว่าสิ่งที่ผู้กระทำผิดกระทำไปนั้นเกิดผลกระทบหรือความอยุติธรรมกับเหยื่อและสังคมอย่างไร โดยการใช้วิธีที่ปลอดภัยต่อเหยื่อ และควรจะมีแนวทางในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างไรจากมุมมองของทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่อ รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างกัน อันมีหลักสำคัญอยู่ว่าผู้กระทำผิดควรจะได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างใกล้ชิดกับสังคมที่พวกเขาจะกลับไปอยู่ร่วมด้วยอีกครั้ง เพื่อลดความท้าทายในการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังปล่อยตัวในอนาคต (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553; สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2562; Hagstrøm, 2016; UNODC, 2020)

จากแนวคิดดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นอยู่ทั้งในภาคกฎหมายและภาคปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์อยู่ภายใต้การควบคุมของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ (Directorate of Norwegian Correctional Service หรือ Kriminalomsorgen) (Norwegian Correctional Service, n.d.) อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินการเกี่ยวกับกับการบังคับโทษจำคุก (imprisonment) มาตรการพิเศษในการบังคับโทษทางอาญา (special criminal sanctions) การกักกันเชิงป้องกัน (preventative detention หรือ førvaring) การรับโทษทางสังคม (community sentences) และการควบคุมตัว (remand in custody) โดยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา 2 ได้วางหลักการไว้ว่าการบังคับโทษทางอาญาต้องเป็นไปโดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษในการกระทำผิดนั้น คำนึงถึงการป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดซ้ำเพื่อให้สังคมเกิดความมั่นใจ และคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ที่น่าพอใจของผู้ต้องขัง ซึ่งกฎหมายยังบัญญัติอีกด้วยว่า ในระหว่างการรับโทษจะต้องมีการเสนอกระบวนการเพื่อการฟื้นฟูควบคู่ไปด้วย และในกรณีที่ผู้ต้องขังอยู่ในการควบคุมตัวของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ ทางกรมจะต้องดำเนินการเพื่อบรรเทาผลกระทบด้านลบจากการถูกโดดเดี่ยวจากสังคม (isolation) ทั้งนี้ การดำเนินการบังคับโทษดังกล่าวยังคงคำนึงถึงความปลอดภัยและความยุติธรรมเป็นสำคัญ (LOVDATA, 2021a) ด้วยหลักการนี้ กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์จึงมีอิสระในการออกแบบการคุมขังและโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงประโยชน์และความเป็นไปได้ในด้านต่าง ๆ ตราบเท่าที่เป็นไปตามหลักการพื้นฐานที่กฎหมายและนโยบายรัฐวางเอาไว้ (Norwegian Correctional Service, n.d.) โดยการแก้ไขบำบัดของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มุ่งเน้นไปที่การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ และการบำบัดผู้ต้องขัง และยังรวมไปถึงการช่วยเหลือผู้ต้องขังในการหาที่พักอาศัยและงานก่อนการพ้นโทษ (Evans, 2020; Life in Norway Editorial Team, 2018)

ระบบการลงโทษทางอาญาของนอร์เวย์ตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้ทำให้เกิดรูปแบบการรับโทษใน 2 ลักษณะใหญ่ คือ การรับโทษในเรือนจำ (penalties in prison) ซึ่งเป็นรูปแบบการลงโทษที่จะได้ศึกษาในรายละเอียดในหัวข้อถัดไป คือ การรับโทษโดยถูกกักกันหรือควบคุมตัวให้อยู่ภายในสถานที่ควบคุมตัวของรัฐ และการรับโทษในสังคม

(penalties in society) คือ การรับโทษนอกสถานที่ควบคุมตัวของรัฐ ซึ่งเป็นทางเลือกที่นอร์เวย์เลือกใช้มากกว่า ในข้อหาที่ไม่มีผลกระทบหรือสร้างภาระให้แก่เหยื่อและครอบครัวของเหยื่อ รวมถึงสังคม (Mathiesen, 1974) เพื่อผู้กระทำผิดยังคงสามารถคงไว้ซึ่งตำแหน่งหน้าที่การงานเดิม (Statistics Norway, 2013) การรับโทษในสังคม (community sentences) ส่วนใหญ่จะเป็นการบริการสังคม (community service) โปรแกรม หรือมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมในการป้องกันการกระทำผิดครั้งใหม่ โดยนับคำนวณโทษเป็นจำนวนชั่วโมง (LOVDATA, 2021a) และยังถูกนำมาใช้เพื่อการทดแทนการจ่ายค่าปรับทางอาญาในกรณีที่ไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ (The Nordic Page, 2019) นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด (Drug program with judicial review: ND) เพื่อนำไปรักษาหรือแก้ไขฟื้นฟูปัญหาที่มีที่มาจากยาเสพติด (รวมถึงกรณีความผิดที่กระทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการเสพติดด้วย เช่น การลักทรัพย์) (Kriminalomsorgens, n.d.)

2. หลักพื้นฐาน 5 ประการของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เชิงแก้ไขฟื้นฟู

ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของนอร์เวย์ กิจกรรมและโปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายใต้การควบคุมของกรมราชทัณฑ์จะต้องอยู่บนหลักการและแนวคิดพื้นฐาน 5 ประการดังต่อไปนี้ (Tønseth & Bergsland, 2019)

ก. หลักการว่าด้วยความเป็นปกติ (Principle of Normality หรือ normalitetsprinsippet) เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ อันสืบเนื่องมาจากระบบยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในระหว่างการรับโทษ โดยอยู่บนพื้นฐานว่า การลงโทษนั้นเป็นการจำกัดอิสรภาพ (liberty) เท่านั้น ศาลมิได้ลงโทษโดยเป็นการลิดรอนซึ่งสิทธิอย่างอื่นของผู้ถูกลงโทษด้วย (Norwegian Correctional Service, n.d.) ดังนั้น ผู้กระทำผิดที่ถูกจำคุกหรือกักกันจึงมีสิทธิทั้งหมดเฉกเช่นเดียวกันกับทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศนอร์เวย์ ผู้ถูกคุมขังทุกคนจะอยู่ภายใต้สภาวะการควบคุมที่เคร่งครัดเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยของสังคม (LOVDATA, 2021a; Norwegian Correctional Service, n.d.) ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกคุมขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์จึงจะถูกจัดให้อยู่ในเขตความปลอดภัยที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งหลักการนี้ได้นำไปสู่การจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานที่คุมขังให้มีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำหรือสถานกักกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ ความพยายามในการทำให้การใช้ชีวิตเป็นปกติในเรือนจำนั้นสืบเนื่องมาจากหลักทางจิตวิทยาที่พบว่ายิ่งผู้ต้องขังได้รับโทษนานเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ความสามารถในการปรับตัวเข้าสู่สังคมแบบเปิดอีกครั้งน้อยลงไปด้วย (Denny, 2016) โดยในแง่ของการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ต้องขังมีอิสระในการเคลื่อนที่ไปมาภายในสถานที่คุมขัง และรวมถึงนอกสถานที่ด้วยในกรณีของเรือนจำแบบเปิดและบ้านกึ่งวิถี และมีโอกาสในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูในทางที่เหมาะสม (BBC, 2019; Hagstrøm, 2016) เช่น การเรียนหนังสือและการศึกษาต่อ โดยมีอาจารย์จากสถาบันการศึกษาภายนอกเข้ามาสอนในเรือนจำ (Langelid, 1999; Tønseth & Bergsland, 2019) การฝึกงาน เช่น การฝึกฝนเป็นช่างซ่อมรถยนต์ที่ได้รับการรับรอง (BBC, 2019) การบำบัดการเสพติด (Frank &

Kolind, 2012) หรือปัญหาด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังยังมีความรู้สึกถึงความรับผิดชอบของตัวเองเหมือนการใช้ชีวิตภายนอกสถานที่คุมขัง เช่น การทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตัวเอง อย่างการทำงานในฟาร์มหรือโรงฝึกอาชีพที่เรือนจำบาสตอย (Bastøy Prison) ซึ่งอยู่บนเกาะบาสตอย และมีลักษณะเป็นสังคมขนาดย่อม ๆ แล้วนำเงินมาซื้อของที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง (James, 2013) การรับผิดชอบในการซักผ้า ทำอาหาร และการเข้ารับการฟื้นฟูแก้ไขตามโปรแกรมต่าง ๆ เป็นต้น (NowThis News, 2020) นอกจากนี้แล้ว ระบบราชทัณฑ์ยังส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการออกหนังสือรวมสูตรอาหารจากภายในเรือนจำหรืออัลบั้มเพลง (BBC, 2019) รวมไปถึงบริการด้านอื่น ๆ และระบบราชทัณฑ์นั้น ยังใช้บริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นเข้ามาทำงานภายในสถานที่คุมขัง และสร้างสัมพันธ์กับผู้ต้องขังเอาไว้ก่อนจะได้รับการปล่อยตัวสู่สังคมด้วย เช่น การบริการด้านการแพทย์ การศึกษา การให้ยืมสื่อจากห้องสมุดท้องถิ่น การติดต่อเพื่อพิธีการทางศาสนาหรือความเชื่อของผู้ต้องขัง เช่น กับบาทหลวงหรือนักบวช ฯลฯ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการนำเข้าสังคมมาสู่ผู้ต้องขังภายใน (import model) ทั้งนี้ บริการเหล่านี้ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามหลักการให้สิทธิพื้นฐานเฉกเช่นเดียวกับบุคคลในนอร์เวย์คนอื่นที่ไม่ได้ถูกคุมขัง (Langelid, 1999; Norwegian Correctional Service, n.d.)

ในส่วนของการจัดสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับชีวิตปกติมากที่สุด ตัวอย่างเช่น เรือนจำฮาลเดน (Halden Prison) ที่ถูกจัดว่าเป็นเรือนจำที่มีการบริหารจัดการอย่างมีมนุษยธรรมสูงที่สุดแห่งหนึ่ง (BBC, 2019; Benko, 2015; Gentleman, 2012; Sterbenz, 2014) ได้รับการออกแบบให้มีพื้นที่ด้านนอกที่ปกคลุมไปด้วยพืชพันธุ์จำนวนมาก มีพื้นที่สวนส่วนกลาง พื้นที่ทำกิจกรรม หรือกีฬากลางแจ้ง (Haubursin, 2019) ส่วนอาคารเรือนจำได้รับการออกแบบให้มีพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ห้องอัดเสียง ห้องซ้อมดนตรี ห้องฝึกฝนอาชีพและทักษะด้านต่าง ๆ อย่างห้องคอมพิวเตอร์ (BBC, 2019; Life in Norway Editorial Team, 2018) และยังมีห้องพิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่มีลูกที่ได้รับสิทธิพิเศษในการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวภายในกับห้องสำหรับเด็กและครอบครัวเป็นระยะเวลาสั้น ๆ พื้นที่ส่วนกลาง เช่น ห้องครัว ห้องซักล้าง ห้องนั่งเล่น ฯลฯ (BBC, 2019) และห้องพักผู้ต้องขังที่มีห้องน้ำในตัวคล้ายกับห้องพักอะพาร์ตเมนต์ในสังคมภายนอก ในห้องพักมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามที่ผู้ต้องขังต้องการและชื่นชอบ เช่น โทรทัศน์ เครื่องเล่นดีวีดี หนังสือ โต๊ะเขียนหนังสือ ตู้เก็บของ และประตูห้องยังมีกุญแจล็อกได้อีกด้วยในระหว่างที่ผู้ต้องขังออกจากห้องพักไปทำกิจกรรมในส่วนอื่น (NowThis News, 2020)

อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดของการปรับใช้หลักการดังกล่าว ขึ้นอยู่กับระดับการรักษาความปลอดภัย (เช่น เรือนจำที่มีความปลอดภัยสูงสุดย่อมต้องมีการควบคุมที่สูงกว่าและอาจไม่สามารถทำให้การใช้ชีวิตในเรือนจำเป็นเหมือนชีวิตนอกเรือนจำได้ทั้งหมด แตกต่างจากเรือนจำหรือสถานกักกันที่มีความปลอดภัยต่ำกว่า) กรอบการบริหารจัดการราชทัณฑ์ โครงสร้างของสถานที่และผู้ปฏิบัติงานในแต่ละแห่ง รวมถึง

งบประมาณ (Norwegian Correctional Service, n.d.) หลักการนี้ ได้นำไปสู่แนวปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง 2 ด้าน คือ

1) การรักษาความปลอดภัยเชิงพลวัต (dynamic security) (BBC, 2019; NowThis News, 2020) คือ แนวคิดการวางระบบการรักษาความปลอดภัยภายในสถานที่คุมขังโดยเจ้าหน้าที่จัดลำดับความสำคัญในการสร้างและรักษาการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ในแต่ละวันระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพที่สูง โดยการปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เป็นไปอย่างมีความหมายและเพียงพอในการใช้เวลาของผู้ต้องขัง (European Penitentiary Training Academies, 2021) ซึ่งกล่าวอย่างง่าย คือ เจ้าหน้าที่ของสถานที่คุมขังจะต้องพยายามสร้างความเป็นปกติในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังเสมือนกับการติดต่อสื่อสารและเข้าสังคมระหว่างบุคคลในโลกภายนอกสถานที่คุมขังนั่นเอง เช่น การพูดคุย การทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างการเล่นกีฬา การรับประทานอาหารร่วมกัน ฯลฯ โดยในแต่ละแห่งจะมีเจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อ (contact officer) ที่จะเป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หลักกับผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบประมาณ 2-3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ รวมถึงการให้คำแนะนำในการเตรียมพร้อมกลับเข้าสู่สังคมในด้านต่าง ๆ ตามที่ผู้ต้องขังต้องการทราบ และจะคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ ผู้ต้องขังจึงมีอิสระในการเคลื่อนที่ไปมาภายในสถานที่คุมขัง (NowThis News, 2020) นอกจากนี้ เป้าหมายของการปฏิสัมพันธ์ยังรวมไปถึงการทำความเข้าใจผู้ต้องขังและประเมินความเสี่ยงเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย และเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนการปล่อยตัว (BBC, 2019) โดยเป้าหมายของการรักษาความปลอดภัยแบบนี้ คือ ต้องการส่งเสริมการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่จะกลับไปอยู่ให้ได้มากที่สุด (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2016)

ด้วยระบบดังกล่าว เจ้าหน้าที่ทุกคนที่ประจำในสถานที่คุมขังจึงต้องมีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานเพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูและลดอัตราการกระทำผิดซ้ำลดลงได้อย่างเป็นรูปธรรม เจ้าหน้าที่จะต้องเข้าใจบทบาท หน้าที่ และวิธีการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์นี้ โดยจะต้องผ่านการเรียนจบระดับวิทยาลัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง (หลักสูตรอย่างน้อย 2 ปี) และสอบเข้ารับการคัดเลือกเพื่อเข้าอบรมฝึกฝนที่มหาวิทยาลัยแห่งกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ (University College of the Norwegian Correctional Service) อีก 3 ปี ในด้านกฎหมาย จรรยาบรรณ อาชญาวิทยา ภาษาอังกฤษ การกลับคืนสู่สังคมและงานสังคมสงเคราะห์ และด้านความปลอดภัย เช่น การควบคุมผู้ต้องขัง การปราบจลาจล และศาสตร์การป้องกันตัว (BBC, 2019; Denny, 2016)

ในการส่งเสริมความเป็นปกติภายในสถานที่คุมขังให้มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่ประจำสถานที่คุมขังนอร์เวย์จะไม่มีการติดอาวุธ และเจ้าหน้าที่กว่าร้อยละ 40 เป็นเพศหญิง (Norwegian Correctional Service, n.d.) ซึ่งผู้ต้องขังได้แสดงทัศนคติว่าการมีผู้หญิงในเรือนจำทำให้พวกเขารู้สึกถึงความเป็นปกติมากยิ่งขึ้นในการใช้ชีวิตในเรือนจำ (BBC, 2019)

2) การพัฒนาสู่การกลับคืนสู่สังคม (reintegration) (Kofman, 2015; NowThis News, 2020; Tønseth & Bergsland, 2019)

คือ การตั้งวัตถุประสงค์ของการลงโทษไปสู่การกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีแนวคิดว่ายิ่งการควบคุมที่ตัดขาดจากโลกภายนอกมากเท่าใดก็ยิ่งสร้างปัญหาในการกลับเข้าไปใช้ชีวิตในสังคมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ระบบการควบคุมตัวของนอร์เวย์จึงมีกระบวนการเริ่มต้นนับจากวันแรกรับผู้ต้องขังซึ่งให้เริ่มอยู่ในสถานที่คุมขังที่มีความปลอดภัยสูงก่อน แล้วค่อย ๆ ลดระดับของสถานที่คุมขังลงเรื่อย ๆ ไปสู่สถานที่มีระดับความปลอดภัยต่ำกว่า กระทั่งสามารถออกไปอยู่ในบ้านกึ่งวิถี (halfway houses) และในที่สุดจะสามารถไปรับโทษนอกสถานที่คุมขังได้ในที่สุดจนกระทั่งครบกำหนดรับโทษ โดยกระบวนการกลับคืนสู่สังคมจะถูกจัดให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละรายตามความเสี่ยง ความต้องการและทรัพยากรต่าง ๆ (ยกเว้นกรณีผู้ต้องขังที่อาจมีปัญหาด้านความปลอดภัย อาจไม่ได้เป็นไปตามระบบนี้ทุกคน) (Norwegian Correctional Service, n.d.)

ข. หลักการมุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ (a focus on humanity) คือ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งสมควรได้รับการปฏิบัติที่สอดคล้องต่อหลักสิทธิมนุษยชน และได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ ไม่มีการดูถูกเหยียดหยาม หรือการกดขี่ต่อผู้ต้องขัง (NowThis News, 2020)

ค. หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมายและการปฏิบัติอย่างเสมอภาค (legal certainty and equal treatment) คือ การที่ผู้ต้องขังมีความมั่นใจในกฎหมายและคาดหมายผลลัพธ์ของกฎหมายได้ ทำให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้โดยที่ทราบว่าการกระทำเหล่านั้นจะถูกต้องตามกฎหมาย และผู้ต้องขังควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่และระบบของรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก และไม่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่ชอบธรรมหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย (NowThis News, 2020; Tønseth & Bergsland, 2019)

ง. แนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ความผิดที่ก่อขึ้น (Tønseth & Bergsland, 2019) คือ ในระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ เห็นว่าผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษครบถ้วนหรือเสร็จสิ้นแล้วนับว่าได้ชดใช้ให้แก่การกระทำผิดของตนเองตามที่ถูกลงโทษดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว หรือได้ใช้หนี้กรรมให้กับสังคมแล้ว ดังนั้น ผู้ที่พ้นโทษจึงสมควรได้รับโอกาสในการกลับคืนเข้าสู่สังคม ไม่ควรถูกสังคมลงโทษซ้ำอีก

จ. เป้าหมายในการป้องกันการกระทำผิดอาญาครั้งใหม่ (prevention of new criminal acts) คือ การดำเนินการและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะต้องเป็นไปเพื่อการส่งเสริมการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำและการกระทำผิดอาญาครั้งใหม่ (LOVDATA, 2021a)

▣ จุดเด่นและจุดด้อยของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์

จากการศึกษาหลักการพื้นฐานของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อยของระบบดังกล่าวได้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จุดเด่น

1. ความมีประสิทธิภาพในการลดการกระทำผิดซ้ำ ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์บนพื้นฐานของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถลดการกลับมากระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้พ้นโทษไปแล้ว

ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำก่อนการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ในยุค ค.ศ. 1990 ที่อยู่ในระดับประมาณร้อยละ 60-70 ในระยะ 5 ปีหลังพ้นโทษ หลังการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ในยุค ค.ศ. 2010 อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลงมาอย่างมาก อยู่ในร้อยละ 20 ในระยะ 5 ปีหลังพ้นโทษ (BBC, 2019; Evans, 2020) ซึ่งสถิตินี้สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ระบบราชทัณฑ์แบบที่คำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมอย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้เกิดความเป็นปกติให้มากที่สุดแก่ผู้ต้องขัง และการส่งเสริมให้ผู้คนเห็นว่าผู้ที่เคยถูกคุมขังก็ยังสามารถกลับตัวได้และสมควรได้รับโอกาสในการกลับคืนสังคม ช่วยส่งเสริมให้เกิดทัศนคติด้านบวกแก่ผู้ที่พ้นโทษมาแล้วมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถลดการเกิดอาชญากรรมซ้ำจากผู้พ้นโทษรายเดิมได้จริง อันแสดงให้เห็นว่า การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นไม่ได้มีความจำเป็นเสมอไป และยังมีทางเลือกในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำที่ไม่ต้องใช้ความรุนแรงหรืออำนาจของรัฐอย่างมากในการเข้าควบคุมหรือข่มขู่ให้เกรงกลัวไม่ให้กระทำผิด ซึ่งมีประสิทธิภาพเพียงพอในการรับประกันความปลอดภัยของสังคม โดยที่ไม่จำเป็นต้องนำผู้กระทำผิดไปจำคุกเป็นระยะเวลานาน ๆ เพื่อกีดกันออกจากสังคมหรือเพื่อให้เข็ดหลาบก็ได้

2. ความสามารถในการดูแลผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง การดำเนินการบังคับโทษทางอาญาของนอร์เวย์ภายใต้ระบบความยุติธรรมแบบสมานฉันท์และหลักการว่าด้วยความเป็นปกติส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง ทำให้สถานที่คุมขังของนอร์เวย์นั้นมีจำนวนผู้ต้องขังอยู่น้อย จึงไม่เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำแบบในหลายประเทศ เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีน้อย เจ้าหน้าที่ก็สามารถดูแลอย่างทั่วถึงและสามารถช่วยเหลือด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลไป และทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องแบกรับภาระดูแลจัดการผู้ต้องขังจำนวนมาก โดยในกรณีของนอร์เวย์ เจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อ 1 คน จะรับผิดชอบผู้ต้องขังหลัก ๆ เพียงแค่ 2-3 คน เท่านั้น ดังนั้น อัตราส่วนของเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังจึงสูงกว่า นำมาซึ่งประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความปลอดภัยของผู้ต้องขังแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

3. การลดความรุนแรงในสถานที่คุมขัง ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ได้เน้นย้ำถึงหลักการว่าด้วยความเป็นปกติ ประกอบกับการให้ความสำคัญแก่การรักษาไว้ ซึ่งความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังและการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังทำให้แนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปอย่างเป็นมิตรไม่มีการใช้อำนาจเหนือผู้ต้องขัง มีการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นประจำ ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างความเป็นปกติแล้วยังทำให้สามารถประเมินความเสี่ยงของความปลอดภัยและการเกิดความรุนแรงได้ ผู้ต้องขังเองก็มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกทำตามความต้องการไม่ได้ถูกขังอยู่ในสถานที่คับแคบหรืออยู่รวมในห้องเดียวกันจะเกิดภาวะความเครียดอันนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง อีกทั้ง ยังมีการแบ่งแยกผู้ต้องขังแยกออกจากกันตามระดับความปลอดภัยอย่างชัดเจน ไม่มีการปะปนกันระหว่างผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูงด้านความปลอดภัยกับผู้ต้องขังความเสี่ยงต่ำ ซึ่งระดับความปลอดภัยนั้น จะลดลงเรื่อย ๆ

จากการประเมินผลการแก้ไขฟื้นฟูอีกด้วย ปัจจัยเหล่านี้ยังส่งผลให้ความรุนแรงในสถานที่คุมขังของนอร์เวย์นั้นเกิดขึ้นน้อยมาก โดยจากการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำฮาลเดนได้บอกว่า ไม่เคยเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นเลยในเรือนจำแห่งนี้ตลอดในช่วงที่พวกเขาประจำการอยู่ (BBC, 2019)

4. ประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ การลดการคุมขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ย่อมเป็นการปลดล็อกให้มีบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่พ้นโทษแล้วมีความสามารถในการกลับเข้าสู่สังคม เพราะได้รับการศึกษาและฝึกฝนอาชีพอย่างเพียงพอและได้รับการปฏิบัติในสถานที่คุมขังเสมือนการใช้ชีวิตปกติ ทำให้การปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเป็นไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่พ้นโทษออกมาแล้วและได้รับการฝึกฝนมายังมีอัตราการได้งานเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วยมากกว่าร้อยละ 40 ส่งผลให้พวกเขาสามารถทำงานสร้างรายได้อย่างมั่นคงและพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้น (Dorjsuren, 2020) ดังนั้นระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของนอร์เวย์ในระยะยาว

5. ระบบยุติธรรมทางอาญานอร์เวย์เกิดจากการผลักดันของประชาชนในประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญารวมถึงระบบราชทัณฑ์ในนอร์เวย์นั้นเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสหภาพ KROM ที่มีทั้งผู้ที่เป็นผู้ถูกคุมขัง ผู้พ้นโทษ และประชาชนทั่วไป ช่วยกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปขึ้นมา ประกอบกับการที่รัฐ (โดยรัฐสภา ที่มาจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย) ได้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบราชทัณฑ์อย่างเป็นระบบมาตลอด อีกทั้งผู้คนในนอร์เวย์ยังมีทัศนคติเห็นชอบกับระบบยุติธรรมในปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมแล้ว โดยที่พวกเขาไม่ได้ต้องการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด เป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่จะต้องเกิดจากความร่วมมือและทัศนคติของผู้คนที่อยู่อาศัยในประเทศด้วย

จุดด้อย

ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เป็นระบบที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานสูง การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดในสถานที่คุมขังในระบบของนอร์เวย์นั้น เห็นได้ว่ามีการดำเนินการในหลายกิจกรรม หลากหลายรูปแบบ มีการลงทุนทำให้สภาพความเป็นอยู่ในเชิงโครงสร้างพื้นฐานอย่างอาคารและห้องพักมีความสะดวกสบายเสมือนเป็นการใช้ชีวิตตามปกติข้างนอกสถานที่คุมขัง รวมถึงต้องใช้ทรัพยากรบุคคลจำนวนมาก ซึ่งต้องลงทุนทั้งเวลาในการฝึกอบรมและงบประมาณในการจ้างงานสูง เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้พร้อมกลับคืนสู่สังคมและไม่กระทำผิดซ้ำหรือกระทำผิดอาญาใหม่อีก การใช้ทรัพยากรมากย่อมหมายถึง ภาระทางงบประมาณที่มากด้วยเช่นกัน โดยเรือนจำฮาลเดนมีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังทั้งหมดโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 98,000 ยูโร ต่อปี ขณะที่เรือนจำในอังกฤษระดับเอ มีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังทั้งหมดโดยเฉลี่ยอยู่แค่เพียง 40,000-59,000 ยูโร ต่อปีเท่านั้น (BBC, 2019) ซึ่งจากการให้สัมภาษณ์ของ Are Hoidal ผู้ว่าการเรือนจำฮาลเดน แสดงความกังวลว่า ในปัจจุบันนอร์เวย์มีรายได้จากการผลิตน้ำมันและก๊าซซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศน้อยลงเรื่อย ๆ

อาจส่งผลกระทบต่องบในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในอนาคตได้ (BBC, 2019)

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่สามารถใช้ได้กับผู้กระทำผิดทุกคน ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์มุ่งเน้นการคืนความยุติธรรมอย่างสมานฉันท์และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้เกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จากการรวบรวมสถิติของผู้ต้องขังภายใต้มาตรการกักกันเชิงป้องกัน ซึ่งเป็นมาตรการที่ได้เพิ่มเติมมาจากโทษจำคุกตามปกติ พบว่า มีหลายกรณีที่ผู้พ้นโทษไปแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำในความผิดลักษณะเดิม ๆ เช่น การข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กและเยาวชน และการฆาตกรรม ซึ่งในบางรายมีประวัติการกระทำผิดซ้ำหลายครั้ง (Wikipedia, 2021) ในข้อนี้ แม้ว่ากรณีเหล่านี้จะเกิดขึ้นน้อยมาก แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการใช้มาตรการลงโทษแบบผสมผสานระหว่างการแก้ไขฟื้นฟูกับการลงโทษเพื่อกีดกันออกจากสังคม ในกลุ่มผู้กระทำผิดที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งประเทศอื่นที่มีจำนวนประชากรมากกว่าและอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงกว่าควรพิจารณาถึงความสมดุลในการเลือกใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เหมาะสม

ระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของราชทัณฑ์นอร์เวย์กับการปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย

เมื่อมองกลับมาในบริบทของประเทศไทย การปรับใช้แนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่น่าจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประเทศไทยนั้น คือ แนวทางเกี่ยวกับระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของการราชทัณฑ์นอร์เวย์ โดยเมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการลงโทษ พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่

1. การวางรากฐานของการลงโทษเชิงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในประเทศไทย

ประเทศไทยใช้การลงโทษจำคุกเป็นหลักในคดีทุกประเภท ทำให้มีผู้ต้องขังในระบบเรือนจำเป็นจำนวนมาก ขณะที่การลงโทษในประเทศนอร์เวย์ จะเน้นการแก้ไขฟื้นฟูนอกเรือนจำเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันรวมไปถึงคดีที่เกิดขึ้นเพราะการขายหรือใช้ยาเสพติดด้วย ทำให้ผู้กระทำผิดคดียาเสพติดส่วนใหญ่จะไปอยู่ในการบำบัดหรือการกักกันนอกเรือนจำมากกว่าจะถูกส่งเข้าเรือนจำ จึงเป็นการลดปริมาณผู้ต้องขังลงไปได้มาก ซึ่งการที่มีจำนวนผู้ต้องขังน้อยลง ย่อมทำให้กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์สามารถจัดการการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่รับโทษอยู่ในเรือนจำระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้การแก้ไขปัญหาต้องเริ่มที่ต้นน้ำ คือ ระบบยุติธรรมทางอาญาในองค์รวม โดยรัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของทางเลือกการลงโทษเชิงแก้ไขฟื้นฟูอย่างอื่นที่ไม่ใช่การจำคุกแต่ใช้วิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เหมาะสมให้ไม่กลับไปทำผิดซ้ำอีก และควรให้ความสำคัญแก่แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาผู้เสียหายและสังคมเป็นหลักแทนการใช้การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนด้วยโทษที่มีความรุนแรงเกินสัดส่วน เพื่อให้ผู้เสียหายและสังคมได้รับความยุติธรรมที่เขาสมควรได้รับเพียงพอแล้ว อันจะนำไปสู่การไม่ต่อต้านการลงโทษที่ไม่ใช่โทษจำคุกในรูปแบบอื่นและเกิดความพร้อมหรือยินดีรับผู้พ้นโทษที่ได้รับการแก้ไขแล้วกลับคืนสู่สังคมอย่างแท้จริง ในส่วนนี้เป็นปัจจัยภายนอกที่กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

และเยาวชน ซึ่งเป็นหน่วยงานปลายน้ำ มีหน้าที่เฉพาะการดำเนินการตามคำพิพากษา คงมีศักยภาพทำได้เพียงการพยายามปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในความดูแลเป็นหลัก ดังนั้นการเริ่มต้นการปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดควรเริ่มจากกระบวนการต้นน้ำก่อน เพื่อลดภาระของหน่วยงานปลายน้ำในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่จะต้องมารับช่วงต่อไป และเป็นการหันเหให้ผู้กระทำผิดในคดีบางประเภทอย่างยาเสพติดได้รับการบำบัดแทนที่จะถูกจำคุกและไม่ได้รับการบำบัดอย่างเต็มที่ หรือในคดีอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องถูกจำคุกก็ควรปรับไปใช้โทษอาญาหรือวิธีการแก้ไขฟื้นฟูอย่างอื่นแทนที่จะเป็นประโยชน์กับการตระหนักถึงความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อให้เกิดกับเหยื่อหรือสังคมมากกว่า

2. การปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามแนวทางของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์

แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามแนวทางของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ประเทศไทยอาจนำมาปรับใช้ได้ อาจแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

ก. การสร้างสภาพแวดล้อมในเรือนจำให้มีความเป็นปกติมากยิ่งขึ้น

เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการปรับทัศนคติให้มองว่าการลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลัก ซึ่งในการที่จะทำให้มีความเป็นปกติในเรือนจำมากยิ่งขึ้น จะช่วยให้เกิดความแปลกแยกจากสังคมน้อยลง การปรับตัวในสังคมหลังปล่อยจะดีขึ้น เพราะผู้ต้องขังมีประสบการณ์กับการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ รวมไปถึงผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูอยู่แล้ว ซึ่งประเทศไทยควรลดทอนการใช้อำนาจสั่งการหรือบังคับบัญชาผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่หรือผู้คุมลงตามความเหมาะสม และควรนำแนวคิดการนำเข้าสังคมมาสู่เรือนจำ (import model) คือ การดึงเอาภาคสังคมภายนอกมาให้บริการและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังให้มากขึ้น เช่น การใช้บริการด้านการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ กรมราชทัณฑ์จะไม่มีบุคลากรเหล่านี้เป็นของตัวเอง แต่จะจ้างหรือรับอาสาสมัครจากภายนอกทั้งหมด ทั้งนี้บริบทของประเทศไทยอาจต้องพิจารณาย้อนไปถึงการจำแนกผู้ต้องขังในสถานที่คุมขังแต่แรกด้วย เพื่อแบ่งระดับผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงน้อยหรือเสี่ยงสูงให้ออกจากกัน ซึ่งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นปกติเหมือนชีวิตภายนอกนั้นเป็นไปได้สูงขึ้น โดยมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยที่ไม่สูงมากเกินไป รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการใช้บ้านกึ่งวิถี (halfway houses) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในกลุ่มผู้ที่ใกล้ได้รับการปล่อยตัว เพราะเป็นสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกับการใช้ชีวิตตามปกติจริง ๆ และมีการใช้ชีวิตปฏิสัมพันธ์กับสังคมจริงในหลายส่วนทั้งด้านการทำงาน การเรียน ฯลฯ อันเป็นไปตามหลักการความเป็นปกตินั่นเอง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่อาจเจอในการปรับใช้หลักการนี้ คือ ความเคร่งครัดของกฎหมายและกฎระเบียบในประเทศไทยซึ่งมุ่งเน้นไปในเรื่องการรักษาความปลอดภัยเข้มงวด ตัดขาดจากโลกภายนอก เพื่อป้องกันการติดต่อหรือหลบหนี เช่น การห้ามใช้โทรศัพท์ การห้ามนำคอมพิวเตอร์เข้าเรือนจำ การลงโทษเจ้าหน้าที่ที่บกพร่องต่อหน้าที่ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้สภาพแวดล้อมในเรือนจำนั้นห่างไกล

จากความเป็นปกติอย่างมาก ดังนั้น การปรับใช้หลักความเป็นปกติ คงต้องริเริ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเริ่มในกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำก่อน

ข. การปรับปรุงโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย

นอกจากการจัดสภาพแวดล้อมและระบบให้เกิดความเป็นปกติในระบบราชทัณฑ์มากขึ้นแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของนอร์เวย์นั้น ยังใช้การทำกิจกรรมและการฝึกอบรมที่หลากหลาย โดยเน้นไปที่ปัญหาความต้องการและเป้าหมายของผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มีอิสระในการจัดโปรแกรมเหล่านี้ให้เหมาะสม อย่างในกรณีของเรือนจำฮาลเดนนั้น มีผู้ต้องขังที่มีอาการเสพติดยาเป็นบางส่วนก็จะอยู่ในอาณาเขตเฉพาะของตนเองเพื่อรับการบำบัดเป็นการเฉพาะทางด้วย และในอีกฟากหนึ่งของเรือนจำก็เป็นบ้านกึ่งวิถีสำหรับผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษหรือความเสี่ยงต่ำ แล้วสามารถรับการอบรมและฝึกฝนตามสาขาที่ต้องการหรือสนใจ (BBC, 2019) ซึ่งผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะเลือกว่าจะเข้ารับการอบรมหลักสูตรอะไรที่ตนเองน่าจะถนัด ไม่ได้บังคับว่าจะต้องอบรมเหมือนกันทุกคน ซึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำจะมีบทบาทอย่างมากในการสังเกตการณ์ทางพฤติกรรมและพัฒนาการระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ว่าการแก้ไขฟื้นฟูมีความก้าวหน้าไปอย่างไรบ้างและคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังเสมือนเป็นพี่เลี้ยงด้วย โดยเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะรับผิดชอบผู้ต้องขังเพียงไม่กี่คน ซึ่งในส่วนนี้ประเทศไทยอาจจะนำมาปรับใช้ โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับการสภาพปัญหาของผู้ต้องขังแต่ละคนให้ได้มากที่สุด โดยอาจจัดกลุ่มผู้ต้องขังที่มีปัญหาในทำนองเดียวกันให้เข้าอบรมด้วยกัน และควรเพิ่มโปรแกรมให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังมากขึ้น อย่างในปัจจุบันระบบราชทัณฑ์ไทยมีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูอยู่หลายโปรแกรมแต่ก็ไม่ได้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังและไม่ได้สร้างทักษะในการประกอบอาชีพขั้นสูงได้เลย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ทำให้ผู้ต้องขังแม้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ไม่ได้รับทักษะในระดับสูงเพียงพอจะไปประกอบอาชีพได้จริง จึงต้องหันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ค. การเพิ่มบุคลากรด้านการแก้ไขฟื้นฟูในระบบราชทัณฑ์ให้มากขึ้น

กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง อย่างในกรณีของนอร์เวย์นั้นได้มีสถาบันเพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นการเฉพาะ ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ภายในเรือนจำมิได้มีหน้าที่เพียงการควบคุมมิให้หลบหนีเท่านั้น แต่งานหลัก คือ การช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะตัว และส่งเสริมให้เกิดความเป็นปกติให้เกิดขึ้นในเรือนจำ นอกจากนี้ บุคลากรในด้านอื่น ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ใช้หลักการนำเข้า (import model) มาใช้ คือ ไม่มีการจ้างบุคลากรเหล่านี้เป็นเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำ แต่ใช้บริการจากบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและทำให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกับบริบท

ของประเทศไทยแล้ว พบว่าในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ในเรือนจำ เช่น ผู้คุม หรือเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ควบคุมและผู้จัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยได้รับการอบรมเพียงระยะสั้น ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะด้านในการแก้ไขฟื้นฟูโดยตรง อีกทั้งยังต้องไปสลับเปลี่ยนทำงานในตำแหน่งอื่นอีกด้วย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ดังนั้น ประเทศไทยอาจพิจารณาการสร้างหลักสูตรของกรมราชทัณฑ์เป็นการเฉพาะเพื่อการทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำเรือนจำที่มีความรู้ความสามารถด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยตรง รวมถึงด้านกฎหมาย อาชญาวิทยา และอื่น ๆ ประกอบกับการดึงบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูทั้งในรูปของการจ้างประจำและอาสาสมัคร เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านบุคลากรให้มากเพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง พร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทของเจ้าหน้าที่จากผู้ควบคุมเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือให้มากขึ้น

▣ สรุป

ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในระบบที่ดีที่สุดในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการลดอัตราการเกิดการกระทำผิดซ้ำ ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้ที่ประเทศหนึ่งซึ่งเคยมีระบบการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มผู้ต้องขังอย่างรุนแรง ได้มีวิวัฒนาการมาตลอดระยะเวลากว่าห้าทศวรรษในการปรับปรุงระบบมาใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสังคมเป็นหลัก จนลดการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเกิดจากการริเริ่มของรัฐที่หันมาปรับใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เข้าใจถึงความเสียหายที่ตนเองก่อแก่เหยื่อและสังคม และใช้ระบบการลงโทษเฉพาะการจำกัดเสรีภาพบางอย่างแต่มิได้ลิดลอนสิทธิอื่น ๆ ในฐานะพลเมืองและมนุษย์ให้ผู้ต้องขังได้อยู่และใช้ชีวิตเสมือนอยู่ในสังคมตามปกติ ได้รับการอบรมในศาสตร์และศิลป์ที่ตนสนใจจริง ทำให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงผลของการกระทำผิดของตนเอง แต่ไม่เกิดความแปลกแยกโดดเดี่ยวออกจากสังคม อีกทั้งมีศักยภาพสูงทั้งด้านอาชีพและทักษะชีวิตเมื่อกลับคืนไปอยู่ในสังคมที่จะป้องกันไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำแบบเดิมอีก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในบริบทของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าประเทศไทยก็กำลังอยู่ในสภาวะที่นอร์เวย์นั้นได้เคยประสบผ่านมาแล้ว จึงมีโอกาสที่แนวทางที่ได้เรียนรู้จากนอร์เวย์จะสามารถปรับใช้ได้ในการปรับปรุงให้ระบบความยุติธรรมทางอาญานั้นมีทัศนคติมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้น และนำไปสู่การมีระบบราชทัณฑ์ที่สามารถจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้ได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมทั้งอาชีพและทักษะชีวิตกับแต่ละบุคคล และสร้างสภาพแวดล้อมที่ลดความแปลกแยกจากสังคมเพื่อลดโอกาสและความเสี่ยงที่ผู้พ้นโทษจะกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

▣ บรรณานุกรม

ณัฐจ์วัฒน์ สุทธิโยธิน. (ม.ป.ป.). *หน่วยที่ 6 ทฤษฎีการลงโทษ.* ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf

เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. *จุลนิติ, 7*(3), 54–62.

มนสิชา บุนนาค. (2556). *การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2562). *"ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" ทางเลือกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม.* ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.tijthailand .org/th/highlight/detail/-ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์-ทางเลือกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

สมบัติ ชัยวณิชย์. (2563). ปัญหาในการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5*(9), 278–295.

สัญญพงศ์ ลิ่มประเสริฐ, สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสา มานะทน. (2562). *การลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญา.* ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2564, จากhttps://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-109.pdf

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2564). *รายงานผลการวิจัย โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ.* ค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2564, จาก http://www.justice-kb.oja.go.th/DipWeb//converterServlet?upid=5000856&ver=no

อุทิศ สุภาพ. (2560). *ปรัชญาอาชญาวิทยาในการลงโทษ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา: โดย ดร.อุทิศ สุภาพ.* ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_479705

Adams, W. L. (2010). *Sentenced to serving the good life in Norway.* Retrieved May 29, 2021, from http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2000920,00.html

Anderson, Y. A., & Gröning, L. (2017). Rehabilitation in principle and practice: Perspectives of iinmates and officers. *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice, 4*(2), 220-246.

BBC. (2019). *How Norway turns criminals into good neighbours*. Retrieved May 25, 2021, from https://www.bbc.com/news/stories-48885846

Benko, J. (2015). *The radical humaneness of Norway's Halden Prison.* Retrieved May 29, 2021, from https://www.nytimes.com/2015/03/29/magazine/the-radical-humaneness-of-norways-halden-prison.html

Brolan, L. (n.d.). *The Norwegian response to Breivik*. Retrieved May 29, 2021, from https://www.bcu.ac.uk/social-sciences/news/blogs/anders-breivik-norwegian-response

Denny, M. (2016). Norway's prison system: Investigating recidivism and reintegration. *CCU Digital Commons, 10*(10), 21-37.

Dorjsuren, B. (2020). *Norway's prison system benefits its economy.* Retrieved May 29,

2021, from https://borgenproject.org/norways-prison-system/

European Penitentiary Training Academies. (2021). *Best practices in dynamic security training.* Retrieved May 29, 2021, from https://www.epta.info/wp-content/uploads/2021/03 /EPTA_05_SIG2-Dynamic-Security_EN_def.pdf

Evans, M. (2020). *Restoration and retribution: A tale of two criminal justice systems.* Retrieved May 29, 2021, from https://www.mironline.ca/restoration-and-retribution-a-tale-of-two-criminal-justice-systems/

Fottrell, S., & Twigg, K. (2012). *Breivik verdict: Norwegians react.* Retrieved June 1, 2021, from https://www.bbc.com/news/world-europe-19369548

Frank, V. A., & Kolind, T. (2012). Prison-based drug treatment and rehabilitation in the Nordic countries. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 29*(6), 543–546.

Gentleman, A. (2012). *Inside Halden, the most humane prison in the world.* Retrieved May 31, 2021, from http://www.theguardian.com/society/2012/may/18/halden-most-humane-prison-in-world

Hagstrøm, L. C. (2016). *What is restorative justice?.* Retrieved May 26, 2021, from https://www.norwegianamerican.com/what-is-restorative-justice/

Haubursin, C. (2019). *How Norway designed a more humane prison.* Retrieved May 24, 2021, from https://www.vox.com/videos/2019/4/12/18301911/norway-humane-prison

Helminen, M. (2019). 'We need to make sure that we are always something else': Victim support organizations and the increasing responsibility of the state in supporting crime victims in Finland and Norway. *International Review of Victimology, 25*(2), 157–179.

James, E. (2013). *The Norwegian prison where inmates are treated like people*. Retrieved May 22, 2021, from http://www.theguardian.com/society/2013/feb/25/norwegian-prison-inmates-treated-like-people

Kofman, J. (2015). *In Norway, a prison built on second chances.* Retrieved May 22, 2021, from https://www.npr.org/sections/parallels/2015/05/31/410532066/in-norway-a-prison-built-on-second-chances

Kriminalomsorgens. (n.d.). *Narkotikaprogram med domstolskontroll.* Retrieved June 1, 2021, from https://www.kriminalomsorgen.no/narkotikaprogram-med-domstolkontroll .237893.no.html

KROM. (n.d.). *KROM - Om.* Retrieved May 26, 2021, from https://krom.no/om

Langelid, T. (1999). The sharing of responsibility in the rehabilitation of prisoners in Norway: The import-model in theory & practice. *Journal of Correctional Education, 50*(2), 52-61.

Langford, M. (2017). The Norwegian welfare state and social rights. *In* T. Kotkas & K. Veitch (Eds.), *Social Rights in the Welfare State* (pp. 35-57). New York: Routledge.

Lehman, P. E. (1972). The medical model of treatment: Historical development of an archaic standard. *Crime & Delinquency, 18*(2), 204-212.

Lewis, M. (2012). *Why Norway is satisfied with Breivik's sentence.* Retrieved May 26, 2021, from https://world.time.com/2012/08/27/why-norway-is-satisfied-with-breiviks-sentence/

Life in Norway Editorial Team. (2018). *Prisons in Norway: Inside a Norwegian Jail.* Retrieved May 31, 2021, from https://www.lifeinnorway.net/prisons/

LOVDATA. (2021a). *Act relating to the execution of sentences etc. (The execution of sentences act).* Retrieved May 24, 2021, from https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2001-05-18-21

LOVDATA. (2021b). *The Penal Code*. Retrieved May 23, 2021, from https://lovdata.no/ dokument /NLE/lov/2005-05-20-28

Mathiesen, T. (1974). The prison movement in Scandinavia. *Crime and Social Justice, 1,* 45-50.

Norwegian Correctional Service. (n.d.). *About the Norwegian correctional service.* Retrieved May 23, 2021, from https://www.kriminalomsorgen.no/informasjon-paa-engelsk.536003.no.html

NowThis News. (2020). *How Norway's prisons are different from America's.* Retrieved May 20, 2021, from https://www.youtube.com/watch?v=zNpehw-Yjvs&t=384s

Papendorf, K. (2006). "The Unfinished": Reflections on the Norwegian prison movement. *Acta Sociologica, 49*(2), 127-137.

Ray, M. (2020). *Oslo and Utoya attacks of 2011 | Facts, History, & Trial.* Retrieved May 23, 2021, from https://www.britannica.com/event/Oslo-and-Utoya-attacks-of-2011

Schartmueller, D. (2015). *Life imprisonment in Scandinavia: The ultimate punishment in the penal environments of Denmark, Finland, and Sweden. Doctor of Philosophy in Political Science Dissertation.* Northern Arizona University.

Star-Ledger Staff. (2011). *Crime and punishment in Norway.* Retrieved May 31, 2021, from https://www.nj.com/perspective/2011/07/crime_and_punishment_in_norway.html

Statistics Norway. (2013). *Serving community sentence in Norway.* Retrieved May 20, 2021, from https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner /straffegjennomforing-med-samfunnsstraff-i-norge

Sterbenz, C. (2014). *Why Norway's prison system is so successful.* Retrieved May

25, 2021, from https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12

The Nordic Page. (2019). *Norway introduces community service sentence for those who cannot pay their fine.* Retrieved May 20, 2021, from https://www.tnp.no/norway/ panorama/norway-introduces-community-service-sentence-for-those-who-cannot-pay-their-fine

Tønseth, C., & Bergsland, R. (2019). Prison education in Norway – The importance for work and life after release. *Cogent Education, 6*(1), 1628408.

UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2016). *Learning basic skills while serving time, Norway.* Retrieved May 29, 2021, from https://uil.unesco.org/fr/node/7639

UNODC. (2020). *Handbook on restorative justice programmes second edition.* Vienna: United Nation Office.

Wikipedia. (2021). *Life imprisonment in Norway.* Retrieved June 1, 2021, from https://en .wikipedia.org/w/index.php?title=Life_imprisonment_in_Norway&oldid=1018156640

World Prison Brief. (n.d.). *Norway. Retrieved* June 1, 2021, from https://www.prisonstudies .org/country/norway

Yan, Y. (2019). A summary of Ferri's social defense theory from the perspective of positivism philosophy. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 2019*(356), 543-547.

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 “กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า” โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ความเป็นมา และความมุ่งหมาย

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม (The National Symposium on Justice Administration) ถูกจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2546 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด” ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างมากจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และนักวิชาการในแวดวงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ภาคประชาสังคม และประชาชนที่สนใจ เนื่องจากมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาในเชิงระบบและโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม อันไปสู่การกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ สำนักงานกิจการยุติธรรม จึงได้จัดการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เสนอแนะและให้ความเห็นด้านกฎหมายและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวมของประเทศ และผลักดันให้เป็นนโยบายระดับชาติ รวมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการยุติธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณชนผ่านเวทีทางวิชาการ ปัจจุบันการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ได้จัดมาแล้วจำนวน 19 ครั้ง ประกอบด้วย

ครั้งที่ 1 กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

ครั้งที่ 2มาตรการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล

ครั้งที่ 3กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน

ครั้งที่ 4การพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

ครั้งที่ 5การพัฒนากระบวนการยุติธรรมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ครั้งที่ 6การพัฒนากระบวนการยุติธรรมยุคใหม่

ครั้งที่ 7 การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 8นิติรัฐและพลเมือง : ทางออกประเทศไทย

ครั้งที่ 9 การขับเคลื่อนพลังสังคมสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่ยั่งยืน

ครั้งที่ 10 การเสริมสร้างประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรมเพื่อสังคมไทย

ครั้งที่ 11 พลิกโฉมกระบวนการยุติธรรม : เสริมสร้างศักยภาพไทยสู่อาเซียน 2558

ครั้งที่ 12 ท่องไปในความยุติธรรม...ทุกอณูของชีวิต

ครั้งที่ 13 เติมเต็มช่องว่าง...สร้างมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 14 การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 15 การยุติความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

ครั้งที่ 16 พัฒนากระบวนการยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 17 พัฒนากระบวนการยุติธรรม สร้างความเชื่อมั่น นำความยุติธรรมสู่ประชาชน

ครั้งที่ 18 การอำนวยความยุติธรรมในยุควิถีใหม่สู่ประชาชน

ครั้งที่ 19 กระบวนการยุติธรรมกับความท้ายทายในทศวรรษหน้า

จากการประชุมแต่ละครั้งที่ผ่านมา นำไปสู่การอภิปราย ถกเถียง และร่วมกันแสวงหาทางออกต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดทำเป็นข้อเสนอในการพัฒนาระบบบริหารงานยุติธรรมต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) และคณะรัฐมนตรี เพื่อจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ให้เกิดผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ และก่อให้เกิดแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น ความตื่นตัวของบุคลากรเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด การเสนอร่างกฎหมายที่สำคัญในหลาย ๆ ฉบับ การหารือร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการประสานการดำเนินคดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การแสวงหาแนวทางร่วมกันในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของประเทศแนวคิดการให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งการนำเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการบริการของประชาชน

แนวคิดการจัดการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับความท้ายทายในทศวรรษหน้า” โดยมีแนวคิดในการต่อยอดจากการประชุมครั้งที่ผ่านมาในการปรับตัวกระบวนการยุติธรรมเข้าสู่ยุควิถีใหม่ และสิ่งที่กำลังจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยมองว่า ปัจจุบันที่โลกมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด การเกิดโรคอุบัติใหม่โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโควิด 19 ที่เป็นตัวเร่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติหลาย ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรับมือ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงอย่างไรเพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญของประเทศในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม และสร้างความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่สามารถเข้าถึงและจับต้องได้ ดังนั้น จำเป็นจะต้องทบทวนการพัฒนางานด้านมิติกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องรองรับกับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ถาโถมเข้ามาอย่างรวดเร็ว

สรุปสาระสำคัญจากเวทีวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19 ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า” ได้จัดการประชุมในรูปแบบ Online Event เผยแพร่ผ่านหลากหลายช่องทาง ได้แก่ ระบบ ZOOM, ช่องดาวเทียม MCU CHANNAL และ Facebook โดยในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) เครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ และมีผู้เข้าร่วมฟังทั้งสองวันมากกว่า 10,000 คน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า องค์กร เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ภาครัฐ นักวิชาการ คณาจารย์ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปต่างมีความตื่นตัว และให้ความสนใจต่อแนวทางการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศ ที่จะเกิดขึ้นอนาคต โดยสรุปประเด็นสาระสำคัญทั้ง 2 วัน ดังนี้

วันที่ 30 มีนาคม 2565 กิจกรรมห้องหลักและห้องคู่ขนาน

1. พิธีเปิดและปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “การปรับกระบวนทัศน์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชน ในการรองรับกับความท้าทายในทศวรรษหน้า” โดยสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในฐานะรองประธานกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม เป็นเวทีที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะได้ร่วมกันบูรณาการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบการบริหารงานยุติธรรมของประเทศ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกฯ ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ สำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นฝ่ายเลขานุการเป็นกลไกสำคัญในการประสานและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ มีเป้าหมาย คือ การผลักดันให้เกิดการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

- <u>การปรับแนวคิดการพัฒนางานให้ทันต่อสถานการณ์และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต</u> ผ่านการทบทวนกฎหมายที่มีความล้าสมัย

ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา กระทรวงยุติธรรมได้เสนอกฎหมายทั้งหมด จำนวน 10 ฉบับ ประกาศใช้จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 หรือกฎหมายปลดล็อกพืชกระท่อมและประมวลกฎหมายยาเสพติด 3 ฉบับ โดยบูรณาการรวมกฎหมายจาก 24 ฉบับ ให้เป็นหนึ่งเดียว

• <u>นโยบายและแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเน้นการอำนวยความยุติธรรม</u> ที่ประชาชน และประเทศชาติจะได้รับประโยชน์ มองในมิติทางสังคมที่ใกล้ชิดกับประชาชนให้มากขึ้น เปลี่ยนมุมมองการปฏิบัติงานโดยให้นำปัญหาอุปสรรค มาปรับเปลี่ยนให้เป็นการสร้างโอกาสอาทิ ให้ผู้พ้นโทษเป็นพลังโดยส่งเสริมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐ โดยไม่ละเลยมิติความปลอดภัยของสังคม

• <u>การพัฒนาการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชน</u> ซึ่งปัจจุบัน กระทรวงยุติธรรมมีโครงการที่ดำเนินการ ดังนี้

- การปรับปรุงกฎหมายยาเสพติดทั้งระบบ

- การผลักดันการถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติด

- การผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์ที่ใช้ความรุนแรง และจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน (Justice Safety Observation ad hoc Center)

- การขับเคลื่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

- การเยียวยาผู้เสียหาย เหยื่อในคดีอาญาภายใต้แนวคิดยุติธรรมใส่ใจ 24 ชั่วโมง (Justice Care)

- การปรับแนวคิดเรื่องการพัฒนาพฤตินิสัย ลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ

กระทรวงยุติธรรม ตลอดระยะเวลากว่า 3 ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนางานอย่างเป็นระบบทั้งในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด ตัดวงจรยึดทรัพย์ ตั้งแต่รายเล็กจนถึงรายใหญ่ พัฒนากฎหมายที่สร้างความปลอดภัยให้กับประชาชน และกฎหมายที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชน ขณะเดียวกันได้ทำงานเชิงรุกในการบริการประชาชนไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาหนี้สินการชดเชยเงินผู้เสียหายคดีอาญา (พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย) และการหาทนายความให้กับประชาชนจากกองทุนยุติธรรม ดังนั้นอยากให้ทุกหน่วยงานช่วยกันประชาสัมพันธ์เป็นกระบอกเสียงให้ประชาชน ได้รับทราบถึงสิทธิตามกฎหมายเพื่อเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน การทำงานของกระทรวงยุติธรรม ในเวลานี้ ยึดประโยชน์ของประชาชนและสังคมเป็นสำคัญ โดยหวังว่าทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือ และขอให้มุ่งมั่นพัฒนา พยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย แนวทางและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ยังล้าสมัย หรือปรับกระบวนทัศน์การดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. การปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ "ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศเพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล" โดยศาสตราจารย์พิเศษ วิศิษฏ์ วิศิษฏ์สรอรรถ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัลมีความสำคัญและน่าสนใจในโลกปัจจุบัน ซึ่งได้แบ่งแนวคิดในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมของประเทศ เพื่อมุ่งสู่กระบวนการยุติธรรมในยุคดิจิทัลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. <u>Digitization กับการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน</u>

Digitization หรือการปรับเปลี่ยนข้อมูล (Data) ในรูปแบบแอนะล็อก (Analog) เป็นดิจิทัล (Digital) ในอดีตที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีการเติบโตล่าช้า ซึ่งการใช้เทคโนโลยีจะเป็นรูปแบบเพื่อสนับสนุนการทำงานหน่วยงานเริ่มจัดเก็บข้อมูลแบบกระดาษไปใช้ในระบบดิจิทัล มีการจัดเก็บสถิติซึ่งดำเนินการมาแล้วในช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมา รวมถึงให้ความสำคัญกับข้อมูล (Data) มากขึ้น ทั้งนี้ในการนำข้อมูลจากกระดาษลงในระบบดิจิทัลจะเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้น โดยเฉพาะเรื่องระยะเวลาที่อาจจะเกิดความล่าช้า ในระยะเริ่มต้นยังไม่ได้มีผลกระทบมากนัก เนื่องจากข้อมูล (Data) ที่ใช้ ไม่ได้มีความสลับซับซ้อน จึงไม่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาประมวลผลภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ขณะเดียวกันโลกดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงไปมีความต้องการในการใช้ข้อมูลมากขึ้น แต่ข้อมูลที่เก็บอยู่มีความล่าช้าในการนำมาใช้ ดังนั้นจึงเริ่มมีแนวคิดที่จะทำงานในระบบดิจิทัล หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้มีการปรับเปลี่ยนการทำงานระบบเดิมไปสู่การทำงานแบบใหม่ โดยใช้ระบบ Digital Platform ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2. <u>การดำเนินการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการ Digitization ในปัจจุบัน และความท้าทายในอนาคต</u>

ปัจจุบันหลายหน่วยงานได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานในรูปแบบทำงานบนกระดาษ ไปสู่รูปแบบการใช้ Digital Platform ยกตัวอย่างการพิจารณาดำเนินคดีออนไลน์ในศาลแพ่ง ทำให้ข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมมีความทันสมัย (Update) สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความพยายามของประเทศไทย มีจุดเริ่มต้นจากการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ในห้วงระยะเวลา 20-30 ปี โดยมีเป้าที่จะมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวม ทั้งนี้ กพยช. มีสำนักงานกิจการยุติธรรม (สกธ.)เป็นฝ่ายเลขานุการ และมีผู้แทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ทุกหน่วยงานเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการมีหน้าที่ คือ การพัฒนากระบวนการยุติธรรมโดยการจัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ได้ยกระดับและมีการชี้ให้ว่า ถ้าต้องการจะพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องมีแผนการพัฒนาการบริหารงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ คือแผนดิจิทัลของกระบวนการยุติธรรม (แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม) ผลผลิตสำคัญของแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ได้ตั้งเป้าหมายไว้ 2 ด้าน คือ

1. สร้างระบบ Data Matching ให้ข้อมูลต่าง ๆ กลายเป็นข้อมูลกลางสามารถส่งต่อเชื่อมโยง ประมวลผล เพื่อให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมสามารถใช้ข้อมูลในการค้นหาหรือประมวลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้ระยะเวลาน้อยลง ระบบนี้เรียกว่า ระบบ Data Exchange Center (DXC) ใช้งานมา 14-15 ปี เป็นการสร้าง Platform ในการค้นหา โดยใช้เลข 13 หลักของกรมการปกครองเป็นฐาน เพื่อดึงเอาข้อมูลที่อยู่ในระบบต่าง ๆ ปัจจุบันมีการใช้ข้อมูลผ่านระบบ DXC ในปีหนึ่งมากกว่า 5-6 ล้าน Transactions เป็นการยกระดับ Data Matching ในกระบวนการยุติธรรม

2. สร้างการทำงานแบบดิจิทัลโดยแท้หรือบางครั้งอาจจะเป็นรูปแบบ Digital Hybrid ควบคู่กัน ดังนั้น จำเป็นจะต้องปรับ Platform หรือ Framework ในเชิงกฎหมายเพื่อให้รองรับการทำงานในระบบดิจิทัลในทุกรูปแบบ ซึ่งปัจจุบันได้มีการปรับปรุงกฎหมายในระดับสากล สำหรับประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนให้มีการยอมรับในการใช้ระบบดิจิทัลเข้ามาทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเกือบจะทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงแสดงให้เห็นว่า ในระบบกฎหมายไม่ได้มีข้อจำกัดในการนำเรื่องดิจิทัลเข้ามาใช้ แต่ความยากลำบากคือ การจะเปลี่ยนการทำงานด้วยระบบที่ทำอยู่ดั้งเดิมให้เป็นการทำงานแบบดิจิทัลโดยแท้ทั้งระบบโดยจะทำให้ตำรวจ อัยการ ศาล และหน่วยงานต่าง ๆ ทำงานด้วยระบบกระบวนการยุติธรรมแบบดิจิทัลตั้งแต่ต้นจนจบ สามารถส่งผ่านไฟล์ต่าง ๆ ในการทำงานข้ามไปอีกหน่วยได้ เป็นสิ่งที่มีความท้าทายและเป็นปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบัน ในขณะนี้จะพบว่ากระบวนการยุติธรรมยังไม่ได้ทำงานด้วยระบบดิจิทัล 100% ในทุกหน่วยงาน ดังนั้นจะต้องเปลี่ยนการทำงานในลักษณะ Back Office มาเป็นระบบ E-Service และหากแต่ละหน่วยงานสามารถทำระบบ E-Service ได้ทั้งหน้าบ้านและหลังบ้านก็จะเกิดความเชื่อมโยงแบบ Data Filing ทันที

3. <u>Digitization กับการเปลี่ยนโลกของกระบวนการยุติธรรม</u>

แนวคิดสุดท้ายคือปัจจัยท้าทายที่จะเกิดขึ้นประการแรก คือ เครื่องมือหรือ Data ในระบบอิเล็กทรอนิกส์จะมีความฉลาด มีความสามารถในการเรียนรู้มากขึ้น การกำหนดทิศทางนโยบายในการบริหารจัดการข้อมูลจะเริ่มใช้ระบบ AI Machine Learning ในกระบวนการยุติธรรม ได้มีการนำข้อมูลของผู้กระทำความผิดมาประมวลผลเพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวข้อง

และกำหนดวิธีการในการบำบัดของแต่ละบุคคล และจะสามารถประเมินผลได้ว่า การบำบัดนั้นมีประสิทธิผลมากน้อยอย่างไร ความท้าทายในส่วนนี้ คือ การคิดในเชิงนโยบาย ส่วนหนึ่งอาจจะไม่ได้อยู่ในการบริหารจัดการของบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะทำให้ใช้จำนวนคนลดลง ขณะเดียวกันมีการพูดถึงระบบการพิพากษาโดยใช้ AI เป็นความท้าทายที่ต้องเตรียมการอีกส่วนหนึ่ง คือ ระบบดิจิทัลทำให้คนสามารถติดต่อกับคนโดยไม่ผ่านตัวกลางที่เป็นคน หรือระบบอื่น ๆ อีกต่อไป โดยมองว่าบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมก็คือตัวกลางเช่นกัน การเข้ามาของระบบดิจิทัลจะทำให้คนสามารถเข้าถึงหรือตอบคำถามหรืออธิบายคำถามต่าง ๆ ได้ คนในกระบวนการยุติธรรมที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางจะถูกลดบทบาทลง ความท้าทายอีกด้าน คือ จะต้องมีความโปร่งใสมากขึ้นและต้องแสดงถึงข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันเราไม่สามารถปฏิเสธการเข้ามามีส่วนร่วมของคนจำนวนมากที่ได้มองเห็นข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องดีสำหรับความท้าท้ายนี้ นอกจากนี้ การเข้ามาของ Metaverse ในปัจจุบัน หากมีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจาก Metaverse จะต้องขึ้นศาลใด จะต้องมีระบบการตัดสินอย่างไร จะต้องมีกฎเกณฑ์การตัดสินอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางต่อไป ในประเด็นที่ 3 นี้ ปัจจุบันยังไม่มีแนวทางที่กำหนดชัดเจนในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม จึงเห็นควรให้สำนักงานกิจการยุติธรรมนำไปเป็นประเด็นการทำงานในอนาคต

3. การปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “ทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม” โดย นายเข็มชัย ชุติวงศ์ ประธานกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ก่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญ เนื่องจากเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ โดยในหมวด 16 มาตรา 257 กำหนดเป้าหมายของการปฏิรูป 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย สามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังคมมีความสงบสุขเป็นธรรม ประการที่สอง ให้สังคมมีความสงบสุขเป็นธรรมและขจัดความเหลื่อมล้ำ ประการที่สาม ให้ประชาชนมีความสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ โดยเป้าหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด คือ การให้ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมมีบทบาทในการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญมีการประกาศใช้ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเป็นต้นมา

คณะกรรมการฯ ได้จัดทำแผนการปฏิรูปประเทศเสร็จสิ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 แต่เนื่องจากมีประเด็นปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมถึง 10 ประเด็น และในแต่ประเด็นจะมีกิจกรรมย่อยเป็นจำนวนมาก รัฐบาลเห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงดำเนินการไม่ไหวและถ้าจะทำทั้งหมดจะไม่ค่อยเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลและคณะกรรมการปฏิรูปประเทศจึงเห็นควรว่า ควรจะกำหนดกิจกรรมที่สำคัญและมีผลกระทบอย่างมากที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนและทำให้เกิดการพัฒนาอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรม 5 เรื่อง ที่เรียกกันว่า Big Rock หรือหินก้อนใหญ่ที่จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อสังคมภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (ฉบับปรับปรุง) ซึ่ง Big Rock ดังกล่าวก็คือทิศทางการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม ในช่วง 2 ปี (พ.ศ. 2564-2565) โดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในปีนี้ ประกอบด้วย

กิจกรรม Big Rock ที่ 1 การให้ประชาชนสามารถติดตามความคืบหน้า ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม

กิจกรรม Big Rock ที่ 2 การรับแจ้งความร้องทุกข์ต่างท้องที่

กิจกรรม Big Rock ที่ 3 การจัดหาทนายความอาสาประจำสถานีตำรวจให้ครบทุกสถานีทั่วประเทศ

กิจกรรม Big Rock ที่ 4 ปฏิรูประบบการปล่อยชั่วคราว

กิจกรรม Big Rock ที่ 5 การบันทึกภาพและเสียงในการตรวจค้นจับกุมและการสอบปากคำในการสอบสวน

นอกจากกิจกรรม Big Rock ดังกล่าวข้างต้น ยังมีกิจกรรมปฏิรูปอื่นที่สำคัญอีก 2 เรื่อง เป็นการดำเนินงานของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ) และเป็น Big Rock คือ การปฏิรูปตำรวจ และการปฏิรูประบบการสอบสวนคดีอาญา โดยทั้งสองเรื่องได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีอาญา พ.ศ. .... หากร่างกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้มีผลบังคับใช้จะก่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมครั้งสำคัญในประเทศไทย

<u>ความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม</u> เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม โดยความเชื่อมั่นใช้ระยะเวลานานในการสร้างขึ้นมา แต่การทำลายความเชื่อมั่นใช้เวลาสั้นมาก ต้องยอมรับว่าหลายเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่งผลกระทบให้ความเชื่อมั่นด้านกระบวนการยุติธรรมถูกบั่นทอนลง ปัจจุบันสังคมนั้นเป็นสังคมของข้อมูลข่าวสาร เพราะฉะนั้น ถ้ามีการกระทำสิ่งใดที่ไม่ชอบหรือไม่โปร่งใส โดยเฉพาะถ้าเป็นคดีหรือเป็นกิจกรรมที่สังคมให้ความสนใจ ความไม่ชอบหรือความไม่โปร่งใสนั้นจะถูกตีแผ่ออกมา และเกิดความเสียหายขึ้น อยากจะเน้นย้ำว่า เรื่องนี้ไม่มีกฎหมายหรือแผนงานใดที่สามารถจะทำได้ ทุกองค์กรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จะต้องร่วมมือกันมุ่งมั่นทำงานเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างโปร่งใสตรงไปตรงมา เพื่อที่จะสร้างความเชื่อมั่นของสังคมให้กลับคืนมา

4. เวทีสัมมนาหัวข้อ หัวข้อ “เหลียวหลังแลหน้า มองกระบวนการยุติธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

เป็นเวทีของสำนักงานกิจการยุติธรรมร่วมกับเครือข่ายนิติศาสตร์เพื่อสังคม ซึ่งได้รับเกียรติจาก ดร.วันฉัตร สุวรรณกิตติ รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พันตำรวจโท ดร. พงษ์ธร ธัญญสิริ ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม ศาสตราจารย์ ดร.กรกฎ ทองขะโชค คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีอาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปสาระสำคัญในเวทีสัมมนา ดังนี้

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามวาระขององค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ประเทศไทย ได้นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ซึ่งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ได้มีมติการประชุมครั้งที่ 1/2562 กำหนดแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand’s Roadmap SDGs) ประกอบด้วย 6 แนวทาง ดังนี้

1. การสร้างการตระหนักรู้ ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญ

2. การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน 3 ระดับของประเทศ

3. กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นกลไกภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมและหน่วยงานภาครัฐ บูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

4. การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลักความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล เพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการที่สำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้ง ขยายผลสู่การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) และลงมือให้การปฏิบัติอย่างแท้จริง

5. ภาคีการพัฒนา ผ่านการสนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและภาคีการพัฒนาระหว่างประเทศ เพื่อร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยระบบฐานข้อมูลกลางที่มีการรายงานความก้าวหน้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ประเด็นความสอดคล้องของ SDG แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยทุกเป้าหมายของแผนแม่บทฯ จะต้องมีการจัดทำห่วงโซ่คุณค่า (value chain) ที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินการให้เกิด

การบรรลุเป้าหมาย โดยนำการวงจรบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) มาเป็นแผนปฏิบัติการผ่านโครงการหรือกิจกรรมในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ถือเป็นเป้าหมายพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นในเรื่องการเข้าถึงความยุติธรรม ส่งเสริมหลักนิติธรรม การมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกเป้าหมาย ในแง่การบังคับใช้กฎหมาย ยกตัวอย่าง มิติการขจัดความยากจน ไม่ให้ความยากจนของประชาชนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในงานยุติธรรมก็คือการจัดตั้งกองทุนยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม เป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน SDG 16 ประกอบด้วย 12 เป้าหมายย่อย 24 ตัวชี้วัด โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านสังคมสงบสุข (Peace) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “ปลอดอาชญากรรม ลดความรุนแรง ปราศจากการทุจริต”

2. ด้านความยุติธรรม (Justice) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “เข้าถึงความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ขจัดการเลือกปฏิบัติ”

3. ด้านไม่แบ่งแยก/สถาบันที่เข็มแข็ง (Strong Institutions) ที่มีนิยามแบบสั้นว่า “ยกระดับการให้บริการและส่งเสริมการมีส่วนร่วม”

ทั้งนี้ ได้มีการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ซึ่งได้กำหนดไว้ 3 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 การสร้างความเป็นธรรมทางกฎหมาย โดยการมีกฎหมายที่ดีเท่าที่จำเป็น ยกเลิกกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมาย หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และการรักษาความสมดุลต่อประโยชน์สาธารณะ และความต้องการของประชาชนตามสภาพสังคมในขณะนั้น หรือการสร้างวัฒนธรรมของการเคารพกฎหมายของประชาชน ในการสร้างความตระหนักรู้ของประชาชน มิติที่ 2 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล เน้นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Inclusive justice) โดยมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนในการสร้างการตระหนักรู้จากประชาชนสู่ประชาชน กำหนดแนวทางการสร้างการรับรู้จากสื่อที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย หรือการใช้มาตรการที่หลากหลายในการยุติข้อพิพาท การลดความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชุมชน การใช้มาตรการอื่นแทนการควบคุมตัว และ มิติที่ 3 การประสานความมือในการบริหารงานยุติธรรมเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี อาทิ การติดตามสถานะคดีผ่านระบบออนไลน์ (Case Tracking) การจัดตั้งศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรม เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (Crime Mapping) นำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์กำหนดแผนในการบริหารงานยุติธรรม รวมถึงการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การมีพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จะเป็นกรอบ

การประสานความร่วมมือโดยใช้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เป็นตัวชี้ทิศทางการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อความสงบสุขของประชาชน ความยุติธรรมและการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันในสังคมอย่างแท้จริงต่อไป

"ความยุติธรรมเป็นของทุกคน แล้วทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมได้" ในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 16 ในระดับพื้นที่ พบว่า ประเด็นการรับรู้กระบวนการยุติธรรมของประชาชน ถ้าประชาชนไม่ได้มีปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรม ประชาชนก็ไม่อยากจะรับรู้ ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ แต่ถ้าเมื่อไรที่เกิดปัญหา ประชาชนจะต้องการหาทางแก้ไขปัญหานั้น จึงกล่าวได้ว่าการเข้าถึงกลุ่มประชาชนเพื่อสร้างการรับรู้ในเรื่องของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมกับประเภทของแต่ละกลุ่มอาจจะต้องอาศัยบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งภาครัฐควรบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเน้นการกระจายอำนาจลงสู่พื้นที่ชุมชน โดยผ่านศูนย์ยุติธรรมชุมชน มุ่งเน้นความร่วมมือของภาคประชาชน บูรณาการร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เรื่องกระจายอำนาจในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มองว่าด้วยบทบาทของกระทรวงยุติธรรมที่มีหน่วยงานอยู่ในส่วนภูมิภาค แต่พบว่า มีปัญหาในชุมชนเรื่องการบูรณาการงานของเครือข่าย ดังนั้นจึงควรพัฒนาเครือข่ายให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงกับกลไกของกระทรวงยุติธรรมหรือหน่วยงานอื่นในภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความเป็นธรรม โดยเฉพาะคำว่ากระบวนการยุติธรรมคงไม่ใช่เป็นกรณีที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาแล้วเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งตั้งแต่เกิดจนตายและพบว่าประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมนั่นคือ เรื่องความยุติธรรมทั้งหมด โดยกระทรวงยุติธรรม สามารถเป็นเจ้าภาพของการพัฒนาที่ยั่งยืนในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น และอาศัยกลไกที่เป็นเชิงบูรณาการในส่วนภูมิภาคโดยผ่านคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) ซึ่งเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะสามารถขับเคลื่อนงานด้านยุติธรรมได้อย่างยั่งยืน อาทิ เรื่องการปล่อยตัวผู้กระทำผิดซึ่งเป็นสิ่งที่ดีในเชิงนโยบายหรือการลดความแออัดในเรือนจำ แต่อยากให้เพิ่มช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้ในเรื่องของการสงเคราะห์ผู้กระทำความผิด

5. เวทีสัมมนาหัวข้อ "เทคโนโลยีกับกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง"

เป็นเวทีของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice : TIJ) ได้รับเกียรติจากผู้บริหารและบุคลากรของสถาบัน ได้แก่ ดร.พิเศษ สะอาดเย็น ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ดร.อณุวรรณ วงศ์พิเชษฐ์ รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทย และผู้อำนวยการสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม

และนางสาวกันต์รวี กิตยารักษ์ ผู้จัดการโครงการสำนักนวัตกรรมเพื่อความยุติธรรม มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สรุปสาระสำคัญดังนี้

• TIJ ได้มองนิยามของ “ความยุติธรรม” เป็นภาพของกระบวนการยุติธรรมที่มีขอบเขตที่กว้าง ไม่ใช่การมองกระบวนการยุติธรรมเฉพาะกระแสหลักเท่านั้น หากจะมีการมองปัญหาให้มีความรอบด้านมากขึ้น และได้ให้ความสำคัญอีก 2 ส่วน ได้แก่ (1) ก่อนที่บุคคลจะกระทำผิด มีปัจจัยแวดล้อมในชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ชุมชน และ (2) เมื่อผู้กระทำผิดได้พ้นจากเรือนจำแล้ว จะต้องกลับไปอยู่ในสังคม ซึ่งจะเป็นได้ทั้งโอกาสและความเสี่ยงในการผลักดันให้บุคคลนั้นกลับไปอยู่ในกฎระเบียบในสังคมตามที่คาดหวัง หรือกลับไปสู่วงจรในการกระทำผิดซ้ำ World Justice Project (WJP) : Rule of Law Index 2021 ได้สะท้อนภาพของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย โดยเป็นผลการจัดอันดับการสำรวจและการประเมินตัวชี้วัดด้านหลักนิติธรรม ซึ่งประกอบด้วย 8 องค์ประกอบได้แก่ (1) การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (2) การปราศจากการคอร์รัปชัน (3) รัฐบาลที่โปร่งใส (4) สิทธิขั้นพื้นฐาน (5) ระเบียบและความมั่นคง (6) การบังคับใช้กฎหมาย (7) กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง และ (8) กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประเทศไทยอยู่ในระดับที่มีความนิ่งและอาจจะถดถอยลงในบางมิติ ส่งผลให้ประเทศไทยติดกับดักของความพึงพอใจในการอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำอย่างไรที่จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและมี “คน” เป็นศูนย์กลาง

• ความแตกต่างระหว่างการทำงานตามแนวคิดแบบเดิมกับการมองปัญหาเรื่องความยุติธรรม โดยใช้คนเป็นศูนย์กลางเป็นอย่างไร” งานวิจัยของ TIJ แสดงให้เห็นว่าในวิถีชีวิตของคนนั้น แต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ทำให้ประเภทของปัญหา ความรุนแรงของปัญหาในแต่ละช่วงวัยแตกต่างกัน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาของแต่ละบุคคลย่อมต้องใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน ได้มีการยกตัวอย่าง 2 โครงการ ที่สำคัญ

1. Project Management Office Model (White Space Platform อยุธยาโมเดล) เป็นการดำเนินการร่วมกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานเอกชน สถาบันนิติวัชร์ สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา โดยเป็นการดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิด ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้ร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาทักษะการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าและบริการอื่น ๆ ของรัฐ โดยมีเครือข่ายของชุมชนทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ การติดตาม ประสานงาน การบริหารลักษณะนี้เป็นการบริหารที่ใช้คนเป็นศูนย์กลาง ในลักษณะที่ให้ชุมชนสามารถดูแลตนเองได้ คอยติดตามให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในชุมชนสิ่งสำคัญคือ ตัวกลางในการประสานงานเป็นหัวใจของความสำเร็จ

2. การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว “มิติของเหยื่อ” โดยเน้นการป้องกัน และจัดการ

ปัญหาที่พบตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก TIJ ได้ใช้เทคโนโลยี MySis Chatbot ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษากับผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และทางเพศ ซึ่งมีผู้ประสบเหตุจากสถิติแม้จะยังไม่มาก แต่ยังไม่รวมถึงผู้ประสบเหตุรายวัน และกรณีที่ไม่ได้มีการแจ้งความอาจจะมีอีกจำนวนมาก MySis Chatbot ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนปรึกษา 2) ส่วนแจ้งเบาะแสข้อมูล

ดังนั้น **การเปลี่ยนวิธีการมองผู้มีส่วนได้เสียในการกระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงเป็นรูปแบบของ Survivor Centered Approach** แบ่งเป็น

- การให้ความรู้และคำปรึกษาแบบไร้อคติ ส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม พัฒนาเครื่องมือ บำบัดฟื้นฟู ให้กับผู้ถูกกระทำ
- การเพิ่มศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงสร้างเครื่องมือสำหรับ Early Detection ให้กับสหวิชาชีพ
- การสร้างความตระหนักรู้ให้กับสังคม สร้างทัศนคติที่ดี สนับสนุนให้รับรู้ถึงสิทธิของตนเอง และคนในสังคมต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- การสร้างกลไกบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสภาพแวดล้อม

• กระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง/การคิดแบบประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นประเด็นหลักของหน่วยราชการในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 16 ข้อ 13 กล่าวถึง เรื่องการส่งเสริมหลักนิติธรรม และการทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างถ้วนหน้า ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Accessibility) และได้รับความเป็นธรรม (Fairness) ทั้งนี้ ประชาชนในโลกยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยประมาณ 1.5 ล้านล้านคน ซึ่งเป็นการประเมินก่อนการแพร่ระบาด Covid 19 และคาดว่าการแพร่ระบาดน่าจะทำให้คนเข้าถึงความยุติธรรมได้ยากขึ้น สถาบัน HIIL (The Hague Institute forInnovation of Law) ได้จัดทำการสำรวจที่เรียกว่า การสำรวจความต้องการด้านความยุติธรรม (Justice Needs Survey Results) ที่มีการสำรวจประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายที่ประชาชนใช้ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ระยะเวลาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความเครียด คุณภาพของกระบวนการ เช่น ในแง่ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น ความเป็นธรรม การเยียวยาความเสียหาย และการได้รับคำอธิบายที่เข้าใจได้ และองค์กร World Justice Project ได้มีการจัดประชุม The World Justice Forum 2022 ซึ่งมีประเด็นหารือหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการหารือในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการนำเทคโนโลยี เช่น Data, Evidence Based มาใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

- นิยามของคำว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น HiiL เสนอว่าการที่จะทำความเข้าใจคนในความต้องการเรื่องความยุติธรรมและเชื่อมประสานให้หน่วยงานที่จะช่วยปลดเปลื้องความทุกข์เพื่อตอบสนองความต้องการของคนด้านกระบวนการยุติธรรม

- ทิศทางในการพูดคุยเรื่องการสร้างกระบวนการยุติธรรมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Justice) ประกอบด้วย สร้างอย่างไรให้ยั่งยืนและไปในทิศทางเดียวกัน จะวัดผลอย่างไร และตัวอย่างความสำเร็จเป็นอย่างไร ถอดบทเรียนได้อย่างไรบ้าง โดยอาจพิจารณาตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ที่สามารถเปลี่ยนบริบทกระบวนการยุติธรรมเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น (Game Changer) 7 รูปแบบ ดังนี้ 1) การบริการด้านความยุติธรรมชุมชน (Community Justice Services) 2) สัญญาและเอกสารทางกฎหมายที่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน (User Friendly Contracts and other Legal Documents) 3) แพลตฟอร์มบรรเทาข้อพิพาทแบบเบ็ดเสร็จ (One-stop Dispute Resolution Platforms) 4) ศาลที่มุ่งแก้ปัญหาสำหรับคดีอาญา (Problem-solving Courts for Criminal Cases) 5) ระบบที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะที่จำเป็น (Claiming services to help people access vital public services) 6) แอปพลิเคชันป้องกันจากความรุนแรง การลักทรัพย์ และการฉ้อโกง (Prevention Services via apps to ensure safety from violence, theft and fraud) 7) บริการออนไลน์แก้ปัญหาความยุติธรรมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ (Online information and follow-up services that solve justice problems fairly and effectively)

6. เวทีสัมมนาหัวข้อ “การรับมือเมื่อโลกต้องเผชิญกับอาชญากรรมไซเบอร์”

เป็นเวที (ห้องคู่ขนาน) ของมหาวิทยาลัยรังสิต โดยมีวิทยากรซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์มาร่วมให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันภัยอาชญากรรมไซเบอร์ ประกอบด้วย Mr. Alexandru Caciuloiu Programme Coordinator (cybercrime), UNODC ดร.ปริญญา หอมเอนก ตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พลตำรวจตรี นิเวศน์ อาภาวศิน ตำแหน่งผู้บังคับการตรวจสอบและวิเคราะห์อาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร้อยตำรวจเอก เขมชาติ ประกายหงส์มณี ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีการค้ามนุษย์และคดียาเสพติด กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) โดยมี รองศาสตราจารย์พันตำรวจโท ดร.กฤษณพงค์ พูตระกูล คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิตเป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

• ในรอบ 2-3 ปีที่ผ่านมา สถิติด้าน Cybercrime มีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ การหลอกลวงทางเพศ Sextortion and Romance scams และการฉ้อโกงและหลอกลวง จากสถิติ UN Cybercrime ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกักตัวช่วง Covid 19 สถานการณ์อาชญากรรมไซเบอร์ที่เพิ่มขึ้นหลัก ๆ จะเป็นเรื่องการฉ้อโกงรูปแบบต่าง ๆ คือ การเรียกค่าไถ่ทางระบบคอมพิวเตอร์ โดยจ่ายเงินคริปโทเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) หรือสกุลดิจิทัลเพื่อแลกกับรหัสปลดล็อก เป็นปัญหาใหญ่ระดับโลกที่มีการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศต่าง ๆ กลุ่มที่ตกเป็นเหยื่อมีทั้งบริษัทเอกชน โรงพยาบาล หรือแม้กระทั่งระบบขนส่งมวลชน ประเทศไทยรับผลกระทบอยู่ในอันดับต้น ๆ

มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในอนาคต อาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่พบมาก คือ การหลอกลวงโดยใช้ E-mail ปลอมของผู้บริหารระดับสูง เพื่อสร้างความสัมพันธ์หาฐานลูกค้า และหลอกลวงเงินไม่ต่ำกว่า 10-20 ล้านขึ้นไป อาชญากรรมที่แสวงหาผลประโยชน์ผ่านเว็บมืด หรือ Dark web ที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านเครือข่ายส่วนตัวเสมือน (Virtual Private Network: VPN) สำหรับแนวโน้มสถิติด้านนี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อมูล UNODC ปี 2020 ได้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มอาชญากรใช้เว็บมืดเพื่อซื้อของผิดกฎหมาย และเผยแพร่สื่อออนไลน์ที่ผิดกฎหมายต่าง ๆ การหลอกลวงในรูปแบบ MarketPlace มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มี Platform ที่คล้ายกับการซื้อสินค้าผ่าน Lazada หรือ Shopee โดยใช้สกุลเงินดิจิทัลซื้อ จากสถิติใช้บิตคอยน์มากที่สุด ต่อมาทาง UN ได้พยายามออกกฎระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ Crytocurrency เพื่อให้มีผลบังคับใช้อย่างรัดกุมมากขึ้น

การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ จากการสำรวจ Global 2022 สอดคล้องกับ UN ว่าคดี Cybercrime เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบด้านนี้มีไม่เพียงพอ Cybersecurity Culture ความรู้ของคนที่ถูกหลอกหรือตกเป็นเหยื่อก็มีไม่มากพอ คาดการณ์ว่าประเทศไทยน่าจะยังไม่มีการเตรียมการป้องกันด้าน cybercrime ช่องโหว่ในการเกิดปัญหาอาชญากรรมของประเทศไทย คือ การโพสแชร์รูปภาพ ข้อความ การระบุชื่อที่อยู่ E-mail เบอร์โทรศัพท์ เพราะข้อมูลสามารถถูกดึงไปได้เพียงแค่กรอกข้อมูลในบริการแอพพลิเคชันต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการใช้บัตรเครดิต เดบิท ก็สามารถโดนแฮกข้อมูลได้ อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ คือ การนำข้อมูลไปเผยแพร่เพื่อให้เกิดความอับอาย ซึ่งการป้องกันยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประเทศไทยกำลังถูกภัยทางไซเบอร์โจมตีในหลากหลายรูปแบบ โดยมีทั้งวิธีการป้อนข้อมูลให้เกิดความแตกแยกกันเองภายในชาติ จึงต้องมีกระบวนการเร่งด่วนในการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันการถูกหลอกลวง ปัญหาการถูกโจมตีทางไซเบอร์ไม่ได้เป็นเรื่องของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งเรื่องคนและกระบวนการ ดังนั้น จึงต้องสร้างความตระหนักรู้และสร้างทักษะที่ดีในการปกป้องตนเอง นอกจากนี้ ควรเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย และให้ความสำคัญในการแบ่งปันข้อมูลเพื่อรับมือกับปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์

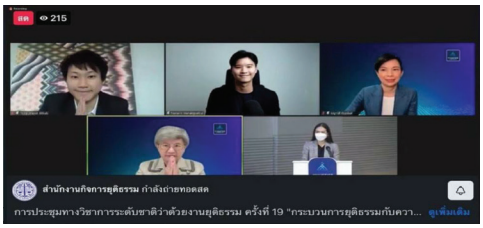
• สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้จัดทำเว็บไซต์ Hightechcrime.org เพื่อให้ความรู้กับประชาชน โดยมีเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ภัยออนไลน์ใกล้ตัว ข่าวปลอม (Fake News) การละเมิดทางเพศ การหลอกลวงทางการเงิน นอกจากนี้ ได้มีการเปิดเว็บไซต์ Thaipoliceonlineเพื่อรับแจ้งความออนไลน์ โดยสถิติการรับแจ้งตั้งแต่ 1-28 มีนาคม พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมามีจำนวน 7,681 คดี มีการจับกุมคดีหลัก ๆ คือ คดีหลอกลวงออนไลน์ด้านการเงิน 4,436 คดี คดีหลอกลวงขายสินค้าออนไลน์/ผิดกฎหมาย 3,854 คดี คดีข่าวปลอม 89 คดี คดีละเมิดทางเพศเด็กและสตรี 17 คดี และคดีอื่น ๆ 231 คดี สำหรับรูปแบบภัยคุกคามไซเบอร์ใกล้ตัวอันดับแรกเป็นเรื่องการเงิน เช่น กรณีมีเงินรั่วไหลจากบัญชีธนาคาร สาเหตุเกิดจากการโดนขโมยข้อมูล 3 ตัวเลขหลังบัตรเครดิตจากการทำธุรกรรมบนออนไลน์ หรือการรู้เท่า

ไม่ถึงการณ์ในการจ่ายเงินผ่านบัตร และคนร้ายทราบตัวเลขดังกล่าว ทำให้คนร้ายสามารถชุ่มหาบัตรเครดิต และใช้ทำธุรกรรมทางการเงินได้ ซึ่งแนวทางในการป้องกัน คือ การให้ความรู้เวลาที่จะติดตั้งแอพพลิเคชันและอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลเท่าที่จำเป็น และตั้งค่าการใช้งานเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่จำเป็น และหลีกเลี่ยงการทำธุรกรรมเมื่อใช้สัญญาณ Public Wifi ในส่วนการพัฒนาบุคลากรเพื่อรับมือกับปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์ ได้มีการส่งเสริมความรู้พื้นฐานด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนางานสืบสวนด้าน Cyber Security โดยกำหนดให้มีการฝึกอบรมภายใน และดำเนินการอบรมออนไลน์ให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั่วประเทศ มีการมอบทุน ก.พ. เพื่อให้เจ้าหน้าที่เพื่ออบรมหลักสูตรระยะสั้น เสริมความรู้ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กร/หน่วยงานระหว่างประเทศ

- จากข้อมูลการสำรวจ พบว่า เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 12-17 ปี ของไทยประมาณร้อยละ 50 สามารถเข้าถึง internet ได้อย่างอิสระโดยไม่มีผู้ใหญ่ดูแล และประมาณร้อยละ 9 หรือ 400,000 คน ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไซเบอร์ โดยเหยื่อส่วนใหญ่เป็นชาย อายุ 13-15 ปี และเมื่อพิจารณาสถิติทุกปีพบว่า อายุจะยิ่งน้อยลงจนไปถึงระดับอนุบาล ซึ่งผู้กระทำผิดมักเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเหยื่อโดยจะมีการครอบครองสื่อลามกเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ผลกระทบจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนำไปสู่การ Cyber Bullying สำหรับความท้าทายในการรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นกับเหยื่อที่เป็นเด็กและเยาวชนพบว่า การสืบสวนอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้น ในกลุ่มเสี่ยงที่เป็นเด็กและเยาวชนต้องระบุตัวตนของเหยื่อให้ได้เพื่อนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำผิด แต่เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวยังมีจำนวนน้อย และต้องอาศัยความร่วมมือในหลากหลายหน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญในการจับกุมผู้กระทำผิด (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์) ประกอบกับยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ปัจจุบันงานในเชิงป้องกันจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการควบคุมของผู้ปกครองในการเข้าถึง internet ของเด็กและเยาวชน ต้องมีการจำกัดระยะเวลาจำกัดประเภทเนื้อหาที่เด็กและเยาวชนจะเข้าไปใช้งาน สำหรับมาตรการอื่น ๆ มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีการหานวัตกรรมตรวจจับการส่งต่อสื่อลามกอนาจารเด็กหรือการตรวจคำที่ใช้ในกลุ่มเฉพาะของอาชญากร โดยมีความร่วมมือกับหน่วยงานในประเทศอังกฤษเพื่อหามาตรการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อ

▣ วันที่ 31 มีนาคม 2565

7. เวทีสัมมนาหัวข้อ “เศรษฐกิจดิจิทัลทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมไม่ตกขบวน”

เป็นเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ มุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ นางสาวรื่นวดี สุวรรณมงคล เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ดร.ชญาวดี ชัยอนันต์ ผู้อำนวยการอาวุโส ธนาคารแห่งประเทศไทย นายจิรายุส ทรัพย์ศรีโสภา ผู้ก่อตั้งบริษัท บิทคับ ออนไลน์ โดยมี นายนครินทร์ วนกิจไพบูลย์ คอลัมนิสต์ และบรรณาธิการบริหาร THE STANDARD เป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปประเด็นสาระสำคัญ ดังนี้

• ในมิติเรื่องเศรษฐกิจดิจิทัลต้องนึกถึง Cross Border ที่จะต้องมีการหารือร่วมกันของผู้ที่มีส่วนร่วม ทั้งผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญเพื่อให้ภาคเอกชนเกิดประโยชน์สูงสุด เศรษฐกิจดิจิทัลเป็นสิ่งที่อาจมองเห็นไม่ชัดในกระบวนการยุติธรรม แต่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิด เรียกว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เช่น White collar crime, Dark web การเป็นช่องทางในการฟอกเงิน ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการเพื่อคุ้มครองประชาชนบางกรณีอาจจะต้องมีการกำกับดูแล ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดภาระกับผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายว่า การทำให้ธุรกิจสินทรัพย์จะต้องเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ ได้มีการประสานความร่วมมือกับตำรวจสอบสวนกลาง กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สำนักงาน ป.ป.ส. และกรมสอบสวนคดีพิเศษ รวมถึงได้มีการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล big data เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีการนำ AI เข้ามามีบทบาท แต่หัวใจสำคัญทุกหน่วยงานจะต้องร่วมมือกันผู้ลงทุนจะต้องเข้าใจผลิตภัณฑ์และจะต้องหมั่นศึกษาเรื่องระบบเทคโนโลยีสามารถสนเทศ หรือ Technology Literacy ให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการออกกฎ กติกา ที่ต้องยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

• เศรษฐกิจดิจิทัล คือ เศรษฐกิจที่ถูกขับเคลื่อนด้วยดิจิทัล เป็นการทำธุรกรรมได้อย่างไร้พรมแดนและรวดเร็ว ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลภาพรวมของระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ “เสมือนราวกันตก” ได้มีการเตรียมความพร้อมในฐานะ Regulator ทั้งในเรื่องของการพัฒนานวัตกรรมเพื่อช่วยให้ประชาชนทำธุรกิจได้สะดวกขึ้น อย่างไรก็ตาม ธนาคารฯ มีนโยบายไม่สนับสนุนให้มีการนำสินทรัพย์ดิจิทัลมาซื้อขายแลกเปลี่ยนในวงกว้าง เพราะเป็นเรื่องที่มีความเสี่ยงสูง และไม่มั่นใจว่าประชาชนจะได้รับการดูแลและได้รับความปลอดภัยอย่างแท้จริง เนื่องจากมีความเสี่ยงในการดูแลเสถียรภาพ และอาจจะเกิดผลกระทบต่อประชาชนบางกลุ่ม เช่น อาชญากรรมไซเบอร์ การฟอกเงิน ซึ่งเป็นความท้าทายที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับสถาบันการเงินเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ทางธนาคารฯ ได้พยายามที่จะปรับเกณฑ์การกำกับดูแลความเสี่ยงในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง บางกรณีมีปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากติดข้อกฎหมาย และกระบวนการปรับปรุงกฎหมายต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการ

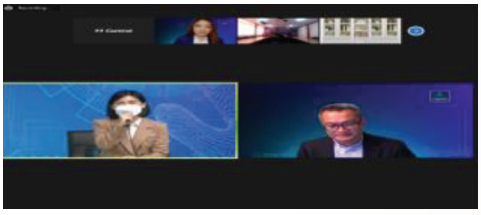
• แนวโน้มระบบเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลแห่งโลกอนาคต มีการคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจดิจิทัล

ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า จะกลายมาเป็นระบบเศรษฐกิจหลักและเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งที่ประเทศไทยขาดดุลมากที่สุด คือ ประเทศไทยมีประชาชนที่ใช้เทคโนโลยีมากที่สุด แต่เทคโนโลยีที่ใช้ล้วนเป็นเทคโนโลยีของต่างประเทศ โดยที่ประเทศไทยกลับแทบไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี อย่างไรก็ดี ในอนาคตควรจะกำหนดเป้าหมายในการเป็น Digital Hub ของอาเซียน เพื่อให้สามารถหลุดพ้นจากกรอบของกับดักรายได้ปานกลาง และช่วยให้มีกระแสเงินหมุนเวียนเข้ามาในประเทศ จากสถิติที่ผ่านมาพบว่า ในช่วงปี ค.ศ. 2020-2021 กลับไม่ค่อยมี Start-up ใหม่เกิดขึ้น ดังนั้น ในอนาคตจึงต้องมีการสนับสนุนให้มี National Champion ให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้นำเงินมาพัฒนาประเทศไทยและส่งเสริมให้กลายเป็น Digital Hub ของอาเซียนให้ได้ในช่วงที่เกิดสถานการณ์ Covid-19 โลกได้มีการแบ่งแยกออกเป็น 2 ด้าน อีกด้านหนึ่งมองว่าเป็นช่วงเวลาวิกฤตที่ทรมานต้องไล่พนักงานออก ต้องตัดราคาเพื่อความอยู่รอด แต่ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดด ประเทศในแถบอาเซียนมี Internet user เพิ่มขึ้นมากว่า 60 ล้านคน จาก 280 ล้านคน ซึ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ล้วนเป็น Digital Consumer ทำให้เงินมีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากกระเป๋าเดิม จึงต้องมีการพิจารณาให้เห็นว่า ในอนาคตเงินจะเปลี่ยนไปในรูปแบบใด ประเทศไทยจะต้องวางแนวทางเพื่อเตรียมพร้อมรับกับเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงไป หากประเทศไทยสามารถดำเนินเศรษฐกิจไปในทิศทางที่ถูกต้อง ก็จะสามารถสร้างผลกำไรได้จากรูปแบบของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ ในการดำเนินการวางโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ต้องมีการร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ เช่น ภาคเอกชนก็ต้องมีการพัฒนาเรื่อง Augmented Reality, Metaverse, Internet from the sky (Internet 3 dimensions), Blockchain, Cryptocurrency, AI สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถพัฒนาไปได้ และในอนาคตประชาชนสามารถทำงานที่ไหนก็ได้ และปัจจุบันมีสิ่งที่ประชาชนมองไม่เห็น คือ Blockchain ดังนั้น การจะระบุตัวตนได้ในอนาคต คือ Avatar ที่เก็บอยู่ใน Blockchain แต่ปัจจุบันสิ่งที่ระบุตัวตนได้ คือ E-mail ดังนั้น ในส่วนของภาครัฐจะต้องหาจุดกึ่งกลาง และทำให้กฎต่าง ๆ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- บทบาทของเศรษฐกิจดิจิทัลที่กระทบต่อหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมพบว่า ปัจจุบันยังคงมีการสื่อสารที่ผิดพลาดหรือขาดความเข้าใจ บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่มีกฎระเบียบหรือกติกามาควบคุม เกิดช่องโหว่ทางกฎหมาย ดังนั้น สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการ คือ การสนับสนุนและการจัดการในลักษณะของการประสานความร่วมมือกัน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องไปพิจารณาต่อไป ได้แก่ 1) เรื่องกฎหมายที่ใช้กำกับดูแล สถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จะทำอย่างไรให้กฎหมายที่บังคับใช้อยู่สามารถรองรับและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เครื่องมือประเมินผลกระทบทางกฎหมาย (RIA) มีความสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว

2) การบังคับใช้กฎหมาย มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการทำงานมากขึ้น ส่งผลให้ข้อมูลต่าง ๆ มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บางข้อมูลได้ถูกนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานและบางข้อมูลเกิดการสูญหายอย่างรวดเร็ว เกิดกลุ่มมิจฉาชีพที่มีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการปลอมแปลงข้อมูลและส่งผลให้เกิดความเสียหายต่าง ๆ ทำให้การติดตามและการป้องกันกระทำได้ยากขึ้น และ 3) จะทำอย่างไรให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้บังคับใช้กฎหมาย มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการสื่อสาร จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. เวทีสัมมนาหัวข้อ “การมองอนาคตแบบ Futurist เพื่อสร้างความยั่งยืนของประเทศ”

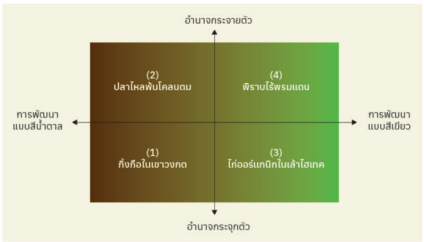
โดยจะเป็นการแบ่งปันความรู้จากวิทยากรซึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องของอนาคตศึกษา โดยได้มีการอธิบายถึงการนำเครื่องมือการมองอนาคตมาใช้ในการออกแบบฉากทัศน์ ได้แก่ นางสาววิพัตรา โตเต็มโชคชัยการ นักวิจัยด้านการคาดการณ์อนาคต ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา (Future Tales Lab by MQDC) และรองศาสตราจารย์ ดร. อภิวัฒน์ รัตนวราหะ อาจารย์ประจำภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี นางสาวพิชญาภา ศรีบัว ศูนย์พยากรณ์สถานการณ์อาชญากรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม เป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

- แนวคิดของ Futurist หรืออนาคตศึกษา มีเครื่องมือที่สำคัญ คือ Foresight (การคาดการณ์อนาคต) เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ อธิบายอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับภาพอนาคตต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจในปัจจุบัน ทั้งการเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้น และการออกแบบอนาคตที่พึงประสงค์ ซึ่งกระบวนการ Foresight ประกอบไปด้วยการใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะในการใช้จินตนาการ เพื่อนำไปสู่การสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และใช้การบูรณาการของศาสตร์แต่ละแขนง เพื่อทำให้เกิดภาพอนาคต (Futures) ที่สามารถเกิดขึ้นได้
- Forecast (พยากรณ์) และ Foresight (คาดการณ์อนาคต) ล้วนเป็นกระบวนการที่มีการพิจารณาถึงเหตุการณ์หรือสถิติที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน โดยเมื่อมองถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การ Forecast จะทำให้เกิดภาพอนาคตขึ้นมา 1 ภาพ แต่การ Foresight จะเป็นกระบวนการที่ทำให้เห็นภาพอนาคตที่มีมากกว่า 1 ภาพ (Alternative Futures) ผ่าการวิเคราะห์แนวโน้มและสัญญาณที่เกิดขึ้นในเชิงลึก นำไปสู่การทำให้เห็นถึงภาพอนาคตที่เลวร้ายที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างกลยุทธ์และนโยบายเพื่อป้องกันภาพดังกล่าว และภาพอนาคตที่ดีที่สุดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างกลยุทธ์เพื่อทำให้เกิดภาพดังกล่าว รวมถึงภาพอนาคตที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น

• ศูนย์วิจัยอนาคตศึกษา (Future Tales Lab by MQDC) ได้ทำการศึกษาผ่านโครงการวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงภาพอนาคตต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยใช้แนวคิด What If...? ซึ่งเป็นกระบวนการคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะส่งผลให้เกิดอะไรขึ้นในอนาคต ได้แก่ 1) โครงการวิจัยหัวข้อ Future and Beyond : Navigating Thailand Toward 2030 ได้มองอนาคตของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2030 2) โครงการวิจัยหัวข้อ Future of Urbanisation Scenarios : Greater Bangkok ที่ใช้การสำรวจเชิงลึก (Horizon Scanning) ของเหตุการณ์และแนวโน้มในปัจจุบันในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อทำให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ (Megatrends) และ 3) โครงการวิจัยหัวข้อ How the World Evolves From 2022-2060 ได้แบ่งภาพอนาคตในแต่ละทศวรรษ ตั้งแต่ช่วงปี 2022-2060 ซึ่งมีแนวโน้มของการเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่

• ปัจจัยการขับเคลื่อนที่สำคัญในการใช้จินตนาการภาพอนาคตทางเลือกหรือฉากทัศน์ของประเทศไทยในอีก 20 ปีข้างหน้ามี 2 ประการ โดยมีสองปัจจัย ซึ่งแต่ละปัจจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ในลักษณะขั้วที่ตรงข้ามกัน ดังนี้

ฉากทัศน์อนาคตประเทศไทย พ.ศ. 2585

<u>ปัจจัยที่หนึ่ง</u> รูปแบบการเติบโตและพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีขั้วหนึ่งคือ การเติบโตแบบสีน้ำตาล (brown growth) เน้นการผลิตและบริโภคที่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและมักนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่ม (แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา) อีกขั้วหนึ่งของแกนเป็นการเติบโตแบบสีเขียว (green growth) มุ่งเน้นการผลิตที่เพิ่มมูลค่าการผลิต และการบริโภคไปพร้อมกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรให้เหลือน้อยที่สุด โดยมุ่งหวังว่าในที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาแบบฟื้นฟูและทั่วถึง

<u>ปัจจัยที่สอง</u> รูปแบบอำนาจทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและการเมืองที่ใช้ในการครอบครอง ควบคุม และจัดสรรทรัพยากร รวมถึงการเก็บเกี่ยวและสะสมมูลค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยรูปแบบเครือข่ายอำนาจเหนือทรัพยากรแบ่งออกเป็น 2 ขั้วหลัก คือ แบบกระจุกและรวมศูนย์ (Centralized) และแบบกระจาย (Dispersed) โดยในแบบกระจายยังสามารถแบ่งเป็นแบบแยกศูนย์ (Decentralized) และแบบกระจายศูนย์ (Distributed)

• ฉากทัศน์ (Scenario) หรือภาพอนาคตทางเลือกของประเทศไทย พ.ศ. 2585 จะเป็นในรูปแบบการเติบโตทางเศรษฐกิจ สีน้ำตาล หรือสีเขียว (ตามหัวข้อด้านบน) ได้แบ่งออกเป็น 4 ภาพ ได้แก่ **1) กิ้งก่าในเขาวงกต** : อนาคตของประเทศไทยที่มีภาพแทบไม่ต่างจากปัจจุบันและอาจแย่ลง ไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียนได้ การบริโภคและการผลิตไม่ยั่งยืนและไม่เป็นธรรม ในขณะที่โครงสร้างอำนาจเหนือ

ทรัพยากรก็ยังคงกระจุกตัวเช่นเดิม คณาธิปไตยรวมศูนย์ ต่างชาติเป็นเจ้าของแพลตฟอร์ม ความเหลื่อมล้ำสูงขึ้นมีความเสี่ยงเชิงระบบสูงมากทั้งระดับปัจเจกและระดับประเทศ **2) ปลาไหลพ้นโคลนตม :** ภาพอนาคตที่ประเทศไทยมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ การเมืองท้องถิ่นและเครือข่ายมีความสำคัญมากขึ้น แต่ยังไม่ไปถึงการสร้างเครือข่ายที่นำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียน ความเสี่ยงเชิงระบบลดลง แต่เศรษฐกิจเจริญเติบโตไม่มาก **3) ไก่ออร์แกนิกในเล้าไฮเทค** : คือภาพอนาคตที่ประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต และการบริโภคให้มีความยั่งยืนมากขึ้นได้ด้วยการลงทุนขนาดใหญ่ของภาคเอกชน แต่โครงสร้างอำนาจเหนือทรัพยากรยังคงกระจุกตัวอยู่กับกลุ่มทุนและชนชั้นนำ เป็นเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี คณาธิปไตยรวมศูนย์สีเขียว และ **4) พิราบไร้พรมแดน** : เป็นภาพอนาคตที่ประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็นเศรษฐกิจสีเขียวและหมุนเวียนอย่างเต็มตัว การผลิต และการบริโภคมีความยั่งยืน การเมืองสีเขียว ด้วยระบบอภิบาล มีเครือข่าย (Network governance) อีกทั้งอำนาจเหนือทรัพยากรได้กระจายสู่ชุมชน และประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เส้นทางอนาคตประเทศไทย มีความเป็นไปได้บนทาง 4 แพร่ง คือ

ทางที่ 1 โคกนาฏกรรมไทย : อำนาจและทรัพยากรยังกระจุกตัวเช่นเดิม คนทุกกลุ่มได้รับผลกระทบจากภูมิรัฐศาสตร์ Geopolitics

ทางที่ 2 กระจายก่อนเขียว : กระจายอำนาจครั้งใหญ่ไปสู่ท้องถิ่น เครือข่ายรัฐ

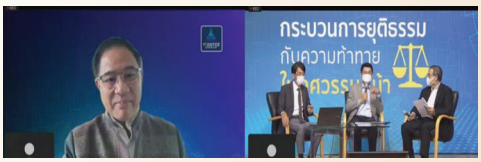
ทางที่ 3 เขียวแล้วกระจาย : นโยบาย The Thai Green New Deal การก่อตั้งพรรคกรีน

ทางที่ 4 ไทยภิวัฒน์ : การปฏิรูประบบราชการทุกด้านทุกระดับ การปฏิรูประบบสวัสดิการพื้นฐาน

- หากพิจารณาในมุมของความยุติธรรมในประเทศไทยจะพบว่า มีความท้าทายอยู่ 3 เรื่อง คือ 1) โลกรวน เช่น ความเป็นธรรมทางภูมิอากาศ (Climate justice) 2) เทคโนโลยีพลิกผัน เช่น กฎหมายและนโยบายรองรับความผิดสำหรับยานยนต์ไร้คนขับ 3) ความเหลื่อมล้ำ เช่น การจัดสรรทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป (Distrubutive justice) ซึ่งส่งผลให้ความยุติธรรมและนโยบายต้องเปลี่ยนไปอย่างแน่นอน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ประเทศไทยมีฉากทัศน์ที่พึงประสงค์ ได้แก่ การจัดเสวนาประชาคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกติกาเดิมและสร้างกติกาใหม่ (Deliberation and Regeneration) ตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับประเทศ การให้ทุกกลุ่มชนชั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงดิจิทัลซึ่งเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐาน

9. เวทีสัมมนาหัวข้อ “ทำอย่างไรให้กระบวนการยุติธรรมทันต่อโลกสมัยใหม่”

โดยเป็นเวทีของบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สื่อสารมวลชน และภาคเอกชน เพื่อมาร่วมแชร์ประสบการณ์ และให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ได้แก่ นายกลินท์ สารสิน ประธานอาวุโส หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย รองศาสตราจารย์ ดร. เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ ผู้อำนวยการใหญ่ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปริญญา เทวานฤมิตรกุล คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีนายไพศาล มังกรไชยา ผู้จัดรายการวิทยุอิสระในเครือวิทยุ อสมท เป็นผู้ดำเนินรายการ สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

- การพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้ทันต่อโลกสมัยใหม่ได้ โดยในมิติการส่งเสริมประสิทธิภาพการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ มุมมองของเอกชน มีประเด็นที่หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมควรดำเนินการ ได้แก่ 1) การมีกฎหมายที่ทันสมัย 2) การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ 3) การพิจารณาคดี และ 4) การบังคับโทษตามกฎหมาย และหากจัดลำดับความสำคัญที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันทางการค้า คือ *การมีกฎหมายที่ทันสมัยและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ* โดยกฎหมายจะต้องไม่ซ้ำซ้อน ไม่สร้างภาระ ไม่เป็นช่องทางในการหาผลประโยชน์ และสามารถสนับสนุนและสร้างโอกาสในการลงทุนให้แก่นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ อาทิ การพัฒนากฎหมายการจัดเก็บภาษี กฎหมายรองรับการท่องเที่ยว และการโรงแรมกฎหมายเบื้องต้นสำหรับสตาร์ทอัพ (Start-up) และควรกำหนดเป็น Agenda based เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของกฎหมายให้มีความทันสมัย
- การสร้างความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประเด็นสำคัญที่สนับสนุนและส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นมี 4 ประเด็นหลัก

<u>ประเด็นแรก</u> เมื่อประชาชนไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ต่อให้ทำอย่างไรก็จะไม่เชื่อมั่น ดังนั้น สิ่งที่ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก คือ เรื่องของข้อมูลและความรู้ ในฐานะผู้แทนของสื่อมวลชน จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการให้ข้อมูล การให้ชุดความรู้ เพราะความรู้และข้อเท็จจริงเป็นสิ่งสำคัญต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม คำว่า “กระบวนการยุติธรรม” หากมองคำ 2 คำแยกกัน ได้แก่ 1) กระบวนการ 2) ยุติธรรม คำว่า ยุติธรรม เกิดการตัดสิน และใช้ความคิดเห็นในการพิจารณา แต่คำว่า กระบวนการ เป็นสิ่งที่จะให้ความรู้ได้ ดังนั้น ปัญหากระบวนการยุติธรรมปัจจุบัน คือ การสร้างความเชื่อมั่น ดังนั้น ความรู้และข้อเท็จจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

<u>ประเด็นที่สอง</u> กระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องของทุกคนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมทางสังคมจึงเป็น 2 คำที่เชื่อมโยงกัน หากเรารู้สึกไม่ได้รับความเชื่อมั่นทางกระบวนการยุติธรรมทางสังคม ก็จะส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

<u>ประเด็นที่สาม</u> การส่งต่องานระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นวิธีการ (Process) ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งเน้นสิ่งที่ประชาชนต้องการและ

ให้กระบวนการยุติธรรมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน เช่น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นต้น

ประเด็นที่สี่ การใช้ความรู้ใหม่ในการป้องกันอาชญากรรม อาชญากรรมรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น Cyber Crime มีความทันสมัยมาก อีกทั้งในปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก และการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย รูปแบบของอาชญากรรมจึงเปลี่ยนแปลงไป ส่วนที่สำคัญที่ต้องทราบและพิจารณาต่อไป คือ ผู้กระทำผิดรูปแบบการกระทำความผิด และเหยื่อ ในอดีตหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดกับเหยื่อไม่รู้จักกันจะเป็นอาชญากรรมประเภท วิ่งราวทรัพย์ ปล้น แต่ถ้าผู้กระทำผิดและเหยื่อรู้จักกันจะเป็นการยักยอกทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ แต่ในโลกสมัยใหม่ที่คนกระทำผิดหรือเหยื่อไม่รู้จักกันแต่ทำเหมือนรู้จักกันทางออนไลน์ ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมในรูปแบบใหม่ ๆ สื่อเป็นส่วนสำคัญที่สามารถช่วยสังคมได้มากในการป้องกันอาชญากรรมในอนาคต

- มิติการสร้างความเชื่อมั่นในเรื่องการพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิด เพื่อให้สังคมยอมรับ ควรพิจารณาว่าสังคมจะมีส่วนช่วยเหลือพวกเขาได้อย่างไร ที่จะให้คนกลุ่มนี้ออกมาจากเรือนจำและใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งปัญหาจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องได้รับการแก้ไข การหาทางออกร่วมกันว่าจะทำอย่างไรให้กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย พัฒนาอาชีพของผู้ที่อยู่ในเรือนจำหรือเยียวยาผู้พ้นโทษยังคงอยู่แม้ภายหลังจะออกจากเรือนจำแล้ว เนื่องจากผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำเป็นเวลายาวนาน อาจส่งผลต่อการปรับตัวภายหลังออกมาจากเรือนจำ และการปรับตัวเพื่อกลับเข้าสู่สังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญ 80% ของจำนวนผู้ต้องขังเป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดจะต้องหาปัจจัยที่ผลักดันให้คนกลุ่มนี้ไปใช้ยาเสพติด เช่น ปัญหาครอบครัว การคบเพื่อน แหล่งชุมชน จึงควรมองไปที่ต้นทางเพื่อนำไปสู่การป้องกันปัญหา โดยมองเรื่องที่สำคัญเร่งด่วนเป็น 2 ส่วน ได้แก่

สิ่งที่เร่งที่หนึ่ง คือ ก่อนเกิดอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรมโดยเน้นที่ความรวดเร็ว (Speed) และควรป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิด ทำอย่างไรไม่ให้เกิดปัญหาสังคม หรือปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม โดยสามารถใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการป้องกันอาชญากรรม เช่น การทำ Crime Mapping การติดตามการจัดให้มีสายตรวจหรือแนวคิดเชิงป้องกันที่สำคัญ คือ แนวคิดตำรวจชุมชนสัมพันธ์ มี Community Sense เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นต้น

สิ่งเร่งด่วนที่สอง คือ หลังเกิดอาชญากรรม การเยียวยา และการให้โอกาสผู้พ้นโทษจากเรือนจำทำอย่างไร จะกลับเข้าไปสู่สังคมได้อย่างปกติ

- กระบวนการยุติธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

ประเด็นที่ 1 สังคมไทยเข้าสู่ยุค Aged Society มีอัตราการเสียชีวิตมากกว่าอัตราการเกิดใหม่ ในปีที่ผ่านมา มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ถึงร้อยละ 20 ของประชากร การที่จะรักษาคนเก่งไว้ได้ จึงจำเป็นต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรม รวมถึงการเมืองที่เป็นธรรมด้วย

ประเด็นที่ 2 ความยุติธรรมในโลกยุค 5.0 ยุค 1.0 คือเกษตรกรรม 2.0 คืออุตสาหกรรม 3.0 คือคอมพิวเตอร์ Internet และในปัจจุบันอยู่ในยุค 4.0 คือ Smart phone การนำ Internet มาอยู่ในมือถือเป็นยุคแห่งการใช้ Socail Media ที่ทุกคนสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารได้ และเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง แต่ในขณะเดียวกันสามารถส่งผลให้เกิดอาชญากรรมรูปแบบใหม่ อาทิ อาชญากรรมไซเบอร์ Call Center นอกจากนี้ เป็นโอกาสที่กระบวนการยุติธรรมจะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้พัฒนากระบวนการยุติธรรม อาทิ การไต่สวนออนไลน์จะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมได้อีกทางหนึ่ง ในอนาคตยุค 5.0 ระบบ AI (Artificial Intelligence) จะเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

ประเด็นที่ 3 Global Warming กับ Climate Change การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม เกิดการแย่งชิงทรัพยากรอาจส่งผลให้เกิดอาชญากรรมมากขึ้น

- ประเด็นปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม คือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหา ควรผ่อนคลายและลดความเข้มงวดในประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การใช้ EM แทนการจำคุกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 และมาตรา 108 รวมถึงผู้บริสุทธิ์สามารถประกันตัวได้ โดยนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 มาตรา 29 วรรคสอง “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดกระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และมาตรา 29 วรรคสาม “การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี” มาบังคับใช้เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ อีกทั้ง ควรมีการพัฒนาการประเมินผลของกระบวนการยุติธรรมและกำหนดตัวชี้วัดโดยพิจารณากำหนดตัวชี้วัดจากจำนวนผู้ต้องขัง การสูญเสียทรัพยากรการขาดกำลังแรงงานเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล
- หน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม คือ สร้างความเป็นธรรมแบบสันติภาพ อีกทั้งต้องมีการจัดการด้านการเมืองและกระบวนการยุติธรรมที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมสามารถทำได้โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทำงานได้ง่ายขึ้น โดยการพัฒนาข้อมูลให้เป็นดิจิทัล ให้เกิดการส่งต่อและตรวจสอบข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว ปัจจุบันศาลมีการนำระบบการไต่สวนทางออนไลน์มาใช้ ในช่วงของการเกิดโรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมที่เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเสมอกัน นอกจากนี้ บทบาทของกระทรวงยุติธรรมจะต้องมีการบูรณาการแบบมีการประเมินผลและวัดผล รวมทั้งการส่งข้อมูลกลับไปที่ต้นทาง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ระยะเวลาในการพิจารณาคดี และความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรม

2) การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้และสนับสนุนกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

3) การนำระบบ AI เข้ามาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และใช้ในการ Update กฎหมายที่มีการแก้ไข ลดการซ้ำซ้อนกฎหมาย และสร้างการรับรู้กฎหมายของประชาชน

บทสรุป

จากประเด็นในเวทีการประชุมดังกล่าว พิจารณาแล้วเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมควรมีการกำหนดทิศทางการปรับตัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้สอดรับกับความท้าทายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยควรผลักดันให้เกิดการกำหนดนโยบายด้านกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และประเทศได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ จำเป็นต้องมีการปรับตัวและพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ

1. การผลักดันให้มีการทบทวนความจำเป็นและความเหมาะสมของกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยหรือกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศรวมไปถึงการออกกฎหมายให้รองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

2. การมองภาพกระบวนการยุติธรรมไทยและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Furture of Justice) โดยการนำแนวคิดในการสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตมาใช้ เพื่อกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านกระบวนการยุติธรรม อาทิ การพัฒนาแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติหรือแผนยุทธศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม โดยการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการทำงานและการให้บริการประชาชน เพื่อลดการทำงานของบุคลากรและประหยัดทรัพยากรด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้เกิดการรวบรวมพยานหลักฐานและมีการสื่อสารที่ชัดเจนเปิดเผย ซึ่งจะส่งผลให้สังคมเกิดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ ในการจัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรมควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานสอดรับกับการปรับตัวต่อความท้ายทายจากเทคโนโลยีในโลกยุคดิจิทัลที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในอนาคต

4. การเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมถึงช่องทางการเข้าถึงและสิทธิตามกฎหมายเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และได้รับการอำนวยความยุติธรรมอย่างเป็นธรรม ครอบคลุมและทั่วถึง

ทั้งนี้ รายงานสรุปผลการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 19 (The 19th the National Symposium on Justice Administration) ภายใต้หัวข้อ “กระบวนการยุติธรรมกับความท้ายทายในทศวรรษหน้า” จะมีการนำไปเผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ ของสำนักงานกิจการยุติธรรม ประกอบด้วย เว็บไซต์ Facebook รวมถึง วารสารกระบวนการยุติธรรม (Journal of Justice System) ซึ่งปัจจุบันได้รับการรับรองคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่มที่ 1 (TCI 1)

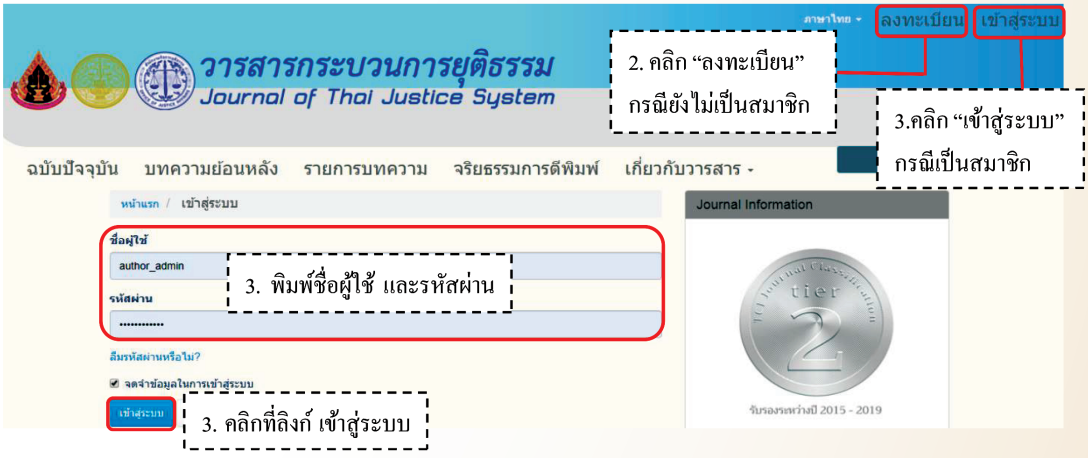
ขั้นตอนการส่งบทความ (Submission)

ขั้นตอนที่ 1 : การเข้าสู่ระบบวารสาร

1. เข้าสู่หน้าเว็บไซต์วารสารกระบวนการยุติธรรม URL : https://www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS/

2. สมัครสมาชิก (Register) กรณีที่ยังไม่เคยเป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรม ให้คลิกที่ปุ่ม **"ลงทะเบียน"** และสร้างข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อผู้ใช้, Email, รหัสผ่าน รายละเอียดต่าง ๆ ที่แสดงในระบบ และยืนยันตัวตนผ่าน Link ที่ระบบส่งไปยัง Email ของท่าน

3. กรณีที่เป็นสมาชิกของวารสารกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ให้พิมพ์ ชื่อผู้ใช้ และรหัสผ่าน จากนั้นคลิกที่ปุ่ม เข้าสู่ระบบ

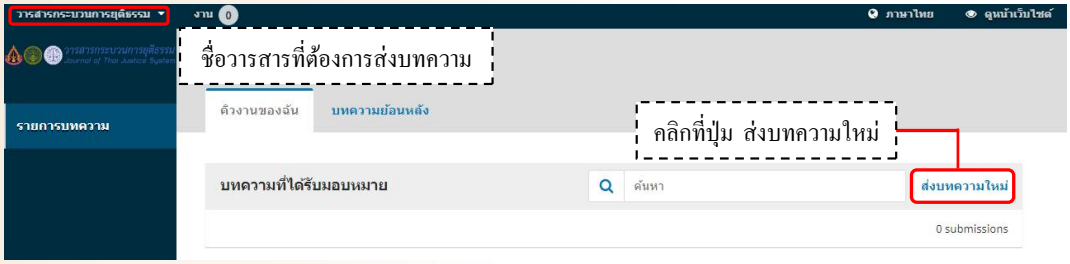
ขั้นตอนที่ 2 : เข้าหน้า Dashboard

เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วชื่อผู้ใช้จะแสดงที่มุมบนด้านขวาของเว็บไซต์ผู้ส่งบทความ คลิกที่ชื่อผู้ใช้ และคลิก แดชบอร์ด

ขั้นตอนที่ 3 : เข้าสู่กระบวนการส่งบทความ (Submission)

ระบบจะนำเข้าสู่หน้าของผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) คลิกที่ปุ่ม ส่งบทความใหม่

จากนั้นดำเนินการตามกระบวนการส่งบทความ 5 ขั้นตอน ดังนี้

Step 1 : เริ่มต้น

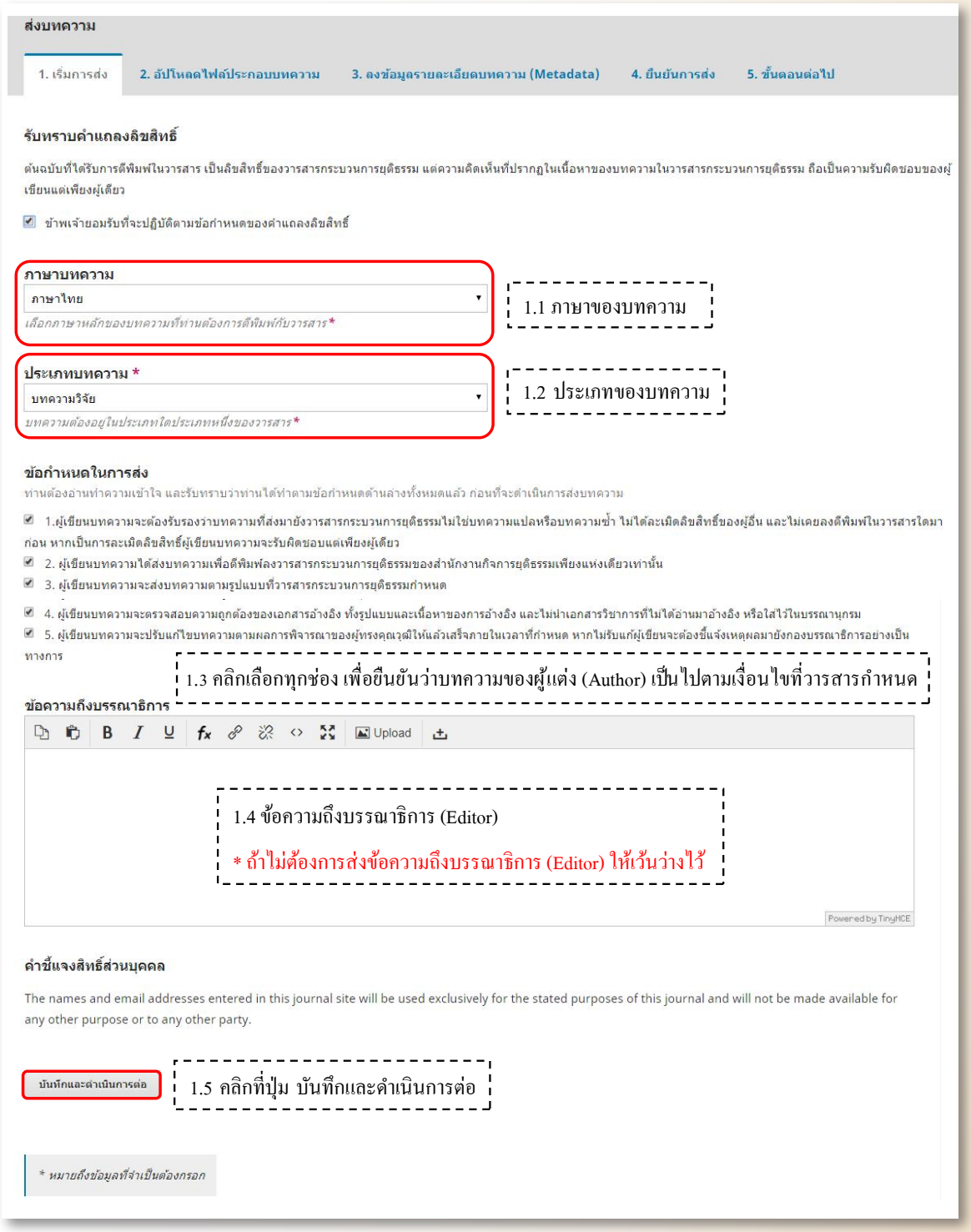
1.1 ภาษาของบทความที่จะส่งตีพิมพ์ เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.2 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

1.3 ผู้เขียนบทความ/ผู้แต่ง (Author) จะต้องอ่านข้อกำหนดในการส่งบทความ และคลิกยอมรับทุกข้อกำหนด เพื่อยืนยันว่าท่านทำตามเงื่อนไขที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด

1.4 หากผู้แต่ง (Author) ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้กรอกข้อความในกล่องข้อความ ถึงบรรณาธิการ โดยข้อความที่ส่งถึงบรรณาธิการจะไม่ถูกเผยแพร่และใช้ในวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการตีพิมพ์บทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ เพื่อไปยังกระบวนการถัดไป

ส่งบทความ

1. เริ่มการส่ง | 2. อัปโหลดไฟล์ประกอบบทความ | 3. ลงข้อมูลรายละเอียดบทความ (Metadata) | 4. ยืนยันการส่ง | 5. ขั้นตอนต่อไป

รับทราบคำแถลงลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร เป็นลิขสิทธิ์ของวารสารกระบวนการยุติธรรม แต่ความคิดเห็นที่ปรากฏในเนื้อหาของบทความในวารสารกระบวนการยุติธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

☑ ข้าพเจ้ายอมรับที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของคำแถลงลิขสิทธิ์

ภาษาบทความ

ภาษาไทย

*เลือกภาษาหลักของบทความที่ท่านต้องการตีพิมพ์กับวารสาร**

1.1 ภาษาของบทความ

ประเภทบทความ *

บทความวิจัย

*บทความต้องอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งของวารสาร**

1.2 ประเภทของบทความ

ข้อกำหนดในการส่ง

ท่านต้องอ่านทำความเข้าใจ และรับทราบว่าท่านได้ทำตามข้อกำหนดด้านล่างทั้งหมดแล้ว ก่อนที่จะดำเนินการส่งบทความ

☑ 1.ผู้เขียนบทความจะต้องรับรองว่าบทความที่ส่งมายังวารสารกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่บทความแปลหรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้เขียนบทความจะรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

☑ 2. ผู้เขียนบทความได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรมของสำนักงานกิจการยุติธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

☑ 3. ผู้เขียนบทความจะส่งบทความตามรูปแบบที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนด

☑ 4. ผู้เขียนบทความจะตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิง ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของการอ้างอิง และไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในบรรณานุกรม

☑ 5. ผู้เขียนบทความจะปรับแก้ไขบทความตามผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่รับแก้ผู้เขียนจะต้องชี้แจงเหตุผลมายังกองบรรณาธิการอย่างเป็นทางการ

1.3 คลิกเลือกทุกช่อง เพื่อยืนยันว่าบทความของผู้แต่ง (Author) เป็นไปตามเงื่อนไขที่วารสารกำหนด

ข้อความถึงบรรณาธิการ

Upload

1.4 ข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor)

* ถ้าไม่ต้องการส่งข้อความถึงบรรณาธิการ (Editor) ให้เว้นว่างไว้

Powered by TinyMCE

คำชี้แจงสิทธิ์ส่วนบุคคล

The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.

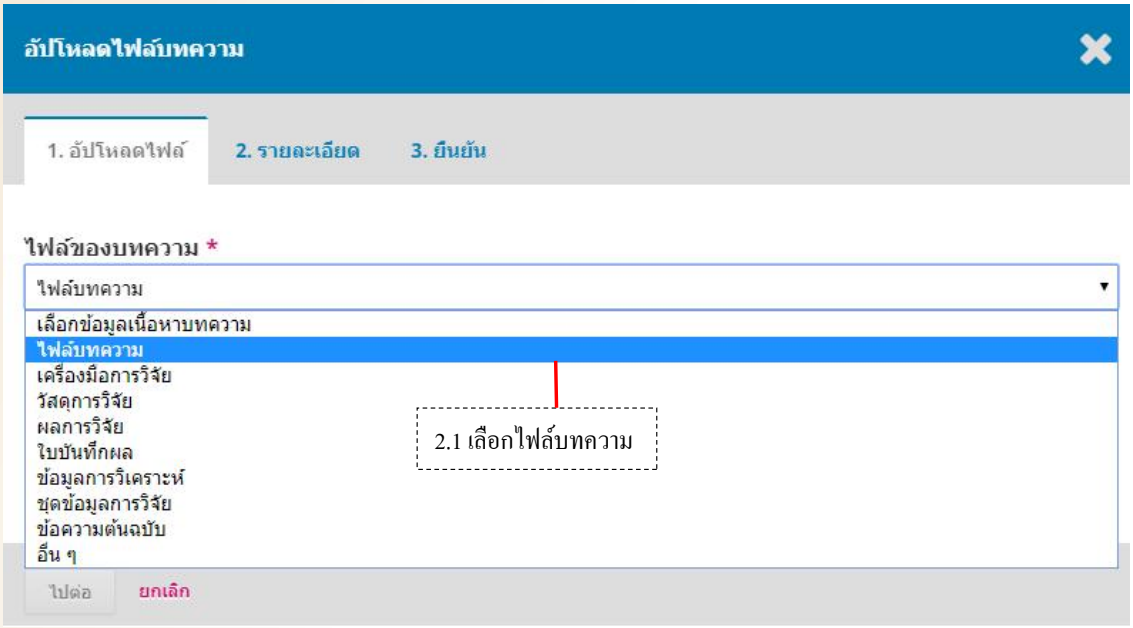
บันทึกและดำเนินการต่อ

1.5 คลิกที่ปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

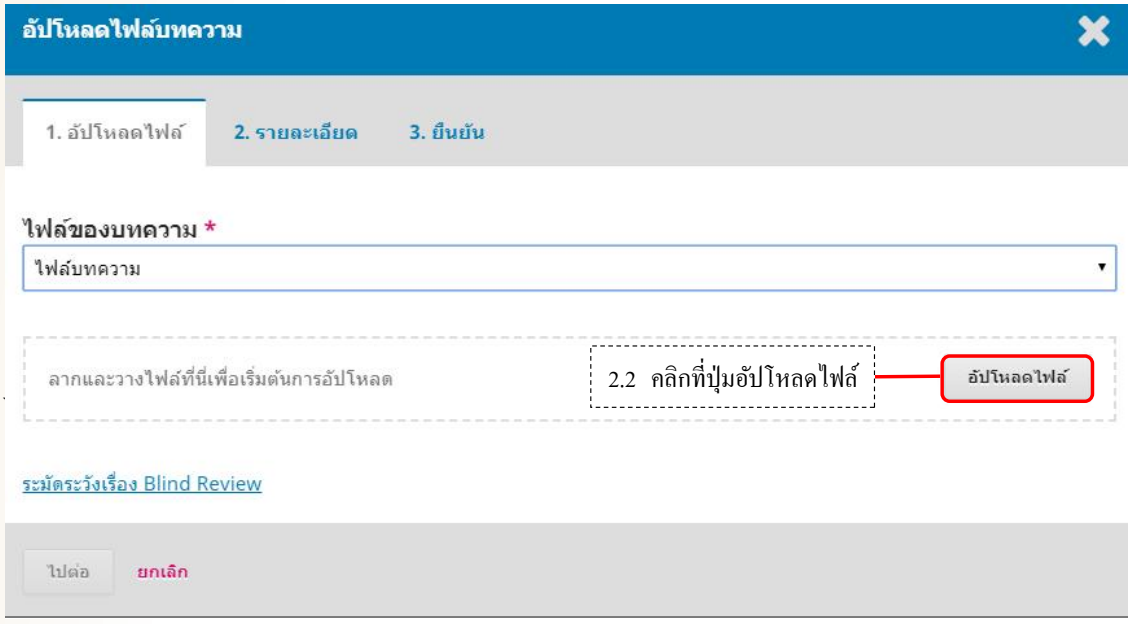
* หมายถึงข้อมูลที่จำเป็นต้องกรอก

Step 2 : อัปโหลดไฟล์บทความ

2.1 เลือกประเภทของไฟล์ โดยบทความฉบับเต็ม (Full Text) ให้เลือก “ไฟล์บทความ”

2.2 อัปโหลดบทความฉบับเต็ม (Full Text) โดยคลิกที่ปุ่ม Upload File

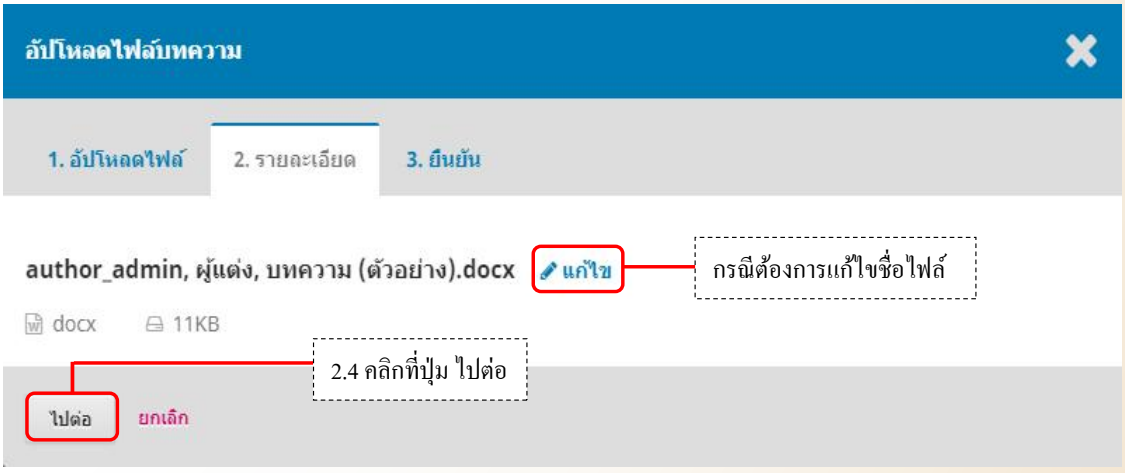
2.3 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการเปลี่ยนไฟล์ที่จะแนบให้คลิกที่ปุ่ม เปลี่ยนไฟล์

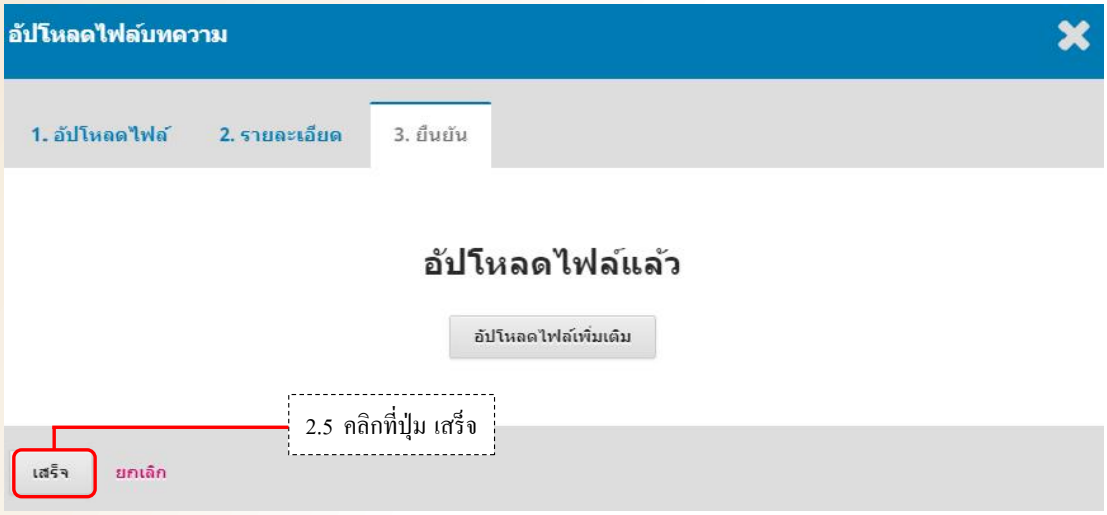
2.4 คลิกที่ปุ่ม ไปต่อ

* หากต้องการแก้ไขชื่อไฟล์ในระบบ ให้คลิกที่ แก้ไข

2.5 คลิกที่ปุ่ม เสร็จ

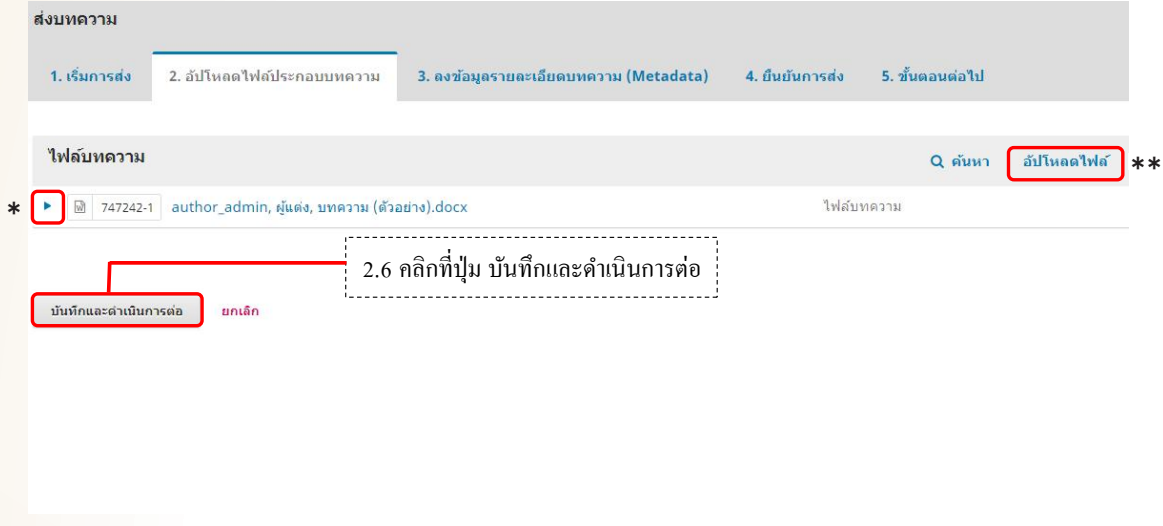
* หากต้องการอัปโหลดไฟล์แนบอื่น ๆ ให้คลิกที่ปุ่ม อัปโหลดไฟล์เพิ่มเติม โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

2.6 คลิก บันทึกและดำเนินการต่อ

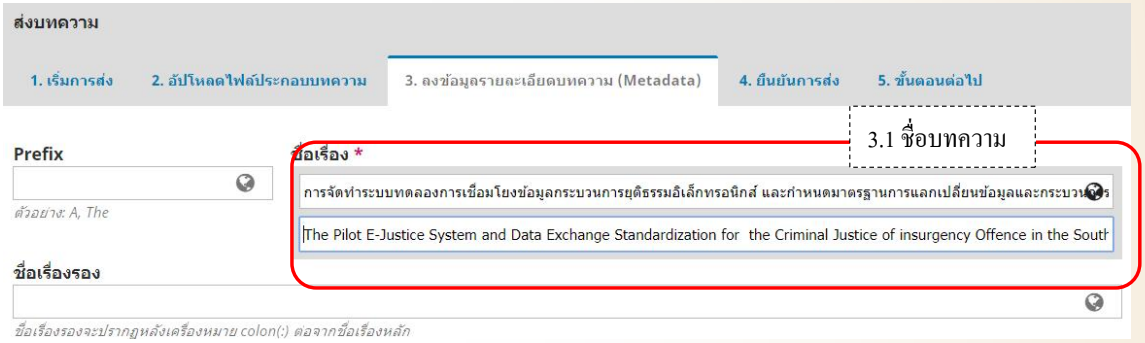
* กรณีต้องการแก้ไขไฟล์ ให้คลิกที่สัญลักษณ์ ▶ และกดที่ลิงก์ ลบ เพื่อลบไฟล์ จากนั้นคลิกอัปโหลดไฟล์เพื่อแนบไฟล์ใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 2.1 - 2.5

** หากต้องการอัปโหลดไฟล์อื่น ๆ เพิ่มเติม ให้คลิกที่ อัปโหลดไฟล์ โดยเลือกประเภทของไฟล์เป็น อื่น ๆ

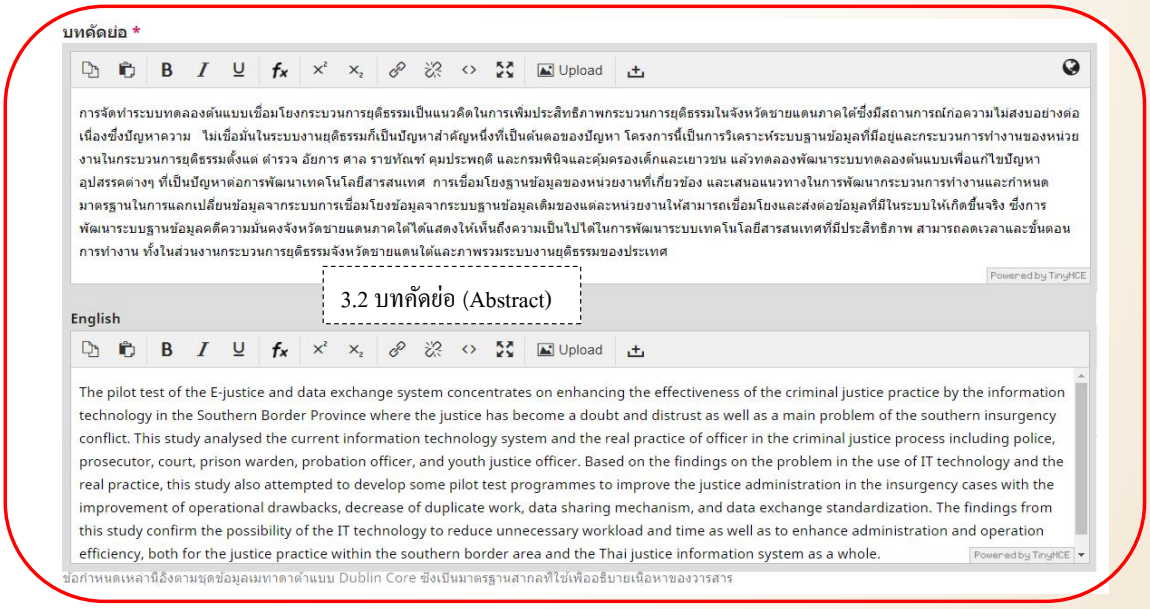

Step 3 : การลงรายละเอียดบทความ

3.1 ชื่อบทความ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

3.2 บทคัดย่อ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

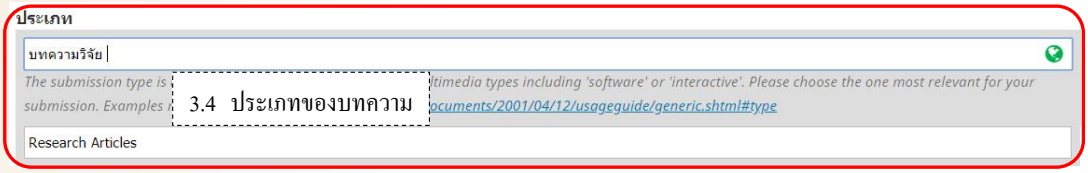
3.3 ข้อมูลผู้แต่ง

3.3.1 ค่าเริ่มต้น (default) ของระบบ ผู้แต่ง คือ ผู้ใช้ ที่เข้าสู่ระบบเพื่อส่งบทความ หากต้องการเพิ่มเติมข้อมูล หรือแก้ไขคลิกที่สัญลักษณ์ ▶ จากนั้นคลิกที่ แก้ไข

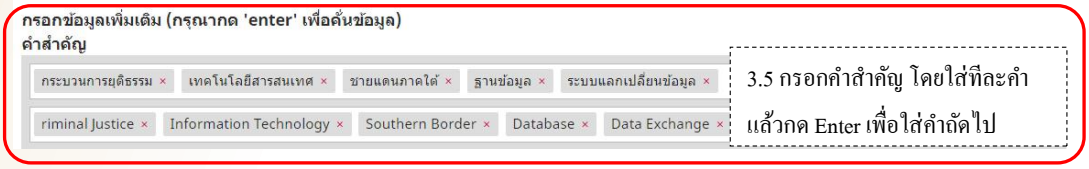
3.3.2 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้คลิกที่ เพิ่มผู้เกี่ยวข้องกับบทความ

3.4 ประเภทของบทความ เช่น บทความวิจัย (Research Articles) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นต้น

3.5 คำสำคัญ โดยการใส่ทีละคำ แล้วกด Enter เพื่อใส่คำถัดไป (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

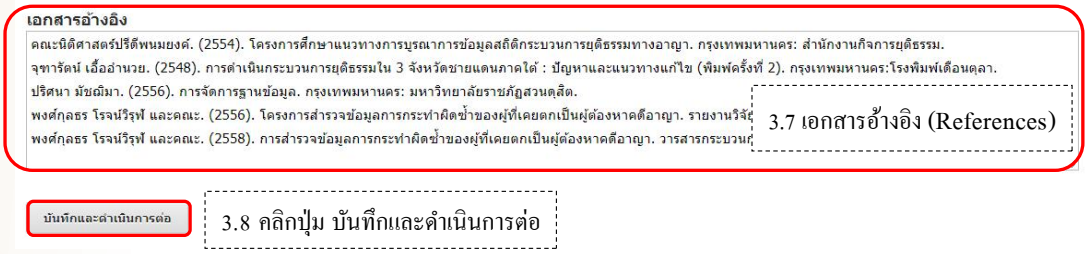

3.6 หน่วยงานที่สนับสนุน/ให้ทุน กรณีไม่มีหน่วยงานสนับสนุน/ให้ทุน ให้เว้นว่างไว้ (แสดงสัญลักษณ์ลูกโลก เนื่องจากวารสารตั้งค่าให้ใส่ข้อมูล 2 ภาษา)

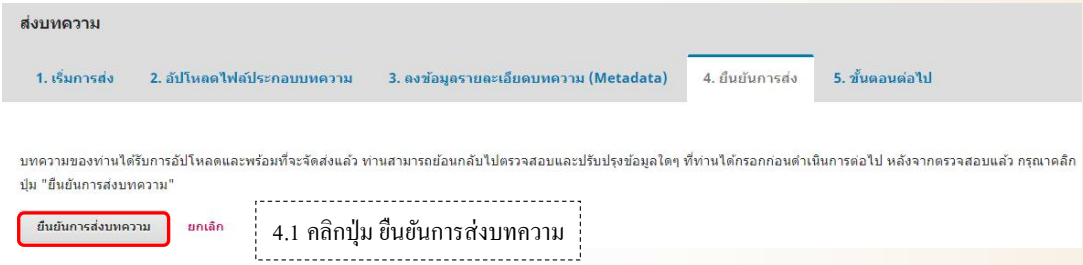
3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใส่ข้อมูลเอกสารอ้างอิงของบทความ

3.8 คลิกปุ่ม บันทึกและดำเนินการต่อ

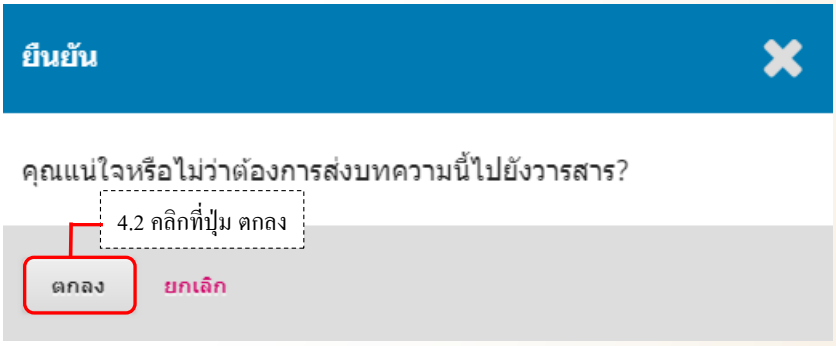
Step 4 : ยืนยันการส่ง

4.1 หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายละเอียดบทความทั้งหมดเรียบร้อยแล้วให้คลิกที่ปุ่ม ยืนยันการส่งบทความ

4.2 คลิกที่ปุ่ม ตกลง เพื่อเสร็จสิ้นกระบวนการส่งบทความ (Submission)

* หากคลิกที่ปุ่ม ตกลง แล้ว จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขข้อมูลได้

รายละเอียดในการส่งบทความวิจัย / บทความวิชาการ

เพื่อตีพิมพ์ลงวารสารกระบวนการยุติธรรม

วารสารกระบวนการยุติธรรม จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ที่กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ประการหนึ่ง คือ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม จัดประชุม สัมมนา ฝึกอบรม หรือเสนอแนะหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรม ดังนั้น สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหนึ่งคือการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในกระบวนการยุติธรรม จึงได้จัดทำวารสารกระบวนการยุติธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปสู่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน นิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนผู้สนใจทั่วไปทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นเวทีหรือสื่อกลางสำหรับแนะนำและนำเสนอผลงานค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ หรือความเห็นทางวิชาการ องค์ความรู้ใหม่ด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านบทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป พร้อมกระตุ้นให้เกิดการวิจัยการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเชิงทฤษฎี และเชิงปฏิบัติที่จะสามารถนำไปอ้างอิง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

หลักเกณฑ์สำหรับผู้สนใจส่งบทความลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม

1. เป็นบทความวิจัย หรือบทความวิชาการทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. เป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการเสนอขอลงพิมพ์ในวารสาร/สิ่งพิมพ์อื่น ไม่ใช่บทความแปล หรือบทความซ้ำ ไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้เขียนบทความจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

3. วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดให้มีรูปแบบการพิจารณาบทความแบบ double-blinded ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double–blind peer review)

4. เนื้อหาต้นฉบับเป็นผลงานที่สรุปแล้วมีความยาว 10 – 20 หน้า (A4) อักษรภาษาไทยพิมพ์ด้วย TH Saraban PSK ขนาด 16 อักษรภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วย Times New Roman ขนาด 12 ในส่วนของการอ้างอิงใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) **โดยผู้เขียนจะต้องจัดรูปแบบบทความให้ถูกต้องตามที่วารสารกระบวนการยุติธรรมกำหนดก่อนการส่งต้นฉบับ**

5. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบออนไลน์โดยผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS พร้อมแนบเอกสาร ดังนี้

5.1 บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Word เท่านั้น

5.2 แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม

6. บทความที่ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด จะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประเมินคุณภาพทางวิชาการของบทความ 3 ท่านต่อบทความ โดยพิจารณาบทความแบบ Double–blind peer review และจะติดต่อผู้เขียนในกรณีมีข้อแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ทางผู้เขียนนำไปดำเนินการแก้ไข เมื่อผู้เขียนแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ให้จัดส่งบทความทางระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS ของวารสารกระบวนการยุติธรรมอีกครั้ง

7. เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารกระบวนการยุติธรรม จะนำส่งวารสารฯ ให้กับผู้เขียน จำนวน 2 เล่ม

8. สำหรับผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถส่งบทความผ่านเว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/JTJS

การเสนอต้นฉบับบทความวิชาการ

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงานหรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ความสำคัญของบทความ และบทสรุป

4. คำสำคัญ ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ

6. วัตถุประสงค์ของเรื่องนั้น

7. แกนหลักของเรื่อง อธิบายโดยผสมผสานกับข้อวิจารณ์ซึ่งประกอบด้วยประเด็นย่อยหรือหัวข้อย่อยและข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่

8. สรุป (Conclusion)

9. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

10. การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การเสนอต้นฉบับบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

2. ชื่อผู้เขียนและสังกัด (Author & by-line) ชื่อ นามสกุล สังกัด/หน่วยงาน ทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** โดยใช้เครื่องหมาย *, ** ทำเชิงอรรถท้ายหน้า (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ชื่อสถานที่ทำงานหน่วยงาน หรือสถาบันของผู้เขียนที่เป็นปัจจุบัน

3. บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมี**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เป็นเรียงความย่อหน้าเดียวที่มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ มีสาระโดยสังเขปประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) การวิเคราะห์และสรุปผล (Results Conclusion)

4. คำสำคัญ ต้องมีทั้ง**ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**

5. บทนำ (Introduction) ให้ข้อมูลและประเด็นสำคัญทางวิชาการ

6. วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนั้น

7. วิธีดำเนินการวิจัย (Materials and Methods) กล่าวถึงการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยเรียบเรียงลำดับขั้นตอน

8. ผลการวิจัย (Result) รายงานและอธิบายผลที่สำคัญที่เป็นจริง มีตารางหรือภาพประกอบตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้ควรมีสัดส่วนร้อยละ 50 ของบทความ

9. สรุปและอภิปรายผล (Discussion) นำประเด็นที่สำคัญของผลการศึกษา อภิบาย วิเคราะห์ ตามลำดับการเสนอว่าเหมือนหรือแตกต่างจากการศึกษาของผู้อื่นอย่างไร โดยมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือการนำผลประยุกต์ใช้ รวมทั้งข้อเสนอสัดส่วนร้อยละ 50 ของบทความ

10. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

11. การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การเขียนอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

➢ **รูปแบบการการอ้างอิงในเนื้อหา**

1. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียนคนเดียว

1.1 ที่ผู้แต่งเป็นคนไทยระบุเฉพาะชื่อต้น และชื่อสกุล ไม่ใส่คำนำหน้า เช่น

ไพศาล เรืองจินดา (2554) พบว่า

(ไพศาล เรืองจินดา, 2554)

1.2 เอกสารที่ผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ระบุเฉพาะชื่อสกุล เช่น

Walker (2007) พบว่า

(Walker, 2007)

2. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียน 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทั้งสองคนทุกครั้ง เอกสารภาษาไทยเชื่อมด้วยคำว่า “และ” เอกสารภาษาต่างประเทศเชื่อมด้วย “and” เมื่ออยู่ในเนื้อหา หรือ “&” เมื่ออยู่ในวงเล็บ เช่น

ธารีทอง นาทอง และอรพิณ ช่อทิพย์ (2547) กล่าวว่า

(ปัทมา เดือนดวง และจรรยา ปราโมทย์, 2553)

Zervas and Byers (2013) พบว่า

(Codagnone & Martens, 2016)

3. การอ้างเอกสารที่มีผู้เขียน 3-5 คน

ในการอ้างอิงครั้งแรก ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน เอกสารภาษาไทยเชื่อมด้วยคำว่า “และ” ก่อนคนสุดท้าย เอกสารภาษาต่างประเทศเชื่อมด้วย “and” เมื่ออยู่ในเนื้อหา หรือ “&” เมื่ออยู่ในวงเล็บ โดยมีเครื่องหมายจุลภาคคั้น เช่น

ลือชา คงไทย, สมศักดิ์ อาริกุล และโสธร มาไกล (2553)

(อรพิณ ช่อทิพย์, ปัทมา เดือนดวง และจรรยา ปราโมทย์, 2557)

Zervas, Proserpio, and Byers (2018)

(Codagnone, Gran, & Martens, 2016)

การอ้างอิงครั้งต่อ ๆ ไป ระบุเฉพาะชื่อผู้แต่งคนแรก เอกสารภาษาไทยตามด้วย “และคนอื่น ๆ” เอกสารภาษาต่างประเทศตามด้วย “et al.” เช่น

ลือชา คงไทย และคนอื่น ๆ, (2553)

(อรพิณ ช่อทิพย์ และคนอื่น ๆ, 2557)

Zervas et al. (2018)

(Codagnone et al., 2016)

4. การอ้างอิงที่มีผู้เขียน 6 คน หรือมากกว่า 6 คนขึ้นไป ในการอ้างอิงครั้งแรกหรือครั้งต่อ ๆ ไป ให้ทำตามข้อ 3 เหมือนกัน

5. การอ้างอิงเอกสารโดยการคัดลอกข้อความมา โดยไม่ได้นำมาเรียบเรียงใหม่ ให้พิมพ์ชื่อผู้เขียนตามด้วยปีพิมพ์ และหน้าที่คัดลอกมา กรณีข้อความที่คัดลอกมาน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่ข้อความนั้นภายในเครื่องหมายอัญประกาศ (“....”) เช่น

บุษย์ คงไทย (2550) กล่าวว่า “ผลของการใช้ยาแก้ปวด ทำให้อาการปวดหายไปภายใน 1 นาที”

นักวิจัยกล่าวว่า “ผลของการใช้ยาแก้ปวด ทำให้อาการปวดหายใน 1 นาที” (บุษย์ คงไทย, 2550)

➢ **การอ้างอิงท้ายเล่ม หรือ บรรณานุกรม (Bibliography)**

1. บทความในวารสาร (Journal Article)

1.1 บทความวารสาร

***ชื่อวารสาร และปีที่* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร*,/*ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

1.2 บทความวารสารที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ใช้คำว่า **“ค้นเมื่อ”** ตามด้วยวัน เดือน ปีที่สืบค้น, **“จาก”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาไทย หรือ **“Retrieved”** ตามด้วยเดือนที่สืบค้น วันที่สืบค้น, ปีที่สืบค้น, **“from”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ

***ชื่อวารสาร และปีที่* ใช้ตัวเอียง และหลัง http:// ไม่ใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.)**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร*,/*ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย./ค้นเมื่อ วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก /////http://

2. บทความในนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์ (Magazine / Newspaper)

***ชื่อนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์ และ ปีที่* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(วัน เดือน ปี)./ชื่อบทความ./*ชื่อนิตยสาร หรือ หนังสือพิมพ์*,/*ปีที่*,หน้า.

3. หนังสือ (Book)

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

4. บทหนึ่งในหนังสือ (Chapter in book) เป็นการอ้างอิงจากเนื้อหาที่มีผู้เขียนเฉพาะบทนั้นๆ และมีชื่อบรรณาธิการที่หน้าปกของหนังสือ

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียนในบท./(ปีพิมพ์)./ชื่อบท./*ใน*/ชื่อบรรณาธิการ/(บรรณาธิการ),*ชื่อหนังสือ*/////(ครั้งที่พิมพ์,/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบท)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

5. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

***ชื่อหนังสือ* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*./ค้นจาก http://

6. พระราชบัญญัติ

***ราชกิจจานุเบกษา* และเล่มที่ ใช้ตัวเอียง**

พระราชบัญญัติ พ.ศ.ปี./(ปีพิมพ์)./*ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่*(ตอนที่), หน้า.

7. รายงานการประชุม / การสัมมนา / อภิปราย

***ชื่อการประชุม* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อหน่วยงานที่จัดประชุม./(ปีพิมพ์)./*ชื่อการประชุม*./สถานที่จัดประชุม.

8. วิทยานิพนธ์ (Theses & Dissertations)

***ชื่อวิทยานิพนธ์* ใช้ตัวเอียง**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*./ระดับวิทยานิพนธ์./มหาวิทยาลัย.

9. เอกสารจากเว็บไซต์ (Web site) ใช้คำว่า **“ค้นเมื่อ”** ตามด้วยวัน เดือน ปีที่สืบค้น, **“จาก”** ตามด้วยลิงค์ สำหรับเอกสารภาษาไทย หรือ **“Retrieved”** ตามด้วยเดือนที่สืบค้น วันที่สืบค้น, ปีที่สืบค้น, **“from”** ตามด้วยลิงค์สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ

***ชื่อเรื่อง* ใช้ตัวเอียง และหลัง http:// ไม่ใส่เครื่องหมายมหัพภาค(.)**

ชื่อผู้เขียน./(ปีพิมพ์)./*ชื่อเรื่อง*./วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก http://

ข้อมูล ณ วันที่ 19 ก.ค. 65

ร่าง พ.ร.บ.มาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. ....

...รู้จักกฎหมาย

ป้องกันการทำผิดซ้ำใน*คดีเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง*

เจตนารมณ์กฎหมาย

- ป้องกันสังคมและผู้เสียหายจากผู้พ้นโทษคดีอุกฉกรรจ์ที่มีความเสี่ยงจะทำผิดซ้ำ
- ส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ทำผิดคดีอุกฉกรรจ์ที่ใช้ความรุนแรง

บังคับใช้เฉพาะผู้ทำผิดคดีอุกฉกรรจ์ที่ใช้ความรุนแรง 3 กลุ่ม ได้แก่

คดีเกี่ยวกับเพศ เช่น

- ข่มขืนกระทำชำเราทั้ง เด็ก/ผู้ใหญ่
- อนาจาร เด็กไม่เกิน 15 ปี และเด็ก 15 - 18 ปี
- อนาจารโดยใช้วัตถุหรืออวัยวะอื่นที่ไม่ใช่อวัยวะเพศ
- อนาจาร จนได้รับอันตรายสาหัสหรือตาย

คดีเกี่ยวกับเสรีภาพ

เรียกค่าไถ่

คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เช่น

- ฆ่าคนตาย
- ฆ่าบุพการี/เจ้าหน้าที่ หรือทำร้ายจนอันตรายสาหัส
- ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา
- ทำร้ายจนได้รับอันตรายสาหัส

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ทำผิด ระหว่างรับโทษ ในเรือนจำ

- มาตรการทางการแพทย์ ที่ได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิด
- มาตรการอื่นใด ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด

มาตรการป้องกันการทำความผิดซ้ำ หลังพ้นโทษ

มาตรการเฝ้าระวัง ไม่เกิน 10 ปี

ได้แก่ ติดกำไล EM รายงานตัว เข้ารับการรักษา ห้ามเข้าใกล้ผู้เสียหาย พักอาศัยในสถานที่ที่กำหนด เป็นต้น

การคุมขังฉุกเฉิน ไม่เกิน 7 วัน

- ถ้าผู้ถูกเฝ้าระวังจะทำผิดซ้ำหรือมีเหตุฉุกเฉิน และไม่มีมาตรการอื่นใดที่จะยับยั้งการทำความผิดหรือการก่อเหตุซ้ำได้
- พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ เข้าจับกุม/ควบคุมตัวได้ ไม่เกิน 48 ชม.
- พนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอคุมขังฉุกเฉิน

มาตรการคุมขังหลังพ้นโทษไม่เกิน 3 ปี

- ควบคุมตัวผู้พ้นโทษที่มีความเสี่ยงจะทำผิดซ้ำในคดีอุกฉกรรจ์
- ฝ่าฝืนเงื่อนไขการเฝ้าระวัง

รายละเอียดเพิ่มเติม

สร้างความปลอดภัยให้สังคมด้วยกฎหมาย
สร้างความมั่นใจให้ประชาชนด้วยการเฝ้าระวัง

ช่วยจับคนร้าย ทำได้หรือไม่?

หน้าที่การจับกุมเป็นของ
พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจ

ประชาชนจับกุมผู้กระทำผิดได้
3 กรณี

1 เมื่อเจ้าพนักงาน ร้องขอ ให้ช่วยจับ และ **เป็นคดีที่มีหมายจับอยู่แล้ว** (ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใดก็ตาม)

2 เมื่อประชาชน**เป็นนายประกัน** ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีประกัน หรือจะหลบหนีประกัน และเมื่อไม่สามารถจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานให้จับกุมได้ทันท่วงทีเท่านั้น

3 **เมื่อพบเห็นการทำผิดต่อหน้า**
เฉพาะความผิดประเภทที่กฎหมายระบุไว้

- ประทุษร้ายต่อพระบรมราชตระกูล
- ขบถภายในพระราชอาณาจักร และ นอกพระราชอาณาจักร
- ความผิดต่อทางพระราชไมตรีกับต่างประเทศ
- ทำอันตรายแก่ธง หรือเครื่องหมายของต่างประเทศ
- ความผิดต่อเจ้าพนักงาน
- ความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขัง
- ความผิดต่อศาสนา
- ก่อการจลาจล
- กระทำให้เกิดภยันตรายแก่สาธารณชน
- ปลอมแปลงเงินตรา
- ข่มขืนกระทำชำเรา
- ประทุษร้ายแก่ชีวิต หรือ แก่ร่างกาย
- ความผิดฐานกระทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ
- ลักทรัพย์
- วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และโจรสลัด
- กรรโชก

รู้ก่อน จ้าง-รับงานให้ไปทำที่บ้าน

1 ห้ามจ้าง-รับไปทำที่บ้าน

ฝ่าฝืนจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ ปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

งานวัตถุอันตราย

งานเครื่องมือ /เครื่องจักร ที่มีความสั่นสะเทือน อาจเป็นอันตราย

งานร้อนจัด/เย็นจัด อาจเป็นอันตราย

งานกระทบต่อสุขภาพ /ความปลอดภัย /สิ่งแวดล้อม

2 ห้ามจ้างหญิงมีครรภ์/เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี

ทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ/ความปลอดภัย

ฝ่าฝืนจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือ ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

3 หากทำให้หญิงมีครรภ์/เด็กได้รับอันตราย

- *ต่อร่างกาย*
- *จิตใจ*
- *ตาย*

ฝ่าฝืนจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4 ผู้รับงานต้องใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยที่ผู้จ้างงานจัดให้

และ ผู้จ้างงานรับผิดชอบ

- *ค่ารักษาพยาบาล*
- *ค่าทำศพ*

กรณีผู้รับงานไปทำที่บ้านประสบ

- อันตราย
- ทุพพลภาพ
- เจ็บป่วย
- ตาย

5 ต้องแจ้งเตือน/ข้อมูลอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

จากวัตถุดิบ อุปกรณ์ สิ่งอื่นที่ใช้ทำงาน และวิธีการป้องกันแก้ไขอันตราย จัดหาอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัย ในการทำงานที่เหมาะสม/เพียงพอ

ฝ่าฝืนจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท

6 ห้ามจัดหา/ส่งมอบวัตถุดิบ อุปกรณ์ที่ใช้ทำงานที่อาจเป็นอันตราย

ต่อผู้รับงานไปทำที่บ้าน /ครอบครัว/ผู้มาติดต่อ/ชุมชน/สิ่งแวดล้อม

ฝ่าฝืนจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ห้ามหักค่าตอบแทน ยกเว้น...

ชำระภาษี (ตามประมวลรัษฎากร) ชำระเงินอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
(เช่น หนี้ตามคำพิพากษา)

ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้จ้างงาน
(ต้องได้รับความยินยอมและห้ามหักเกิน 10%)

ชำระค่าเสียหาย /ค่าปรับกรณีส่งมอบงานไม่ทัน
(ต้องได้รับความยินยอมและห้ามหักเกิน 10%)

ฝ่าฝืน จำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือ ปรับไม่เกิน 50,000 บาท

สิทธิของผู้รับงานไปทำที่บ้าน

ตกลงขยายเวลาส่งมอบงานได้
กรณีที่มีเหตุและคาดหมายว่างานจะไม่เสร็จ

เรียกค่าเสียหายจากการเลิกการจ้างงานได้
กรณีไม่ใช่ความผิดผู้รับงาน

กรณีผู้รับงานไปทำที่บ้านตาย
หรือทำงานต่อไม่ได้ เพราะไม่ใช่ความผิดของผู้รับงานฯ ผู้จ้างงานต้องรับงานไว้และจ่ายค่าทดแทนตามสัดส่วนของงาน

ใช้วัตถุดิบ/อุปกรณ์ที่จัดหาให้อย่างระมัดระวัง
/ประหยัด และถ้าใช้เหลือให้คืน

กฎหมายน่ารู้ : 73

บันดาลโทสะ จะอ้างกันง่ายๆก็ได้เหรอ?

*Design by YANEE SAELOW
*ขอสงวนสิทธิ์ห้ามดัดแปลงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนี้ *ข้อมูลเมื่อ 08/04/2020

โมโห “ร้ายแรง” แล้วทำผิด มีสิทธิตามกฎหมาย

พฤติกรรมแบบไหน ไม่ควรทำให้คนอื่นโมโห

รังแก

บังคับ ขู่เข็ญ คุกคาม
ทุบตี ล้อเลียน
กีดกันออกจากสังคม
หรือจำกัดเสรีภาพ
เจตนาทำร้ายร่างกาย
หรือจิตใจอย่างร้ายแรง

กลั่นแกล้ง

ให้ร้ายป้ายสี
ให้ยอมรับผิด
ในสิ่งที่ไม่ได้ทำ
แกล้งใส่ความ

ทำให้อับอาย

ด่าหยาบคาย
ให้ร้าย
ทำให้เสื่อมเสีย
ชื่อเสียง

ข่มเหงน้ำใจ

แสดงท่าทาง
พฤติกรรมข่มเหง
ให้เสียเกียรติ
ไม่เคารพ มีชู้

แค่ไหนเรียกบันดาลโทสะ

ถูกข่มเหง
อย่างร้ายแรง
ไม่เป็นธรรม

ทำความผิด
เพราะถูกข่มเหง

ทำความผิด
ขณะรู้สึกโมโห
(บันดาลโทสะ)

“เจตนากลับไปแก้แค้น ไม่ใช่ การบันดาลโทสะ”

บทลงโทษ

มีความผิด แต่ศาลอาจใช้ดุลพินิจ
ลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้

“คิดสักนิด ก่อนทำผิด ใช้สิทธิบันดาลโทสะ”

INFOGRAPHICS

สมุดภาพอินโฟกราฟิกกฎหมาย

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

สกธ

FREE COPY

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายทั่วไป

บทความประจำฉบับ

บทความวิจัย

แนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานตามโครงการประชารัฐ
พัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี
โกวิท เบญจธัญเลิศ และเสกสัณ เครือคำ

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคสื่อเกี่ยวกับอาชญากรรม
กับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ชฎาพร ทรงกำพล และเสกสัณ เครือคำ

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนการตายผิดธรรมชาติ
ของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศญี่ปุ่น
จิณณ์พัชญาณ์ ไชยมะโน และคนอื่นๆ

การทดสอบความถูกต้องของวิธีการประเมินเพศจากการวัดกระดูกส้นเท้า
ศพนิรนามในประเทศไทย
นฤมล ภราสมพงษ์ และคนอื่นๆ

บทความวิชาการ

ปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง :
ศึกษาเฉพาะพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาตามกฎหมายไทย
พศิน วรเนติโพธิ์

การนิยาม การจัดแบ่งประเภท และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้กระทำผิดต่อเนื่อง
ในคดีข่มขืนกระทำชำเรา
ปิยพงศ์ แซ่ตั้ง

การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์
ฐกฤต แก้วกับทิม

สรุปการประชุมทางวิชาการ
การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 19
“กระบวนการยุติธรรมกับความท้าทายในทศวรรษหน้า”
โดย สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทรศัพท์ 0 2141 3724 โทรสาร 0 2143 8930
ดาวน์โหลดวารสารได้ที่ www.oja.go.th/TH/jtjs/